

B-02-51

ISSN 1811 - 900X

Bibliio Polis

Bibliopolis

Revistă de biblioteconomie și științe ale informării,
editată de Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” din Chișinău

Apare din anul 2002
Vol. 32 (2009) Nr. 4 (Serie nouă)

Director:

Dr. conf. univ. Lidia KULIKOVSKI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Larisa CĂȘLARU, Mariana HARJEVSCHI, Ludmila PÂNZARU, Elena VULPE, Alexandru-Horațiu FRIȘCU, Genoveva SCOBIOALĂ, Tatiana ISCHIMJI, acad. Mihai CIMPOI, dr. conf. univ. Natalia GOIAN, dr. conf. univ. Nelly ȚURCANU

Coperta: Valeriu HERȚA

Tel. redacției: 22-11-86 <http://www.hasdeu.md/bibliopolis/frame.html> e-mail: bibliopolis@hasdeu.md

Tipar executat la „BONS OFFICES”. Tel.: 500-577; 500-895

CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ /

EDITORIAL

Vlad POHILĂ

Și totuși, și la noi se mai citește
И все-таки и у нас читают
We read yet5

TEORIE ȘI PRACTICĂ / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА / THEORY AND PRACTICE

Lidia KULIKOVSKI

Biblioteconomia în lumea virtuală
Библиотековедение в виртуальном пространстве
Librarianship in the virtual world9

Ludmila PÂNZARU

Extinderea serviciilor de bibliotecă
Развитие библиотечных услуг
The extension of the library services .. 15

Lidia KULIKOVSKI

Biblioteca publică multiculturală
Поликультурная публичная библиотека

The multicultural public libraries 18

DOCUMENTE / ДОКУМЕНТЫ / DOCUMENTS

Manifestul bibliotecilor multiculturale IFLA

Манифест IFLA о поликультурных библиотек

The IFLA Multicultural Library

Manifesto 23

Manifestul pentru Creativitate și Inovare în Europa

Манифест о креативности и инновации в Европе

European Manifesto of the Creativity and Innovation 26

ANUL IMAGINII / ГОД ИМИДЖА / IMAGE YEAR

Tatiana ȘATRAVCA

Rolul bibliotecarului în promovarea imaginii bibliotecii publice în comunitate

Роль библиотекаря в продвижении имиджа библиотеки в обществе
The librarian's role in the promotion of the public library image in the community..... 29

**VIAȚA FILIALELOR / ЖИЗНЬ
ФИЛИАЛОВ / LIBRARY'S
BRANCHES LIFE**

Lina IFTODI

Săptămîna ușilor deschise
– un frumos prilej de revedere între prieteni
Неделя открытых дверей –
отличный повод для встречи друзей
The Open Doors Week is a nice
opportunity to meet friends..... 33

**EVENIMENTE CULTURALE /
КУЛЬТУРНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ /
EVENTS**

Valeriu RAȚĂ

Nebănuitele preocupări ale Ninelei
Caranfil
Новая книга публицистики актрисы
Нинела Каранфил
A new book of the actress Ninela
Caranfil 38

Raia ROGAC

Din *Silaba sufletului* – o sărbătoare
pentru suflet
Презентация дебютной книги
молодой поэтессы
The presentation of a debut book... 40

**LA COLEGI NOȘTRI / У НАШИХ
КОЛЛЕГ / OURS ABROAD**

Valentina CIOBANU

Programe și activități de promovare a
bibliotecii și a lecturii pentru copii
Программы и мероприятия по
продвижению библиотеки и книги
для детей
Programmes and promotion of
library's activity and children book... 43

Larisa PETCU, Lidia RUSU

Biblioteca „Petre Țefănuță” – reper
durabil al vieții spirituale la Ialoveni

Библиотека им. Петре Штефэнуță
– значимое явление в культурной
жизни Яловень
The Library „Petre Țefănuță” is a
sustainable landmark in the spiritual
life in Ialoveni 45

**MALURI DE PRUT / ПРУТ,
ОБЪЕДИНЯЮЩАЯ РЕКА /
PROUTE, THE UNION RIVER**

Radu MOȚOC

Biblioteca „Ion I.C. Brătianu”
Из истории библиотеки династии
Брэтиану
The Ion I.C. Brătianu Library..... 48

Constantin RUSANOVSCI

Am fost și noi la Cania...
На могилах наших героев в Кании
We were in Cania too... 53

**PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL /
НАШ ДУХОВНЫЙ ВДОХНОВИТЕЛЬ /
OUR SPIRITUAL PATRON**

Jenica TABACU

*Etymologicum Magnum Romaniae, un
vis neîmplinit*
Универсальный словарь –
неисполнимая мечта Б.П. Хашдеу
*Etymologicum Magnum Romaniae,
an unfulfilled dream of the
B.P. Hasdeu 55*

**CARTEA PE GLOB / КНИГА НА
ГЛОБУСЕ / ROUND THE WORLD**

Vlad POHILĂ

Leons Briedis, meșter mare zidar de
punți spirituale
Многогранное творчество
латышского поэта и переводчика
Леонса Бриедиса
Leons Briedis, a great master, builder
of spiritual bridges 62

Leons BRIEDIS

„Există o uimitoare unitate de limbă și
spirit a românilor din toate provinciile
istorice...”
«Удивительно языковое и
духовное единство румын из всех
исторических провинций...»

There is an amazing language and spiritual unity of the Romanian from all historical provinces 67

Poeme de toamnă
Осенние стихи
Fall poems 68

**RECENZII ȘI CONSEMĂRI /
РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ /
REVIEWS AND NOTES**

Canonul criticii revoluționariște
(*Nicolae RUSU*)
Литературные каноны румынской критики
The canon of the Romanian criticism..... 70

Dublă cetățenie... (*Claudia PARTOLE*)
Новая книга эссе яского писателя
Dual citizenship... .. 76

Dulce-amară, Bucovina
(*Constantin BOBEICĂ*)
Документальный роман о Буковине
A documentary novel about Bucovina 79

Не детективный роман, но читается она не менее увлекательно (*Анна БАЦМАНОВА / Anna BAŢMANOVA*)
O carte captivantă ca un roman polițist
A book more exciting than a detective..... 83

**ISTORIA NOASTRĂ ADEVĂRATĂ /
НАША ПРАВДИВАЯ ИСТОРИЯ /
OUR REAL HISTORY**

Ioan-Aurel POP
O aniversare inventată
Выдуманная годовщина
An invented anniversary 87

**ANIVERSĂRI / ГОДОВЩИНЫ /
ANNIVERSARY**

Vlad POHILĂ
A rîde și a plînge evreiește
Смеяться и плакать по-еврейски:
к 150-летию Шолома Алейхема
To laugh and to cry in Jewish 93

Valeria MATVEI
Un talent românesc în serviciul culturii franceze și universale
Румынский талант на службе французской и всемирной литературы (Эжен Ионеско)
A Romanian talent serving a French and universal literature..... 98

Ecaterina NEDZELSCI
Valentin Wojciechowski: 100 de ani de la naștere
К столетию архитектора Валентина Войцеховского
Valentin Wojciechowski – a centenary of the birth 100

Madlena PUȘCAȘU
Artistul care ne-a întemeiat școala de instruire estetică națională
Штефан Андроник, создатель национальной концепции художественного образования
An artist who has created the national esthetic school..... 102

Maria-Natalia ȘVEȚ
De mică îi era drag teatrul...
Актриса Дина Коча с детства влюбленная в театр
An actress in love with the theater from childhood..... 103

**TINERE SPERANȚE / МОЛОДЫЕ
ТАЛАНТЫ / THE NEW TALANTS**

Daniela PAPUC
Nedefinire. Virusul unui suflet
Лирический дебют
A lyrical debut..... 105

Dumitru MĂLAI
Consacrarea unui „Monstru Sacru”
Рассуждения о книге постмодернистского автора
The argument about a book of a postmodernist author..... 105

**OAMENI ȘI CĂRȚI / ЛЮДИ И КНИГИ /
PEOPLE AND BOOKS**

Ortansa TUDOR
Un album ce mi-a trezit tulburătoare nostalgii...

Фотоальбом, который напомнил
мне о детстве
A photo album reminding the
childhood 109

Ionel CĂPIȚĂ

Omul din Grădina Maicii Domnului
Замечательный врач, прекрасный
книголюб: проф. др. Аурел Дэнилэ
Dr Aurel Dănilă, a famous doctor and
bibliophile 111

REMEMBER

Constantin ADAM

„Icoana stelei ce-a murit încet pe cer
se suie...”
Григоре Виеру по следам Эминеску
Grigore Vieru following the Eminescu
native places..... 116

IN MEMORIAM

Gheorghe Dinică (1934–2009)
Актер театра и кино Георге Диникэ
Romanian actor Gheorghe Dinică ... 119

VARIA

Prima Bibliotecă Digitală Mondială
Первая Мировая цифровая
библиотека
The first World Digital Library..... 120

O lecție de filozofie „populară”
Урок «народной» философии
A lesson of a folk philosophy..... 121

Cuvinte și imagini (*Valeriu RAȚĂ*)
Слова и образы
Words and images..... 122

PENTRU AGENDA DVS. /

НА ЗАМЕТКУ / FOR NOTES

Calendarul aniversărilor culturale –
2010
Календарь памятных дат
на 2010 год
Cultural Anniversaries Calendar
2010 124

ȘI TOTUȘI, ȘI LA NOI SE MAI CITEȘTE!

Vlad POHILĂ

lată o întrebare pe care și-o pun frecvent oameni aparținând diverselor categorii sociale și profesionale, poate mai mult intelectualii: „**Se mai citește la noi?!**” Răspunsul este, de cele mai multe ori, unul și același, aproape că la unison negativ: „Nu, nu se mai citește, acum. Cândva, pe când eram noi tineri, adică prin anii '60-'70 ('80-'90...) ai secolului trecut, atunci toată lumea citea enorm, existau foarte mulți «devoratori» de romane, de lucrări memorialistice și alte genuri ale literaturii documentare. Se citea și poezie, plachetele de versuri aveau tiraje foarte mari, ca să nu mai vorbim de cărțile de proză sau publicistică...”

Nostalgiiile după un trecut „propriu” au caracterizat dintotdeauna omul. Este proverbială, în acest sens, o afirmație a lui Socrate (sau a altui celebru gânditor din antichitate?), potrivit căreia „copii mai obraznici, mai leneși, mai prost educați” decât pe vremea lui nu ar fi fost niciodată... Or, afirmații similare aveau să fie rostite, de către vreun mare învățat, și în Evul Mediu, și în epoca Renașterii, și în Veacul Luminilor și, pe rând, în secolul XIX, apoi de-a lungul secolului XX... Asemănătoare este și situația, sau, mai bine spus, aprecierea cititului cărții. Desigur că în secolul XIX, bunăoară, oamenii, cei știutori de carte – în lipsa altor forme de relaxare (dar și formele de instruire erau reduse) – citeau foarte mult. Și mai mare era numărul persoanelor care citeau în veacul trecut, dar nu oriunde, ci mai ales în țările din „lagărul socialist”. Doar aici, cărțile, lectura nu prea aveau alternative sau „concurenți”: așa era politica de stat, orientată spre stimularea lecturii, pentru a-i feri pe „constructorii comunismului” de „influența nefastă” a altor forme de cunoaștere sau de relaxare. Promovarea lecturii, însă, nu era pe atunci, la

noi, altceva decât o modalitate de a îndoctrina milioanele, de a le implanta oamenilor, mai direct, mai indirect, ideologia partidului de guvernământ – orice s-ar spune, redusă la anumite postulate rigide, care excludeau libertatea opțiunii, dreptul de a selecta, diversitatea percepției etc. Astfel se limita și accesul la multe surse de informare, considerate aprioric „dușmănoase”, „inacceptabile” sau chiar „inutile” pentru cei mulți.

În asemenea condiții, cu adevărat, plachetele de versuri în RSS Moldovenească apăreau cu tiraje de 5-10 mii, ba chiar și de 15-20 mii de exemplare; cărțile de proză aveau tiraje și mai impresionante: minimum 5-10 mii exemplare, dar de obicei – cite 20-30 mii de exemplare. Să nu uităm însă – iar celor mai tineri să le amintim – că o carte de versuri, pe atunci, nu putea să vadă lumina tiparului dacă nu conținea măcar câteva poezii cu tematică pur ideologică, eventual, „dedicate” lui Lenin, partidului comunist, „trecutului glorios” („luptei pentru instaurarea comunismului”, „războaielor pentru apărarea patriei” etc.), „realizărilor epocale ale poporului în opera de edificare a noii societăți” etc. Și pentru proză, eseu ori dramaturgie existau exigențe similare, încât, în multe cazuri, din romane, povestiri, piese dramatice, studii de istorie și de critică literară erau tăiate zeci de pagini care păreau cenzurii suspecte, pentru că se îndepărtau, chipurile, de la linia „realismului socialist”. Iar linia aceasta minimaliza sau chiar excludea inovația, gândul creator, monologul sau dialogul cu suspans, investigația psihologică a sufletului omenesc – personajele literare, cam toate, trebuiau să gândească la fel, să aibă aceleași idealuri și gusturi... Ca rezultat, scrierile literare originale ca viziune sau abordare a realității erau

mai curînd niște excepții: nu în zadar, după prăbușirea comunismului, au apărut noțiuni ca „literatură de sertar” sau „manuscrise reabilitate”; nu întâmplător, mulți scriitori și-au revăzut unele lucrări, abia după 1990 editîndu-le așa cum își doreau ei, nu cum le dicta cenzura comunistă.

De altfel, în prezent, scăderea interesului pentru carte, pentru lectură, e un fenomen mondial, valabil, în genere, pentru toată lumea. Să vedem cum stau lucrurile, la acest capitol, în alte țări și vom începe cu Franța – în general recunoscută ca patria unei importante civilizații, francezii avînd reputația unui popor cult, deschis spre valorile spirituale. Conform unor statistici recente, doar 28 la sută din cetățenii Franței citesc mai mult de zece cărți pe an. Potrivit revistei *Le Figaro Littéraire*, ceva mai mulți francezi – 32 la sută – intenționează, doresc să scrie un roman, eseuri, memorii... astfel încît, s-ar putea ca Franța să aibă mai mulți scriitori decît cititori! – aproape ca într-un banc mai vechi, din anii de comunism sovietic. Totuși, la mijloc nu e decît o glumă: procentul de cititori este scos la iveală de niște sondaje efectuate pe scară națională, pe cînd numărul aspiranților de a deveni scriitor a fost stabilit în urma unui sondaj realizat de această revistă literară.

Despre felul cît și cum citesc francezii ne putem da seama, cu destulă precizie, dacă luăm cunoștință de tirajele cărților: în lumea capitalului, nimeni nu va tipări nicio scriere, dacă aceasta nu întrunește premisele necesare pentru vinderea ei cu succes, iar cu cît mai mare este numărul de eventuali doritori de a o citi, respectiv, numărul de exemplare, cu atît mai vandabilă este „marfa”. Reamintim că populația Franței este de circa 55 milioane de locuitori, iar popularitatea cărților, inclusiv tirajele lor, depind de niște prestigioase premii literare. Academia Franceză acordă anual *Le Prix des immortels* – Premiul nemuritorilor, pentru cel mai bun roman scris în limba franceză. Laureatul din 2009 al Academiei Franceze a fost Pierre

Michon, 64 ani, autorul unui roman istoric, tipărit inițial cu 40 mii de exemplare. Imediat după atribuirea *Premiului nemuritorilor*, scriitorul a fost solicitat de cîteva mari edituri și se crede că pînă la finele lui 2009 – începutul lui 2010 proza lui P. Michon se va difuza în 250 000-300 000 exemplare. Cam același tiraj îl au de regulă și cărțile autorilor laureați ai altor prestigioase premii literare, precum *Goncourt*, *Renaudot*, *Medici*, *Femina*, *Rien* ș.a. Un tiraj de 500 mii de exemplare este în Franța un record național; un milion de exemplare îl poate avea o carte, fie ea și „promovată” de prestigiul sus-numitelor sau al altor premii, doar în doi-trei ani, în cazul în care aceasta captează atenția unui număr mereu crescînd de cititori.

În România, la sfîrșitul anului curent, Agenția *Barometrul de consum cultural* trăgea alarma: „Românii sînt certați cu cititul.” Altă instituție de sondaje sociologice, *Centrul de Studii și Cercetări*, lansînd cam aceleași neliniști, făcea și anumite nuanțări: față de 2008, în 2009 non-consumul de cărți într-adevăr a urcat de la 46 la 51 la sută, însă evaluările au fost făcute înainte de Crăciun, or, în săptămîna din ajunul Crăciunului și pînă la revelion se cumpără multe cărți, pentru a fi oferite cadou la sărbătorile de iarnă. Din aceeași sursă mai aflăm și alte date edificatoare privind difuzarea cărții și pasiunea pentru lectură: 22 la sută din cetățenii români cumpără cel puțin unu-două volume pe lună; ceva mai mulți (25 la sută) citesc săptămînal o carte sau o revistă; peste 30 la sută nu citesc decît ocazional cărți sau presa periodică. Populația României la ora actuală este de circa 20 mln. locuitori, dintre care, așadar, cam 10 mln. citesc cîte ceva – dacă nu în fiecare săptămîină, apoi măcar în fiecare lună. Un specific al activității librăriilor din România îl constituie prezența unor cumpărători fideli: aceștia constituie o cincime din numărul total de vizitatori ai librăriilor (21 la sută), dintre care cam jumătate (9 la sută) achiziționează lunar cîte două-trei cărți. Statisticile cu acest subiect vizează

40 de orașe mai mari din România – de la București și pînă la Zalău, Bistrița sau Tîrgu Jiu. În ultimii doi ani, evident, și din cauza crizei economice, pașii bibliofililor români se îndreaptă tot mai mult spre standurile anticariatelor; și mai des – spre biblioteci.

În Rusia, dacă e să dăm crezare ziarului *Komsomolskaia pravda*, oamenii citesc foarte mult, cu precădere literatura clasică rusă, de multe ori avînd punct de plecare seriile TV realizate după romane de Tolstoi, Dostoevski, Turgheniev, Bulgakov; după povestiri de Gogol sau Cehov ori filme-biografii romanțate ale unor mari scriitori ruși. Cine citește atent acest ziar, cu certitudine observă că redactorii lui, în majoritatea absolută, suferă de grandomanie, ca o formă a șovinismului. În pagina de recomandății pentru lectură, care apare în *Komsomolskaia pravda* săptămînal, se repetă jenant sloganul sovietic potrivit căruia rușii ar fi „poporul cel mai avid de lectură din lume” („*samii citaiușci narod v mire*”). De cu totul altă opinie este *Nezavisimaia gazeta*, mai exact – suplimentul ei bilunar *Ex-libris*, consacrat integral cărții și lecturii. Astfel, *Ex-libris* semnalează mereu stocarea în librăriile din marile orașe rusești a unor loturi importante de carte bună, scăderea vertiginoasă a numărului de cetățeni care cel puțin intră în vreo librărie: dacă în anii '70-'80 ai secolului trecut librăriile din Moscova erau vizitate de fiecare al doilea moscovit, apoi în prezent nu se interesează de cărțile din librării nici 10 la sută din locuitorii capitalei ruse. Altă publicație rusă, *Literaturnaia gazeta*, de altfel, și aceasta, ca și *Komsomolskaia pravda*, suferind de un narcisism național rusesc, recent a fost nevoită să recunoască, în baza unui sondaj efectuat pe întinsurile imperiului rus, că 80 la sută din cetățeni preferă televiziunea cărții (lecturii), iar mai bine de 40 la sută dintre ei cu anii nu citesc nimic – nici tu ziar, nici tu revistă, nici vorbă de cărți. Amintim că în prezent în Rusia trăiesc circa 140 milioane de locuitori, cam 120 mln. constituind rușii, iar vreo 20 mln. reprezentînd diferite etnii neruse – tă-

tari, bașkiri, ciuvași, buriiați, ceceni, inguși etc. Tirajele cărților editate în Rusia diferă enorm, nu că de la titlu la titlu, sau de la un autor la altul. În medie, poezia se editează cu tiraje de cîteva mii, proza este tipărită în zeci de mii de exemplare, literatura documentară și publicistica au tiraje ceva mai mari. Caracteristic pentru cartea și lectura în Rusia actuală este succesul mare al unor autoare de romane polițiste, adevărate fabricante ale unor volume cu titluri incitante (și extravagante!), cu subiecte preluate de la americani, dintre cele mai tari, adaptate la realitățile ruse. Gurile rele spun că în spatele unor nume de autoare de fulminant succes, precum Daria Donțova, Ludmila Ulițkaia, Aleksandra Marinina, în realitate se ascund niște „colhozuri”, „arteluri” întregi de coautori, de „sclavi literari” ai acestora. Oricum, romanele „de conveier” semnate de aceste rusoaice au tiraje de milioane de exemplare și se vînd la prețuri întru totul accesibile. O altă particularitate a „pieței cititului” din Rusia e că în genere autorii străini se bucură de mai multă solicitare decît scriitorii ruși: cărțile brazilianului Paulo Coelho și cele ale japonezului Haruki Murakami, traduse la Moscova imediat cum văd lumina tiparului la Rio de Janeiro, respectiv, Tokio, bat toate recordurile ce pot fi imaginate ale popularității printre cititorii ruși. Acestora li se alătură alți scriitori în vogă, bunăoară, turcul Orhan Pamuk, laureat al Premiului Nobel, francezul Frédéric Beigbedere, care este laureat doar al Premiului *Renaudot*, sau cehul Michal Viveg, autor al unor romane de dragoste „pentru femei”, cu destulă priză la unele segmente de cititori, chiar dacă autorul lor nu deține niciun premiu semnificativ de talie mondială. Nu încapă nicio îndoială că Fr. Beigbedere se bucură de o popularitate exagerată în Rusia și pentru că în prozele sale, dar și în numeroase interviuri, acest scriitor francez se dă un simpatizant al stîngii, îi compătimizește pe cei „umiliți și obidiți” (din Franța), se arată fascinat de Rusia, de „sufletul rus”, presărîndu-și scrierile cu chipuri pitorești de rusoaice...

La noi, în R. Moldova, piața cărților este una dintre cele mai triste priveliști de pe ogorul culturii naționale. Rar carte să aibă tirajul mai mare de o mie de exemplare, dar chiar și în această situație librării se plîng că au prea puțini cumpărători, zeci și sute de volume, valoroase prin conținut, frumoase prin execuția lor grafică, zac ani la rînd în așteptarea destinatarului. Motivele? Ele sînt la suprafață, la îndemîna oricui: sărăcia tot mai persistentă a oamenilor (și materială, și morală), apatia generală, dar și lipsa unor forme eficiente de promovare a cărții.

Și atunci, vă veți întreba, pe ce se bazează aserțiunea noastră că totuși, și la noi se mai citește? Rămînem la această idee nu dintr-un ieftin „patriotism cultural”, ci pentru că alte sînt la noi, acum, principiile, criteriile de apreciere a gradului de apropiere a cetățenilor de carte, de lectură. Da, tirajele cărților sînt incomparabil mai mici decît acum două-trei decenii. Da, se vînd tot mai puține volume pe cap de locuitor. Însă omul cititor nu trebuie raportat obligatoriu la tirajele cărților, și nici la epuizarea sau stocarea loturilor de carte din librării. Cei care au citit cu două-trei decenii în urmă, fiți siguri, citesc și în prezent; mai mult, aceștia au avut grijă să cultive dragostea de carte și urmașilor, reprezentanților tinerei generații – copii, nepoți, învățăcei etc. Lipsa mijloacelor pentru a procura o carte l-a făcut să recurgă la alte modalități pe omul avid de lectură sau pur și simplu curios, dornic de a cunoaște mai multe, de a fi la curent cu noile apariții editoriale: el împrumută cărți de la cei care au posibilitatea de a le cumpăra, dar mai ales le împrumută de la bibliotecă. Tot mai des, tot pentru mai multă lume, bibliotecile devin puncte de puternică atracție a bibliofililor, dar și a altor persoane puse în fața necesității de a „contacta cu cartea”; ele, bibliotecile noastre, se transformă în veritabile instituții „curative” (dar și „de caritate”!) pentru această categorie, extrem de numeroasă, de cetățeni. Cu trei-patru decenii în urmă, la Chișinău, doar un sfert din locuitori dacă

frecventau bibliotecile, pe cînd în prezent, fiecare al doilea chișinăuian este, într-un fel sau altul, cititor al unei din cele 31 de filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Or, în capitala republicii, funcționează și alte biblioteci importante, care atrag cititori: cîteva de rang național și academic, vreo 20 de biblioteci universitare, nu mai puține – ale colegiilor, apoi ale liceelor, școlilor etc.

Așadar, bibliotecile asigură la noi cel mai bine satisfacerea interesului și a dragostei pentru carte. Este la mijloc și meritul sistemului de biblioteci, al bibliotecarilor, dar nu trebuie să facem abstracție nici de „meritul” care îi revine schimbărilor produse în societate. Aceste schimbări, în ansamblu, defavorizează bibliofilii, totodată însă, se fac complici ai unei „selecții naturale” pe toată linia: trierea cititorilor, a gusturilor, a categoriilor de literatură solicitată ș.a.m.d.

Nu vom greși defel, și nu vom ofensa pe nimeni, dacă vom spune că pe cît a scăzut rolul librăriilor, pe atît a crescut importanța bibliotecilor. Și doar în cazuri speciale, librăriile sînt solicitate mai mult. Să amintim, în context, *fenomenul ziarului „Timpul”*, lansarea de către această publicație, în conlucrare cu Editura „Litera”, a difuzării, ca supliment, a unor cărți cu tematică incitantă, apoi și a unor capodopere ale literaturii române. Acest „fenomen”, preluat de la publicațiile *Jurnal Național* și *Săptămîna financiară*, de la București, cel puțin la primele volume lansate (*Ghid de cultură generală: Întrebări și răspunsuri*, după modelul Enciclopediei Britanice; Michael Van Straten *Ghidul sănătății tale*; Annie Lionnet *Ghid astrologic*), a demonstrat că și la noi oamenii cumpără „cartea de succes”, adică lucrările de interes major pentru mai mulți membri ai comunității, interesul fiind stimulat și de acțiuni abile de promovare. Iar dacă oamenii cumpără cărți, fiți siguri că le și citesc; în cel mai rău caz – le dăruiesc altor persoane, mai pasionate de lectură. Cît despre cei care împrumută cărți de la bibliotecă... – aceștia, cu certitudine, sînt și niște cititori conștiințioși. Cine nu crede, să-i întrebe pe bibliotecarii noștri.

BIBLIOTECONOMIA ÎN LUMEA VIRTUALĂ¹

*Dr. conf. univ. Lidia KULIKOVSKI,
director general al BM „B.P. Hasdeu”*

Introducere

Obiectul biblioteconomiei este biblioteca cu toate componentele sale – bibliotecari, spații, resurse. Biblioteconomia studiază legitățile dezvoltării și funcționării acestor componente în relația lor cu cea mai importantă componentă a bibliotecii – utilizatorul.

Amintind afirmația lui Ion Stoica precum că „*biblioteconomia este știința tuturor științelor*”, ne întrebăm astăzi: biblioteconomia, știința organizării tuturor științelor, e în pericol? Nu își găsește locul în lumea nouă, lumea virtuală?

Dar poate lumea virtuală nu este altceva decât biblioteconomie modernă?

Abordând conceptul *Biblioteca 2.0*, punem în discuție, de fapt, viitorul instituției bibliotecare. Și dacă nu am fi reprezentat BM „B.P. Hasdeu”, poate găseam alt citat, dar așa cităm din B.P. Hasdeu: „Trecutul este ușa viitorului”. Biblioteconomia trebuie să abordeze viitorul obiectului și subiectului ei prin prisma trecutului.

Ce aveam noi cu 100 de ani în urmă? Cu ce se ocupau bibliotecile? Cu alfabetizarea, educarea, informarea, constituirea colecțiilor (astăzi resurse), constituirea și publicarea cataloagelor (astăzi le expunem on-line), cercetarea, comunicarea culturală, teaurizarea, planificarea, elaborarea rapoartelor, statisticilor... Ce fac bibliotecile astăzi? Același lucru, dar cu alte mijloace. Vor face același lucru și peste alți 100 de ani, cu mijloace mult mai sofisticate...

¹ *Reflecții asistate de Ray Bradbury și Dan Puric.*

Context actual

Contextul biblioteconomic este lumea noastră, lume care, după A.D. Rachieru *trăiește sub seducția consumului*². Utilizatorul nostru, un «*Homo Digitalis, dependent de internet, racordat unor comunități virtuale, comunică cu noi utilizând un limbaj „de grup” – globish, abrevieri, emoticoane etc.*»³, demonstrează apartenența la cultura de tipul „copy-paste”... Acest context, bătut, încă, și de criza economică, afectează biblioteconomia cu toate componentele sale, generând și o criză identitară a bibliotecilor în această *high modernity society*. Îngrijorările teoretice și, sporadic, zgomotul mediatic, nu au fost combustibilul necesar pentru mutații în domeniu. Alături de acestea mai sunt necesare acțiuni responsabile, concertate la scară națională. Reuniunea profesională națională care ridică acest subiect va contribui cu siguranță.

Secolul nostru are mai multe etichete: secolul vitezei (Octavian Paler), secolul consumerist (Adrian Dinu Rachieru), secolul urât (Dan Puric).

Referitor la secolul vitezei și la viteza bibliotecii aduc exemplul *Micului prinț*, din opera cu același nume de Antoine de Saint-Exupéry, ajuns pe o nouă planetă, primul pe care îl întâlnește este un lam-pagiu. Citez dialogul:

„– *Bună ziua. De ce stingi felinarul?*

² Rachieru, A.D. *McLumea și cultura publicitară: zece eseuri despre psihosociologia publicitară*. Timișoara : Ed. Augusta; Artpress, 2008, p. 17.

³ *Ibidem*, p. 9.

– Acestea sunt instrucțiunile. Să sting felinarul. Bună dimineața.

– Care sunt instrucțiunile?

– Trebuie să sting felinarul. Bună seara. Și-l aprinse iar.

– Atunci de ce-l aprinzi iar?

– Așa-s instrucțiunile, răspunse lampagiul.

– Nu înțeleg, zise micul prinț.

– Nu e nimic de înțeles, răspunse lampagiul. Instrucțiunile sunt instrucțiuni. Bună dimineața.

Și stinse felinarul.

Apoi își șterse fruntea cu o batistă cadrilată cu roșu.

– E o meserie teribilă. Cândva, avea o socoteală. Dimineața stingeam felinarul, iar seara îl aprindeam. Restul zilei mă odihneam, iar restul nopții dormeam...

– Și între timp s-au schimbat cumva instrucțiunile?

Instrucțiunile nu s-au schimbat, zise lampagiul. Tocmai asta e buba! Cu fiecă planetă se rotea din ce în ce mai iute, dar instrucțiunile rămâneau aceleași...⁴

În biblioteconomie instrucțiile s-au schimbat în virtutea schimbării instrumentelor tehnice utilizate. Viteza, însă, mai puțin. Oricum, nu suntem încă racordați la viteza secolului. Dacă am reciti astăzi tratatul biblioteconomic al lui Gabriel Naude, scris la 1627, am fi surprinși, ba nu, am fi șocați cât de puțin s-a schimbat în politica de selecție a bibliotecilor, doar limbajul, terminologia. Cu certitudine, *toate-s noi și vechi îs toate...* dacă mai aducem un exemplu, identificat și tălmăcit de Alexe Rău: descoperirea, de către profesorul Sh. Liman, a primului blog din lume. Iar autorul străvechiului blog era bibliotecar. „...Liman aduce argumentul că, în contextul principiului continuității istorice, e corect să fie considerate bloguri adnotările actualizate sistema-

tic, cu trimiteri la site-uri web ori la alte bloguri, iar nu jurnalele și zilnicele ordinare. [...] Un lucru care, zice arheologul, face dovada faptului că toate-s vechi pe lumea aceasta. Oamenii nu fac decât să reitereze, să prefacă vechile idei, realizându-le la un nou nivel tehnologic.”

Care erau regulile până la era virtuală? Știința biblioteconomică stabilea legitățile de dezvoltare, practicienii le îmbrăcau în haine metodologice și le implementau. Stabilea reguli stricte de relații cu utilizatorul. Politicile bibliotecilor stipulau foarte puține lucruri pe care cititorul poate să... și imens de multe lucruri pe care cititorul nu poate să... Învățați să stabilim, să respectăm și să dictăm regulile, ne-am trezit cu un utilizator hiperinstruit, hipertehnologizat, hiperconsumerist, care ne amintește că, de fapt, am intrat într-o nouă eră – era utilizatorului; într-un nou context, unde dictează el. Dan Puric zice cu referire la contextul în care trăim că este o lume mutilată, a omului urât, o lume schilodită, o lume confuză, „pe care, iată, o gustăm din plin, ce provocare extraordinară. Lumea de azi se găsește într-un continuu proces de urâtire... Omul frumos nu mai este la modă. La modă este omul util, la modă este omul eficient”⁵ Omul acestei lumi, „...urmărit și teleghidat, omul-cip nu mai are puncte cardinale, rătăcește în acest labirint cu multe uși, dar fără nicio ieșire. ...Aleargă în lume, lipește etichete lucrurilor din jurul său...”⁶ Suntem și noi la fel ca el... astăzi lipim pe bibliotecă o nouă etichetă: *Biblioteca 2.0*.

Căutări

Dezvoltarea lumii virtuale a fost subiectul multor discuții interesante, ale căror concluzii sunt pertinente și pentru subiectul nostru. Un studiu Delphi, realizat în perioada 1998-2000, a examinat

⁴ Saint-Exupéry, A. de. *Micul prinț*. Trad. de Igor Crețu. Chișinău: Ed. SILVIUS LIBRIS, [S.a.], p. 33-34.

⁵ Puric, Dan. *Despre omul frumos*. București, Ed. DP, 2008, p. 113.

⁶ Ibidem, p. 109.

punctele de vedere ale experților în biblioteconomie *vis-à-vis* de viitorul profesional în lumina schimbărilor în tehnologiile informaționale. Studiul s-a concentrat pe trei arii principale: (a) tranziția de la biblioteca tradițională la biblioteca virtuală; (b) tranziția de la practica tehnicistă la abordarea orientată pe utilizator; (c) abilitățile și rolurile specialiștilor profesiei biblioteconomice. Studiul a identificat că experții erau încrezuți că biblioteca tradițională va opera mult timp alături de noua paradigmă – biblioteca virtuală. Mulți experți au susținut că în viitor bibliotecile vor fi concentrate mai mult pe lărgirea paletelor, conținutului serviciilor pentru utilizatori. Specialiștii în biblioteconomie vor fi specialiști în localizare, filtrare, evaluare a informației, instructori de prim-nivel în utilizarea tehnologiilor informaționale. Concluziile studiului au servit la schimbarea curriculumului.

Joseph Lockard, în scrierile sale despre mitul virtual, notează: „*Ideologiile care se dezvoltă cu referire la comunitățile virtuale promovează relațiile sociale mecanizate și beneficiile acestora, în paralel cu mistificarea individului, comunității și relațiile globale... Dacă susținem această idee fără o analiză critică corespunzătoare, atunci putem să ne trezim „în tentaculele caracatiței.”*”⁷ Următoarea decadă (autorul spunea în 2000) va produce multe schimbări în dezvoltarea comunității virtuale. Rolul bibliotecarului încă urmează a fi stabilit, dar s-ar putea ca tocmai bibliotecarii să fie cei care vor menține caracatița în cușcă. Mai suntem în acea decadă și vă aduc un exemplu concludent: Igor Boțan, director ADEPT, analist și expert politic, participând la *Clubul de dezbateri la BM „B.P. Hasdeu”* și-a început alocuțiunea cu următoarele cuvinte: „*Vă mulțumim că*

ne-ați scos din bibliotecile virtuale și ne-ați adus într-o bibliotecă autentică...”

Alți autori, Bonnie Nardi și Vicki L. O’Day în volumul lor *Ecologia informațională* observă că „*dezvoltarea tehnologiei și utilizarea acesteia trebuie să fie mediată de inimă*”⁸ Autoarele utilizează sintagma „*specii importante*” drept elemente cruciale pentru stabilitatea unui ecosistem. Bibliotecarii sunt identificați ca specie crucială cu abilitați de a realiza interacțiunea, expertiza strategică, dorința de a evolua și abilitatea de a dezvolta relații.

Rolul bibliotecarilor în viitor este revoluționarea prin evoluție, după spusele lui Walt Crawford⁹. Parteneriatele și interacțiunea cu mișcările civice sunt alți factori pe care biblioteca ar putea să-i ia în considerare în timp ce transpune valorile și responsabilitățile accesului la informație într-un nou secol.

Potrivit lui Thomas Osburg (Corporate Affairs Director pentru Intel Europa), timpul petrecut în mediul on-line ar trebui valorificat în mai mare măsură pentru scopuri educaționale, de formare sau dezvoltare profesională, iar bibliotecile s-ar situa în avantaj dacă ar putea dezvolta și oferi cât mai multe astfel de oportunități celor care învață. **Barometrul de opinie furnizează date descurajatoare, dar în consens cu contextul descris:** *numai o cincime dintre tineri merg la bibliotecă pentru a se informa; internetul este indicat ca sursă principală de studiu pentru studenți; 72% dintre tineri folosesc mediul virtual pentru a învăța; doar 22% dintre tinerii studenți preferă, încă, biblioteca; studenții accesează internetul pentru comunicarea on-line; dintre ei 65% utilizează e-mailul, blogurile, mesageria instant, rețelele sociale.* Deci, alte scopuri decât cele educaționale.

⁷ Peña McCook, Kathleen de la. *A place at the table: participating in community building* / American Library Association. Chicago and London, 2000, p. 77.

⁸ Ibidem.

⁹ Crawford, Walt. *Being Analog. Creating Tomorrow's Libraries*. Chicago: American Library Association, 1999.

Continuitate

Teoreticienii afirmă: cu cât mai mult ne schimbăm, cu atât mai mult rămânem aceiași (nu neapărat cu referire la biblioteconomie). În contextul actual, virtual, cea mai bună exemplificare rămân *Legile lui Ranganathan*¹⁰.

Profunde și flexibile, aceste legi au servit constructorilor lumii virtuale – le-au actualizat, revizuit și aplicat la necesitățile actuale ale domeniului asistenței informaționale. Societatea Informației, Cunoașterii, Comunicării le-a utilizat din plin, reorganizându-le în scopuri diverse. Elementele de bază – cartea, cititorul, biblioteca au fost înlocuite cu altele – web, soft, conectivitate, diversitate, educație etc.

Legile lui Ranganathan (LR) au inspirat cele *cinci Legi ale Webului* și sunt baza integral pe practica lor, considerate ca cerințe minime de elaborare a webului: (1) resursele web sunt pentru a fi utilizate; (2) fiecărui utilizator web resursele lui; (3) fiecărui web utilizatorul lui; (4) salvează timpul utilizatorului; (5) webul este un organism în creștere. Noruzi, consideră *cinci Legi ale Webului* drept baza oricărui web-sistem informațional prietenos cu utilizatorul.

¹⁰ Kulikovski, Lidia. *Legile biblioteconomice ale lui Ranganathan actualizate în era Internetului* // Biblioteconomie. Studii. Cercetări. Recenzii. Eseuri. Chișinău : Magna Princeps, 2008, p. 120-125.

Similar sunt aplicate aceste legi și la abilitățile profesionale, care se schimbă mereu. În lumea virtuală procesul de învățământ se schimbă de la forme, instituții la concept. Pornind tot de la *Legile lui Ranganathan*, au fost elaborate *Principiile de bază ale educației la distanță*: (1) educația la distanță este pentru dezvoltare; (2) fiecărui student subiectul lui; (3) fiecărui subiect studentul său; (4) salvează timpul studentului; (5) învățarea este un proces care nu se încheie niciodată.

M. Cana recunoaște LR și conceptele pe care le include ca inspirație puternică de schimbare socială și le aplică la *open source software*: (1) softul este pentru utilizare; (2) fiecărui utilizator – softul său (sau softul este pentru toți); (3) fiecărui soft – utilizatorul său; (4) salvează timpul utilizatorului; (5) softul este un organism în creștere.

Realitățile prezentului demonstrează amestecarea lucrurilor existente în combinații, incredibil pentru un trecut nu prea îndepărtat, ca, de exemplu: e-mail; e-educație; divertisment informativ; SecondLife etc. Exemplele cu LR constituie un model de combinații novatoare ale legilor biblioteconomice cu alte domenii. Prin exemplele propuse demonstrăm universalitatea LR care, gândite pentru biblioteconomie, s-au multiplicat, diversificat, au influențat și științele conexe biblioteconomiei: tehnologia informațională, webologia, educația, infosofia etc. Legile biblioteconomice și în continuare vor influența și domina tot ce este legat de organizarea și diseminarea informației și cunoașterii. Putem spune că biblioteconomia are viitor – va fi în spatele tuturor interfețelor motoarelor de căutare, în spatele blogurilor, rețelelor sociale, va fi temelia pe care se constituie, se dezvoltă și se întrețin aceste rețele. Contextul virtual cere dezvoltarea conceptelor incluse în *cele cinci Legi ale Biblioteconomiei*.

Amenințări?

Google, Yahoo, Internet tehnologia ne amenință? Ray Bradbury, autorul vestitei lucrări *Fahrenheit 451*¹¹, scria în postfața volumului revăzut în 1998: „Lumea asta nebună în care trăim va ajunge și mai rău dacă le vom îngădui altora – mari sau mici, urangutani sau delfini, adepți ai energiei nucleare sau ecologiști, fani ai informaticii sau adversari ai progresului tehnic, săraci cu duhul sau înțelepți – să se amestece în domeniul estetic” (având în vedere cartea). E pentru noi, bibliotecarii, o lecție de comportament, în relația cu rețelele sociale.

Google face ca bibliotecile, considerate temple, construite să reziste oricărui seism social, să se simtă temple construite din cuburi Lego, vulnerabile la orice mișcare din jur. Google atentează la legitimitatea bibliotecii, la obiectul biblioteconomiei? Unii autori spun că ținta lui este, de fapt, cartea – obiectul bibliologiei. Atunci sunt două domenii clasice în derivă? Google intimidează prin imensitate. Unii profesioniști îl taxează ca „parazit” al bibliotecilor, alții îl consideră instrument indispensabil. Al treilea grup de specialiști consideră că Google trebuie perceput ca un semnal de urgență pentru bibliotecă – digitizarea!

Cea mai bună tactică e să nu-l taxăm ca și concurent. Este actualul nostru utilizator, pentru că tot ce se plasează azi în internet este scos din „casele cu scrieri”. Rămâne viitorul nostru utilizator, viitorul nostru partener. Domeniul biblioteconomic a evoluat construindu-și pas cu pas, la fiecare nivel de dezvoltare standarde, legi, proceduri care au stat la baza organizării cunoașterii, informațiilor. Din exemplele cu LR vedem că noile domenii au nevoie de reguli. Utilizează regulile specifice biblioteconomiei. Internetul s-a dezvoltat fără reguli. Când a atins volumul nemăsurabil,

se gândește la reguli. Căutarea în internet se bazează pe conexiuni între resurse și rețele, implicând, în sistematizarea informațiilor, criterii clasice, pe cele biblioteconomice.

Deci, nu suntem novici în această lume interconectată. Numai că ar trebui să revedem sau să elaborăm noi standarde pentru poziționarea noastră. Trebuie, cu sprijinul tehnologic, să devenim „portarii” poziționați și aliniați exact pentru a veni în întâmpinarea necesităților comunității, deziderat etern al bibliotecilor.

Acțiuni

Comunitatea noastră, lumea, utilizatorul nostru se virtualizează, iar noi ce facem? „Când leul e flămând, mănâncă. Când șoimului îi e sete, bea. Ei acționează de teama să nu piară.”¹² Noi, bibliotecarii? Noi, bibliotecarii, chiar dacă ne temem de pieire, ne gândim că cei din jur nu ne vor da cuiva la măcelărit, amintindu-ne de mulți avocați ca Umberto Eco, Tom Huges, Ray Bradbury, George Orwell etc. Și, mai recent, Dan Puric.

Mult onorate bibliotecar, „intrăm într-o epocă în care setea oamenilor pentru nou și cunoaștere pare să nu cunoască mar-

¹¹ Bradbury, Ray. *Fahrenheit 451*. București : Ed. Leda, 2005, 226 p.

¹² Mandino, Oz. *Cel mai vestit vânzător*. Trad.: Lucian Popescu. Ed. a 2-a, București : Curtea Veche Publishing, 2008, p. 81.

gini. Are loc o revoluție a minții și a spiritului dusă de omul, care nu mai e mulțumit să rămână un comun. El caută îndrumare, sfătuire și învățătură despre cum își poate spori norocul în viață printr-o mai înțeleaptă folosire a talentelor cu care a fost înzestrat de la naștere.¹³

Pentru a satisface această migrare în masă a îmbunătățirii de sine... avem foarte multe de făcut. Mai întâi de toate:

- să revedem instrumentele;
- să reinventăm metodele;
- să ne reinventăm pe noi.

Specialiștii în tehnologie, experți sociali, comunitari, oameni ai culturii ne spun:

1) comunitățile virtuale promovează relațiile sociale mecanizate mistificând individul, comunitatea și relațiile, astfel ne putem trezi în tentaculele caracatiței (J. Lockard);

2) mediul virtual trebuie valorificat pentru scopuri educaționale, de formare și dezvoltare profesională (T. Osburg);

3) bibliotecile trebuie să utilizeze inteligibil tehnologiile pentru îmbunătățirea serviciilor (M. Gorman);

4) utilizarea tehnologiilor, a rețelelor sociale trebuie să fie mediată de inimă (B. Nardi, V.L. O'Day).

Încheiere

Luând aceste semnificații ca repere de dezvoltare ulterioară, bibliotecarul rămâne, totuși, omul frumos al erei virtuale, omul care mediază raportul cu rețelele sociale și cu *inima*, omul care poate feri comunitatea de *tentaculele caracatiței*, omul care poate oferi cetățenilor multe *oportunități de dezvoltare*.

Nu îmbrăcăm benevol, noi, bibliotecarii, casca lui Montag!¹⁴

¹³ Ibidem, p. 110.

¹⁴ Eroul cărții lui Ray Bradbury *Fahrenheit 451* – pompierul care ardea cărțile, pe casca lui scria 451, temperatura la care arde hârtia.

Îmbrăcăm biblioteconomia în haine noi și pășim în lumea virtuală!

Parafrazându-l pe Ray Bradbury, referitor la viitor, decidem noi!

Voi, judecătorii, treceți înapoi în tribune! Voi, arbitrii, treceți la dușuri! Jocul acesta e al nostru. Noi aruncăm, noi lovim, noi prindem. La sfârșitul zilei, vom fi câștigați sau vom fi pierduți. Dar în zori vom fi din nou pe teren, gata s-o luăm de la capăt¹⁵. Noi, bibliotecarii, avem de muncit în această lume virtualizată!

Bibliografie:

¹ Bradbury, Ray. *Fahrenheit 451*. București : Ed. Leda, 2005, 226 p.

² Crawford, Walt. *Being Analog. Creating Tomorrow's Libraries*. Chicago : American Library Association, 1999.

³ Gorman M. *The Future for Library Science Education* // Libri, 1999, vol. 49, p. 1-10.

⁴ Kulikovski, Lidia. *Legile biblioteconomice ale lui Ranganathan actualizate în era Internetului* // Biblioteconomie. Studii. Cercetări. Recenzii. Eseuri. Chișinău : Ed. Magna Princeps, 2008, p. 120-125.

⁵ Kulikovski, Lidia. *Exploatarea conceptuală a relației cu utilizatorul: contexte actuale și emergente* // Biblioteconomie. Studii. Cercetări. Recenzii. Eseuri. Chișinău : Ed. Magna Princeps, 2008, p. 11-16.

⁶ Kulikovski, Lidia. *Biblioteca în contextul lumii viitoare. Tendințe și schimbări de scenă* // Biblioteconomie. Studii. Cercetări. Recenzii. Eseuri. Chișinău : Ed. Magna Princeps, 2008, p. 120-125.

⁷ Peña McCook, Kathleen de la. *A place at the table: participating in community building* / American Library Association. Chicago and London, 2000, 118 p.

⁸ Puric, Dan. *Despre omul frumos*. București, [S.n.], 2009, 173 p.

⁹ Rachieru, A.D. *McLumea și cultura publicitară: zece eseuri despre psihosociologia publicitară*. Timișoara : Ed. Augusta; Artpress, 2008, p. 196.

¹⁵ Ray Bradbury. *Op. cit.*, p. 225.

EXTINDEREA SERVICIILOR DE BIBLIOTECĂ

Ludmila PÂNZARU,
director adjunct al BM „B.P. Hasdeu”

În ultimii patru ani, fenomenul Web 2.0, conceptele Biblioteca 2.0 și Bibliotecarul 2.0 sînt destul de intens discutate online, la conferințe internaționale și naționale, în birourile bibliotecilor publice și academice din lume, mai puțin în mediul biblioteconomic național. Se pune întrebarea: *De ce?* Există mai multe cauze. Una dintre ele constă în neînțelegerea termenului, iar în consecință, teama față de ceva nou, neexplorat. Importantă în acest context este automatizarea și informatizarea insuficientă a bibliotecilor publice din țară. Altă cauză, enunțată de cei care fac tentative de implementare a tehnologiilor și serviciilor Web 2.0, este lipsa de timp: bibliotecarii, avînd destule sarcini la locul de muncă, consideră blogurile, wiki și Facebookul neesențiale. Frumusețea Webului 2.0 și a Bibliotecii 2.0 rezidă în nivelul rapid de integrare și interoperabilitate – în cîteva minute poți să creezi un blog, să-ți faci un cont în MySpace, Facebook sau Flickr. Odată create aceste servicii, fiind instrumente de informare a utilizatorului, de promovare a bibliotecii, trebuie să fie menținute, actualizate – blogurile necesită postări, wiki, Flickr, Youtube – conținut actualizat.

Structurînd serviciile bazate pe Web 2.0, constatăm că ele pot fi instrumente *de creare, de stocare, de diseminare / distribuire a conținuturilor, de promovare a bibliotecii, de informare, de comunicare, interacțiune cu utilizatorul.*

- Blogurile, Twitter și wiki sînt instrumente unice de *creare* a conținuturilor nu numai de către bibliotecari, dar și de către utilizatori.

- Flickr, Youtube, Slideshare, Delicious – *stocază* imagini, fișiere video, slide-uri, linkuri.
- RSS, Digg, streaming, podcastingul pot fi utilizate la *diseminarea / distribuirea* informației.
- Serviciile de referință virtuale, instant messagingul sînt instrumente de *informare* și acordare a asistenței informaționale.
- Rețelele sociale: MySpace, Facebook sînt instrumente de *comunicare* cu utilizatorul și de promovare a serviciilor, activităților organizate de bibliotecă.

În mod evident, fiecare dintre tehnologiile enumerate mai sus – RSS, wiki-urile, bloggingul, personalizarea, podcastingul, streaming media, ratingul, taggingul, softul rețelelor sociale – pot fi folosite într-o întreprindere, instituție sau bibliotecă. Multe dintre acestea sînt deja utilizate în mod individual în unele instituții.

În acest context, vreau să mă opresc la noțiunea *Biblioteca 2.0*. Termenul *Biblioteca 2.0* a apărut în 2005, în cadrul Conferinței anuale *Internet Librarian 2005* și se referă la site-ul bibliotecii. În 2006, în articolul *Library, 2.0: Service for the next-generation library* publicat în *Library Journal*, au fost deja prezentate beneficiile și principiile generale ale Bibliotecii 2.0.

Care este esența *Bibliotecii 2.0*? Aceasta este o nouă viziune a deservirii, ce include nu ideea asigurării accesului la informații, dar implementarea inovațiilor pentru a crea o comunitate ce poate să se dezvolte, să cunoască participînd la servicii sociale. Acest lucru se obține prin încredere față de utilizator, prin stimularea utilizatorilor de a schimba idei, de a lăsa comentarii în

cea ce privește resursele, colecțiile și serviciile bibliotecii.

Elementele de bază ale conceptului Biblioteca 2.0:

1. *Biblioteca este centrată pe utilizator.*

În ce constă schimbarea? Schimbarea se manifestă prin trecerea de la deciziile pe care le luau bibliotecile, în a stabili ce este bun pentru utilizatori, la oferirea către utilizatori a oportunității de a decide ce vor ei, în ce mod doresc să primească informațiile și în ce mod putem să-i deservim mai bine.

2. *Biblioteca este în constantă schimbare și evoluare.*

Introducând servicii sau programe noi, biblioteca trebuie să le monitorizeze și să le evalueze.

3. *Biblioteca 2.0 nu este doar tehnologie.*

Tehnologiile sînt instrumente care ajută bibliotecarul să deservească calitativ utilizatorul.

4. *Biblioteca și politicile.*

Politicile joacă un rol important în dorința bibliotecilor de a oferi servicii utilizatorilor.

Desfășurînd aceste principii, expunem unele acțiuni care pot fi întreprinse de bibliotecile din țară, urmînd exemplul țărilor care deja au o anumită experiență:

- Biblioteca se angajează să urmeze schimbările investigînd implicarea utilizatorilor în rețelele sociale, blogging, wiki, tagging și alte instrumente online și determinînd interesele, aplicînd acest tip de instrumente în bibliotecă; identificînd căile prin intermediul cărora instrumentele noi pot fi utilizate la furnizarea serviciilor necesare utilizatorilor.
- Biblioteca percepe Web 2.0 ca model de dezvoltare și creare a aplicațiilor pentru serviciile de bibliotecă utilizînd blogurile și wiki în procesul de dezvoltare,

creare, revizuire a documentelor din bibliotecă, de ex., a politicilor, procedurilor etc.

- Biblioteca oferă utilizatorilor oportunitatea de a participa la dezvoltarea serviciilor de bibliotecă implementînd pagini wiki editabile pe site pentru a adăuga subiecte, surse de referință, răspunsuri etc., încurajînd utilizarea blogurilor, a mesageriei online pentru comunicare publică cu comunitatea.
- Biblioteca dezvoltă colecțiile via servicii deschise, personalizate, interactive, care încurajează crearea de conținuturi, comentarii, rating, tagging de către utilizatori, creînd un blog al activităților, al noilor intrări care sînt comentate de către utilizatori (liceeni, elevi); creînd colecții foto de identificare a BM, uploadînd regulat imagini despre activitățile bibliotecii, colecții speciale pe Flickr etc.; asigurînd prezența pe iTunes, de ex.: colecțiile speciale muzicale oferite utilizatorilor prin intermediul calculatorului sau al telefonului mobil (iPhone, iPod).
- Biblioteca creează spații online care sînt bazate pe content management system, servicii web, widget, blogs, wiki, mashups, implementînd distribuirea RSS a conținutului, de ex.: activități organizate de biblioteci, noile resurse etc., identificînd biblioteca prin podcasting – creînd podcasturi cu noutăți, interviuri, tour, instrucțiuni de căutare, utilizare etc. disponibile pe site-ul bibliotecii, RSS feed.
- Biblioteca se bazează pe încredere, implicînd utilizatorii prin intermediul feedbackului în procesul de evaluare a bibliotecii, îmbunătățind procedurile și evaluînd suportul tehnic, asigurînd prezența bibliotecii în rețelele sociale, ca: Facebook, MySpace, Youtube, Delicious și invitînd utilizatorii să participe la ele.

- Bibliotecarii atrag utilizatorii la bibliotecă și în același timp duc biblioteca la utilizator, dezvoltând, sporind prezența bibliotecii în programul școlar, organizând lecții de cultură informațională.

Bibliotecarii conștientizează și utilizează instrumentele de informare necesare utilizatorilor.

Este evident că, pentru a realiza toate acțiunile enumerate, biblioteca are nevoie de specialiști competenți, flexibili, profesioniști, toleranți la experimente și predispuși la schimbări, capabili să satisfacă nevoile în evoluție ale utilizatorilor. Pentru a deveni *Bibliotecar 2.0*, care este un guru în epoca informației, biblioteca trebuie să organizeze programe de instruire a bibliotecarilor privind utilizarea serviciilor și tehnologiilor Web 2.0, care ar include zile de dezvoltare consacrate promovării conceptului Biblioteca 2.0, traininguri pe tema utilizării instrumentelor Web 2.0, elaborarea și implementarea miniproiectelor 2.0, organizarea lunară a unei zile de autoinstruire. Iar abilitățile și competențele necesare pentru a lucra cu instrumentele Web 2.0 vor fi incluse în fișa postului. După aceste măsuri credem că bibliotecarul va putea:

- înțelege forța și oportunitățile oferite de Web 2.0;
- învața instrumentele principale ale Web 2.0;
- combina resursele pe suporturi diferite;
- adopta standarde OpenURL, efectua căutări în sistemele naționale;
- conecta lumea, tehnologia și informația în context;
- utiliza forme netradiționale de catalogare și clasificare, creare a tagurilor etc.;
- include informații netextuale ca pictură, filme, vederi, imagini și sunet;
- înțelege termenul *codă lungă (long tail)* și va întări puterea conținutului nou și vechi;
- utiliza conținuturi ca Google Print, and Open WorldCat;
- reuni publicul pentru discuții, conversații, practici, participare;
- utiliza instrumentele de comunicare ca Skype pentru a uni conținutul, informația, căutarea ei și oamenii;
- utiliza și dezvolta rețelele sociale în avantajul instituției;
- comunica cu oricine utilizând modul lui de comunicare – telefonul, Skype-ul, SMS-ul, emailul, referințele virtuale etc.;
- încuraja utilizatorii să folosească metadatele și să dezvolte conținuturi și comentarii;
- înțelege înțelepciunea mulțimii și impactul blogosferei, a wikisferei.

Bibliotecarul 2.0 va înțelege profund utilizatorii, nu la un nivel superficial, și va fi acolo unde este necesar utilizatorului.

Bibliografie:

- Casey, Michael E., Savastinuk, Laura C. *Service for the next-generation library*. In: *Library Journal*, 9 Jan. 2006.
- Kaser, Dick. *Attracted by 2.0*. In: *Computers in Libraries*, Oct. 2009, Vol. 29 Issue 9, p. 4-4, 2/3p; (AN 44408328).
- Library 2.0*. Acces: http://en.wikipedia.org/wiki/Library_2.0
- 100 Free Library 2.0 Webinars and Tutorials*. Acces: <http://www.collegeathome.com/blog/2008/05/29/100-free-library-20-webinars-and-tutorials/>

BIBLIOTECA PUBLICĂ MULTICULTURALĂ¹

*Dr. conf. univ. Lidia KULIKOVSKI,
director general al BM „B.P. Hasdeu”*

Pe mapamond există circa 6 000 de limbi diferite. *Net*-ul ne conectează cu o largă diversitate culturală și lingvistică, aceasta creând probleme celor care nu au abilitățile lingvistice necesare. Deci, încălzirea globală nu este unica problemă a lumii. Diversitatea culturală este o problemă nu mai puțin importantă ca cea a încălzirii globale. De aceea se și află pe agenda marilor organizații internaționale precum UNESCO și IFLA.

Manifestul bibliotecii multiculturale IFLA/UNESCO (în continuare MBM), adoptat la Congresul Mondial al bibliotecarilor (2008), vine să suplimenteze *Manifestul bibliotecii publice* (1994), *Manifestul bibliotecii școlare* (1999), *Manifestul Internetului* (2002), documente care stabilesc principii importante de dezvoltare a domeniului bibliotecar.

Bibliotecile ca centre culturale, informaționale, de studiu și întâlniri au posibilitatea de a fi inițiatori activi în procesul pozitiv de dezvoltare a comunității și a indivizilor. Patrick Bazin afirma că „...nicio altă instituție culturală nu are o asemenea iradiere în teritoriu, până la periferii și până în satele cele mai năpăstuite, apropiindu-se astfel în cea mai mare măsură de adevăratul ideal de democratizare. Nicio altă instituție nu întreține legături atât de strânse și de permanente cu o asemenea diversitate de utilizatori, de toate vârstele și condițiile sociale și culturale” (*Bulletin de Bibliothèques de France*, vol. 49, nr. 2, 2004, p. 8). Ca arenă neutră, unde accesul la informație necenzurată și expresie culturală

este temelia pe care se construiesc serviciile, biblioteca are poziția cea mai bună pentru promovarea diversității culturale și lingvistice, pentru susținerea dialogului intercultural și a spiritului civic activ.

Din păcate, bibliotecile noastre nu sunt echipate adecvat pentru a susține, a valorifica oportunitățile generate de multiculturalism. IFLA, UNESCO afirmă că *doar puține arii geografice au biblioteci în stare să facă față, să satisfacă necesitățile populațiilor multiculturale cu certitudine de extindere*. Chiar și țările unde bibliotecile sunt bine dezvoltate, serviciile multiculturale nu corespund cerințelor identificate de *Manifestul bibliotecii multiculturale*.

Una din cerințele greu de realizat se referă la componența demografică a comunității, care trebuie să se reflecte ca în oglindă asupra personalului, asupra serviciilor oferite și asupra conținutului colecției. Componența demografică trebuie să se reflecte ca în oglindă la fel și asupra componenței utilizatorilor.

Conceptul bibliotecii multiculturale se construiește pe trei principii importante:

1) proiectul include toate tipurile de biblioteci (nu se referă doar la bibliotecile publice!);

2) serviciile sunt oferite egal, atât grupurilor majoritare, cât și grupurilor minoritare; serviciile pentru grupurile minoritare trebuie integrate în serviciile destinate tuturor; serviciile multiculturale nu sunt servicii speciale;

3) serviciile includ de asemenea acțiuni extinse și pentru imigranți, refugiați, alte grupuri marginalizate.

Grosso modo, bibliotecile pretind că respectă aceste principii, mai ales acele biblioteci care și-au asumat diversitatea ca

¹ Comunicare ținută în cadrul mesei rotunde *Biblioteca publică multiculturală*, organizată de Comisia Bibliotecii Publice, ABRM, în colaborare cu BM „B.P. Hasdeu”, 15 octombrie 2009.

valoare instituțională și principiu de dezvoltare. Aici exemplific cu Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, care are servicii multiculturale foarte bine puse la punct prin cele șase filiale pentru minoritățile lingvistice și culturale – „Ițic Mangher”, „M. Lomonosov”, „L. Ukrainka”, „Hristo Botev”, „M. Ciachir”, „Adam Mickiewicz” – și un serviciu specializat: *Centrul de Carte Germană*.

Este clar că multe sunt problemele atunci când dorești să dezvolți și să oferi servicii multiculturale. La fel, și atunci când trebuie să respecti diversitatea ca valoare instituțională. Manifestul, în acest caz, poate fi un instrument util și bun pentru a începe.

Bibliotecile ca arenă de studiu și învățare constituie un concept recunoscut. *Scientia potentia est = Cunoștințele sunt putere* – este un aforism cunoscut și larg răspândit. Este recunoscut și faptul că cunoștințele formează baza înțelegerii. Colecțiile și serviciile bibliotecilor care contribuie la înțelegerea grupurilor majoritare și celor minoritare din societate sunt parte a temeliei MBM. Parafrazând celebrul aforism latin, obținem: „Limba este putere” și putem spune că la fel avem a face cu o cugetare extrem de sugestivă, una care ilustrează că, ea sau el, adică cel care deține puterea cuvântului, este bine echipat, adică instruit pentru o participare plenară în societate. Serviciile cu valoare adăugată, ca diverse cursuri de învățare a limbilor, organizate de biblioteci, precum și colecțiile media pentru înțelegerea și învățarea limbilor sunt importante pentru o bibliotecă care acceptă conceptul MBM.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- Clubul *Engleza vorbită* pentru tineret la Filiala „Ițic Mangher” adună tineri care analizează în limba engleză teme actuale: „Problemele tineretului din Republica Moldova”, „Engleza ca limbă de comunicare internațională”, „Viața de student în Moldova și peste hotare”, „Internetul – instrument sau armă” și multe altele;

- Clubul *Poligloții* la Filiala „O. Ghibu”;
- cursuri de limbă germană (eurocertificare) la Centrul de Carte Germană;
- cursuri de ivrit la Filiala „Ițic Mangher”;
- cursuri de limbă polonă la Filiala „Adam Mickiewicz” etc.

Unul din rolurile bibliotecii este contribuția la teaurizarea, prezervarea expresiei lingvistice și culturale, în sensul păstrării și oferirii diversității lingvistice pentru generațiile următoare.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- *calendarul Evreii în cultura și istoria mondială. Date memorabile 2009*;
- *bibliografia Sărbători evreiești în literatura artistică*;
- *bibliografiile Zinovi Stolear și Ihil Șraibman*;
- *Ucrainenii în cultura Moldovei: bibliografie tematică*;
- *Holocaust – tragedia evreilor Europei sec. XX*;
- *Hristo Botev: bibliografie tematică electronică*;
- *Рыцарь Великого Книжества: Constantin Șișcan: biobibliografie.*

Bibliotecile sunt utilizate de diverse grupuri din comunitate, constituind un spațiu deschis tuturor. Deci, avem un spațiu fizic ideal unde oameni de diferite interese, culturi, limbi se pot întâlni și se pot simți confortabil. Aceasta nu înseamnă neapărat ca utilizatorii să vorbească, să contacteze unii cu alții. Este câteodată de ajuns ca utilizatorii să simtă mutual înțelegerea celorlalți, să vadă cum utilizatori de alte culturi fac uz de aceleași servicii ca și ei.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- Clubul cantautorilor – Filiala „Ițic Mangher”;
- Clubul pictorilor evrei – Filiala „Ițic Mangher”;

- Clubul „Mamă loșn” – Filiala „Ițic Mangher”;
- Clubul „Dzeń dobry, Polsko!” – Filiala „Adam Mickiewicz”;
- Clubul „Inoi vzglead” – Filiala „M. Lomonosov”;
- Cenaclul „Vstrecea” – Filiala „M. Lomonosov”.

Rolurile menționate mai sus fac biblioteca o arenă perfectă pentru transmiterea atitudinilor pozitive și a valorilor în relația vizând societatea multiculturală și multilinguală – atitudini care acționează pozitiv asupra relațiilor interetnice în societate.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- Simpozionul *Социокультурная роль библиотек этнических меньшинств в обществе*;
- Masa rotundă *Servicii de bibliotecă pentru Chișinăul multicultural – direcții, probleme, colaborări*;
- Atelierul profesional *Работа библиотеки в мультикультурной среде – новые направления, проблемы, сотрудничество*;
- Conferința internațională *Rolul Holocaustului în educația tinerei generații* – Filiala „Ițic Mangher”;
- Conferința *Проблемы и перспективы сохранения и развития русской культуры и духовности в межэтническом пространстве Молдовы* – Filiala „M. Lomonosov”;
- Conferința, în colaborare cu Institutul de Cercetări Interetnice al AȘM, *Технологии преодоления социального экономического неравенства при построении гражданского общества в РМ*.

Bibliotecile sunt instituții integratoare, ele creează atmosfera care promovează integrarea. Prin cunoștințele acumulate din colecțiile bibliotecilor, din participări la diverse acțiuni științifice, culturale, educaționale, cetățenii obțin instrumentele necesare de înțelegere și acceptare a mi-

norităților, iar aceasta creează o atmosferă de incluziune. Competența lingvistică, natural, este baza comunicării și participării. Accesul la instrumentele lingvistice de învățare (manuale, ghiduri de conversație, CD-uri, cursuri video / audio) contribuie la achiziția abilităților lingvistice.

„Prin prezența lor în comunitate, prin valorile și activitățile promovate, bibliotecile simbolizează incluziunea”, spune Tom Hüge și ne aduce la cunoștință un mare adevăr! Alt recunoscut specialist în biblioteconomie, prof. univ. dr. Ion Stoica, susține că bibliotecile sunt instituții de integrare.

Cum să realizăm conceptual MBM? Categoriec, prin managementul instituțional.

La nivelul conducerii, adică al meta-managementului – politici clare, susținute de administrație și de personal, condiție necesară pentru existența și funcționarea conceptului MBM.

Strategia trebuie să definească, să identifice responsabilul ce va asigura ca serviciile multiculturale să fie parte a serviciilor generale. Aceasta trebuie să rezulte în politici adecvate referitoare la recrutarea resurselor umane, la finanțe, la servicii și conținut. Altă prerezcutită este cooperarea, aspect stipulat clar în politici. O prerezcutită este implicarea în elaborarea politicilor, strategiilor, planurilor reprezentanților tuturor grupurilor culturale și lingvistice din masa utilizatorilor bibliotecii, asigurând astfel dezideratul că politica reflectă demografia comunității.

Colecții

Coloana vertebrală a Bibliotecii Multiculturale este colecția fizică. În același timp nu uităm de tendințele globale conform cărora formatele electronice și virtuale înlocuiesc, în RM, foarte lent, dar totuși, înlocuiesc suporturile materiale, fizice. Deci, nu uităm că serviciile multiculturale trebuie să reflecte interesele tuturor grupurilor etnice ale societății și dacă oamenii utilizează tehnologiile ca instrumente indispensabile în

viața lor, biblioteca trebuie să ofere materiale fizice, dar și electronice. Adică, colecțiile trebuie să includă media în diferite limbi, mai ales în limbile etniilor conlocuitoare.

Servicii

Programele educaționale, instruirea utilizatorilor și materialele informaționale pe care le furnizează biblioteca sunt porți spre bibliotecă și comunitatea locală. Serviciile informaționale difuzate, susținute de bibliotecă sunt la fel o parte importantă a acestui proces. Pentru a crea servicii relevante și eficiente, biblioteca trebuie să coopereze cu toți cei cărora intenționăm să le prestăm servicii. Un aspect foarte important este ca atât conținutul, cât și interfața, să fie concepute, acomodată la necesitățile utilizatorilor.

Acces multilingual

Într-un context în care există mai multe limbi materne – româna, rusa, bulgara, ucraineana, ivrit etc. –, toate tipurile de informații *ar trebui*, spunem noi (*Manifestul...* spune ferm: *TREBUIE*), să fie disponibile și în limbile pe care le vorbesc și le înțeleg utilizatorii. Aceasta înseamnă că informațiile despre servicii trebuie produse în limbile relevante, iar colecțiile să fie și în aceste limbi ale comunității. Și, în sfârșit, dar nu și ultimul aspect ca importanță: limbile utilizate în inscripționările din spațiile fizice ale bibliotecii trebuie să reflecte limbile vorbite de utilizatori.

Abordarea multilinguală se referă și la felul cum comunicăm cu utilizatorii noștri în spațiul virtual: foarte importantă și necesară în societatea noastră este crearea unui dialog mai bun cu ei. Câte biblioteci au site-uri multilinguale? Răspunsul îl cunoaștem: niciuna!!!

Personal

Utilizatorii doresc o atmosferă familiară, adică un loc, un spațiu în care să se simtă în siguranță, ca acasă. Este o fațetă a activității MBM. Acest fenomen îl creează

și asigură personalul bibliotecii. Poate și aceste răspunsuri îmi întăresc credința în existența certă a unei lumi într-o continuă și ciclică schimbare și, de aceea, cred în puterea desăvârșită de adaptare a bibliotecarului, tocmai pentru a participa efectiv la continuitatea și reînnoirea profesiei sale. Margareta Tătăruș, în articolul „Șapte personaje în căutarea unui autor”, invocă șapte fețe ale bibliotecarului, printre care și toleranța, caracteristică indispensabilă în implementarea conceptului MBM:

Care sunt cele 7 fețe ale bibliotecarului?

1. Fața care oferă zâmbet;
2. fața care dăruiește;
3. fața plină de afecțiune;
4. fața caritabilă;
5. fața care oferă alinare;
6. fața care aduce bucurie;
7. fața plină de toleranță.²

Personalul BM trebuie și el să reflecte demografia localității pe care o servește biblioteca, iar competența colectivă să oglindească grupurile minoritare ale utilizatorilor. Nu este ușor, e un deziderat foarte dificil. Și nici nu-i posibil în penuria posturilor pe care le are biblioteca să avem reprezentanți ai tuturor grupurilor minoritare. Dar este important ca personalul bibliotecii să fie încurajat să acumuleze abilități lingvistice ale grupurilor culturale prezente în bibliotecă. În fine, personalul trebuie să comunice destul de bine cu diverse tipuri de utilizatori. Cunoștințele de comunicare interculturale sunt obligatorii. Astfel vom elimina situațiile generatoare de rasism, discriminare și excludere.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- moldoveni / români – 75,1%;
- ucraineni – 10,7%;
- ruși – 9,2%;

²Tătăruș, Margareta. *Șapte personaje în căutarea unui autor* // BiblioPolis, 2009, vol. 31, nr. 3, p. 105.

- găgăuzi – 1,4%;
- polonezi – 1,4%;
- bulgari – 0,7%;
- alte naționalități – 1,5%.

Cei 75,1 % de moldoveni / români cunosc limba rusă în proporție de 80%. Dintre ei 50% cunosc limba franceză; 33% limba engleză, 12,5% cunosc alte limbi – italiana, spaniola, portugheza, germana, polona, ucraineana, bielorusa, ivrit / idiș.

Manifestul bibliotecii multiculturale

MBM este un concept care cuprinde toate tipurile de biblioteci, indiferent de conținut și funcții. Nu este un concept izolat, dar unul flexibil și dinamic.

Multe țări au legislații care garantează servicii bibliotecare gratuite pentru populație. Putem să ne documentăm în această privință. Adicional există și alte manifeste pentru biblioteci, care suplimentează MBM: *IFLA/UNESCO Public Library Manifesto*, 1994; *IFLA/UNESCO School Library Manifesto*, 1999; și *The IFLA Internet Manifesto*, 2002 – toate sunt documente care stabilesc principii importante de dezvoltare bibliotecară.

Manifestul bibliotecii multiculturale a fost tradus în 14 limbi. Grație eforturilor Bibliotecii Naționale a RM și BM „B.P. Hasdeu”, îl avem și în limba română. Îl puteți citi pe site-ul www.ifla.org, ca și celelalte documente menționate. Pentru bibliotecile publice amintim și *Linii directoare de dezvoltare a bibliotecii publice*, tradus și editat de ȘBM, ABRM.

Aceste documente, în special MBM, le puteți utiliza la planificarea activității, precum și la elaborarea politicilor. Când serviciile și politicile vor fi gata de a fi puse în acțiune, puteți consulta miriada de ghiduri elaborate de diverse biblioteci în acest sens, mai ales americane și din țările nordice, dar și experiența bibliotecilor noastre. Multe dintre ele au deja implementate unele elemente ale MBM.

Implementarea – viziune ori realitate?

Mulți consideră că acest concept sună frumos, dar este naiv să credem că poate fi realizat. Sunt mulți factori care alimentează această supoziție. O parte destul de largă a populației nu utilizează serviciile bibliotecii și cea mai mare cotă a acestei părți sunt grupurile minoritare, sunt imigranții.

Bineînțeles că MBM poate fi realizat. Dar conceptul cere abilități și dorință de a adapta și de a schimba; o nouă atitudine și un nou tip de gândire implementate printr-un lanț de dezvoltări. Este cel mai competitiv aspect al muncii noastre idealiste.

Dar nu avem altă alegere!

Experiența ne demonstrează că orice e posibil. Implementând în viață MBM vom fi cu un pas mai înainte. Avem documentul pe care îl putem utiliza în mod real, practic, pentru a efectua schimbarea.

Bibliografie:

- ¹ BM „B.P. Hasdeu” în 2008. Raport anual. www.hasdeu.md/raport
- ² *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919e.pdf>
- ³ *IFLA/UNESCO Public Library Manifesto*. 1994. <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm>
- ⁴ *IFLA/UNESCO School Library Manifesto*. 1999. <http://www.ifla.org/VII/s11/pubs/schoolmanif.htm>
- ⁵ Kulikovski, Lidia. *Biblioteca în contextul comunității multiculturale* // Magazin bibliologic, 2002, nr. 1-2, p. 6-11.
- ⁶ Stoica, Ion. *Bibliotecile ca factor integrator al comunității* // Servicii de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate. Istoric. Prezent. Tendințe: Studiu monografic / Lidia Kulikovski. Chișinău : [S.n.], 2004, p. 177-180.
- ⁷ *Strategia Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” 2008-2017. Plan strategic de dezvoltare pentru perioada 2008-2017*. Chișinău : Ed. Grafema Libris, 2008, 32 p.
- ⁸ *The IFLA Internet Manifesto*. 2002. <http://www.ifla.org/III/misc/im-e.htm>
- ⁹ *Unesco Universal Declaration on Cultural Diversity*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>

MANIFESTUL BIBLIOTECILOR MULTICULTURALE IFLA

Biblioteca multiculturală – o poartă spre o societate culturală diversificată în dialog

Oamenii trăiesc într-o societate eterogenă în creștere. În lume există mai mult de 6 000 de limbi diferite. Rata migrației internaționale crește anual, având drept rezultat creșterea numărului de oameni cu identități complexe. Globalizarea, migrația în creștere, comunicarea mai rapidă, transportul mai rapid și alți factori ai secolului XXI au sporit diversitatea culturală în rândul multor națiuni unde înainte n-a existat sau nu se întvedea ca multiculturalitatea existentă deja să se diversifice și mai mult.

„Diversitatea culturală” sau „multiculturalismul” se referă la coexistența armonioasă și interacțiunea diferitor culturi, unde „cultura ar trebui privită ca un set distinctiv de caracteristici spirituale, materiale, intelectuale și emoționale ale unei societăți sau ale unui grup social și pe care le completează, pe lângă artă și literatură, modurile de viață, modurile de conviețuire, sistemele de valori, tradiții și credințe”¹. Diversitatea culturală sau multiculturalismul constituie fundamentul forței noastre colective în comunitățile locale și în societatea globală.

Diversitatea culturală și lingvistică este moștenirea comună a omenirii și ar trebui să fie prețuită și conservată spre beneficiul tuturor. Este o sursă de schimb,

inovație, creativitate și coexistență pașnică printre oameni. „Respectul pentru varietatea de culturi, toleranță, dialog și cooperare într-un climat de încredere reciprocă și înțelegere sunt printre garanțiile cele mai importante de pace și securitate internațională”². În consecință, bibliotecile de toate tipurile ar trebui să reflecte, să sprijine și să promoveze diversitatea culturală și lingvistică la nivel internațional, național și local și astfel să lucreze pentru dialogul intercultural dintre cetățenii activi.

Atâta timp cât bibliotecile servesc diversele interese și comunități, ele funcționează ca centre de învățare, culturale și de informare. Serviciile de bibliotecă trebuie să țină cont de principiile fundamentale de libertate și echitate în ceea ce privește accesul la informație și cunoaștere exhaustivă, respectând identitatea și valorile culturale.

Principii

Fiecare individ din cadrul societății globale are dreptul la o serie de servicii de bibliotecă și de informare. Pentru a veni în întâmpinarea diversității culturale și lingvistice, bibliotecile ar trebui:

- să servească toți membrii comunității fără discriminare pe principiul moștenirii culturale și lingvistice;

¹ *Declarația universală UNESCO privind diversitatea culturală*, 2001.

² *Ibidem*.

- să furnizeze informații în diferite limbi și tipuri de scriere;
- să ofere acces la o gamă largă de materiale și servicii reflectând toate comunitățile și nevoile acestora;
- să angajeze un personal care ar reflecta varietatea comunității, pregătit să lucreze și să servească diverse categorii ale populației.

Biblioteca și serviciile de informare, într-un context cultural și lingvistic divers, includ pregătirea de servicii pentru toate tipurile de utilizatori ai bibliotecii și pregătirea de servicii de bibliotecă speciale pentru a deservi grupuri culturale și lingvistice. O atenție specială ar trebui acordată grupurilor care sunt adesea marginalizate în societățile culturale diverse: minorităților naționale, celor care cer azil și refugiaților, rezidenților cu permis de ședere temporară, muncitorilor imigranți și comunităților indigene.

Misiunile serviciilor unei bibliotecii multiculturale

Într-o societate diversificată din punct de vedere cultural ar trebui să se pună accentul pe următoarele puncte-cheie, care sunt legate de informație, alfabetizare, educație și cultură:

- promovarea conștientizării valorii pozitive a diversității culturale și încurajarea dialogului cultural;
- încurajarea diversității lingvistice și a respectului pentru limba maternă;
- asigurarea coexistenței armonioase între diferite limbi, lucru care presupune învățarea unor limbi străine de la o vârstă fragedă;
- apărarea moștenirii lingvistice și culturale, sprijinindu-se exprimarea, creația și propagarea în cadrul fiecărei limbi;
- sprijinirea conservării tradiției transmise pe cale orală și intangibilitatea moștenirii culturale;

- sprijinirea integrării și participării persoanelor și grupurilor cu diferite fonduri culturale;
- încurajarea recunoașterii informației în era digitală și stăpânirea informației și tehnologiilor de comunicare ale acesteia;
- promovarea diversificării lingvistice în spațiul virtual;
- încurajarea accesului universal în spațiul virtual;
- sprijinirea schimbului de cunoștințe și practici privind pluralitatea culturală.

Managementul și efectul acestuia

Biblioteca multiculturală așteaptă ca toate tipurile de biblioteci să adopte o apropiere față de serviciile integrate. Principalele activități ale serviciilor de bibliotecă destinate comunităților diversificate din punct de vedere cultural și lingvistic trebuie să fie „inima” bibliotecii, și nu să fie considerate separate sau ca ceva în plus, să fie proiectate astfel încât să vină în întâmpinarea nevoilor locale sau specifice.

Biblioteca ar trebui să aibă o politică și un plan strategic, care să definească misiunea ei, obiectivele, prioritățile și serviciile legate de diversitatea culturală. Planul ar trebui să se sprijine pe o analiză vastă a nevoilor utilizatorilor și a resurselor potrivite.

Activitățile de bibliotecă nu ar trebui să fie dezvoltate în izolare. Ar trebui încurajate colaborările cu grupurile relevante de utilizatori și profesioniștii locali, naționali sau de nivel internațional.

Acțiunile principale

Biblioteca multiculturală ar trebui:

- să dezvolte colecții și servicii diferite din punct de vedere cultural și lingvistic, incluzând resurse digitale și multimedia;
- să aloce resurse pentru conservarea exprimării și moștenirii culturale, acor-

dând atenție sporită moștenirii culturale orale, indigene și intangibile;

- să includă programe care sprijină educarea utilizatorului, abilități privind alfabetizarea informației, resurse noi apărute, moștenirea culturală și dialogul între culturi, popoare, ca părți integrante ale serviciilor;
- să furnizeze accesul la resursele electronice ale bibliotecii în limbile respective prin intermediul organizării informației și al sistemelor de acces;
- să dezvolte materiale de marketing și nu numai, pentru a depăși barierele media și lingvistice cu scopul de a atrage diferite grupuri etnice la bibliotecă.

Personalul bibliotecii

Este intermediarul activ dintre utilizatori și resurse. Ar trebui să se asigure educația profesională și instruirea continuă concentrată pe servicii pentru comunitățile multiculturale, intermedierea culturală a comunicării și sensibilității, antidiscriminării culturilor și limbilor.

Personalul unei biblioteci multiculturale ar trebui să reflecte caracteristicile culturale și lingvistice ale comunității pentru a garanta conștientizarea culturală, să ofere comunității servicii de bibliotecă și să încurajeze comunicarea.

Fondurile, legislația și rețelele

Guvernele și alți factori relevanți de decizie sunt încurajați să stabilească și să finanțeze în mod adecvat bibliotecile și sistemele de bibliotecă pentru a oferi servicii de informare și de bibliotecă gratuite diferitor comunități culturale.

Serviciile bibliotecilor multiculturale sunt în esență globale. Toate bibliotecile implicate în activități în acest domeniu trebuie să participe la acțiuni de dezvoltare semnificativă la nivel local, național sau a rețelelor internaționale. Cercetarea

are ca scop obținerea informațiilor necesare în vederea luării deciziilor de serviciu eficiente, precum și asigurarea alocațiilor corespunzătoare de fonduri. Constatările cercetărilor și practicile cele mai bune ar trebui să fie date publicității pentru a realiza servicii de bibliotecă eficiente din punctul de vedere al serviciilor bibliotecii multiculturale.

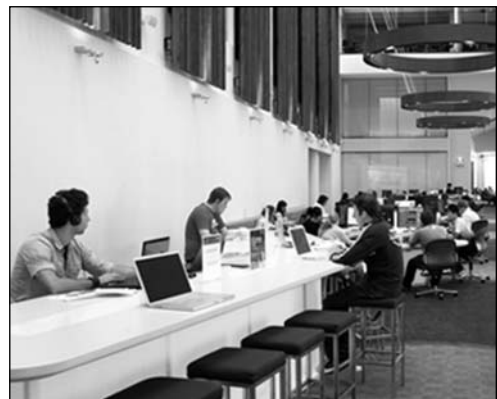
Punerea în aplicare a *Manifestului*

Comunitatea internațională ar trebui să recunoască și să sprijine bibliotecile și serviciile de informare având rolul lor în a promova și a conserva varietatea lingvistică și culturală.

Factorii decizionali de la toate nivelele și comunitatea bibliotecilor din lume sunt astfel rugați să dea publicității prezentul Manifest și să ducă la îndeplinire principiile și acțiunile formulate în el.

Acest manifest completează *Manifestul bibliotecilor publice*, redactat de IFLA-UNESCO, *Manifestul bibliotecilor școlare*, redactat la fel de IFLA-UNESCO, și *Manifestul internetului*, inițiat de IFLA.

Manifestul a fost aprobat de Consiliul de conducere al IFLA, în august 2006, precum și de Consiliul Interguvernamental, în aprilie 2008, ca informație pentru toate programele UNESCO, cu recomandarea de a fi prezentat în cadrul celei de-a 35-a sesiuni a Conferinței Generale UNESCO.

MANIFESTUL PENTRU CREATIVITATE ȘI INOVARE ÎN EUROPA

Lumea se mișcă într-un ritm nou. Pentru a avea un rol de prim rang în această lume nouă, Europa trebuie să devină mai creativă și inovatoare. A fi creativ înseamnă să imaginezi ceva ce nu a existat mai înainte și să cauți noi forme și soluții. A fi inovativ înseamnă să introduci schimbări în societate și în economie. Activitățile de concepție originală transformă ideile în valori și leagă creativitatea de inovare.

Pentru a progresa, Europa are nevoie de investiții sporite – atât private, cât și publice – în cunoaștere. Progresul intelectual este de neconceput fără respectul pentru istorie și moștenirea culturală. Cunoștințele noi se clădesc pe cunoștințe istorice și cele mai multe inovații constituie noi

combinații ale unor elemente care există deja. Cultura, prin respectul său față de memoria individuală și colectivă, este importantă pentru a păstra direcția cuvenită în actualul context de schimbări intense.

Creativitatea reprezintă o dimensiune fundamentală a activității umane. Ea prosperă acolo unde există un dialog între culturi, într-un mediu liber, deschis și divers, caracterizat prin egalitate socială și egalitate între bărbați și femei. Este nevoie de respect și de protecție juridică pentru rezultatele muncii creative și intelectuale. Creativitatea reprezintă motorul culturii, al concepției originale și inovării, însă dreptul de a-și folosi talentul creativ aparține tuturor. Mai mult decât oricând, viitorul Europei depinde de imaginația și creativitatea fiecărui popor.

Crizele economice, ecologice și sociale ne provoacă să găsim noi modalități de gândire și acțiune. Creativitatea și inovarea pot contribui la progresul societății, dar societatea trebuie să-și asume responsabilitatea pentru modul în care acestea sunt folosite. Astăzi, creativitatea și inovarea trebuie să fie mobilizate în serviciul unei societăți echitabile și ecologice, bazată pe dialog intercultural și pe respect pentru natură, pentru sănătatea și bunăstarea oamenilor din lumea întreagă.

Pentru a crea o Europă mai creativă și inovatoare, deschisă către restul lumii și cu respect față de valorile umane, prezentăm următorul Manifest, care stabilește prioritățile și recomandările noastre pentru acțiune. Necesitatea schimbării și a unei noi inițiative este urgentă. Europa și statele din

cadrul ei trebuie să acorde maximă atenție creativității și inovării acum, pentru a găsi o cale de ieșire din actualul impas. Este important:

1) să încurajăm creativitatea într-un proces **de învățare de-a lungul vieții**, în care teoria și practica merg mână în mână;

2) să facem din **școli și universități** locuri în care studenții și profesorii se angajează în gândire creativă și învățare prin practică;

3) să transformăm **locurile de muncă** în locuri de învățare;

4) să promovăm un **sector cultural** puternic, independent și diversificat, care poate susține dialogul intercultural;

5) să promovăm **cercetarea științifică** pentru a înțelege lumea, pentru a îmbunătăți viața oamenilor și pentru a stimula inovarea;

6) să promovăm procesele, gândirea și instrumentele **concepției originale**, înțelegând necesitățile, emoțiile, aspirațiile și capacitățile utilizatorilor;

7) să susținem **inovarea în afaceri** care contribuie la prosperitate și durabilitate.

Direcții de acțiune

Următoarele linii de acțiune necesită o nouă înțelegere a politicii publice. Comisia Europeană și guvernele naționale trebuie să se angajeze în procesul de schimbare împreună cu partenerii sociali și cu organizațiile cetățenești. Sunt necesare viziuni comune și inițiative care transgresează domeniile politice tradiționale pentru a combate deficitele actuale: ecologice, sociale, culturale, de securitate și de democrație. Concentrarea pe creativitate și inovare reprezintă cheia deschiderii de dialoguri care depășesc diviziunile politice istorice.

Acțiunea 1: Investiții în cunoaștere

Pentru întărirea competitivității Europei, este nevoie de noi principii bugetare

care conferă o prioritate ridicată investițiilor în oameni și în cunoaștere. Pe termen scurt, șomerilor ar trebui să li se ofere o șansă de a-și îmbunătăți competențele. Întreprinderile, sindicatele și guvernele ar trebui să colaboreze la organizarea îmbunătățirii competențelor lucrătorilor prin finanțare publică și privată. Dimensiunea și obiectivele fondurilor structurale europene trebuie să se extindă, să se orienteze spre investiții în cercetare și cunoaștere și să fie legate de formarea cadrelor instituționale care susțin învățarea în timpul vieții active.

Acțiunea 2: Reinventarea educației

Școlile și universitățile trebuie reinventate în parteneriat cu profesorii și studenții, astfel încât educația să-i pregătească pe oameni pentru o societate a învățării. Profesorii trebuie să fie reinstruiți și părinții trebuie să se angajeze pentru a putea contribui la un sistem de educație care dezvoltă cunoștințele, competențele și atitudinile necesare pentru dialog intercultural, gândire critică, soluționare de probleme și elaborare de proiecte creative. Trebuie să se pună accentul pe concepția originală în educație la diferite niveluri. Trebuie să se depună, la nivel european, un efort major de cercetare și dezvoltare în domeniul educației, pentru îmbunătățirea calității și creativității la toate nivelurile.

Acțiunea 3: Stimularea inițiativei

Cetățenii care își asumă noi inițiative în afaceri, în sectorul public și în societatea civilă ar trebui să fie recompensați. Politicile sociale pot contribui la inovare prin partajarea riscurilor cu cetățenii care se angajează în procesul de schimbare. Artiștii, designerii, oamenii de știință și întreprinzătorii care contribuie cu noi idei ar trebui să fie stimulați, recompensați. Premiile pentru excelență ar trebui să fie combinate cu protecția juridică a drepturilor intelectuale de proprietate încât să

se ajungă la un echilibru între crearea de recompense corecte și promovarea partajării cunoștințelor.

Acțiunea 4: Susținerea culturii

Dezvoltarea de capacități în sectorul cultural ar trebui să fie sprijinită prin programe și mecanisme naționale și europene pentru susținerea diversității culturale, independenței și a dialogului intercultural. Industriile creative ar trebui să fie promovate prin construirea de noi legături între artă, filozofie, știință și afaceri. Dezvoltarea și folosirea noilor instituții mass-media ar trebui să fie stimulate prin ridicarea nivelului de calitate a conținutului. Trebuie să se elaboreze noi modele economice pentru finanțarea unei mass-media de știri digitală diversă, independentă și de înaltă calitate.

Acțiunea 5: Promovarea inovării

Este nevoie de o politică de inovare mai ambițioasă și cu o bază mai largă. Sporiirea investițiilor în știință, în tehnologie și design ar trebui să fie combinată cu eforturile de extindere a cererii pentru cunoaștere. Firmele ar trebui să fie stimulate să combine cunoașterea științifică și cunoașterea bazată pe experiență. Ele ar trebui să fie încurajate să sporească diversitatea în rândul angajaților din punctul de vedere al echilibrului între bărbați și femei, al educației și al naționalității. Educația inginerilor, managerilor și designerilor ar trebui să combine educația teoretică și experiența practică. Politica de inovare, precum și politica pieței muncii și de educație, ar trebui să aibă drept obiectiv mobilizarea utiliza-

torilor și angajaților în procesele de schimbare. Dezvoltarea și punerea în aplicare a unor strategii politice de inovare pe scară largă trebuie să reprezinte o preocupare majoră pentru liderii politici.

Acțiunea 6: Gândirea globală

Europa ar trebui să se afle pe linia întâi la nivel mondial în ceea ce privește știința, cultura și competitivitatea. Colaborarea în interiorul Europei în materie de știință, tehnologie, educație, design și cultură trebuie să se deschidă mai departe către restul lumii. O Europă competitivă ar trebui să dezvolte colaborarea economică atât cu noile economii puternice, emergente, cât și cu țările sărace, care au cel mai mult nevoie de sprijin. Promovarea inovării în țările sărace reprezintă o obligație morală, care ar reduce presiunea imigrației. Europa ar trebui să contribuie la stabilirea de norme corecte privind protecția și partajarea cunoașterii la nivel mondial.

Acțiunea 7: Ecologizarea economiei

Europa trebuie să mobilizeze creativitatea și inovarea pentru a se transforma într-o societate post-carbon. Un element cheie îl reprezintă ecoinovarea și stabilirea unei „noi traiectorii tehnno-economice” începând cu soluții „de optimizare”, continuând cu „tehnologii curate” și încheind cu „inovații de sistem”, care transformă radical producția, distribuția și consumul. Investițiile trebuie combinate cu noi instituții, noi reglementări și noi obișnuințe. Creativitatea este instrumentul principal pentru găsirea de soluții care combină durabilitatea și prosperitatea.

ROLUL BIBLIOTECARULUI ÎN PROMOVAREA IMAGINII BIBLIOTECII PUBLICE ÎN COMUNITATE

*Tatiana ȘATRAVCA, șef oficiu,
Filiala „Târgu-Mureș”, masterand*

O parabolă spune că genialul om de știință Albert Einstein, nefiind mulțumit de prestația unuia dintre angajații laboratorului său experimental, îl invită la o discuție cu cărțile pe față. După ce îi ascultă cu maximă atenție discursul despre cât de dăruit este muncii, de-și petrece în laborator și zilele, și nopțile, Einstein îi adresează o singură, dar concludentă întrebare: „Bine, tinere, dacă ești atât de consacrat muncii tale, când mai ai timp să gândești?”

În orice domeniu de activitate – și cel bibliotecar nu constituie o excepție! – este foarte important să te oprești, periodic, din goana cotidiană a obligațiilor de funcție pentru a medita analitic, a dialoga pe cât se poate de sincer cu tine însuși, despre unele aspecte oarecum abstracte, cu tentă teoretică, dar definitorii pentru conștientizarea căii parcurse și, implicit, a căii pe care urmează să o parcurgi în muncă. Ce înseamnă profesia pentru tine și ce însemni tu pentru ea; ce ai reușit să realizezi și ce ai mai putea face pentru a-i spori valoarea socială; ești omul potrivit la locul potrivit sau te-ai adus în profesie valul întâmplării? – iată doar câteva dintre întrebările, la care, în opinia mea, măcar din timp în timp, ar trebui să căutăm răspuns.

Un prilej excelent de a pune întrebări și a căuta răspunsuri la ele este pentru noi, bibliotecarii din Republica Moldova, Anul Național al Imaginii bibliotecii publice în comunitate, căci, în definitiv, de modul cum vom ști să ne impunem, ca profesioniști, în mediul comunitar, depinde nu

numai dăinuirea noastră în profesie, ci și destinul profesiei însăși. Căci (de ce să nu recunoaștem?) amenințările, la care bibliotecile tradiționale, ca instituții de cultură, sunt supuse, cu evoluția în timp devin tot mai numeroase și mai virulente.

Nimic mai distrugător și mai contra-productiv pentru orice profesie, nu numai pentru cea de bibliotecar, decât indiferența, rutina și inerția. Doar cei care nu cunosc situația din interior pot să creadă că munca de bibliotecar este una monotonă, în care o zi se aseamănă cu alta ca două picături de apă. Personal, am avut fericita ocazie să cunosc situația din interior încă din copilărie, crescând, practic, printre cărți. De aceea, înainte de a opta pentru Facultatea de biblioteconomie, am știut exact ce presupune viitoarea profesie și ce înseamnă să fii un bun bibliotecar. Or, un bun bibliotecar merge mereu în pas cu timpul, ajustându-și metodele de lucru la caracteristicile acestuia. Din antichitate și până în prezent bibliotecile au supraviețuit tocmai pentru că în sânul lor au existat întotdeauna oameni suficient de receptivi la „comenzile” sociale și suficient de dotați cu spirit de inovare și creativitate pentru a le executa. Dacă ne gândim că 2009 este declarat Anul European al creativității și inovației, nu putem să evităm concluzia că, odată cu trecerea timpului, multe se schimbă în activitatea bibliotecarului, nu însă și temeiurile etico-morale, ceea ce numim codul deontologic al profesiei, pe poziția-cheie a acestuia plasându-se dra-

gostea de oameni și de carte. Codul rămâne, în esență, imuabil de milenii și, cu siguranță, așa va rămâne cât timp va exista civilizația umană.

Se modifică, în schimb, arsenalul de servicii și modalități de lucru, pe care le aplică bibliotecarul. Vremurile, când un bibliotecar bun era considerat cel „zidit între cărți”, au trecut. Mult mai actual pentru activitatea de astăzi a bibliotecarului de succes mi se pare proverbul cu Mohamed și muntele. Bibliotecarul modern este lider comunitar, formator de opinie, o prezență activă în tot ce înseamnă eveniment cultural, inițiativă socială și civică. De prestația comunitară a bibliotecarului depinde, în mod direct, imaginea instituției, pe care o reprezintă nu doar în orele de serviciu, ci în fiecare clipă a vieții sale. Pentru că viața nu este altceva decât un lung șir de contacte interumane, un dialog continuu cu cei de alături, statutul uman al bibliotecarului se asociază în ochii comunității cu imaginea bibliotecii (la fel se întâmplă și în alte profesii sau funcții – pedagogul se asociază cu școala, ministrul cu ministerul etc.).

Dacă e să mă refer la arsenalul modern de activități și programe de creare și promovare a imaginii bibliotecii în comunitate, voi exemplifica prin practicile aplicate în instituția pe care o cunosc cel mai bine, fiind, într-un fel sau altul, implicată în activitatea ei de mai bine de cinci ani – Biblioteca Publică „Târgu-Mureș”. Redeschiderea în februarie curent, după o reparație capitală a sediului, care a durat destul de mult, încât trebuie să vorbim despre un anume prejudiciu adus poziției în comunitatea sectorului Râșcani, cucerită în anii de după fondare (1996), a impus regândirea priorităților și a programelor de activitate. Pe durata reparației, noi, bibliotecarii, nu am stat cu mâinile încrucișate, ci am verificat colecția de documente, am barcodat-o și am creat catalogul electronic, am organizat activități extramuros,

am finalizat biobibliografia Elizei Botezatu și am elaborat biobibliografia lui Andrei Burac. Totuși, contactul cu utilizatorii și-a redus din intensitate. Iată de ce după re-deschidere ne-am propus, drept sarcină primordială, să restabilim relațiile vechi, să înnodăm altele noi (în patru ani, cât a durat reparația, o generație de liceeni și de studenți, obișnuiți să vină „ca la ei acasă” la BP „Târgu-Mureș”, au reușit să absolvească instituțiile de învățământ, altă generație, pentru care biblioteca noastră era un tărâm absolut necunoscut, le-a venit în schimb). De mare ajutor în recucerirea poziției comunitare active ne-a fost aspectul fizic, deosebit de atractiv, al sediului bibliotecii, dar și implementarea diverselor servicii noi, suplimentar la cele tradiționale, oferite utilizatorilor. După re-deschidere, Biblioteca „Târgu-Mureș”, pe lângă accesul liber la raft (să ne reamintim că, în context municipal și republican, a fost prima instituție care a oferit, încă de la fondare, acest gen de serviciu), le oferă utilizatorilor și acces liber la catalogul electronic, la internet – bineînțeles, gratuit. „Schimbarea la față” a bibliotecii s-a dovedit a fi un factor important de redresare a imaginii în comunitate, dar nu unicul. Pentru a readuce utilizatorul la bibliotecă am apelat la oportunitățile pe care le oferă mass-media (din februarie până în prezent în presa scrisă și cea electronică din Republica Moldova și din România au fost publicate și difuzate peste 50 de materiale despre bibliotecă). Nu am nesocotit însă nici alte metode de marketing, mai simple, dar și ele eficiente, cum ar fi: instalarea panoului de informare, elaborarea semnelor de carte pe diverse teme, difuzarea flayerelor, afișarea avizelor prin instituțiile de învățământ și de alt profil, publicarea în ziarele de liceu a listelor de cărți noi intrate în colecțiile bibliotecii pe durata reparației. De asemenea, pentru câteva luni bune bibliotecarii s-au transformat în ghizi informaționali, organizând

excursii pentru preșcolari, elevi, studenți. Această activitate a devenit o preocupare permanentă a colectivului bibliotecii. De exemplu, grație colaborării cu administrația Liceului „Ion Creangă”, la excursii prin bibliotecă au participat toți elevii din ciclul primar al instituției cu învățătorii și chiar cu părinții lor. În cadrul acestor vizite copiii au reușit să se familiarizeze cu ambianța bibliotecii, să cunoască în mare parte colecția de carte potrivită vârstei lor, să-și expună doleanțele în ale lecturii. Astfel, copiii s-au arătat interesați de problemele naturii vii, de floră și faună, dar și de tradițiile neamului, de valorile creștine etc. Unele dintre aceste doleanțe deja le-au fost satisfăcute în cadrul „meselor rotunde”, prezentărilor și expozițiilor de carte; altele se vor regăsi, cu siguranță, în activitățile viitoare, căci pentru un bibliotecar nu există misiune mai importantă ca încurajarea efortului intelectual, cognitiv, ca motivarea utilizatorului pentru autodepășire și autoinstruire continuă. Impactul acestor activități s-a dovedit a fi benefic: a sporit numărul de vizite, copiii au devenit cititori fideli, propunându-și chiar servicii de voluntariat.

Biblioteca își tratează utilizatorii în mod individual și, totodată, diferențiat, conform vârstei, pregătirii, interesului etc. În acest context, răspunzând criteriilor de inovație și creativitate în promovarea imaginii bibliotecii în comunitate, am implementat, în calitate de formă nouă de activitate cu tinerii, dezbaterile în cadrul „meselor rotunde”, temele acestora fiind sugerate chiar de participanți: *Dragostea. Ideal și pasiune, Drumul cărții, Comunicarea nonviolentă, Imaginea de sine, Mulțimea și individul* etc. În luna mai anul curent, biblioteca a organizat Săptămâna tinerilor, în cadrul căreia a fost inaugurat Clubul *Caleidoscopul tinerilor*. Un alt club, *Lecturi literare*, moderat de Eliza Botezatu, este destinat în special liceenilor, venindu-le în

ajutor la însușirea curriculumului școlar, la pregătirea pentru teste și examene.

Contribuie la ameliorarea imaginii în comunitate programele de promovare a cărții și a lecturii, comune pentru toate bibliotecile municipale: *Ora poveștilor, Lecturile verii, Copiii Chișinăului citesc o carte, Chișinăul citește o carte* ș.a. Fiecare dintre aceste programe se realizează pentru comunitate și cu ajutorul comunității, fie că este vorba de instituția educațională, de cultură, fie de alt profil. Mai mult decât atât, fiind structurate pe grupuri-țintă de vârstă, aceste programe ne permit să ne creștem utilizatorii – de la cele mai fragede vârste și până la maturitate.

Promovarea imaginii bibliotecii publice în comunitate este o prioritate realizabilă doar dacă bibliotecarii posedă pregătirea profesională adecvată. Este o aserțiune care, în cazul tinerilor bibliotecari, în plin proces de formare profesională, capătă un plus de relevanță. În această ordine de idei, bibliotecarul tânăr trebuie să-și țină „antenele” în permanență racordate la sursele cunoașterii. În acest context, activitatea Bibliotecii „Târgu-Mureș” este deosebit de ofertantă pentru tânărul specialist. Din multitudinea de evenimente cu caracter instructiv aș menționa duplexurile profesionale: *Parteneriate culturale și profesionale: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – Biblioteca Județeană Mureș*, desfășurat în cadrul Săptămânii ușilor deschise la biblioteca noastră (2-18 octombrie 2009), *Educație pe parcursul întregii vieți: realități și tendințe*, desfășurat la Biblioteca „Transilvania” în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca etc.

O școală permanentă constituie pentru noi, bibliotecarii tineri, publicațiile de formare profesională. Din lecturile noastre nu trebuie să lipsească lucrările specialiștilor din domeniu, precum: *Probleme actuale ale teoriei și practicii biblioteconomice; Standarde Naționale referitoare la bibliotecono-*

mie, informare, documentare; Kulikovski, Lidia. *Accesul persoanelor dezavantajate la potențialul bibliotecilor; Biblioteconomie; Cartea, modul nostru de a dăinui; Servicii de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate*; Goian, Natalia. *Organizarea informației: analiza documentară; Șpac, Ion. Reflecții biblioteconomice și bibliografice*; Madan, Ion. *Cercetări în domeniul științelor umaniste la Universitatea de Stat din Moldova*; Corghenci, Ludmila. *Bibliotecarul și biblioteca: aspecte ale eficienței profesionale*; Stoica, Ion. *Interferențe biblioteconomice*; Marinescu, Nicoleta. *Dezvoltarea profesională biblioteconomică*; Brad, Traian. *Lectura și biblioteca publică la Cluj*; Poptămaș, Dimitrie. *Philobiblon mureșean; Libraria. Studii și cercetări de bibliologie*, anuar editat de Biblioteca Județeană Mureș etc.

De asemenea, pe masa de lucru a tânărului bibliotecar trebuie să se afle în mod obligatoriu revistele de specialitate *BiblioPolis, BiblioCity, Magazin bibliologic, Gazeta bibliotecarului, buletinul Cartea. Biblioteca. Cititorul, revistele Biblioteca, Lectura, Biblioteca Bucureștilor* etc.

Prin lecturi asidue, bine structurate, ne aprofundăm cunoștințele teoretice, obținute la facultate, la orele unor profesori de marcă: dr. conf. univ. Lidia Kulikovski, dr. conf. univ. Nelly Țurcan, dr. conf. univ. Natalia Goian, Alexei Rău, Natalia Zavtur, Ana Sofroni, Liubov Karnaeva, Natalia Cheradi, Mariana Harjevschi etc. Neuitate rămân și prelegerile regretatului dr. conf. univ. Ion Madan.

În procesul formării mele profesionale mi-au fost de ajutor vizita de documentare la Biblioteca Județeană Mureș și stagierea la Biblioteca Universității din Roma, Italia. În aceeași ordine de idei, aș menționa și participarea mea la întrunirile profesionale din anul curent: brainstormingul *Ce imagine avem? Ce imagine vrem?* și masa rotundă cu tema *Dimensiunea umană a imaginii bibliotecii municipale*, ambele moderate

de Lidia Kulikovski; simpozionul *Modernizarea serviciilor în bibliotecile ce servesc copiii*, desfășurat în cadrul Salonului Internațional de carte pentru copii; Ziua mondială a cărții și a dreptului de autor și Conferința anuală a ABRM, organizate de Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova în parteneriat cu Departamentul Informațional Biblioteconomic ULIM și, respectiv, Comisia „Formare profesională continuă. Etică și deontologie”; masa rotundă *Timpul și spațiul lecturii în Republica Moldova. Biblioteci publice*, organizată de Biblioteca Națională; atelierul profesional *Ce este un blog?*, organizat de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” etc.

Având o pregătire teoretică temeinică, un bibliotecar tânăr se integrează fără probleme în activitatea practică propriu-zisă, contribuind palpabil la rezultatul muncii întregii echipe. Iar pentru a reuși, după cum menționează în repetate rânduri atât în cadrul orelor de curs, cât și în cadrul activităților de dezvoltare profesională dna Lidia Kulikovski, un slujitor cu vechime al Măriei Sale Cartea și un consacrat mentor al tinerilor, *un bibliotecar modern trebuie să fie și un neobosit animator cultural, și un jurnalist, și un pedagog, și un psiholog, și un actor capabil să recite un vers sau să modereze un eveniment, și un cercetător, și un bun gospodar, iar mai nou și un informatician, competent în formarea utilizatorului de internet*. Statutul bibliotecarului se schimbă inevitabil. Noul bibliotecar trebuie să fie ambasadorul imaginii bibliotecii în comunitate, un om de cultură, dinamic, flexibil, deschis spre nou, spre progres, un luptător inteligent, capabil să schimbe mentalități, un inițiator și consultant în parteneriate cu toate instituțiile socio-culturale și administrative locale. Dacă va ști să întrunească aceste cunoștințe, talente, dexterități, atunci și imaginea bibliotecii în comunitate va fi una de succes, iar fluxul de utilizatori nu va conțeni niciodată.

SĂPTĂMÎNA UȘILOR DESCHISE – UN FRUMOS PRILEJ DE REVEDERE ÎNTRE PRIETENI

*Lina IFTODI,
sef oficiu, Filiala „Țirgu-Mureș”*

Preocupările de rutină – reparații, reamenajări și alte asemenea, pe care, oricât de mult am dori, orice instituție, dar mai ales una cu bază tehnico-materială dezvoltată, cum este biblioteca, nu le putem neglija – au perturbat pentru câțiva ani mersul obișnuit al lucrurilor la „Țirgu-Mureș”. Așa se face că, practic, începînd cu 2005, din activitatea bibliotecii au lipsit evenimentele culturale importante, cu implicarea publicului larg, inclusiv vizitele, devenite tradiționale, ale ctitorilor și prietenilor de la Țirgu-Mureș, donațiile importante de carte. Însă această pauză forțată nu a făcut decît să ne sporească dorința de a reveni cît mai grabnic la stilul și ritmurile obișnuite de activitate.

În acest context, după redeschiderea în februarie curent a bibliotecii, **Săptămîna ușilor deschise**, desfășurată în mod tradițional în luna octombrie, perioadă deosebit de generoasă pentru diverse demersuri culturale și evenimente publice memorabile nu numai pentru instituția noastră, dar și pentru întreaga urbe, a venit ca o ploaie răcoroasă, capabilă să potolească setea firească de comunicare, de revedere a oamenilor dragi din țară și de dincolo de frontiere.

Nu va fi o exagerare dacă voi spune că, pentru colectivul bibliotecii noastre Săptămîna ușilor deschise este linia de demarcație între ce am realizat deja și ce avem de realizat în perioada imediat următoare, între bilanțuri și proiecte, între realitate și vis temerar. Dar, mai presus de toate, apre-

ciem faptul că această activitate complexă, care își propune drept finalitate primordială promovarea imaginii bibliotecii în comunitatea autohtonă și – de ce nu? – în întreg spațiul românesc, oferă prilejul de a ne revedea cu prietenii din Țirgu-Mureș, cu personalitățile culturale remarcabile din această urbe transilvăneană care au stat la leagănul bibliotecii noastre, acum urmărind cu interes nedisimulat cum evoluează și cum își extinde influența în comunitate. Am rămas plăcut surprinși să constatăm că, în perioada cît biblioteca nu a activat la capacitate maximă, numărul prietenilor ei nu s-a micșorat și că, la fel ca noi, au așteptat și ei cu nerăbdare redeschiderea. Ediția din acest an a Săptămîinii ușilor deschise a întrunit numeroase personalități de vază ale culturii, literaturii, artei, științei, vieții publice de pe ambele maluri ale Prutului.

Startul evenimentului – deschiderea oficială a Săptămîinii – a adunat în spațiul renovat nu numai fizic, dar și spiritual al bibliotecii prieteni din Chișinău și Țirgu-Mureș: personalități din cultură, bibliotecari, editori, profesori, tineret studios. În calitate de invitați de onoare i-am avut pe Ana Lucia Culev, șefa Direcției cultură a Primăriei Municipiului Chișinău, reprezentanții Preturii sectorului Rîșcani (V. Ghincu, vicepretor; I. Ciupac, șefa Secției administrație publică; T. Petrache, șefa Secției cultură), academicianul M. Cimpoi, scriitorii Vl. Beșleagă, S. Saka, E. Botezatu, I. Filip, I. Țurcanu, N. Rusu, V. Dumbrăveanu, P. Balmuș, C. Partole, pictorul T. Botin ș.a.

Delegația din Tîrgu-Mureș a fost compusă din personalități precum Nicolae Băciuț, directorul Direcției pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național al județului Mureș, Liliana Moldovan, directoarea Bibliotecii Județene Mureș, Dimitrie Poptămaș, ex-directorul Bibliotecii Județene Mureș și citorul bibliotecii noastre.

Reprezentanții Preturii Rîșcani au vorbit despre colaborarea cu biblioteca, despre activitățile culturale organizate în comun, despre importanța instituției noastre pentru comunitatea locală. În mod solemn, pretura a ținut să menționeze activitatea colaboratorilor bibliotecii, decernându-le diplome „*pentru promovarea cărții și rezultate deosebite în activitate*”. Gestul a fost cu atât mai plăcut, cu cât a coincis în mod fericit cu Ziua bibliotecarului.

În cadrul festivității de deschidere a Săptămîinii, oaspeții de la Tîrgu-Mureș s-au referit la rolul instituțiilor de cultură în viața comunității, la importanța netrecătoare a cărții și a lecturii, la relațiile dintre intelectualii din Chișinău și Tîrgu-Mureș, la

impactul benefic al parteneriatelor culturale asupra efortului de păstrare și dezvoltare a valorilor autentice naționale și universale. Grăitor în acest sens s-a dovedit a fi mesajul de felicitare cu ocazia Săptămîinii ușilor deschise, rostit de Dimitrie Poptămaș care, între altele, a menționat: „*Cea mai durabilă este colaborarea prin cultură, iar cartea este esența cea mai pură a sufletului omenesc.*” Oaspeții din Tîrgu-Mureș, la fel cum se întîmplă de fiecare dată cînd vin la Chișinău, au adus în dar cititorilor bibliotecii o comoară bibliografică inestimabilă – un set de 16 volume din ediția a doua, facsimilată, a manuscriselor lui Mihai Eminescu, însoțit de 16 CD-uri, care reproduc întocmai manuscrisele geniului literaturii române. Manuscrisele eminesciene fascinează prin înfățișarea elegantă, prin caracterul exhaustiv și prin oportunitatea de a nu pierde nimic din adevărul de viață eminescian pe care ne-o oferă, prin frumusețea neașteptată a gîndurilor exprimate de cel mai mare poet al românilor. Această valoroasă do-

nație îmbogățește considerabil colecția „Mihai Eminescu”, fondată în 2000, Anul Eminescu, în baza donației prof. Timotei A. Enăchescu.

Revederea cu un alt bun prieten al bibliotecii, Nicolae Băciuț, a fost marcată de prezentarea noilor publicații ale Editurii „Nico” și a revistei *Vatra Veche*, al cărei redactor-șef este. Îndeosebi, omul de cultură s-a referit la recente apariții editoriale din creația sa: volumul de publicistică *La răsărit de apus* și volumul de versuri *Singurând*, donând bibliotecii câteva exemplare din fiecare.

În contextul prezentărilor de carte nouă, țin să menționez în mod special importanta lucrare în două volume *Tîrgu-Mureș, istorie urbană de la începuturi pînă în anul 1850*, scrisă de Ioan Eugen Man, autor al mai multor studii privind evoluția municipiului-capitală a județului Mureș. De asemenea, Dimitrie Poptămaș a prezentat și, ulterior, a dăruit bibliotecii almanahul cultural-literar *Țara Fagilor*, vol. 17 și 18, ediție îngrijită și tipărită sub auspiciile Fundației Culturale *Vasile Netea*. Liliana Moldovan a prezentat valoroasele manuscrise ale lui M. Eminescu, obținute de la Biblioteca Academiei Române.

Agenda Săptămînii ușilor deschise a inclus și un eveniment profesional de importanță covârșitoare – duplexul „Parteneriate culturale și profesionale: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – Biblioteca Județeană Mureș”. Liliana Moldovan a prezentat lucrările de specialitate, elaborate de Biblioteca Județeană Mureș: anuarele *Libraria (2003-2008): Studii și cercetări de bibliologie, Bibliografia locală retrospectivă a județului Mureș* și lucrarea lui Dimitrie Poptămaș *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Dezbaterile pe marginea problemelor actuale pentru biblioteca modernă, schimbul liber de experiențe și metodici de activitate

– toate acestea au contribuit considerabil la formarea profesională a participanților, servind drept repere de activitate și obiective de atins.

Săptămîna ușilor deschise este un prilej în plus pentru a pune în valoare colecțiile bibliotecii. În acest scop am prezentat publicului larg mai multe expoziții de carte: *Chișinăul prin secole; Municipiul Chișinău – municipiul Tîrgu-Mureș: parteneriat durabil; Dumitru Matcovschi – un poet pătimaș al dorului; Lucrări noi elaborate de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”; Aniversări ale personalităților chișinăuene în 2009; Cărți jubiliare 2009; Cele mai solicitate cărți în cadrul programului „Lecturile verii”; Cărți cu dedicații; 5 octombrie – Ziua bibliotecarului*.

În pofda faptului că internetul, calculatorul, în general, cucerește tot mai mult teren, devenind o necesitate și chiar o pasiune a multora, activitatea bibliotecii este orientată spre reabilitarea cărții și a lecturii. Indiferent de tendințele vremii, misiunea ei rămîne neschimbată – de a forma cititorul, de a consolida, a amplifica și a fortifica interesul pentru lectură, de a dezvolta aptitudinile creative ale copiilor, de a le altoi dragostea pentru carte și bibliotecă. Evenimentele cu și pentru publicul larg, de diferite vârste, desfășurate în cadrul Săptămînii ușilor deschise au demonstrat, o dată în plus, că vremea cărții nu a trecut și că, din fericire, nu va trece atîta timp cît va rămîne viu interesul omului pentru aspectele spirituale ale existenței sale.

2009 este declarat **Anul European al Creativității și Inovației**. Drept urmare, instituția noastră și-a propus să implementeze în cadrul Săptămînii ușilor deschise o formă nouă, competitivă de activitate culturală – **ringul intelectual**. Echipele au concurat pe marginea temei „Chișinău, orașul meu”. Acest ring intelectual a confirmat aserțiunea lui Judith Re-

ny: „Elevii trebuie să-și spună unii altora și să spună lumii ceea ce știu – pentru a afla ce știu. Spunînd, vor învăța. Spunînd, vor interpreta lumea așa cum o văd ei.” După încheierea competiției (apropo, cu scor egal), elevii au declarat că au participat pentru prima dată la un ring intelectual și că a fost pentru ei o experiență utilă, solicitînd chiar și alte activități de acest gen. Drept grațitudine pentru participare activă, elevii au primit în dar pentru biblioteca clasei enciclopedia *Chișinău*.

Prioritatea anului 2009 pentru bibliotecă este de a acorda cît mai multă atenție tinerilor. Pornind de la faptul că tînăra generație are un potențial ce trebuie valorificat continuu, Biblioteca „Tîrgu-Mureș” își extinde mereu spectrul de servicii și programe adresate tineretului. O parte dintre acestea au completat firesc agenda Săptămîinii ușilor deschise. În cadrul clubului „Caleidoscopul tinerilor”, inaugurat în anul curent, am organizat o „**masă rotundă**” cu genericul „Narcomania – un pericol sau o aventură?”, tema respectivă fiind solicitată de înșiși elevii Colegiului Financiar-Bancar. Interesul pentru „masa rotundă”, ca formă de activitate cu și prin carte, este stimulat de faptul că participanții au libertatea să-și expună opinia, să contribuie la soluționarea problemei. Pentru o mai bună cu-

noaștere a temei, am propus elevilor spre lectură cartea „Uitați că ați avut o fiică” de Sandra Gregory.

În cadrul Salonului „Arte Frumoase” am organizat un vernisaj de pictură „**Chișinău – oraș de vise și speranțe**”, obiectivul fiind promovarea tinerelor talente de la Liceul de Arte Plastice „Igor Vieru”. Moderatorul evenimentului, Vasile Didic, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, profesor la Liceul de Arte Plastice „Igor Vieru”, a prezentat lucrările liceenilor, invitînd publicul la o călătorie în lumea frumosului, la cunoașterea orașului vechi și nou.

Ora de poezie cu genericul „Mamă, tu ești Patria mea”, dedicată regretatului Grigore Vieru, i-a avut ca beneficiari pe micii cititori, elevi de la Liceul „Mihail Kogălniceanu”. Au ascultat cu atenție momentele interesante din viața, opera și activitatea poetului, au fost familiarizați cu cărțile scrise de și despre Gr. Vieru pe care le avem în bibliotecă: *Frumoasă-i limba noastră*; *Grigore Vieru, adevăratul*; *Spune-i soarelui o poezie*; *Cum mi-am învățat băiatul cifrele și numărul* și, desigur, înțeleapta carte pe care o recunosc toți copiii, *Albinuța*. Încîntați, copiii au povestit și ei momente interesante de la întîlnirile cu Gr. Vieru, la care au avut fericirea să participe încă pe cînd frecventau grădinițele. Activitatea s-a încheiat cu un recital de poezie despre mamă, susținut de micuți.

La **Ora poveștilor**, de altfel cel mai solicitat program pentru copii al bibliotecii, a fost lecturată cartea jubiliară *Crăiasa zăpezilor* (165 de ani de la publicare). Subiectul despre cei doi copii vecini și prieteni buni, Gerda și Kay, care au avut parte de peripeții incredibile, i-a intrigat mult pe copiii de la grădinița nr. 100. După ce au ascultat cu respirația întretăiată povestea,

biblioteca i-a supus unei mici încercări: copiii au trebuit să răspundă exact ca în text la întrebările adresate. S-au descurcat de minune, iar la întrebarea-cheie a textului, „Ce anume poate schimba gerul iernii în căldură dulce, casa simplă în palat regesc și o bătrână ca mine în prințesă tânără?” au strigat în cor: „Desigur, dragostea!”. Mai trebuie să spun că manifestarea și-a atins scopul, stimulându-le micuților interesul pentru carte și lectură.

Săptămîna ușilor deschise a conturat calea sigură spre încetățenirea imaginii favorabile a bibliotecii în comunitate, spre dobîndirea respectului pentru carte și reabilitarea ei într-o societate informatizată și materialistă pînă la refuz, îndemnînd utilizatorul să pășească pragul bibliotecii ori de cîte ori simte nevoia de comunicare la nivel intelectual și spiritual, să-și formeze o viziune reînnoită asupra lecturii. Activitățile încadrate în Săptămîna ușilor deschise s-au bucurat de succes, au avut priză la public. În consecință, a sporit numărul de cititori noi: copii – 47, tineri – 117. Acum ține de profesionalismul colectivului bibliotecii noastre pentru a-i forma ca cititori fideli, versați, pasionați.

Aruncînd o privire retrospectivă asupra programului divers al Săptămîinii ușilor deschise, cristalizez din noianul de impresii, gînduri și sentimente esența efortului organizatoric al colectivului: revederea bibliotecii, în persoana celor ce activează aici, cu prietenii de la Chișinău și de la Tîrgu-Mureș, indiferent de vîrstă, ocupație, merite, generații din care fac parte, este de natură să ne impulsioneze activitatea, să-i confere un plus de profesionalism, curaj și valoare.

Iar opiniile lăsate în **Cartea oaspeților de onoare a bibliotecii** ne întăresc în convingerea că suntem pe calea cea dreaptă care duce spre inima cititorului.

Mă mîndresc nespus de mult cu biblioteca visului meu, Biblioteca „Tîrgu-Mureș”. Nu pot să nu respect pe cei care dau viață acestui suport material al gîndirii, singura cale de progres fără de care am fi mai săraci. Începînd cu anul 1996, acest spațiu a devenit locul de afirmare a relațiilor culturale româno-române, aici s-a aprins lumina miilor de spirite care-și așteaptă cititorii pentru a deveni mai buni, mai înțelepți.

Dimitrie Poptămaș

De cîte ori vin la Biblioteca „Tîrgu-Mureș” mă simt acasă. Acasă, în consecință, e peste tot pe unde ajunge cartea românească.

Nicolae Băciuț

Biblioteca „Tîrgu-Mureș” din Chișinău a fost un vis și a devenit expresia înaltă a promovării limbii și culturii românești în rîndul mării comunități moldovenești, care gîndește, trăiește și citește românește.

Liliana Moldovan

NEBĂNUITELE PREOCUPĂRI ALE NINELEI CARANFIL

Valeriu RAȚĂ,
șef oficiu, Serviciul editorial

Cine a avut ocazia să fie prezent pe 2 octombrie 2009, în Sala de lectură a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, la lansarea cărții *Nebănuita forță a scenei*, a avut marele noroc să savureze frumosul în deplinul sens al cuvîntului, căci protagonista zilei a fost **Ninela Caranfil**, Artistă Emerită din Republica Moldova, actriță a Teatrului Național „Mihai Eminescu” din capitală. Această acțiune culturală nu este prima la noi pentru distinsa actriță, fapt remarcat și de către moderatoarele, dna dr. conf. univ. **Lidia Kulikovski**, director general al BM „B.P. Hasdeu”. Pînă la acea dată, în aceeași sală, unde se produc evenimente mai rar întîlnite în viața culturală a republicii, Ninela Caranfil a mai lansat cartea *Tăcerea de pînă la Cuvînt*, CD-urile *Dorul infinitului din noi* și *Rugă*, care au avut o mare priză la public.

Manifestarea a fost binecuvîntată de părintele Valeriu, paroh al Bisericii „Sfîntul Pantelimon” din Chișinău, care a mărturisit că viața fiecărui om e un fel de joc pe scenă, dar actorii au într-adevăr o forță nebă-

nuită dată de la Dumnezeu pentru a crea și aceasta din urmă trebuie valorificată din plin. „Doresc Ninelei Caranfil, ca și tuturor oamenilor de creație, să lucreze cu inspirație de la bunul Dumnezeu, iar experiența ei pe scenă să ne ajute în viață”, a mai spus clericul.

„Am vrut să trăiți un moment deosebit... Cartea aceasta nu eu am scris-o – a fost scrisă de mai mulți oameni buni la suflet, mărinimoși. Ei m-au ajutat, m-au încurajat, au fost pentru mine un model de curățenie, de bunătate, de frumusețe, de civism, de curaj, de românism, de noblețe și demnitate. Acești oameni m-au impresionat atît de mult că eu am scris cuvinte bune despre ei. Dar mulți oameni, la rîndul lor, au găsit cuvinte bune, generoase pentru mine, pe care le veți putea citi aici, în carte. Deci, nu e cartea mea, e cartea noastră, a tuturor”, s-a confesat Ninela Caranfil.

Pe parcursul a circa 40 de ani de muncă în teatru, N. Caranfil a avut ocazia să lucreze alături de un șir de personalități, unele în prezent nu mai sînt printre noi, dar pe care le poartă în inimă cu pioșenie. Pentru fiecare dintre cei călătoriți actrița a pus pe masă cîte o garoafă roșie și a solicitat să le acordăm un moment de reculegere. Acești „prieteni blînzi ai sufletului” Ninelei Caranfil au fost și sînt: Grigore Vieru, Veniamin Apostol, Grigore Grigoriu, Iacob Burghiu, Lilli Promet (o scriitoare estoniană care a iubit mult România, iar romanul *Primavera* chiar a inspirat-o pe actriță întru cîtva la scrierea *Jurnalului italian*), Andrei

Vartic, Valeriu Babansky (care ne-a părăsit de curînd).

Pe cînd aerul tomonic din încăperea a fost cuprins de undele fermecătoare ale melodiei *Libertà*, interpretată în italiană de Al Bano și Romina Power, Ninela Caranfil a început să dăruiască cîte o garoafă roșie – în semn de recunoștință și pentru susținerea activității sale – unor personalități și simpli prieteni, prezenți la eveniment.

„Tonalitatea manifestărilor la BM „B.P. Hasdeu” a fost totdeauna la aceeași tensiune, inclusiv în ultimii ani de prigoană neobolșevică... Astăzi asistăm la botetul unei cărți scrise de o actriță, nu de un om al scrisului, dar țin să menționez că Ninela Caranfil este foarte exigentă la alegerea cuvintelor, frazelor pentru redarea mesajului adecvat... Volumul este plin de credință în Dumnezeu, de frumos, de românism dătător de viață și de anticomunism”, a menționat scriitorul și publicistul **Vlad Pohilă** (tot el fiind autorul proiectului, coordonatorul și redactorul cărții). Fiind surprinzător de variată din punct de vedere tematic, al demersului, noua carte a Ninelei Caranfil se adresează mai multor categorii de cititori interesați, pasionați de frumos în sensul cel mai larg al cuvîntului. Este remarcabil faptul că această lucrare poate constitui un suport pentru tinerii din breasla actricească, căci aici cei care o adoră pe Melpomene și Talia pot găsi multe sfaturi, de exemplu, cu privire la dicția, pronunția românească, la jocul scenic, alte taine profesionale. Fiecare carte își are destinul său. Există niște tainice legături între oameni și fapte: Ninela Caranfil a optat, de altfel, ca și Lilli Promet, prin anii '70 ai secolului trecut, ca pe coperta cărții sale să fie imprimat celebrul tablou al lui Sandro Botticelli *Primavera*, pictat la 1482. Această ilustrație mai e și o recunoștință față de italieni și, de ce nu, față de basarabenii din Italia cu care s-a întîlnit Ninela Caranfil fiind într-o vizită la ei, acum doi ani, cu ocazia Crăciunului, căci visul dintotdeauna al actriței a fost să

viziteze Italia, să contemple frumosul pur în sine. Ninela Caranfil a adunat între copertele cărții o mulțime de oameni dragi nouă tuturor; mai găsim în paginile ei interviuri, luări de atitudine și un florilegiu de poezie patriotică, filozofică și de dragoste.

Un erou al cărții este și remarcabilul publicist **Constantin Tănase**, care a ținut să sublinieze că Ninela Caranfil, fiind dintotdeauna artistă, este o fire perseverentă, răbdătoare (așa cum e scris și în carte că trebuie să fie actorii). Pentru a doborî comunismul din țară, dînsa a trăit mereu cu speranța, dar a depus și mult efort, energie, a consumat nenumărate energii, ne-a adevărit C. Tănase.

Mariana Druc, colega de facultate teatrală și o prietenă devotată a Ninelei Caranfil, venită de la București la această manifestare, a menționat cu satisfacție că se simte aici, la Chișinău, ca acasă și ne susține moral, căci anume cei din Basarabia îi încurajează, de fapt, în multe privințe, pe cei din București.

Prezent la acțiunea culturală, academicianul **Mihai Cimpoi** a relatat că Ninela Caranfil este un talent distinct, bine conturat, sînt remarcabile interpretările ei de poezie românească clasică și contemporană (M. Eminescu, L. Blaga, V. Voiculescu, Gr. Vieru, D. Matcovschi, N. Dabija, L. Lari ș.a.). Este evident și darul ei de publicistă, grație căruia artista promovează valorile estetice, fără a fi străină și de politică, de frămîntările societății noastre.

Cei care au acordat ajutorul financiar la apariția cărții sînt **Nina Gorincioi-Cadoppi** și soțul ei **Daneo Cadoppi** – o familie cu chipuri luminoase care au făcut să aibă loc această întîlnire a oamenilor dornici de libertate, de adevăr și de frumos. „Mă bucur că sîntem atît de bogați spiritual”, a accentuat cu mîndrie în suflet conaționa noastră Nina Gorincioi-Cadoppi. Apoi a continuat să-și depene firul vieții sale de prin anii '70-'90 ai secolului trecut și pînă în prezent. Sala a ascultat-o cu răsufierea

întretăiată. „Vreau să vă văd mai optimiști, trăind cu mai multe bucurii. Îmi iubesc ne-spun neamul românesc, de aceea am hotărît s-o ajut pe Ninela Caranfil la editarea cărții”, a spus în încheiere N. Gorincioi-Cadoppi.

„Ninela Caranfil astăzi s-a prezentat și ca un regizor, căci ne-a prezentat un spectacol frumos și sincer”, a relatat în luarea sa de cuvânt omul de afaceri **Chiril Lucinschi**, care la vremea sa a sponsorizat apariția unui CD al artistei noastre. „Cartea pusă în discuție este o reușită indiscutabilă a autoarei, mulțumesc pentru sinceritatea pe care am descoperit-o în paginile acestui elegant volum. Noi, cei care sîntem acum în sală, și în continuare avem nevoie de a ne cunoaște mai bine, avem nevoie de comunicare, să ne aflăm mai mult timp împreună”, a adăugat Ch. Lucinschi și a propus ca în viitorul apropiat să se organizeze la BM „B.P. Hasdeu” un club de discuții, de dezbateri, la care să participe reprezentanți ai diferitor profesii

și generații, inclusiv oameni politici aflați acum la guvernare.

A venit cu felicitări din Oneștii Nadiei Comănești un vechi admirator al protagonistei – ing. **Constantin Rusanovschi**. După cum ne-a mărturisit oaspetele de peste Prut, acasă, în familie, ascultă poeziile scriitorilor basarabeni pe CD și plînge cînd o aude pe Ninela Caranfil recitînd din Grigore Vieru, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija... **Nicolae Roibu**, jurnalist la ziarul *Timpul*, a reconfirmat că *Nebănuita forță a scenei* e o carte neobișnuită, fiindcă N. Caranfil a avut și mai are a spune amănunte tulburătoare despre tagma actricească.

A ținut să-și felicite colega de facultate actrița **Victoria Usatiuc**. „Mă bucur de succesele Ninelei Caranfil... Îi doresc puteri și voință să mai scrie”, a zis cu multă căldură în suflet V. Usatiuc.

Ninela Caranfil a găsit acea cheie care i-a deschis calea și a îndreptat-o fără greș pe făgașul succeselor. La sigur că a ajutat-o să ducă la bun sfîrșit această muncă grea, uneori pînă la istovire, însuși milostivul Dumnezeu, pe care îndrăgita noastră artistă îl poartă în suflet zi și noapte – pe întreaga sa carieră de om al teatrului. Desigur nu s-ar fi descurcat fără contribuțiile celor mai apropiați prieteni, adoratori ai talentului dumneaei, căci, în ultimă instanță, anume prin eforturi colective s-a ajuns la o performanță – cartea *Nebănuita forță a scenei* va atrage atenția și va fascina cititori de vîrste, gusturi și opțiuni dintre cele mai diferite.

DIN SILABA SUFLETULUI – O SĂRBĂTOARE PENTRU SUFLET

Raia ROGAC

De ani buni de zile, la Biblioteca Publică *Onisifor Ghibu* din Chișinău, s-a încetăținit o practică de a lansa, în cadrul Salo-

nului de Arte sau Cenaclului Literar *Mihai Eminescu*, condus de poetul Ion Hadârcă, tinere talente, care nu în puține cazuri de-

monstrează ulterior că au avut un start reușit întru formarea destinului artistic.

Iată că și de data aceasta la o serată poetică s-au adunat mai noi și mai vechi discipoli ai profesoarei de limba și literatura română de la Liceul Teoretic *Mircea Eliade*, dr. în filologie, **Veronica Postolachi**, pentru a lansa prima plachetă de versuri a unei foste eleve, intitulată frumos *Silaba sufletului*. Autoarea se numește Ana Macari, este studentă la două facultăți în cadrul Universității Agrare de Stat din Moldova, o studentă eminentă, deținătoare a Bursei Republicii Moldova, dar care, pe lângă studii, mai lasă deschisă poarta sufletului pentru a fi invadat de muza poetică. Până a-și vedea grămăjoară versurile într-o plachetă, Ana Macari a avut publicajii în revistele *Noi*, *Clipa siderală*, în culegerea *Tentația metaforei* ș.a.

La consemnarea debutului s-au alăturat profesori, studenți de la Universitatea de Stat din Moldova, de la Universitatea Agrară, Academia de Studii Economice, elevi de la liceele *Mircea Eliade*, *Al. I. Cuza*, rude apropiate.

În cuvântul de salut, directoarea instituției-gază **Elena Vulpe**, a vorbit cu deosebită mândrie că în cadrul manifestărilor culturale aici s-au făcut auzite vocile multor mari scriitori, precum regretații poeți Ioan Alexandru, Marin Sorescu ș.a. De asemenea, la *Onisifor Ghibu* și-au lansat cărți scriitorii Ana Blandiana, Ion Hadârcă, Vladimir Beșleagă, criticul și istoricul literar acad. Mihai Cimpoi și încă mulți, mulți alții. Evenimentul se înscrie strălucit în seria de manifestări dedicate Anului Creativității și Anului Tineretului, biblioteca având un program bine conturat întru promovarea tinerilor – ca aceștia mai apoi să-și amintească cu drag de pista inițială de lansare.

Moderatoarea și prefațatoarea culegerii de poezii lansate, Veronica Postolachi, a menționat că poezia Anei Macari, izvorâtă

din inocența copilăriei și semnele de întrebare ale adolescenței, pășește pragul maturității prin îngrijorarea și emoțiile în fața unor probleme majore: *rădăcinile omului în nisipuri trecătoare, criza existenței, albia minciunii, nepăsarea, destinul cuvântului în pântecele gândului, haosul cotidianului, suferința, tainele universului, oamenii ca roboți sentimentali*, dușmănia dintre unii oameni, nostalgia copilăriei, credința în iubire. Este o poezie profund metaforică, pe alocuri ermetizată, te invită într-o lume a sufletului, în *mărilor adânci* ale sinelui, care ne deschide poarta în universul unui eu introvertit.

Cu mult discernământ s-au pronunțat asupra poeziei Anei Macari tinerii *critici literari*. Iată cum apreciază lirica macariană **Alexandrina Palii**, studentă și ea, la Academia de Studii Economice: „Sunt convinsă că versurile adunate în această carte nu reflectă altceva decât transformarea **necunoscutului în înțelegere**, ea este starea autorului și evoluția acestuia în **căutarea de sine**. Fiecare **cuvânt** confirmă acest lucru. Apa, element primordial, care ne este introdus chiar din copertă, domină întreaga carte sub diferite forme. Am citit cu mare plăcere întreaga carte, manifestând o predilecție aparte pentru versurile dedicate părinților (*Curg culorile, Realitate la margine de univers*)

și, mai ales, pentru *Încep*, care, deși sunt ultimele versuri, nu ar pune punct, ci virgulă, prevestind o altă etapă de percepere a lumii care se vrea narată într-o următoare culegere de versuri, la a cărei lansare sper să fiu, de asemenea, invitată. *Încep* reprezintă o renaștere primăvărată-că a felului de a silabisi sufletul ajuns la împăcarea cu sine. Cartea cuprinde versuri din diferite perioade de creație, de aceea îmi este ușor să-mi recunosc fosta colegă de liceu. Vă îndemn pe toți, într-o oră liberă de relaxare, să citiți integral cartea de versuri lansată, astfel veți citi de la A la Z, pe silabe, sufletul Anei Macari." **Valeria Răileanu**, elevă în clasa a noua la Liceul *Mircea Eliade*, consideră că poezia Anei Macari ne întristează în unele cazuri, dar și ne bucură în altele, făcându-ne să descoperim noi imagini, noi gânduri, adevăruri, unele din ele (de ex., *Curg culorile*) conturând tărâmurii magice, ireale, dar frumoase. Poeziile prezentate fac dovada unei ființe înzestrate. Un alt elev, **I. Cernolev**, lasă să se înțeleagă că poezia tinerei autoare impresionează profund, versurile fiind îmbibate cu sensuri adânci, dar triste, ale realității cotidiene – către aceasta ne conduc îmbinările *albia minciunii*, *haosul cotidianului*, *sufărînța* etc. Poeta critică *adevărurile-șabloane*, tinde la o ascensiune spirituală și la o fereastră veșnic deschisă a sufletului. Impresionează mult poezia *Te iubesc*, veșnicul leitmotiv al sufletelor învăluite sub mantia frumosului. Eleva **Jana Semionov**, din același liceu și din aceeași clasă, între altele, constată: „Ana Macari este întruchiparea cuvintelor patronului spiritual al liceului nostru – Mircea Eliade, care spunea că frumos în noi e faptul căutării. Ea caută versul, îl găsește și vine să ni-l împărtășească și nouă, fiind sigură că lumea înconjurătoare, prin intermediul lui, se face mai frumoasă spiritual.”

Șirul vorbitorilor a fost completat de Ana Smolnițchi, studentă la Universitatea de Stat din Moldova, elevii sus-numitei clase a noua – Nicoleta Iliuha, Olga Spânu, Maria Munteanu ș.a.

Cartea, recent lansată la Filiala „O. Ghibu”, a apărut la Editura *Pontos*, directoarea căreia, scriitoarea Marcela Mardare, și-a exprimat bucuria de a da aripi cutezanței, pentru că Ana Mardari și-a risipit, picătură cu picătură, sufletul în aceste versuri. Este o carte bună, cu o viziune profundă. Dacă Ana „s-a molipsit de boala poeziei”, să-i dorim să fie incurabilă. A apreciat meritul Anei, dar și al părinților ei întru crearea condițiilor favorabile creației, prof. univ. Valeriu Enciu, iar Adrian Macari, student la Universitatea de Stat din Moldova, arătând că este mândru de sora mai mare, i-a dorit pană ușoară și alte cărți în viitorul apropiat.

În final Ana Macari a mulțumit tuturor celor care au contribuit la apariția plăchetei de versuri, în primul rând, părinților, masterandei Universității de Stat Vera Sărățel, verișoara sa, care prin ilustrațiile făcute pentru carte și-a marcat și ea debutul plastic, tuturor participanților, care, cu vorba și sufletul au fost aproape de această sărbătoare a debutului ei. E greu de presupus dacă tânăra poetă promițătoare va îmbrățișa o carieră care să exprime magia cuvintelor, nu știm dacă ea însăși își dorește acest lucru, cert însă este că Ana își va desfăta sufletul cu poezie, proprie sau a poezilor consacrați, chiar dacă preocupările profesionale îi vor fi de altă natură. Sufletul ei avid de frumos nu va ceda în fața îngustimilor de măsură, or, aceasta conține foarte mult, societatea, omenirea în ansamblu, poate evolua doar asistată de generații talentate și ascendente. Îi dorim Anișoarei zbor lin pe aripile muzei poetice, destin împlinit, căci efort și străduință are pe cât poate duce.

PROGRAME ȘI ACTIVITĂȚI DE PROMOVARE A BIBLIOTECII ȘI A LECTURII PENTRU COPII

*Valentina CIOBANU,
bibliotecară, Liceul Teoretic „Dante Alighieri”*

Biblioteca Liceului „Dante Alighieri” constituie o particulă a instituției de învățământ. Aceasta se integrează permanent în mișcarea novatoare a activității didactice.

Trăim într-o societate a tehnologiilor informaționale, a cunoașterii bazată pe accesul rapid la internet. Copiii manifestă tot mai mult interes pentru mijloacele și tehnicile moderne de învățare, pentru aceasta în biblioteca liceului și în cabinetele de studiu copiii au acces la calculator, formându-și deprinderile de utilizare a acestuia și de navigare pe internet, pe site-uri educaționale, informaționale și de comunicare.

Totuși, biblioteca este locul unde copiii de toate vârstele vin să se pregătească pentru ceea ce pot întâlni într-o lume în care progresul științelor accelerează neîncetat. Elevul trebuie să învețe să clasifice informațiile, conform necesităților sale zilnice, iar bibliotecarul este promotorul ce-l ajută la formarea deprinderilor de găsim a informației și care-i sortează criteriile de evaluare a calității oricărei informații. În activitatea bibliotecarului posibilitățile sunt numeroase: vizionări de filme, excursii, prezentări și lansări de carte, întâlniri cu diferite personalități: actori, muzicieni, poeți, istorici, politicieni ș.a. În scopul promovării imaginii bibliotecii, am propus profesoarelor de limbă română să organizăm un concurs de eseuri cu genericul „Biblioteca liceului meu”. A acceptat dna Lilia Bejan. Iar la final, citind împreună cu unii colegi meditațiile elevilor asupra bibliotecii, a semnificației acesteia și a rolului bibliotecarei am

rămas plăcut surprinși și satisfăcuți. Cartea și biblioteca sunt două realități necesare pentru fiecare. Scrisul și cititul sunt procese pe care omul trebuie să le învețe și să le utilizeze pe parcursul întregii vieți.

Problema constă și în calitatea serviciilor oferite de bibliotecă și accesul nelimitat la colecții. Accesul liber la raft este un mijloc sigur de promovare a lecturii. Noutățile editoriale, diversitatea lor tematică, grafica deosebită și ilustrarea pot stimula curiozitatea. Astfel copilul trebuie protejat și încurajat prin tact și profesionalism, amabilitate, răbdare și respectarea reciprocă a opiniilor. Reușita lecturii depinde, în primul rând, de calitatea și cantitatea fondului de carte, care lasă de dorit atât în bibliotecile școlare, cât și în bibliotecile publice. De achiziția de carte bună, depinde foarte mult activitatea bibliotecilor. Este bine dacă bibliotecarul este un îndrumător de lectură și valorifică orice achiziție nouă apărută în bibliotecă. Aceasta se face prin discuție zi de zi, expoziții, colecții, lansări organizate. Este importantă colaborarea și parteneriatul cu Filiala „Târgoviște” și cu BM „B.P. Hasdeu”. Elevii au pretenția nu doar de a asista la acțiunile culturale desfășurate în aceste biblioteci, ei se implică foarte activ în organizarea și aplicarea aptitudinilor personale.

În acest mod, se realizează apropierea copilului de carte și stimularea interesului său pentru lectură, altfel decât cel al obligativității școlare. Important este ca elevul să citească. În această direcție accesul la o colecție diversă și mare, ca cea din bibliotecă, e unul din elementele esențiale în a încuraja copiii să citească.

Lectura este un act intelectual ce trebuie îndrumat și supravegheat de școală și de familie. Copilăria este importantă în formarea personalității umane, de aceea alături de familie și școală, trebuie să fie implicate cât mai multe instituții.

Familia este instituția principală, rolul căreia constă în formarea copiilor – viitori piloni ai societății. Alături de familie este școala, instituția care vizează educația formală a copiilor, caracterizată prin acumulări cantitative și calitative obligatorii de cunoștințe și abilități.

Biblioteca are un rol special în procesul de educare a fiecărei persoane, menirea și funcțiile sale o transformă într-un centru informativ de cultură și educație permanentă atât pentru colectivul didactic, cât și pentru elevi. Bibliotecarul, cu dragoste și pasiune, are posibilitatea de a-l învăța pe cititorul copil ABC-ul lecturii. Dacă elevul citește în mod haotic, prea repede, nu reușește să urmărească și să înțeleagă firul narativ al cărții, să se identifice cu personajele-model preferate de el, atunci a citit în zadar. Lectura este asociată de unii copii cu o sete nestăvilă de a cunoaște, alții o consideră o activitate foarte interesantă, nu numai pentru că astfel descoperi o mulțime de lucruri noi, dar și pentru că prin intermediul ei copilul are posibilitatea de a-și modela personalitatea. Preșcolarii ascultă cu plăcere poveștile și basmele spuse de părinți, bunici sau educatori. Dar interesul pentru lectură nu apare imediat, deși copilul este ușor de impresionat, dorința de a face descoperiri în mod independent apare treptat, odată cu perceperea lumii înconjurătoare.

La această vârstă copiii preferă poveștile, legendele și biografiile personalităților marcante. Frecventând împreună cu părinții bibliotecile publice și librăriile, el face cunoștință cu eroii năzdrăvani ai lui Ion Creangă, cu zânele și prințesele din poveștile lui Andersen, Lewis Carroll sau ale fraților Grimm, cu Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene

din basmele lui Petre Ispirescu sau Ioan Slavici, cu legendele lui Alexandru Mitru ș.a.

Sosind la școală copilul se descoperă pe sine și se adaptează într-un nou univers, iar misiunea sa este simplificată datorită informațiilor oferite de cărțile citite. Unii copii descoperă foarte devreme plăcerile lecturii. Matineele, victorinele, orele literare, concursurile și întâlnirile cu scriitorii, teatralizarea unor fabule și a unor piese îi familiarizează cu operele scriitorilor. La aceste activități copiii nu sunt numai spectatori pasivi, dar se și implică cu entuziasm.

Lansarea cărții *Amintirile pițigoifului Zbanț*, de Ion Iachim, s-a desfășurat în cadrul Liceului „Dante Alighieri”. Copiii au interpretat emotiv, artistic, dar fără exagerări, rolurile personajelor plăsmuite de autor. În scenă au apărut și Zbanț, și Drusa, și Coțofana Țerca. Pline de umor și învățăminte, povestioarele din cartea *Amintirile pițigoifului Zbanț* au fascinat nu doar micii cititori, dar și oaspeții evenimentului: însuși autorul, Ion Iachim, scriitorii Spiridon Vangheli, Nicolae Rusu, Marcela Mardare, prof. univ. Vasile Șoimaru, ziaristul Vlad Pohlă și alții.

Aceste *Amintiri...* constituie, în opinia copiilor, un „jurnal păsăresc” descifrat abil de autor. Tainica coagulare a celor două lumi – a păsărilor și a oamenilor – a lăsat amprente utile în sufletele tuturor participanților la lansare. Mesajul copiilor a fost următorul: „Îi dorim pițigoifului Zbanț să zboare din saloanele de carte în biblioteci, să bucure ochii și inimile doritorilor de a citi.”

Ceea ce inițial trebuia să fie o lansare a cărții *Bursucul acuzat*, de Valentin Portas, s-a transformat într-un eveniment festiv, încărcat cu emoții pozitive pentru toți cei prezenți. Elevii l-au cunoscut pe autor și au transpus în scenă fabulele *Buchetul de flori*, *Bancnota*, *Cioara și nuca*, a fost interpretată în premieră de corul liceului o fabulă pusă pe note muzicale de profesoara de muzică a liceului. Cartea *Bursucul acuzat* oferă fiecărui cititor un îndemn și un sfat, iar

modul în care elevii au interpretat fabulele demonstrează că aceștia sunt capabili prin lectură să pătrundă în taina înțelepciunii, exprimându-și propria viziune asupra cărții prin diverse modalități.

Lansarea cărții *Dezlegarea ierbilor* de scriitoarea Ana Manole a fost făcută de „marii mici critici” – elevii, care s-au dovedit a fi niște sensibili experți ai creației scriitoare, reliefând simboluri și motive, explicând tainele fiecărui capitol (*Vino azi să vii și mâine...*, *Poarta către înapoi...*, *Pleci, că rămân, Abia încep să-mi scriu plânsul...*). Pe de o parte, notele spirituale erau arcuite spre cer de către elevi, iar pe de altă parte, tonalitățile mai grave au fost asigurate de invitații Anei Manole, scriitorii Victor Prohin și Mihai Morăraș.

Cineva a menționat: „A fi scriitor pentru copii înseamnă a fi un copăcel înflorit, literatura pentru copii compensează nevoia

de spectacol și de joc. Scriitorii pentru copii au un talent și o fantezie deosebită de a reda lumea văzută cu ochii copiilor, cultivând orizonturi noi de cunoștințe prin căutare, meditație în diferite domenii.”

Să le oferim liceenilor noștri cărți bune și posibilitatea de a citi. Să le ajutăm să-și facă din lectură o preocupare permanentă, o pasiune perpetuă și de prestigiu.

„O, Dumnezeu!
Copiii tăi, cei mai aleși copii,
Cu sufletul rupt din
Strălucirea Ta:
Ei nu trăiesc în lumea
De Tine creată
Ci-n lumea creată
De ei înșiși.
...Știu că te bucuri chiar
De îndrăzneala
Copiilor tăi mari și
Buni, și visători.” (*Lucian Blaga*)

BIBLIOTECA „PETRE ȘTEFĂNUCĂ” – REPER DURABIL AL VIEȚII SPIRITUALE LA IALOVENI

Larisa PETCU,
director, Biblioteca „P. Ștefănuță”, Ialoveni;

Lidia RUSU,
șef serviciu relații cu publicul, Biblioteca „P. Ștefănuță”

„Bibliotecile sunt memoria omenirii.”
A. Herzen

Pentru noi, bibliotecarii, dar și pentru întreaga comunitate ialoveneană anul 2009 e semnificativ prin faptul că se împlinesc 61 de ani de la fondarea bibliotecii publice sătești, predecesoarea Bibliotecii Publice Orășenești „Petre Ștefănuță”, Ialoveni. Acest eveniment a cuprins un șir de acțiuni de anvergură, care au avut loc în cadrul Zilelor bibliotecii, ediția a XVIII-a, cu genericul *Biblioteca „P. Ștefănuță” – cetate a spiritualității la Ialoveni*. Evenimentul a fost dedicat totalmente Anului promovării

imaginii bibliotecii publice în comunitățile din R. Moldova.

Este deja o tradiție ca Zilele bibliotecii să se desfășoare în această perioadă – de ziua nașterii marelui folclorist, savant, profesor, personalitate marcantă a Neamului, băștinașul nostru – Petre Ștefănuță.

Numele pe care-l poartă biblioteca noastră ne conferă o responsabilitate mai mare, ne face mai integratori, mai umani, mai receptivi, mai deschiși spre comunicare, ne dă putere și speranțe. Mai mult ca atât, Petre Ștefănuță este patronul nostru spiritual, iar opera lui este acea perlă, comoară de neprețuit, pe care a lăsat-o drept

moștenire basarabenilor și întregului nostru neam românesc.

Acest nume bibliotecă îl poartă din anul 1991, când a avut loc o primă conferință științifică dedicată celor 85 ani de la nașterea savantului patriot și martir. Două instituții din Ialoveni: una de învățământ – liceul teoretic și alta de cultură – biblioteca orașenească poartă numele lui.

Atunci, în 1991, Petre Ștefănuță a fost reabilitat și recunoscut ca personalitate științifică și în același an au apărut două volume de *Folclor și tradiții populare*, în colecția „Moștenire”. În 1992, la prima ediție a Zilelor Bibliotecii „P. Ștefănuță” are loc lansarea acestor cărți. Ceva mai târziu, în cadrul celui de-al III-lea simpozion internațional de etnologie și folclor, organizat la Ialoveni – Soroca, în incinta bibliotecii se deschide muzeul „Petre Ștefănuță” (de altfel, primul muzeu din localitate) și se instalează o placă comemorativă pentru neuitarea savantului.

La 14 noiembrie 2006, în cadrul Proiectului de promovare a bibliotecii cu genericul „Petre Ștefănuță – personalitate notorie a orașului Ialoveni”, la cea de-a 15-a ediție a Zilelor bibliotecii, dedicate centenarului nașterii folcloristului, au loc:

- dezvelirea bustului lui Petre Ștefănuță cu sprijinul financiar al Primăriei Ialoveni (sculptori Tudor Cataraga și Mihai Damian);
- renovarea muzeului „P. Ștefănuță”;
- conferința științifică consacrată comemorării profesorului Petre Ștefănuță;
- lansarea biobibliografiei *Petre Ștefănuță. 1906-1942*.

Anul trecut, cu sprijinul financiar al Consiliului raional Ialoveni și al Secției raionale cultură, s-a editat volumul *Datini și creații populare* de Petre Ștefănuță.

Aliniată la istoria Ialovenilor, BPO „P. Ștefănuță” este și ea martor al istoriei, este o cronică a acestui oraș, care se scrie de 61 de ani, reflectând schimbările și dinamica dezvoltării lui, a tuturor domeniilor de activitate.

Fondată în anul 1948 (și nu în 1949, cum se susținea până acum), bibliotecă a realizat multe în cele peste șase decenii de existență. În acest răstimp a evoluat de la serviciile sale tradiționale, de bibliotecă publică, la servicii moderne pentru toți utilizatorii orașului și ai raionului întreg.

61 de ani în urmă aici nu existau calculatoare, internet, baze de date, CD-uri, DVD-uri, dar Biblioteca „P. Ștefănuță” a fost pe parcursul anilor un laborator de proiecte, de acțiuni memorabile, programe culturale pe care le-am realizat cu succes. Am îmbrățișat tot ce a fost nou și modern, punând la dispoziția cititorilor noștri servicii și tehnologii noi, atrăgând și implicând în aceste acțiuni o bună parte a comunității, personalități marcante din raion, din țară, precum și de peste hotare.

Conform Programului, în prima zi au avut loc mai multe acțiuni, care au pus în valoare atât instituția, personalul, utilizatorii, cât și personalitățile raionului.

Lansarea primei monografii despre istoria și activitatea bibliotecii noastre, cu titlul *Ialoveni. Biblioteca publică orașenească „Petre Ștefănuță”*, autori Larisa Petcu, Lidia Rusu, este o realizare frumoasă a anului și grație sprijinului financiar al Primăriei Ialoveni (primar Gheorghe Caracuian, contabil-șef Galina Caracuian), contribuției colaboratorilor bibliotecii (Anastasia Cazan, Sofia Mușat, Steluța Savin), Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în persoana dlui Alexe Rău, dnelor Elena Turuta, Maria Griniuc, a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în persoana dnei Lidia Kulikovski.

La activități au fost prezenți oaspeți de onoare și cei mai fideli prieteni ai bibliotecii noastre: Gheorghe Caracuian, primar de Ialoveni; Natalia Petre, vicepreședinte al raionului Ialoveni; Claudia Șerșun, șefa Secției cultură; Elena Turuta, șefa Departamentului „Editura” la Biblioteca Națională a R. Moldova; Larisa Cișlaru, prim-director adjunct la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”; Eugenia Bejan, director adjunct la Biblioteca

Națională pentru copii „Ion Creangă”; Nicolae Schițco, primul director al Sistemului centralizat de biblioteci Kutuzov (Ialoveni); Larisa Gologan, specialist principal în Departamentul metodologic, Biblioteca Națională a R. Moldova. Au mai fost prezenți directori, profesori, elevi de la toate instituțiile de învățământ, bibliotecari, alți reprezentanți ai intelectualității din raion.

În continuare a avut loc lansarea biobibliografiei selective *Ion Suruceanu – 60 ani și ora muzicală Irepabilul interpret de muzică ușoară – Ion Suruceanu*, dedicate frumosului jubileu de 60 ani, pe care recent i-a împlinit distinsa personalitate. Acțiunea a fost organizată în colaborare cu profesorii și elevii Școlii de arte (Dana Bodorin, Catedra corală), moderator Cătălina Rusu, eleva clasei a XI-a, Liceul Teoretic „P. Ștefănuță”. Prezentarea slaidurilor privind activitatea bibliotecii, viața și activitatea interpretului au umplut de conținut activitățile. Diplomele conferite tuturor colaboratorilor bibliotecii au pus în imagine personalul, care muncește cu dăruire de sine într-o prosperare acestui tezaur al cărții.

A doua zi, în incinta sălii de lectură a avut loc vernisarea expoziției de pictură cu genericul *Ialoveni – baștina pictorului Grigore Plămădeală* (moderator dna Valentina Plămădeală), la care au fost prezenți pictori din raion și din țară, profesori și elevi ai catedrei de pictură a Școlii de arte din Ialoveni.

A treia zi a fost dedicată scriitorului Dumitru Matcovschi, care anul acesta a împlinit 70 ani de la naștere (moderator al acțiunilor – Lidia Rusu). Profesoara Tatiana Chiriță cu elevii Liceului Teoretic „P. Ștefănuță” au prezentat un medalion cu genericul *Poet și Om al Cetății*, care a fost completat de revista bibliografică *Poetul între imne și blesteme*, slaiduri și subiecte despre viața și activitatea acestei mari personalități a literaturii române contemporane.

Zilele bibliotecii au luat sfârșit cu înmânarea Diplomelor de mențiune unui șir de cititori, care au devenit învingători în cadrul

concursului „Cel mai activ cititor” în 2009 – Anul promovării imaginii bibliotecii publice în comunitățile din R. Moldova. Aceștia sunt: Cătălina Rusu, Doina Rusu, Silviu Plămădeală, Luminița Rusu, Cristina Grigoriță, Alexandra Hâncu, Calaudia Țurcanu, Ala Luțic, Xenia Baranov, Alexandra Butenco, George Petrea, Iuliana Cojocar, Vera Cotorobai, Valentina Bușilă și Zinaida Condrea.

În cadrul manifestărilor au mai avut loc: vernisarea panourilor, prezentarea unor expoziții de carte, excursii la muzeul „Petre Ștefănuță” ș.a. Celor prezenți la activități li s-au oferit materiale promoționale (*BPO „P. Ștefănuță” – Cetatea spiritualității la Ialoveni, Dumitru Matcovschi – Poet și Om al Cetății, Ialoveni – baștina pictorului Grigore Plămădeală*), semne de carte, agende, mape și stilouri cu emblema bibliotecii, care au pus în valoare imaginea Bibliotecii „P. Ștefănuță”.

Le mulțumim tuturor celor care ne-au sprijinit în organizarea acțiunilor, înțelegând importanța bibliotecii pentru comunitate: Primăriei Ialoveni (dlui Gheorghe Caracuian), Secției raionale cultură (dnei Claudia Șerșun), Bibliotecii Naționale a R. Moldova (în special dnelor Elena Turuta, Maria Griniuc și dlui Dragoș Popa Miu), profesorilor și elevilor, cărora le dorim multă sănătate, mult har și spiritualitate. Le mulțumim pentru crezul lor sincer în tot ce fac, investind o părticică din sufletul lor în bibliotecă, care, la rândul ei, este o poartă spre cunoaștere, un laborator în care se proiectează lumea.

BIBLIOTECA „ION I.C. BRĂTIANU”

Radu MOȚOC,
Galați

Format de mic copil în spiritul dragostei de neam și de țară de către un părinte ilustru ca revoluționar, apoi, ca om politic, **Ion (Ionel) I.C. Brătianu** nu a fost destinat unei cariere politice, ci uneia ingineresti, precum dorise tatăl său. Considerat omul providențial, care avea să influențeze, prin puternica sa personalitate, cursul evenimentelor până la Unirea cea Mare și recunoașterea ei prin tratate internaționale, este de departe cel mai proeminent militant pentru împlinirea idealului național al unității statale.

Brătienii erau boieri de țară, pârçălabi, vâtafi de plai, logofeți de visterie, care au luat numele de la satul Brătieni de pe apa Vâlsanului din jud. Argeș. Bunicul, **Dincă Brătianu**, era un om harnic și cinstit. Bunica, coana Sica, era o femeie iute și autoritară, care hotăra soarta copiilor după afecțiunea părintoare ce o purta fiecăruia. **Ion C. Brătianu** era al cincilea copil la părinți și a fost destinat să facă o carieră militară începând cu anul 1835. În perioada serviciului militar își consacră timpul liber cărților de istorie. Cu timpul, casa lui devine un loc de întâlnire a mai multor tineri printre care Ion Ghica, Grigore Alexandrescu, Alexandru și Radu Golescu, Cezar Bolliac, frații Bălcescu, adepți ai ideilor de libertate, reprezentate strălucit în acea perioadă de Ion Câmpineanu. Dincă obține permisiunea lui Vodă să-și trimită fiul la studii în străinătate, la Paris. În această perioadă încep legăturile de prietenie cu C.A. Rosetti. Ion C. Brătianu consacră o bună parte a

Ion I.C. Brătianu
(1864-1927)

timpului studiului istoriei universale și, cu precădere, istoriei poporului român.

Este bine cunoscută activitatea lui Ion C. Brătianu din revoluția pașoptistă. Perioada de emigrare la Paris (1849-1857) are o importanță majoră în cariera lui de politician. El este inițiatorul mai multor memorii adresate oamenilor politici pentru a

forma un puternic curent privind cauza românilor [1]. Această activitate publicistică apare într-o fraternitate de rasă remarcabilă, pentru că lucrările ziariștilor francezi susțin ideile revoluționarilor români.

Ca emigrant, Ion C. Brătianu frecventea ză Biblioteca Națională din Paris, unde studiază tot ce este legat de istoria românilor. Așa se explică clarviziunea cu care definește *Națiunea Română* în *Memoriul* adresat lui Napoleon al III-lea: „**Românii locuiesc țara cuprinsă între Tisa, Nistru, Marea Neagră și Dunăre și se întind în grupe și dincolo de Dunăre în Tesalia... Vorbesc toți aceeași limbă, se închină la același Dumnezeu, au același tradiții și același aspirări, inimile tuturor bat în unire cu ale Franței, sora lor mai mare care, mergând în fruntea gintei latine, este considerată de ei ca protectoarea lor naturală**” [1]. Memoriile scrise de Ion C. Brătianu, cu o precizie și claritate deosebite, au constituit primele documente din care lumea politică a timpului a putut cunoaște trecutul neamului românesc, care este originea și care sunt drepturile lui la o viață liberă. Presa timpului a reproduș integral sau parțial porțiuni din memorii, aprobând expunerile autorului.

În 7 iulie 1858 Ion C. Brătianu se căsătorește cu Pia Pleșoianu (cu 20 de ani mai tânără), dintr-o familie veche de boieri de țară din Râmnicu Vâlcea și care acceptă privațiunile vieții alături de un fost revoluționar. Mijloacele de trai reduse, rămase după efectuarea studiilor și întreținerea materială din exil, au făcut ca familia Brătienilor cu cei opt copii să ducă o viață de familie exemplară la via lor din apropierea Piteștilor, numită „*Florica*”, în amintirea fiicei sale pierdută înainte de vreme. La *Florica* va construi o casă, în anul 1858, în care se vor naște primii patru copii și unde își va găsi momentele de relaxare după intensele confruntări politice [2].

Ionel I.C. Brătianu, fiul cel mare al lui Ion C. Brătianu, se naște la 20 august 1864, la *Florica*. Cu trecerea timpului se pune problema educației copiilor care impunea mutarea la București unde, în anul 1876, începe lunga guvernare de 12 ani a lui Ion C. Brătianu. Ionel și Dinu au fost înscriși la Colegiul Național „Sf. Sava” din București, unde au beneficiat de o educație armonioasă prin cultivarea spiritului și deprinderea de a audia concerte muzicale, de a viziona expoziții și muzee de artă. În vara anului 1883, Ionel începe să studieze ca intern la Liceul „Saint-Barbe” din Paris, pentru a se acomoda în vederea susținerii examenului de intrare la Școala Politehnică. La 20 de ani, în 1884, proaspăt student la Politehnică, scrie fratelui său Dinu că dispune de o **bibliotecă** și un birou de lucru. Cu siguranță Ionel a văzut la *Florica* biblioteca tatălui său constituită și din cărțile achiziționate la Paris în perioada exilului. La sfârșitul lunii mai 1889, Ionel Brătianu se pregătea să se întoarcă în țară, împachetându-și cărțile care nu erau puține. În același an Ionel a fost primit ca inginer în serviciul lui Anghel Saligny, care lucra la căile ferate. Între timp starea de sănătate a tatălui său Ion C. Brătianu se agravează. Pe 4 mai 1891 primește vizita regelui Carol I, care îi sărută

mâna plângând. În mormântarea a avut loc în data de 6 mai 1891 [3].

În mod cert, nu ingineria a fost vocația vieții sale, veritabila sa pasiune o găsește în studiul istoriei care îi inspiră înalte idealuri, pentru a căror împlinire va dovedi marea sa vocație de conducător politic. În 1897 intră pentru prima dată în guvern ca ministru al Lucrărilor Publice. În plină mișcare țărănistă a anului 1907, Ionel se îndrăgostește de **Elisa Știrbei**, care divorțează de Alexandru Marghiloman și decide a-și găsi fericirea alături de cel care va deveni curând șef de partid și mare om de stat, prim-ministru în repetate rânduri. Elisa avea o inteligență remarcabilă și o cultură deosebită, vorbea foarte bine franceza și engleza, născută în 1870, ca fiică a prințului Alexandru Barbu Știrbei.

Tânăr, inteligent, clarvăzător, un om cu totul agreabil, cu maniere pline de farmec, Ionel I.C. Brătianu ascundea o voință de fier. El va încredința soției sale scrierea exemplarelor tratatelor de alianță cu Puterile Antantei din 4 august 1916 [4]. În perioada dificilă a anului 1916, când se dorea intrarea României în război, Ionel Brătianu stătea la biroul său, cercetând medalii bizantine cu lupa, clasându-le în cutii. Câte nopți nu a dormit, numai el știe, dar în același timp știa ce vrea și în ce direcție trebuie să meargă [5]. Pentru a se reculege, se ducea adeseori la *Florica*, precum tatăl său, pentru a prinde energie. Rezultatul final al tratatelor cu Antanta a fost opera sa. „*În viața națiunilor sunt afirmări de dreptate care se socotesc mai mult decât izbânzi trecătoare și sunt gesturi de abdicare, de dezertare morală, care compromit viitorul lor pentru veacuri de-a rândul*”, susținea I.G. Duca [6].

Perioada dificilelor tratative de la Paris, l-a determinat pe Ionel Brătianu să afirme la București: „*Nu vă temeți, domnilor, nu sunt puteri străine care mai pot să scoată de la sânul României Mari pe ficele ei astăzi regăsite*” [7]. Din acest motiv Ion C. Brătianu și fiul său Ionel vor apărea în istorie ca

un singur suflet în două trupuri, care, prin continuitate, au realizat o operă națională.

Pentru cinstirea lui, au fost întemeiate un **Așezământ** și o **Bibliotecă**, cu sediul în str. L. Catargiu, în anii 1929-1930, care i-au purtat numele. Profesorul C.C. Giurescu l-a cunoscut personal pe Ionel Brătianu în anul 1927, când acesta a vizitat Așezămintele Brătianu, interesându-se de bibliografia Războiului de Independență din biblioteca sa moștenită în bună parte de la părintele său și pe care el o mărise. Era interesat de o serie de descrieri tipărite ale călătorilor care străbătuseră în cursul secolelor ținutul carpato-dunărean. Așa se explică existența în bibliotecă a notelor de călătorie ale celor care au vizitat Țările Române precum: Paul de Alep, părintele d'Avril, Clarke, Lady Caven, Frankland, De Thou, La Motraye, Haute-Rive, Baronul de Tott, Moltke și Troester de la 1666, ca să amintim numai pe cei mai cunoscuți. Putem aminti și interesantele gravuri ale lui Topeltini, de la 1668, precum și celebra lucrare a lui Charles de Joppecourt, provenită din biblioteca lui Cezar Bollicac, intitulată *Choses memorables advenues aux derniers troubles de Moldavie*, care descria mizeria satelor noastre la 1794, de către un italian anonim. Studiul lui Salaberry, asupra Valahiei și Moldovei, era în atenția lui Ionel Brătianu ca sursă de informare. În a doua lui vizită, C.C. Giurescu mărturisește că Ionel Brătianu a adus telegrame de la Ion Bălăceanu și documente despre Războiul de Independență [8].

Împreună cu soția sa Elisa Brătianu vizitează Munții Apuseni, în anul 1907. A fost în satul lui Horia, de unde a cumpărat biserica din sat și a instalat-o la *Florica*. Despre acest eveniment a relatat Ion Pillat: „La Albac i s-a plâns poporul că ungerii vor să dărâme vechea biserică de lemn a eroului martir și s-o pună pe foc. Atunci Ionel Brătianu n-a pregetat o clipă să cumpere cu banii lui biserița și s-o aducă la *Florica*, unde, bârână cu bârână, meșteri dulgheri din Albac au înălțat-o iar. Astfel, prin bise-

ricuța din Albac, *Florica* participă direct la martiriul Ardealului” [9].

Tot Ionel Brătianu s-a gândit să mute capitala Țării undeva în Țara Făgărașului care, după Unire, se afla în centrul Țării. S-au opus cu îndârjire economiștii, cu precădere fratele său Vintilă Brătianu, pe motivul decăderii Bucureștiului.

Ionel Brătianu acorda o mare importanță „*textelor îmbătrânite, care trebuiesc păstrate cu sfințenie, întrucât chiar din vechimea unui text răsare, în sufletul național, un respect duios pentru legile fundamentale*” [10]. Pasionat de cercetări istorice, studiind oameni și evenimente din trecutul neamului, Ionel Brătianu afirma că „*un popor care vrea să trăiască nu se poate mulțumi cu viața trecutului. Trecutul nu merită reamintit decât ca să servească de cheazășie pentru viitor. Un popor care lăncezește și stă pe loc este un popor care dă înapoi și care moare*” [11].

Decesul marelui om de stat a survenit cu totul pe neașteptate. A murit creștinește, primind împărtașania preotului Mihăilescu de la Biserica Amzei, în ziua de 24 noiembrie 1927, în același an cu regele Ferdinand (19 iulie 1927). La 28 noiembrie 1938 va avea loc dezvelirea monumentului său din granit, așezat în grădina casei lui, care va deveni Biblioteca din str. Biserica Amzei, opera sculptorului sârb Ivan Meștrovici (1883–1962).

Cu câteva luni înainte, decide pe patul de suferință, înființarea unei **biblioteci publice** chiar în casa în care locuia, de pe strada Biserica Amzei, intenție pusă de acord cu Elisa, care va patrona acest nobil deziderat al ilustrului său soț. Acest gest cred că a fost provocat și de faptul că multe biblioteci din diferite case boierești, care adunau veritabile comori de cărți și documente, au fost distruse din cauza diferitelor evenimente. La un an după moartea lui, văduva, frații, surorile, prietenii și foștii colaboratori ai lui Ionel I.C. Brătianu s-au adunat pentru a întemeia o instituție culturală cu personalitate juridică, care să-i

poarte numele. Acestei proaspete înființate bibliotecii Elisa Brătianu i-a dăruit averea sa proprie, constituită din terenul de cinci mii de metri pătrați cu două mari imobile din str. Biserica Amzei nr. 5, unde locuia cu soțul ei. Vintilă și Constantin Brătianu au donat cele 6000 de volume de la *Florica*, care prin testamentul lui Ionel I.C. Brătianu, scris cu un an înaintea morții sale, reveneau fraților lui [12].

Destinul bibliotecii a fost încredințat unui consiliu de administrare, în frunte cu Elisa Brătianu, I.G. Duca și Constantin I.C. Brătianu, alături de prieteni și foști colaboratori.

În prelungirea biroului, în care atâția ani Ionel I.C. Brătianu a lucrat și a vegheat pentru binele acestei Țări, unde au fost concepute multe acte importante din istoria politicii românești, birou care conform dorinței donatorului trebuia să rămână așa cum a fost, s-a ridicat după planurile arhitectului Petre Antonescu la exigențele unei biblioteci moderne ce constituie și astăzi un lăcaș de cultură și de permanentă evocare. Sala de lectură, cu o arhitectură armonioasă și decorativă, sala de reviste boltită ca o biserică bizantină cu candelabre de Murano care difuzează o lumină liniștitoare, constituie inima acestei biblioteci. Mesele de lucru încăpătoare și elegante, fotoliile care te îmbie mai mult la odihnă decât la citit, reproduc fotoliul din biroul de lucru al lui Ionel I.C. Brătianu. Atmosfera de pace pe care o dă grădina – una din cele mai vechi grădini ale Bucureștiului – amintește, prin stilul ei, grădinile închise ale mănăstirilor italiene și în mijlocul căreia este așezată, la adăpost de zgomotul străzii, sala de lectură. Acest lux discret, fără să fie ostentativ, contrastează cu nota de simplitate a vieții interioare a familiei Brătianu. Așa se explică faptul că cititorul, așezat în mijlocul unei săli de lectură, este pus în fața unei elegante mese de lucru, având sub ochi cărți în ediții pentru bibliofili, rarități bibliografice, care rezonază cu sufletul omnesc.

Biblioteca de la *Florica* constituie fondul de bază al bibliotecii și este rezultatul preocupărilor intelectuale a două generații unitare în dragoste pentru trecutul Țării și în curiozitatea de a-l cunoaște. Desigur, cea mai mare parte a colecției de la *Florica* se datorează lui Ionel I.C. Brătianu, a cărui curiozitate moștenită de a ști tot avea să dezvolte domeniul cărților sale. Îl interesa, în primul rând, trecutul nostru, manifestările politice, culturale și sociale ale acestui popor [13]. Studia pe domniile pământeni în care se oglindeau însușirile caracteristice neamului românesc, vitejia lor, simțul lor politic în relațiile cu vecinii noștri și demnitatea cu care au tratat relația cu otomanii. Pe multe cărți din bibliotecă se află semnătura lui, alături de mențiunea anului și a prețului cu care au fost cumpărate. Sunt mărturiile din care rezultă că vizita anticarii de pe malul Dâmboviței, răsfoia cataloagele anticarilor din străinătate, alegea și cumpăra ce-l interesa. Când nu putea să cumpere, se mulțumea să însemne cu câte o cruce, în catalog, cărțile pe care le-ar fi dorit. O relație de prietenie îl lega de bibliofiful Alexandru Plagino, care îi procura documente sau cărți vechi ce constituiau o bucurie și îl deconectau de la grijile cotidiene, citind culcat pe o canapea din camera de lucru, obicei moștenit de la bunicul lui după mamă [14]. Așeza singur cărțile pe raftul bibliotecii și scria fișele cărților sale, fișe care, alături de catalogul scris de tatăl său, sunt martorii începuturilor de organizare a bibliotecii de la *Florica*. Aceleași înclinări la tată și fiu către istoria Țării lor aveau să-i îndemne pe amândoi să colecționeze comori spirituale și, în același timp, să manifeste o indiferență față de comori de altă natură.

Odată terminată construcția bibliotecii, a început munca de organizare a depozitelor, lucrare finalizată de firma „Fichet”, care a creat condițiile necesare activității de catalogare a cărților prin întocmirea fișelor rezumative ale fiecărei cărți. A fost inventariată și expusă publicului colecția de reviste și periodice, care au animat viața bibliotecii.

În sala revistelor se află expuse numere ale anului curent, astfel ca cititorul să aibă acces ușor la numerele dorite. În anul 1933 erau disponibile circa 150 de reviste de istorie și de cultură generală. Din fondul inițial de 6000 de volume, aduse de la *Florica*, biblioteca a ajuns în scurt timp, în anul 1933, la un număr de 25 000. Acest lucru se datorează Elisei Brătianu, dar și a nepoților lui Dimitrie A. Sturdza, care au donat un important lot de cărți. Achizițiile efectuate de administrația bibliotecii au avut un obiectiv precis: cunoașterea profundă a istoriei Țărilor Române, a popoarelor înconjurătoare, precum și prestarea informațiilor de cultură generală. Cu timpul s-a dezvoltat o secție specială de veche bibliografie românească, care a fost inițiată de către Elisa Brătianu. Un rafinat cunoscător al bibliografiei românești vechi, Dan Simonescu, bibliotecar în perioada amintită la Biblioteca Academiei mărturisea: *„Pasiunea dnei Elisa Brătianu pentru cartea veche îmbogățește Biblioteca (Ionel I.C. Brătianu) zilnic cu monumente literare vechi. Această pasiune, care la mulți a rămas în sfera diletanțismului, se dublează cu o inițiere științifică serioasă în domeniul tehnicii tipografice, a ornamentelor artistice, a paleografiei chirilice și a înțelegerii chiar a prefețelor slavone. Am rămas surprins când am văzut pentru prima dată la Academia Română pe dna Elisa Brătianu identificând vechi cărți românești. O carte veche, ruptă, lipsită de foi, de frontispicii, nu este pusă în raft astfel, ci zile de-a rândul, potrivit cu starea ei de deteriorare, stă în mâini și sub privirile atente ale doamnei care cu uimitoare răbdare îi scoate din vârf de peniță subțire, din culorile vii ce-i stau în față, pe foi de mătase, formele ei vii, de odinioară, așa cum se păstrează în exemplarele întregi ale Academiei. Cartea astfel reînviată își fixează individualitatea ei în raft, pentru a fi pusă în circulație”* [15].

Biblioteca organiza **conferințe și comunicări** privitoare la evenimente și personalități din istoria României moderne, susținute de acei care au trăit acele vre-

muri sau au cunoscut persoanele respective. Amintim câteva din aceste conferințe:

- I.G. Duca în anul 1932 vorbind despre *„Ionel I.C. Brătianu și cărțile lui”*;
- George Derussy despre *„Ion I.C. Brătianu și Bulgaria”*;
- I.C. Duca, Constantin I.C. Brătianu, prof. dr. I. Cantacuzino și N.N. Filodor despre *„Dimitrie A. Sturdza”*, cu prilejul comemorării centenarului de la nașterea acestuia [16].

Expozițiile periodice de carte rară, hărți vechi, stampe, manuscrise, făceau parte din activitatea curentă a bibliotecii. Prima expoziție, din 1932, era dedicată vechilor tipărituri românești și străine privitoare la istoria Țărilor Române. A doua expoziție, din 1933, a fost organizată pentru a prezenta cărți, stampe și hărți vechi referitoare la Rusia, deschizând seria exponatelor care reflectau istoria popoarelor care ne înconjoară. Astfel a înțeles **George Fotino**, directorul acestei instituții, să-și gestioneze activitatea, *„nu ca o necropolă de cărți, ci operă vie evocatoare de gânduri și creatoare de energii noi”* [17].

Cuvintele rostite de Elisa Brătianu în data de 7 ianuarie 1931, la o comemorare, reflectă cu claritate intențiile generoase ale lui Ionel I.C. Brătianu referitor la biblioteca: *„Un lucru viu care să fie, desigur, și izvor de cunoștințe și centru de cercetare istorică cu speciale referințe la Țările noastre și vecine, dar mai ales să fie un îndemn statornic pentru cunoașterea și reconstituirea istoriei noastre în care cel în amintirea căruia s-a întemeiat această Bibliotecă a găsit exemple de meditat și de urmat”* [18].

Este demn de amintit faptul că Elisa Brătianu era coborâtoare din neam care a dat Țării Românești domnitori și ctitori, iar culturii românești – înfăptuiri precum cele ale străbunicei sale Elisaveta Știrbei, întemeietoarea, la 1843, a primelor școli de învățatură românească pentru fetele sărace. Acest monument, ridicat din cărți în amintirea lui Ionel I.C. Brătianu, vorbește

permanent posterității despre cine a fost omul și care i-a fost opera, acestea sunt adevăratele forme de recunoștință a celor rămași în viață. I.G. Duca, vorbind despre această bibliotecă, afirma că cititorului îi este îngăduit „o intrare postumă în intimitatea lui Ionel I.C. Brătianu”.

În toată lumea și în toate timpurile cele mai prețioase colecții de amintiri culturale se datorează inițiativelor particulare, cum este cazul lui Ionel I.C. Brătianu și V.A. Urechia. Din acest motiv o carte veche românească, un hrisov sau o stampă cu imagini din Țările Române trezesc emoții în sufletul nostru.

În prezent **Biblioteca „Ionel I.C. Brătianu”** face parte din **Biblioteca Națională a României** și adăpostește colecțiile speciale.

27 august 2009

Referințe bibliografice:

1. *Memoriu asupra românilor* dat Împăratului Napoleon III, 1853, publicat în „Românul”, nr. 340, 6 decembrie 1861; *România*, publicat în „Republica Română”, Paris, nr. 1, 1851; *Naționalitatea*, Bruxelles, publicat în „Republica Română”, nr. 2, 1853; *Despre rolul românilor din Principate în războiul actual*, 1854, publicat în „Românul”, nr. 336, 2 decembrie 1861; *Memoriu asupra Imperiului Austriei în chestiunea Orientului*, Paris, 1855, publicat și în „Românul”, nr. 125, mai 1860;

Memoriu asupra situației Moldo-României după tratatul din Paris, Paris Franck, 1857; *Chestiunea Română*, Paris, 1857, publicat și în „Românul”, nr. 140, mai 1860.

2. *Din scrierile și cuvântările lui Ion C. Brătianu. 1821–1921*, București, Imprimeria „Independența”, 1921.

3. Iordache, Anastasie. *Ion I.C. Brătianu*, București, Ed. Albatros, 1994, pag. 50.

4. Ibidem, pag. 102.

5. Ibidem, pag. 291.

6. Duca, I.G. *România în Primul Război Mondial*, vol. I, pag. 281.

7. 1918. *Documente*, vol. V, pag. 362.

8. Giurescu, C.C. *Amintiri*, vol. I, pag. 159.

9. Pillat, Ion. *Florica. Viea și casa Brătienilor*, București, 1944, pag. 7.

10. Brătianu, Ion I.C. *Cuvintele unui mare român*, pag. 97.

11. Ibidem, pag. 47.

12. Fotino, George. *Biblioteca „Ion I.C. Brătianu”*, București, Imprimeria Națională, 1933, pag. 7.

13. Duca, I.G. *Ion I.C. Brătianu și cărțile lui*, conferință rostită la Biblioteca „Ion I.C. Brătianu” în ziua de 7 ianuarie 1932.

14. Fotino, George. *Biblioteca „Ion I.C. Brătianu”*, București, Imprimeria Națională, 1933, pag. 2.

15. Articol scris de Dan Simonescu în „Universul”, XLIX, nr. 76, din 16 martie 1932.

16. Fotino, George. *Biblioteca „Ion I.C. Brătianu”*, București, Imprimeria Națională, 1933, pag. 13.

17. Ibidem, pag. 14.

18. Ibidem.

AM FOST ȘI NOI LA CANIA...

Constantin RUSANOVSCI,
președinte, AC „Pro Basarabia și Bucovina” – Filiala Onești

Pe 24 octombrie 2009, o delegație a Asociației Culturale *Pro Basarabia și Bucovina* din România a participat la evenimentele comemorative organizate în R. Moldova, în memoria jertfei ostașilor români căzuți în zona localității Cania în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Cu această ocazie au avut loc ceremoniile de inaugurare a Parcele de Onoare Românești din comuna Cania și a Troiței Eroilor Români din Dealul Epurenii. Cele două

obiective au fost finanțate de Oficiul Național pentru Cultul Eroilor din România și Parohia Ortodoxă „Toți Sfinții Români” din Cania, crucea constituind donația unui fost deținut politic, care acum locuiește la Piatra-Neamț.

La eveniment au fost prezenți reprezentanți oficiali ai României și R. Moldova, printre care generalul locotenent Ion Oprîșor – din partea Administrației Prezidențiale, Cristian Scarlat, directorul Oficiului

Național pentru Cultul Eroilor, Radu Cosma, director la Ministerul Afacerilor Externe, Veaceslav Ioniță, din partea Parlamentului R. Moldova, Vitalie Marinuță, Ministrul Apărării, reprezentanți ai administrației publice din raionul Cantemir și, nu în ultimul rând, ai Mitropoliei Basarabiei, în frunte cu IPS Petru Păduraru, care au oficiat slujbele de sfințire a celor două așezăminte.

Ca martor oficial, am putut să constat că, alăturat ceremonialului specific de depunere a unor coroane de flori (inclusiv din partea Asociației noastre), intonării imnurilor de stat al României și al R. Moldova și onorului acordat de către garda de onoare (a Armatei Naționale a R. Moldova), alocuțiunile susținute au făcut, cred, prea puțin referire la obiectivul principal al ofensivei militare române din vara anului 1941 – eliberarea Basarabiei de sub ocupația sovietică, mesajele rostite rezumându-se aproape integral la elogierea eroilor (cu titlu generic) căzuți în luptele de la Cania.

Reținerea oficialilor în a reliefa deschis istoricul cu privire la scopul jertfei celor aproape o mie de ostași români (cauzată poate și de protocolul impus ori de o anumită diplomatie neînțeleasă de mine acum, la înlăturarea unui regim agresiv la orice pro-românism afișat) a fost salvată de către reprezentanții Mitropoliei Basarabiei care, la praznicul organizat ulterior în orașul Cantemir, nu s-au sfiit să spună lucrurilor pe nume.

Soborul de preoți, în frunte cu IPS Petru, au susținut la masa organizată

într-un restaurant public alocuțiuni care poate trebuiau spuse și la momentul festiv de către oficiali: ostașii români și-au dat viața nu pentru ambițiile naziștilor, ci pentru eliberarea Basarabiei de sub tirania bolșevică, urmare a Pactului nelegitim Molotov-Ribbentrop, ocupând teritoriile istorice, ce aparțineau de drept României.

Nu pot uita momentul artistic susținut de către un părinte-paroh din județul Vaslui, ale cărui cântece patriotice și poezii ne-au adus cu gândul că eram totuși pe un teritoriu unde românismul poate fi exprimat fără frică. Faptul că reprezentanții Mitropoliei Basarabiei sunt cu siguranță mult mai căliți, în lupta de a păstra spiritul românesc viu pe aceste meleaguri, mi-a fost demonstrat și de personalitatea preotului Vasile Burduja, parohul bisericii din satul Cania, care se chinuie de ani de zile să finalizeze construirea catedralei din localitate, lăcaș sfânt ce poartă un nume sugestiv, menționat și la începutul articolului – *Toți Sfinții Români*.

Am plecat din Basarabia cu gândul că trebuie continuate eforturile României pentru cinstirea jertfei înaintașilor noștri, căzuți în luptele pentru eliberarea teritoriilor românești, mai ales că la est de Prut există români precum părintele Vasile Burduja, care perseverează în demersurile lor (în condițiile întâmpinării unei atitudini ostile din partea fostelor autorități) de a marca locurile unde sunt îngropate osemintele ostașilor români. Și eforturile nu au decât rostul ca urmașii eroilor români, și nu numai, să știe că pământul de sub colhozurile bolșevice, construite mai târziu, este stropit cu sânge vărsat de părinții și bunicii noștri pentru o cauză sfântă.

Văzând la întoarcere tancul sovietic îndreptat cu țeava către Prut, spre actuala graniță cu România, amplasat în vârful unui deal pe marginea șoselei Chișinău-Leușeni, mi-am dat seama că alții au știut, prin instalarea unor astfel de simboluri, nu numai cum să-și cinstească eroii, ci și să-și justifice, astfel, agresiunile lor teritoriale...

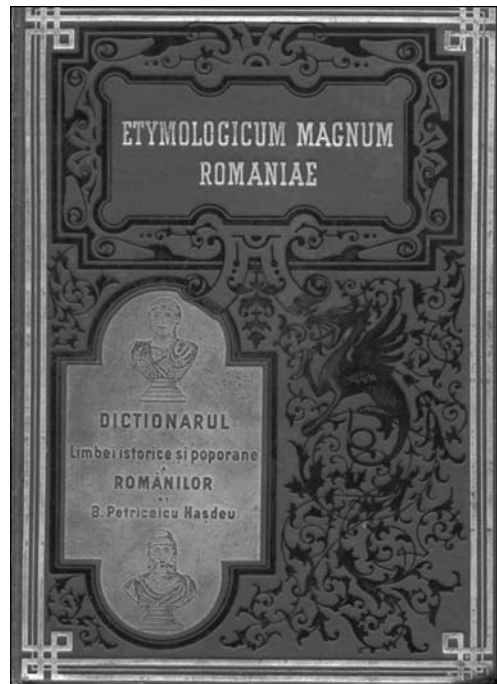
PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL**ETYMOLOGICUM MAGNUM ROMANIAE,
UN VIS NEÎMPLINIT**

Dr. Jenica TABACU,
Muzeul Memorial „B.P. Hasdeu”,
Consiliul Local Câmpina

La 4 aprilie 1884, Bogdan Petriceicu Hasdeu se angaja în fața Academiei Române să elaboreze un mare dicționar, ce urma a fi subvenționat, printr-un premiu anual, chiar de regele Carol I. În numele comisiei (formată din Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri și B.P. Hasdeu), însărcinată să facă propunerea celui considerat a fi capabil să realizeze o asemenea lucrare, mentorul *Junimii* cuvânta următoarele: „Comisiunea a socotit că între bărbații cunoscuți prin lucrările lor filosofice și limbistice, precum sunt dnii Barițiu, Roman și Quintescu, acela care ar putea duce cu mai multă energie și succes această sarcină ar fi dl Hasdeu, cunoscut prin lucrările sale limbistice și prin cunoștințele sale filologice” [1]. Între membrii înaltului for academic, B.P. Hasdeu era cea mai bună alegere, fiind singurul specialist în lingvistică, un motiv ce-a înlăturat orice umbră de îndoială la fiecare dintre cei care și-au exprimat votul pentru candidatura savantului [2].

Alegerea fiind făcută, filologului i se fixa subvenția anuală de 6000 lei și termenul de definitivare a dicționarului, șase ani.

La 1 iunie, citea academicienilor ches-tionarul conținând 206 întrebări și solicita tipărirea lui sub titlul „Dotațiunea Carol I. Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română” (în zece mii de exemplare, câte cinci mii în fiecare tranșă), respectiv răspândirea acestuia în toate spațiile locuite de români (Moldova, Mun-

tenia, Dobrogea, Ardeal și Banat). Prin răspunsurile primite de la „învățătorii satești, preoții și alte persoane de prin sate”, semnatarii deveneau într-un fel colaboratori la înfăptuirea marelui dicționar al limbii române. O efervescentă deosebită se producea în acel timp, fiecare dintre personalitățile satești dorind să contribuie substanțial la împlinirea rolului cerut. Mai mult, însuși B.P. Hasdeu, titanul culturii românești, de neatins pentru cei mai mulți, le scria pentru a obține date suplimentare ori lămuriri necesare pe marginea răspunsurilor acestora

[3]. Operațiunea de strângere a informațiilor pentru *Chestionarul lingvistic* stimula în același timp dorința învățaților satelor de a culege prețioasele reminiscențe folclorice urmând calea științifică arătată de savant. Chestionarele ofereau un cadru științific culegerii de informații.

Proiectul dicționarului gândit de B.P. Hasdeu avea dimensiuni vaste, greu de atins pentru un muritor. Avântul romantic spre depășirea propriei condiții se întrevea și în modul cum privea materializarea a ceea ce numea el „o carte de lectură pentru toți fiii națiunii [...] care să fie citită ca o petrecere de familie serile la gura sobei”. Viața întreagă a neamului românesc trebuia să palpitate între filele sale, răzbind de-acolo faptele, ideile, obiceiurile. Voința și, poate, orgoliul îl împingeau a afirma că dicționarul său îl va întrece pe cel francez, elaborat de Maximilien Paul Emile Littré sau pe cel al limbii germane, opera lui Jacob Grimm [4].

„Dicționarul unei limbi”, scria el în prefața tomului întâi, „trebuie să fie pentru un popor o enciclopedie a traiului său întreg, trecut și prezent. În limbă, o națiune se privește pe sine însăși într-o lungă galerie de portrete din epocă în epocă” [5].

Munca la dicționar era dezvăluită nu doar prin tipărirea „făscioarelor”, ci și prin corespondența care îl lega de cele două lulii ale sale, soția și fiica, care locuiau temporar la Paris. Eforturile savantului de a săvârși vasta lucrare pe care o acceptase erau dezvăluite în misivele către ființele scumpe din Orașul Luminilor: „Din cauza Academiei, muncesc și eu peste măsură mai ales la Dicționarul meu” [6]; „Din jurnale știți deja că s-a început tipărirea marelui meu Dicționar. Ce muncă!” [7]; „Aicea toate sunt bune, dar căldura și munca mă prăpădesc. Eram cât p-aci să mă îmbolnăvesc de ficat” [8]; „Eu muncesc acum de mă spetesc, căci până la Crăciun trebuie să-mi iasă a doua făscioară din Dicționar” [9]; „Sunt ocupat în-

truna cu Dicționarul meu” [10]; „M-am apucat a lucra a patra făscioară din Dicționar și voi știți cât timp îmi ia această colosală muncă” [11]; „De două săptămâni lucrez zi și noapte la terminarea broșurei a patra din Dicționar” [12].

Publicarea primului tom în 1887 și tipărirea celor două fascicule din tomul al doilea lasă academicienilor, reuniți la ședința solemnă din 15 aprilie 1888, impresia că volumul de muncă este uriaș și imposibil de materializat atât de repede.

B.P. Hasdeu era extrem de rezervat asupra lucrului la dicționar, afișând mai degrabă o atitudine optimistă, ce contrasta evident cu lentoarea lui. Astfel, își liniștea colegii, făcând o „demonstrație artificială” [13] menită a-i convinge de reușita încadrării definitivării *Dicționarului* în termenul stabilit.

„Dacă nemic nu va veni să împiedice acest ager avânt, merit din ce în ce mai mult a prinde la putere, lucrarea Etymologicului va deveni și ea mai ușoară, mai îndemnată, mai gata cu o oară înainte”, anunța savantul în prefața tomului al doilea, datată 25 martie 1887.

Moartea fiicei, survenită în luna septembrie a anului 1888, eveniment tragic și traumatic pentru autorul *Dicționarului*, a frânat elanul acestuia, întocmai cum se pronunțase în prefața amintită. Amuțit de durere, pe punctul de a-și pierde mințile, B.P. Hasdeu lasă de-o parte munca cea de câțiva ani pentru a se dedica publicării operei literare a luliei, scrisă în limba franceză, reunind poezii, proză, eseuri și schițe dramatice. În paralel cu copierea și gruparea textelor, B.P. Hasdeu făcea demersuri prin corespondență, în Franța, pe lângă diverși cunoscuți ai familiei sale, pentru a o tipări la Editura Hachette & C-ie. Reușea tipărirea ei prin Stabilimentul Grafic Sococ & C-ie și, se pare, printr-o colaborare onorifică a Casei de Editură Hachette & C-ie. Astfel că în cursul anului 1889, cele trei

volume, sub semnătura Julie B.P. Hasdeu, apăreau în colecția *Oeuvres Posthumes*.

În acel an începuse a fi preocupat de spiritism și continuarea dicționarului trecut, probabil, pe un loc inferior!

Acest fapt n-a trecut neobservat de colegii academicieni și de cei apropiați lui care, se pare, îl consiliau să reia munca la *Dicționar*, având rol chiar terapeutic pentru tulburarea sufletească ce-l chinuia după teribilul șoc. Ideea de a continua *Etymologicul* devenise un laitmotiv în „comunicările” semnate de „spiritul” lui Alexandru, tatăl savantului, probabil cu scopul bine orientat al cercului său spiritist să-l determine, de o manieră sentimentală, a se apuca din nou de treabă. Însă, după cum remarcă bine Paul Cornea [14], deși o perioadă B.P. Hasdeu a încercat să fie cel dinainte, convingerea îi lipsea. Și apoi, „murind [Iulia], totul murise pentru el”, nimic nu-l mai lega de vechile ocupațiuni care-l duseseră atât de sus în cariera științifică. În acest sens, chiar continuarea *Etymologicului* se transformase din „placere” în „povară”, arăta I. Oprișan, marele savant negăsind puterea de a-l duce la capăt, deși „arsea prea mult la flacăra dorinței de a înzestra cultura româna cu un dicționar fără egal” [15].

Timpul trecea neprietenos, savantul depunând, cu siguranță, eforturi supraomenești pentru a produce tomurile următoare. Ultima fasciculă din tomul al doilea a apărut abia la începutul anului 1892, încheindu-se astfel literele *a*, *â*. În anul 1893 doar prima fasciculă din tomul al treilea a fost prezentată. Termina și cea de-a doua fasciculă în anul următor, iar în 1895 o anunța pe a treia. Ultima fasciculă, a patra, și întreg tomul trei au apărut abia în 1896, ultimul cuvânt înaintea *Addendei* fiind „bărbat”.

Regele, care oferise drept premiu anual cei 6000 lei pentru susținerea *Etymologicului*, își exprima, pe bună dreptate, la 18 martie 1894, nemulțumirea legată de

încetineala lucrului la dicționar: „Sunt tocmai 10 ani de când am întemeiat un premiu anual pentru o carte cuprinzătoare a tuturor cuvintelor limbei române, așa de bogată în diferite expresiuni. Un început de erudițiune s-a făcut. Toți dorim să ne bucurăm într-un timp nu prea îndepărtat de această lucrare însemnată, și mai ales noi, care am trecut pragul unei jumătăți de secol din viața noastră” [16].

Abia în 1897, conducerea Academiei, probabil ca răspuns la anumite presiuni, hotărâ lămurirea situației privind redactarea dicționarului. Până atunci, nimeni dintre academicieni nu a ridicat vreo obiecție cu privire la lenta materializare a tomurilor acestuia. Conștientizaseră, se pare, dificultatea realizării unei asemenea lucrări, în care fiecare cuvânt era abordat, mai întâi, sub forma cea mai cunoscută, apoi în vechile și noile forme dialectale, sub diversele sensuri, cu citarea surselor, arătându-i-se etimologia și fiind tradus în latinește și franțuzește. Grandoarea și erudiția începutului operei erau incontestabil calități esențiale pentru a-i lăsa timpul necesar ca ea să se întregească. Apoi autorul trăise o mare nenorocire care trebuia înțeleasă...

Arhiva spiritistă, cuprinzând manuscrisele medium-urilor lui B.P. Hasdeu, dar și file cu adnotările acestuia, dezvăluie cercetătorului neputința resimțită de savant pentru continuarea *Etymologicului*, și, un fel de revoltă interioară a sa, că lucrul la dicționar devenise o piedică în desfășurarea „apostolatului” său. De altfel, observăm că lucrarea trecuse pe alt plan în momentul elaborării capitolelor din *Sic cogito*. Capitolul „Elemente biografice hasdeene în manuscrisele spiritiste” prezintă, între altele, date legate de preocupările lui în privința continuării dicționarului, revelatorii pentru a înțelege drama lui B.P. Hasdeu între simțul datoriei neîmplinite încă a savantului și dorința părintelui de a sparge orice barieră omenească pentru a fi cu co-

pila sa. Moartea ei îi reamintise de ceilalți scumpi dispăruți, tată și frate, astfel că era încercat de o nevoie vitală de a-i contacta aproape zilnic. Cu siguranță, spiritismul îl consuma peste măsură, dar îi oferea speranța comuniunii cu ei, atât de necesară pentru a-l ajuta să trăiască.

Surprins de abordarea directă a chestiunii *Etymologicului* de către președintele Academiei, Nicolae Kretzulescu, în ședința din 27 martie 1897, deși ar fi putut să bătuiască dat fiind refuzul secretarului general, D. Sturdza, de a-i înscrie raportul anual asupra desfășurării redactării dicționarului în programul sesiunii, B.P. Hasdeu nu a dorit să pronunțe niciun comentariu pe acea temă, reclamând doar două zile pentru a formula un răspuns. Istoriei *Etymologicului* până la acel moment, prezentate de Kretzulescu, i-au urmat intervențiile vicepreședintelui, Ion Kalinderu, și secretarului general, Dimitrie Sturdza. Lucrarea era admirabilă, ceea ce academicienii au constatat fără rezerve. Atât conducerea Academiei, cât și regele, care o susținea financiar, erau neliniștiți de incertitudinea finalizării ei, dat fiind ritmul foarte lent al redactării.

La 29 martie, savantul oferea un răspuns tranșant, punctual, în care arăta că a respectat întocmai planul lucrării, iar Academia l-a acceptat cu ocazia prezentărilor sale parțiale, sesizând lipsa de obiectivitate în privința termenului fixat pentru elaborarea ei (căci, altfel, de ce ar mai fi admis fasciculele citite în forul academic?) și că se opunea categoric diminuării planului dicționarului, apreciat și invidiat de remarcabili lingviști europeni (Hugo Schuchardt, G.I. Ascoli, Gaston Paris și alții). Propunea ca, în 1897, lucrarea să fie continuată conform angajamentului, deoarece fusese începută, și sugera ca, din 1898, să fie analizate două soluții: 1) de a lucra gratis, renunțând la premiul anual oferit de rege, în situația în care Academia ar fi preocu-

pată doar de bani și 2) de a continua dicționarul prin subscripție națională, liber și nu sub egida Academiei, în cazul în care înaltul for nu ar aprecia modul său de a-l elabora. „*Unica mea preocupățiune*”, declara B.P. Hasdeu cu acel prilej, „*este interesul neamului românesc și onoarea Academiei Române*” [17].

Răspunsul, derutant pentru participanții la ședință, a creat o atmosferă tensionantă în care nimeni nu propunea însă renunțarea la *Etymologicum Magnum Romaniae*, așa cum fusese conceput de B.P. Hasdeu, și nici la contribuția acestuia.

Titu Maiorescu avansa propunerea ca savantul să conlucreze cu alții, pe de-o parte, iar pe de altă parte, să renunțe la introducerile care, în opinia lui, erau „foarte interesante ca articole”, separat, și nu legate de dicționar cu care, considera el, nu aveau nicio legătură. Poziția lui era susținută, cum era de așteptat, de Ioan Sbieirea, Nicolae Ionescu și Petru Poni care, în plus, insistau pentru redactarea unui nou dicționar, în paralel cu *Etymologicul*, ceea ce convenea de minune lui Ion Kalinderu, moderatorul discuțiilor.

Grigore Tocilescu, apropiatul lui B.P. Hasdeu, propunea Academiei să ofere acestuia 500 lei lunar pentru continuarea lucrării după planul propriu, iar separat să elaboreze dicționarul conform dorinței regelui.

Intervenția profesorului Ion Caragiani, membru al Societății „Junimea”, turna de-a dreptul gaz pe un foc ațâțat de orgolii, ce părea să nu se mai stingă. Acesta se lansa în calcule raportate la ani, sume alocate și litere, concluzionând că epuizarea alfabetului ar putea duce la cheltuirea a două milioane și jumătate de lei. Observând penibila atmosferă creată de un discutabil joc de culise, B.P. Hasdeu solicita plenului să treacă la sistarea discuțiilor și... votarea propunerii formulate de Titu Maiorescu.

Comisia, formată din Nicolae Kretzulescu, Ion Kalinderu, D. Sturdza, Titu Maiorescu, Gr. Tocilescu, Nicolae Quintescu, Iosif Vulcan și Anton Naum, o vota în unanimitate. Astfel, decizia a fost luată ca, începând de la 1 ianuarie 1898, publicarea dicționarului pe structura de până atunci să înceteze, iar programa noii lucrări să fie întocmită de o comisie formată din cinci membri, unul dintre aceștia fiind B.P. Hasdeu.

La 3 aprilie 1897 erau nominalizate componenții comisiei însărcinate cu redactarea programei dicționarului nou. Aceștia erau: B.P. Hasdeu, Ion Kalinderu, Titu Maiorescu, Dimitrie Sturdza și Grigore Tocilescu. Sesizând paradoxul de a participa la elaborarea programei unei alte lucrări care va înlocui dicționarul său, savantul își declina poziția și refuza declarând că dorea să continue pe al său *Etymologicum Magnum Romaniae*. La adresa Academiei prin care i se cerea să restituie răspunsurile la *Chestionarul lingvistic*, replica faptul că materialul este necesar pentru continuarea lucrării, întărind astfel ideea că ea se va produce. Într-adevăr, în anul 1898, apărea cel de-al patrulea tom, conținând studiul *Negru Vodă. Un secol și jumătate din începuturile statului Țării Românești (1230-1380)*, comunicat cu un an înainte, în trei conferințe academice. *Precuvântarea*, datată „Câmpina, 1 ianuarie 1898”, cu care se deschidea volumul, anunța despărțirea lui B.P. Hasdeu de dicționarul căruia i-a dedicat peste un deceniu de muncă: „Isprăvind, mândru de câte am făcut, făcând ceea ce am voit eu a face, las *Etymologicului* un măreț adio, mângâindu-mă cu vorba stăpânului meu: «sunt multe lăcașe...»”. Studiul *Negru-Vodă* era închinat „Întemeietorului Regatului Românilor”, regelui Carol I. Primele două capitole ale sale cuprindeau materialele publicate până la apariția *Istoriei critice a Românilor* și după aceasta, iar partea a treia conținea aspecte legate de

istoria întemeierii Țării Românești. *Cronica Basarabilor dintre anii 1230-1380*, un text diplomatic, unul epic, o *Addenda et corrigenda* și un facsimil completau tomul ale cărui coperti închideau, după cum am arătat, doar introducerea la ceea ce ar fi trebuit să urmeze, adică volumul IV al *Etymologicului*, volum care nu a mai apărut niciodată.

Cercetând arhiva spiritistă, cunoscând astfel starea psihică și fizică a savantului după moartea lui, renunțarea la dicționar era ca ruperea unui lanț ce-l ținea strâns, ca o eliberare. Subscriem la opinia hasdeologului I. Opreșan care arată că doar orgoliul l-a făcut pe savant să acționeze pentru continuarea lucrării, „în realitate, chiar dacă până la un punct va fi regretat sincer «descărcarea» de sarcina elaborării Dicționarului, el trebuie să fi primit întorsătura lucrurilor ca pe o binevenită eliberare, întrucât pasiunea dăruirii totale pentru materializarea «tezaurului lexicographic al limbii române» se stinsese de foarte multă vreme în sufletul său, iar cartea se continua întrucâtva în virtutea inerției” [18].

Ca orice proiect hasdean, planul dicționarului său era atât de vast, încât integrala lui materializare ar fi cerut, poate, ceva mai mult decât durata unei vieți omenești, lucru de care era conștient și filologul. Aspirația lui către perfecțiune, calitatea primordială a coplesitoare sale personalități, sfidând pe cât posibil limitele omenești, a dus la o operă neterminată, deci imperfectă. Dar tocmai imperfecțiunea caracterizează pe omul de geniu, scria Mircea Eliade referindu-se la B.P. Hasdeu, arătând că nu lucrările finite, ci „șantierele” deschise pentru cei care vor veni poartă marca geniului. *Etymologicum Magnum Romaniae* integral a rămas un vis neîmplinit, dar atât cât este reprezentă o uriașă contribuție la cunoașterea autenticității spirituale românești, o fascinantă operă literară, stimulatoare pentru apropierea noastră de folclor,

de etnografie, de istorie întru descoperirea rădăcinilor nației.

Referitor la *Etymologicum Magnum Romaniae*, Gustav Weigand scria că dicționarul ar fi fost „o lucrare monumentală pentru vastitatea cunoștințelor savantului român. De aceea, chiar azi răsfoind cineva dicționarul și dând așa întâmplător peste un cuvânt, cum ar fi bunăoară «basm», va găsi nu numai însemnarea și etimologia cuvântului, dar și un tratat savant și speculativ expus în nu mai puțin de 56 de coloane asupra basmului în genere, cu nenumărate explicațiuni și referințe la o grămadă de opere și autori din literaturi străine” [19].

Al. I. Philippide a preluat sarcina de a realiza noul dicționar și, pentru că B.P. Hasdeu a refuzat să înapoieze răspunsurile primite la chestionare, motivând că va continua *Etymologicul*, a trebuit să răspundească alte chestionare, însă eforturile sale nu au dus la cuprinderea varietății lexicale pentru a domina lucrarea predecesorului său. Ridicându-i-se misiunea de a realiza dicționarul, întocmai cum s-a întâmplat și lui B.P. Hasdeu, Al. I. Philippide îi învinuia pe cei doi care i-au urmat întru atingerea scopului Academiei de a obține un dicționar oficial, Sextil Pușcariu și Ovid Densusianu, că i-au furat etimologiile. Ecurile campaniei de denigrare au răzbătut și în străinătate pentru că în pornirea sa, Philippide îi considera pe Hugo Schuchardt și pe alți filologi „simpli recenzenți”. Replica lui Sextil Pușcariu, pe ton calm și echilibrat, cuprindea referirea la două tipuri de etimologii: cele intrate în limba română de demult încât nu li se cunoaște descoperitorul și cele întâlnite în lucrările străine publicate înaintea celor ale lui Al. I. Philippide [20].

La invitația lui Simion Mehedinți de a publica un articol despre B.P. Hasdeu în revista *Convorbiri literare*, adresată la 20 septembrie 1907, Sextil Pușcariu refuza

arătând că a procedat la fel și în privința altor publicații (*Luceafărul* și *Junimea literară*), motivând că era dificil a scrie despre un om căruia îi admiri genialitatea, dar îi cunoști și greșelile elementare. Pușcariu îl acuza pe savant de „pseudoerudițiune”, invocând capacitatea lui de a transforma materialul „sărac și necomplet” prin „mîni de jonglerie filologică” în trei volume ale *Etymologicului*. Cu toate acestea, recunoștea: „chiar în greșelile lui era uriaș”. Atitudinea lui Sextil Pușcariu se dovedea intransigentă, mai ales când afirma că se abține să scrie articolul ca să nu rămână din opera filologică a predecesorului său doar un nume mare [21].

Peste un sfert de veac, în ședința academică de la 2 decembrie 1932, se exprima astfel: „*Perspectiva pe care vremea ne-a ajutat s-o dobândim, ne permite să așezăm, cu toată admirația, dar fără exagerări, la locul ce i se cuvine în istoria culturii noastre, pe acest bărbat cu un talent atât de strălucit și multilateral și de o atât de rară originalitate, care a meritat desigur mai mult laudele decât uitarea contemporanilor*” [22].

Note bibliografice

(1) Cornea, Paul. „*Etymologicum Magnum Romaniae*” – *biografia și fizionomia unei opere remarcabile*. În: *Introducere la: Hasdeu, B.P. Etymologicum Magnum Romaniae*, vol. I, București, Editura Minerva, 1970, p. V.

(2) La 2 aprilie 1884.

(3) Opreșan, I. *B.P. Hasdeu sau setea de absolut: tumultul și misterul vieții*, București, Editura Vestala, 2001, p. 419-420.

(4) *Documente și manuscrise literare, III, Corespondența B.P. Hasdeu – Iulia Hasdeu*, ediție publicată, adnotată și comentată de Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, cu un studiu introductiv de Paul Cornea, București, Editura Academiei Române, 1976, p. 210.

(5) Hasdeu, B.P. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și*

poporane a românilor, tomul I. Stabilimentul Grafic Socec & Teclu, București, 1887, p. XVIII.

(6) *Documente și manuscrise literare*, III, *Correspondența B.P. Hasdeu – Iulia Hasdeu*, ed. cit., p. 186, datat: 7/19 martie 1885.

(7) *Ibidem*, p. 196, datat: 25 aprilie 1885.

(8) *Ibidem*, p. 203, datat: 18/30 iunie 1885.

(9) *Ibidem*, p. 227, datat: 20 octombrie / 1 noiembrie 1885.

(10) *Ibidem*, p. 232, datat: 8/20 decembrie 1885.

(11) *Ibidem*, p. 300, datat: 12/24 octombrie 1886.

(12) *Ibidem*, p. 336, datat: 12/24 martie 1887.

(13) Opreșan, I. *Op. cit.*, p. 457.

(14) Cornea, Paul. *Op. cit.*, p. XIX.

(15) Opreșan, I. *Op. cit.*, p. 467.

(16) *Analele Academiei Române*, seria II, tomul XIV, 1893-1894, p. 194.

(17) *Analele Academiei Române*, seria II, tomul XIX, 1896-1897, p. 154.

(18) Opreșan, I. *Op. cit.*, p. 465.

(19) Weigand, Gustav. *Hasdeu ca filolog*. În: *Convorbiri literare*, XLI, nr. 1169-1173, 1907, p. 1169.

(20) Toruțiu, I.E. *Studii și documente literare*, vol. XI, București, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, 1940, p. XXI.

(21) Toruțiu, I.E. *Op. cit.*, vol. XI, p. 9-10.

(22) Pușcariu, Sextil. *B.P. Hasdeu ca lingvist*. În: *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare*, seria III, tomul VI, 1932-1933, p. 199-206.

Rezumat

La 4 aprilie 1884, Bogdan Petriceicu Hasdeu, singurul specialist în lingvistică dintre membrii Academiei Române, se angaja în fața înaltului for academic să elaboreze dicționarul etimologic, subvenționat de către regele Carol I. Răspunsurile primite la „Chestionarul lingvistic”, chestionar conceput de el și transmis în toate spațiile locuite de români, au constituit prețioase surse de informare pentru redactarea celor trei tomuri ale dicționarului. După 1888, anul morții fiicei sale, epuizat de suferința psihică, B.P. Hasdeu încetinea ritmul de lucru la dicționar. Alte preocupări și alte orizonturi îl chemau... În 1897, Academia Română îl elibera de această sarcină. Tomul al patrulea nu a mai apărut. Doar introducerea lui, de vaste dimensiuni, a fost cuprinsă între co-perți, precum o carte.

Cuvinte-cheie: *Hasdeu, etimologie, dicționar, lingvistică, chestionar, academie, spiritism.*

Dr. Jenica Tabacu este directorul Muzeului Memorial „B.P. Hasdeu” și expert atestat de Ministerul Culturii și Cultelor în bunuri arheologice și istorico-documentare. Este preocupată de cercetarea vieții și operei lui B.P. Hasdeu. În viața ei, noile tehnologii sunt suport pentru cunoaștere. Din acest motiv a implementat în muzeu sisteme moderne și atractive de informare: soluția infotouch și audioghidul.

LEONS BRIEDIS, MEȘTER MARE ZIDAR DE PUNȚI SPIRITUALE

Vlad POHILĂ

Traducerile din literatura română în alte limbi – poate cea mai sigură formă de comunicare cu alte națiuni, dar și cea mai eficientă modalitate de promovare a spiritualității noastre în lume – constituie obiectul unei justificate mândrii. Cum să nu te bucuri că opera măiastră a lui Mihai Eminescu, bunăoară, a fost transpusă în peste 60 de limbi de pe glob? Că în circa 30 de idiomuri s-au tradus creații de Mihail Sadoveanu, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Ion Druță, Aureliu Busuioc? Mulți știu despre acest fenomen: că în cele mai diferite țări se tălmăcesc zeci și sute de cărți de-ale autorilor noștri. Mai puțini știu însă cine sunt cei care fac această muncă, pe cât de nobilă, pe atât de grea: re-plămădirea, re-crearea în alte limbi a celor mai captivante poezii, nuvele, romane, piese dramatice sau eseuri românești. Despre unul din traducătorii din română în alt spațiu lingvistic (respectiv – geopolitic, literar, cultural etc.) puteți afla citind articolul de mai jos.

căci tălmăcirile se fac pentru câteva, poate pentru zeci de generații.

Este un mare avantaj să contactezi, într-un fel sau altul, cu asemenea *ambasador spiritual* al spiritualității noastre departe de hotarele

patriei tale. Îl cunosc pe Leons Briedis de-a lungul a mai bine de trei decenii deja, întâlnindu-ne în cele mai diferite ipostaze: la o cafea „amestecată” cu un păhărel de balsam leton sau la un pahar de vin moldovenesc; la o terasă de pe malul Balticii, discutând, pe o notă pesimistă, de obicei, despre viitorul letonilor și al moldovenilor, ca și al altor popoare încorporate cu „argumentul tancurilor” în URSS; în vreo librărie, unde nu pregeta să-și elogieze colegii de breaslă – poeți, prozatori sau dramaturgi letoni din secolul trecut, făcând subtile filiații cu literații români de atunci; în fine – la el acasă, mai întâi în garsoniera din Riga Veche, apoi în apartamentul din Riga Nouă, ambele „năpădite” de mii de cărți, pe alocuri umbrite de tablouri și schițe grafice de pictori celebri, în Letonia cel puțin. **O rarismă sete de a cunoaște** – ar fi cel mai potrivit calificativ pentru Leons, urmată de **plăcerea de a comunica**, chiar dacă, fiind un leton get-beget, el nu poate avea, nici pe departe, verva specifică nouă. Ar fi de adăugat și **bucuria lui de a vedea o carte nouă** – o trăire extraordinară a lui Leons Briedis, „**agravată**” la a nu **știu câta putere atunci când i se dăruie o carte românească**. Nu s-ar contura acest

Leons Briedis este **un reprezentant extrem de vrednic al literaturii și culturii românești în Letonia, o țară de vis de pe malurile Mării Baltice**. Care e valoarea autentică a unor *ambasadori spirituali* de talia lui Leons Briedis o știu, poate cel mai bine, specialiștii în studiul raporturilor literare și culturale dintre popoare. Simte, însă, impactul acestei valori infinit mai multă lume, în special beneficiarii traducerilor realizate, iar aceștia nu au un număr finit,

portret al poetului și traducătorului de la Riga fără a evoca **infinita lui dragoste de neam și țară**, cum spunem noi. „La ce aş mai trăi, dacă Letonia se zbate în agonia morţii?!”, mi s-a confesat odată, prin 1989, relatându-mi cu tristețe că noi și noi trupe sovietice erau trimise de Moscova, desfășurate în Letonia, al cărei popor se deștepă sub steagul dorului de libertate. Ciudat, sau poate că tocmai într-un mod absolut firesc, **această iubire pentru poporul său nu-i seacă sentimentele de dragoste pentru alții, pentru români – în special**, așa zice eu. Pe când mințile luminate ale Europei sau Americii încă nu vorbeau de **multiculturalitate**, Leons era un adept fervent al unei atare linii în existența popoarelor. Am impresia că și această abordare a lucrurilor, **„pluri-etno-spirituală”**, ne-a apropiat. Inclusiv când am descoperit în Leons „încă un Leons”: **omul disciplinat și sobru, cu un acut simț al răspunderii, intelectualul unei asumări totale**. Era prin 1986, el tocmai pregătea pentru cititorii letoni o antologie de proză scurtă basarabeană, și îmi propusese să scriu aparatul biobibliografic: vreo 30 de mini-biografii despre tot atâția scriitori de la noi. Eram deja familiarizat cu rigorile de funcționare a sistemului editorial, și totuși lăsam „pentru mai încolo” trimiterea la Riga a textului solicitat. Atunci am primit de la Leons o scrisoare în care m-a întrebat dacă nu cumva vreau să știu cum e un leton când se supără... Nu voiam, și m-am apucat de lucru; că trebuie să-i prezint un text de calitate nu era cazul să-mi spună... Apoi, mi-l amintesc la începutul primăverii lui 1989: numai Leons și bunul Dumnezeu știe prin ce frământări a trecut el ca să ne ajute să tipărim în Letonia primul număr al revistei *Glusul*, exact așa cum ni-l doream noi.

...L-am cunoscut pe Leons pe când înfățișarea lui se asocia, în bună parte, cu cea a adolescentului miop, din romanul omonim al lui Mircea Eliade. Scriu acest articol aniversar când chipul său îmi amintește

uimitor de mult de marele Eliade, ajuns la vârsta pârgului și a înțelepciunii. Pe cât de plăcută, pe atât de complicată este misiunea de a scrie despre Leons Briedis. Dificilă este chiar și definiția pe care se cuvine să o faci atunci când vrei să elaborezi un eseu cu caracter documentar. Încerc totuși să o alcătuiesc în rândurile imediat următoare.

Poet, traducător, eseist, filozof al culturii, editor leton; membru de onoare al Academiei de Științe a Letoniei. Este unul dintre cei mai talentați și mai prolifici traducători și propagatori ai literaturii și culturii române în Letonia și în genere în Europa de Vest. Este, în această ordine de idei, un zidar, un meșter mare de punți spirituale între letoni și români, iar mai larg – între Vest și Est.

S-a născut Leons Briedis la 16 decembrie 1949, într-o familie de învățători dintr-un oraș situat în centrul Letoniei – Mádona (a se pune accentul pe prima silabă, ca în toate cuvintele letone, de altfel). După absolvirea școlii medii de cultură generală din or. Sigulda, în 1968 dă admiterea la Facultatea de Litere a Universității Letone din Riga, însă peste doi ani este exmatriculat pentru „disidență studentească”, aceasta găsim expresie în scrieri și în discuții „naționaliste”, „antisovietice”, dar și în aderarea la mișcarea *hippy* din capitala letonă.

Vom preciza, pentru cei mai tineri, că *hippy*-i erau, în anii '60-'70 ai sec. XX, părtașii unei mișcări „de opoziție” (în temei – de frondă) din Marea Britanie și din alte țări occidentale. Foarte curând ei au găsit adepți, cu deosebire printre studenți, și în țările numite pe atunci comuniste, unde însă aceștia, prin ieșirile lor extravagante, sfidau regimul totalitar. În URSS, în acei ani, mișcarea *hippy*-lor se manifesta deschis doar în orașele mari din republicile baltice și, cu mult mai anemic – în centre urbane ca Leningrad (Petersburg), Lvov sau Moscova.

Încă fiind student la Riga, L. Briedis publică versuri în ziarul tineretului *Padomju Jaunatne* („Tineretul sovietic” – sic!) și în revista Uniunii Scriitorilor *Literatura un Maksla* („Literatură și artă”), devine cunoscut și apreciat în cercurile literare pentru poezia și gândirea sa originală. Grație acestui fapt, în 1972, cu girul Uniunii Scriitorilor din Letonia intră la Universitatea din Chișinău, la Facultatea de limbi străine, secția de filologie spaniolă. Aici studiază, cu multă pasiune, spaniola și româna, dar și alte limbi romanice, se familiarizează temeinic cu spiritualitatea românească, devine un apropiat al multor scriitori și intelectuali basarabeni de marcă. În „perioada basarabeană” o cunoaște pe Maria Macovei, o tânără și foarte frumoasă licențiată a Facultății de Filologie a Universității din Chișinău, fiica unor gospodari din Leova, deportați în Siberia. Foarte curând are loc o nuntă letono-română, după care tânărul cuplu pleacă, pentru totdeauna, în patria lui Leons. La Riga, Maria Briede-Macovei se impune ca scriitoare de română și de letonă, precum și ca traducătoare din letonă în română și invers. În familia Leons și Maria Briedis se nasc doi copii: Corneliu, acum scenarist și designer, și Adrian, poet, dramaturg, scenarist și traducător.

Leons Briedis debutează editorial în 1974, cu placheta de versuri *Liepa skoks zalksna asiens* („Copacul de tei, sângele șarpelui”, titlu inspirat din folclorul leton), în același an fiind primit în Uniunea Scriitorilor din Letonia. Între 1977 și 1979 urmează Cursurile superioare ale Institutului de literatură *Maksim Gorki* din Moscova, la două specialități: teoria și practica traducerii și africanistică. După aceste studii este liber-profesionist, scriind poezii, eseuri, proză, cărți pentru copii, făcând numeroase traduceri. În total, până în prezent, a editat în letonă circa 40 de cărți de autor (câteva – în colaborare cu soția), mai fiind autorul altor 50 de cărți traduse în letonă din diferite limbi. La fel, a scris articole despre scri-

itori, oameni de cultură și de știință români pentru *Enciclopedia Letonă* și alte surse de referință din patria sa. Traduce sau elaborează zece dramatizări pentru teatrele din Riga, precum și un libret de operă.

În anii 1986-1990 este șef al secției de poezie la săptămânalul *Literatura un Maksla*, apoi redactor-șef al revistei *Jaunas Gramatas* („Cărți noi”). În 1989 contribuie plenar la editarea în Letonia a primei noastre reviste cu litere latine – *Glasul*. Un timp (1990-1993) este redactor-șef fondator al revistei de culturologie *Gramata* („Cartea”); redactor-șef al noii reviste a Uniunii Scriitorilor din Letonia *Vards* („Cuvântul”). Este unul dintre fondatorii PEN-Clubului în Letonia (1987), în anii 1993-1997 fiind vicepreședinte al Filialei din Riga a acestei prestigioase asociații mondiale a scriitorilor, întemeiată de John Galsworthy, în 1921, la Londra. În 1992 fondează revista de culturologie și literatură universală *Kentaurs XXI* („Centaurul. Secolul XXI”, având ca model revista *Secolul XX* de la București), al cărei editor și redactor-șef este până în prezent, ajungând la al 50-lea volum al acestei publicații de excepție, cu numere tematice, în care, avem impresia, scriitorii români se bucură de o prezență privilegiată. Tot atunci fondează și editura privată „Minerva”, în care au văzut lumina tiparului peste 100 de cărți de autori letoni și străini, în traducere letonă.

Pe parcursul a mai bine de trei decenii, L. Briedis desfășoară o vastă activitate literară, culturală, culturologică și de traducător. S-a impus de-a binelea în poezia contemporană a țării sale ca autor de poeme meditative, filozofice, dar și intime, multe având ca punct de plecare folclorul leton, mai exact *dainele* (*dainas*). Printre oamenii de cultură de la noi persistă opinia că *daina* letonă (și lituaniană) ar fi aceeași cu *doina* românească. În realitate însă, aceste cuvinte, care reprezintă în cele trei literaturi o specie folclorică, au totuși o similitudine mai ales de ordin fonetic. *Dainele* letone sunt niște catrene conținând esențe ale

viziunii estetice a letonilor asupra vieții, morții, naturii, iubirii, valorilor umane etc.

A scris și proze, cărți pentru copii. S-a manifestat și ca un textier de mare succes: peste 150 de poezii de Leons Briedis au fost puse pe note numai de maestrul Raimonds Pauls. Poeme de L. Briedis au fost traduse în volume aparte în română, rusă și ucraineană; în reviste și antologii au fost inserate tălmăcirii în circa 20 de limbi: franceză, spaniolă, portugheză, engleză, germană, suedeză, polonă, cehă, maghiară, estonă, lituaniană, alte limbi europene, dar și în chineză, japoneză, ebraică etc. Este autorul a numeroase eseuri și studii consacrate unor scriitori, unor literaturi sau unor fenomene spirituale atât din patria sa, cât și din alte țări. Lucrează, împreună cu Maria Briede-Macovei, la un studiu monografic, în trei volume, despre codul genetic al letonilor, prin prisma comunității etno-psihologice a acestora cu dacii: *Prezent, etern și infinit: Știința totală sau arta de a trăi* (volumul 1 a văzut lumina tiparului, la Riga, în letonă; versiunea în română așteptându-și editorul...).

Leons Briedis este, neîndoios, unul dintre cei mai productivi traducători, și nu numai în Letonia, dar poate și în comunitatea literară din întreaga lume. Un capitol deosebit, în această ordine de idei, îl constituie **tălmăcirile sale din literatura română, fără a ține cont de fostele și actualele frontiere**, căci a realizat versiuni în letonă ale operei unor scriitori din România, din diasporă și din exil, din Republi-

ca Moldova, Banatul Sârbesc (Ioan Flora), autori aromâni (Hristu Cândroveanu) etc. Grație eforturilor și pasiunii lui L. Briedis au apărut în letonă plachete cu versuri de Grigore Vieru și Liviu Damian, ample cicluri lirice de Alexandru Robot, Ion Vatamanu, Gheorghe Vodă, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Ion Hadărcă, Arcadie Suceveanu ș.a. În 1986 a îngrijit și tradus o antologie a prozei scurte din Basarabia – *Akas tiecas dziljuma (Fântânile cresc în adânc*, circa 500 de pagini, peste 30 de autori); a tradus și editat două cărți pentru copii de Spiridon Vangheli. A tipărit volume aparte, în traducere letonă, din creația poetică a lui Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Gelu Naum, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Mircea Dinescu; proze de Zaharia Stancu, Petre Sălcudeanu, Anatol E. Baconsky, Mircea Eliade; piese dramatice de Eugen Ionescu, Marin Sorescu și Dumitru Solomon, eseuri de Tudor Vianu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Henry Wald și alții. Viziunea *sui-generis* a omului de creație leton Leons Briedis i-a

sugerat să facă versiuni din unii poeți români mai puțin editați sau mai puțin agreați anterior (Emil Botta, Ilarie Voronca, Ion Pillat, Tristan Tzara, Cezar Baltag și câți alții, alături de Octavian Goga, George Bacovia, Ioan Alexandru...). Aceeași simțire aparte l-a determinat să editeze la Riga, în volum, o selecție de epitafuri tălmăcite la Săpânța, județul Maramureș.

Riga. Statuia Libertății (1931)

A mai tradus în letonă din multe alte limbi: din latină (luvenal, Seneca, Pliniu, *Confesiunile* Sf. Augustin etc.), din spaniolă (Federico García Lorca, Rafael Alberti, Juan Ramón Jiménez, Jorge Luís Borges, Julio Cortázar, José Ortega y Gasset, Cezár Vallejo, Octavio Paz...), din italiană (Petrarca, Giacomo Leopardi, Eugenio Montale, Giuseppe Ungaretti, Salvatore Quasimodo, Federico Fellini...), din portugheză (Fernando Pessoa; din lirica angoleză, mozambicană, braziliană; recent a tipărit o antologie cu traduceri din 30 de poeți de pe insulele Azore), din franceză (Paul Valéry, Henri Bergson etc., din poezia africană de expresie franceză), din engleză (T.S. Eliot, W.B. Yeats, G. Greene...), din rusă (I. Turghe-niev, A. Arbuzov...) ș.a. Este impresionantă lista limbilor, respectiv a literaturilor, „exotice”, de circulație relativ restrânsă, din care a tălmăcit L. Briedis: galiciană, sardă, friulană, reto-romană, catalană; albaneză; daneză, islandeză; ucraineană, bielorusă, cehă, macedoneană; swahili, afrikaans, yoruba, ibo, malgașă și alte idiomuri din Africa. După cum mărturisește chiar Leons, dragostea pentru Maria i-a nutrit spiritul creator; în munca sa de traducător, ca și în alte preocupări literar-culturale, mereu a beneficiat de concursul generos al consoartei sale.

Activitatea literară, culturologică, de traducător și promotor al valorilor spirituale ale altor popoare în patria sa, o activitate cu totul neobișnuită, ieșită din comun – prin vastitate, impact, diversitate, eficiență etc. – este pe merit apreciată atât în Letonia, cât și în alte țări. Astfel, Leons Briedis deține: Premiul pentru poezie *Ojārs Vācietis* al Uniunii Scriitorilor din Letonia (1988), Diploma *Cea mai bună traducere a anului – din română a Comitetului leton pentru edituri și poligrafie* (1989, pentru volumul *Piekdienas Zvaigzne – Steaua de vineri*, de Gr. Vieru); Premiul Uniunii Scriitorilor letoni și al Fundației Culturale Letone *Pentru cea mai bună traducere a anului – din poezia portugheză* (2004); același premiu pentru transpuneri din cre-

ția lui F. Pessoa și a lui E. Montale (2007), apoi și din poezia braziliană (2008) etc. I s-a conferit ordinul suprem al Letoniei – *Tris Zvaizgnju* (Trei Stele), clasa IV (1999); Ordinul *Pentru Merit* în grad de Comandor (*Ordem do Merito – Comendador* – Portugalia, 2003); Bursa de Excelență a Fundației Culturale Letone *Valts Kulturkapitāla Fonds*; Premiul III la Festivalul Internațional de poezie din Druskininkai, Lituania (2007) ș.a. Este laureat al Festivalului Internațional de poezie „Mihai Eminescu” (1989, Diploma de Onoare a Uniunii Scriitorilor din România), al Festivalului Internațional de poezie „Lucian Blaga” (1999, Cluj-Napoca, Premiul Special – *Pentru traducere din creația poezilor români*). În semn de recunoștință și admirație, mai mulți literați de la București, Cluj-Napoca, Baia Mare etc. i-au consacrat eseuri și poezii; i-au dedicat poezii și unii scriitori de la Chișinău: Ion Vatananu, Grigore Vieru, Anatol Ciocanu ș.a. Este membru de onoare al Academiei de Științe a Letoniei, membru de onoare al Universității de Filozofie și Sociologie din Riga (2007), membru titular al Asociației literare „Fernando Pessoa” (Portugalia), al Asociației Mondiale de haiku (Japonia).

*Scrierea de față e concepută ca un omagiu la aniversarea a 60-a a bunului nostru prieten Leons Briedis; ca un semn de grațitudine pentru tot ce a făurit dânsul, în aproape 40 de ani, pentru promovarea spiritualității românești în Letonia și în Europa de Vest, pentru întinderea și consolidarea punților cosmice între letoni și români. Felicitărilor și urărilor noastre de **Mulți ani cu sănătate și noi împliniri** alăturăm un mini-eseu (o confesiune) precum și un ciclu de poeme ale sale, în transpunerea Mariei Briede-Macovei. Ținem să menționăm că aceste traduceri constituie cadoul Mariei făcut soțului, la jubileu, dar și o consemnare a 35 de ani de la căsătoria lor. Gândurile noastre cele mai frumoase se îndreaptă mereu spre familia Briedis din Riga, spre acea casă din Letonia în care spiritualitatea românească se simte... ca la ea acasă.*

„EXISTĂ O UIMITOARE UNITATE DE LIMBĂ ȘI SPIRIT A ROMÂNILOR DIN TOATE PROVINCIIILE ISTORICE..”

Leons BRIEDIS

Nu am făcut niciodată – nu am putut face! – vreo deosibire sau delimitare între moldoveni (basarabeni) și ceilalți români; între limba scrisă și vorbită în stânga Prutului și în dreapta acestuia devenit frontieră. Mi-am dat seama de acest lucru încă din primul an de facultate la Chișinău: ca să învăț româna, vorbeam cu colegii de studii, cu profesorii mei, dar ascultam aceeași limbă la Radio Iași sau Radio București și astfel am învățat exprimarea, gramatica, mi-am îmbogățit vocabularul, am intrat în tainele limbii române. Nu știu ce dicționare existau pe atunci la Chișinău, dar țin minte că toți studenții, toți intelectuali basarabeni căutau dicționare editate la București și cine le găsea se considera un mare norocos, pentru că avea, astfel, cea mai sigură sursă de referință.

Pornind astfel pe lungul drum al cunoașterii minunatei limbi române, peste ani nu mă mai mira defel faptul că aud aceeași limbă și la intelectualii din Chișinău, și la țăranii din satul natal al soției, din sudul Basarabiei, și în teatrele maiestuoase ori pe străzile agitate ale Bucureștiului, și în aulele universitare de la Cluj-Napoca sau la „Cimitirul Vesel” de la Săpânța. De altfel, de aici, din Maramureș, cred eu, a început, cu secole în urmă, unirea românilor.

Așadar, limba, literatura, cultura, ca și istoria basarabenilor, ale moldovenilor în ansamblu, apoi ale muntenilor, oltenilor, transilvănenilor, bănățenilor etc. eu le văd ca pe un tot întreg, ca pe un fapt sau un fenomen indestructibil. Micile diferențe ce au existat (sau mai există, pe alocuri – am în vedere Republica Moldova, Nordul Bucovinei, Sudul Basarabiei ori Banatul Sârbesc)

sunt totuși inerente și, în fond, nesemnificative. Or, ele **nu pot schimba esența: accentuata, uimitoarea unitate a spiritului românesc în toate regiunile istorice populate de reprezentanții acestei națiuni**, indiferent cum se numesc ei sau cum i-au numit vecinii ori cotropitorii străini – valahi, vlahi, moldoveni, bucovineni, basarabeni, regățeni ș.a.m.d. În plus, nici schimbările forțate, sub presiunea violentă a unor „oaspeți nepoftiți”, agresivi și acaparatori nu pot anula spiritul românesc. În context, voi aminti de o poezie a lui Nichita Stănescu, pe care, autorul *Necuvintelor*, din câte știu, a recitat-o public atunci când s-a aflat la Chișinău: *Nimic nu este altceva*.

Așa am intitulat și cartea cu scrieri nichitastănesciene, traduse și tipărite la Riga. Pentru că acest poem conține un mare și incontestabil adevăr: cotropirile, stăpânirile, regimurile străine până la urmă trec, dar Letonia rămâne mereu letonă; la fel și Basarabia, Nordul Bucovinei, Transilvania sunt în vecii vecilor românești. Numai naivii sau oamenii rău intenționați pot pune la îndoială dreptatea sugerată de titlul / versul citat, al poetului și gânditorului Nichita Stănescu.

Consemnare de Vlad POHILĂ

CUVINTELE

I
În cel mai singuratic punct
al singurătății mele ajuns-am
unde nici singurătatea
nu poate s-ajungă

II
taci
și vei spune totul:
căci toți putea-vor vorbi
prin tine cu tine însuși

III
Ce fericire e
să-l asculți
pe cel carele
ești Tu!

NU ȘTIE NIMENI

nu știe nimeni
ce se ascunde în spatele cuvântului
căci cuvintele tac
și nu-și divulgă tainele
bunăoară, cuvântul *lubire*
ar părea să-ți spună
că ai întâlnit pentru o viață
Femeia
dar la cumpăna vieții
vezi cât de fragil este corpul lui
care curgând prin Dumnezeu
se preface în rândunică
pe cerul proaspăt din zori

Picturi de **Vilhelms Purvītis** (1872-1945)

PROFETUL

un măslin și-a întins
ramurile de-argint
peste sclipirea unei mlaștini
din pustiu

SILOGISMUL SINGURĂȚĂȚII

viața nicidecum nu-ți explică
viața nicidecum nimic nu-ți explică
nici chiar lucrurile cele mai simple
de parcă s-a născut din adâncuri
de singurătate
pentru a-ți adânci singurătățile tale
de parcă singurătatea este
mai veche decât lumea și viața
de parcă s-ar fi născut
înaintea lor

LOC DE TRAI

De copil visam să locuiesc
pe inelul din Saturn
De tânăr vroiam să locuiesc
în metropole ca în centrul lumii
La maturitate visam să trăiesc
pe țărmul mării în cea mai mare solitudine
Și doar acum nu mai visez
ci trăiesc cu toate visele-n pace

SCLIPIRE

când mă ating de cuvânt
o sclipire suspină
în mine, adânc

ÎNȚELEPCIUNE PRIMORDIALĂ

Sunt o filă ruptă
din veșnicie
pe acest țărm
veșnic nearat, neșemănat,
necultivat de poezie

(patrie, moșie, împărăție de poezie
în care trăiesc tot mai adânc)

patrie, moșie, poezie
unde mă simt
în siguranță și statornicie
căci și eu, Doamne, sunt
o filă ruptă din veșnicie

Sub semnul unui cuvânt:
singuratic –
stau pe mal
tăcut suferind
vechile răni
îmi ard sângerând
ca apa ce trece pe-alături
tăcut argintind

Tace râul tace valul tace apa
tac izvoarele infinit
suntem prea plini unul de altul
și vai! ce mult ne-am pustiit

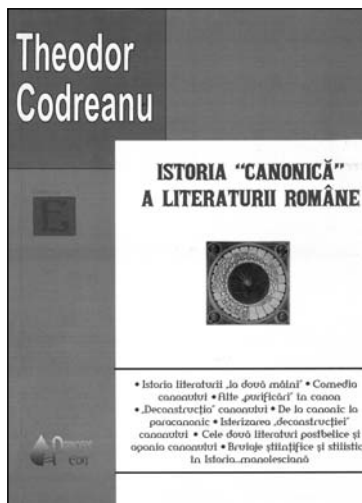
și-ascult cum în tăceri
pe zări rugina se așterne
ca-n teaca toamnei
lama unui paloș ruginind

și ca un cântec rupt
închizi cu pleoapa ta alene
mister de revărsări în suflet
curgând spre noi potop fluid

*Traducere din letonă de
Maria BRIEDE-MACOVEI
Riga, 2009, toamna*

CANONUL CRITICII REVOLUȚIONARISTE

Evoluția culturală și spirituală a unui popor nu se produce de la sine, ci ca rezultat al unor ciocniri și conflicte dintre anumite tendințe de dezvoltare ale spiritului uman, fenomen cunoscut în știința filosofică, în special sub aspectul ei dialectic, ca negarea negației. Etapele de dezvoltare a literaturii române, demonstrează elocvent cum așa-ziii pășuniști sau „clasicii” întârziți, după George Călinescu citire (Văcăreștii, Costache Co-

nachi, Matei Millo) au fost contraziși de romantici (Vasile Cârlova, Heliade Rădulecu, Grigore Alexandrescu), aceștia, la rândul lor, fiind negați de reprezentanții multor curente literare – simboțiști (Alexandru Macedonski, Ion Minulescu, Elena Farago, Ștefan Petică), avangardiști (Tzara, Urmuz, Ion Vinea), ortodoxiști (N. Crainic, L. Blaga, V. Voiculescu), tradiționaliști (Zaharia Stancu, Radu Gyr). În ultimă instanță, și ei au fost eclipsați de moderniști (T. Arghezi, G. Topârceanu, A. Cotruș) care, la rândul lor, au fost ironizați de cohorta postmoderniștilor în frunte cu M. Cărtărescu.

În mod firesc, și pe aceștia îi așteaptă, inevitabil, aceeași soartă, fiindcă pe moșia literară lucrată de ei, răsar deja cei care urmează să-i conteste. E un tablou al dezvoltării dialectice, în evoluție, a unei literaturi, el fiind reflectat în pagini de istorie adecvată, cea română cunoscând și niște veritabili cronicari. G. Călinescu este primul critic literar ce a rămas în anele literaturii cu monumentala sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, prezentul de

atunci, anul 1941, devenind astăzi un trecut destul de îndepărtat și transformându-se într-un hotar dintre două epoci – interbelică și postbelică, ultima fiind cunoscută și ca perioada de dictatură comunistă sau, în plan cultural, „a realismului socialist”. Au mai încercat și alți autori să rămână în istoria literaturii cu asemenea opuri, dar puțini au reușit să facă față acestei sarcini de o uriașă responsabilitate. Printre ei s-au remarcat atât Marian Popa cu *Istoria*

literaturii române de azi pe mâine, apărută în două ediții, la Editura „Semne” din București, în 2001 și 2009, cât și Ion Rotaru cu *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (Editura „Dacoromână”, București, 2006).

Recent, vrea să se înscrie în acest șir de performanțe și *Istoria critică a literaturii române* (2008, Editura „Paralela 45” din Pitești), cele 1526 de pagini fiind semnate de criticul literar Nicolae Manolescu. Autorul acestei *Istории...* este cunoscut drept o „personalitate considerată de prim-plan a culturii românești din ultimele patru decenii”. Sintagma e preluată din eseuul scriitorului Theodor Codreanu *Istoria „canonică” a literaturii române**, apărut în volum la Editura „Prințps Edit” din Iași în 2009. Cartea nu pretinde a fi una de anvergura celor menționate, deoarece autorul și-a pus drept scop doar să comenteze scrie-

* Codreanu Theodor. *Istoria „canonică” a literaturii române* / Theodor Codreanu. – Iași : Prințps Edit, 2009 – 131 [135] p.

rea manolesciană, mărturisind că „este, totodată, o invitație la o dezbatere publică privitoare la fundamentele unei istorii canonice a literaturii naționale”. Un cititor mai atent la nuanțe ar putea să se întrebe: „De ce «personalitate considerată de prim-plan» și nu, pur și simplu, «personalitate de prim-plan?»”. Probabil, pentru că există și o altă părere decât cea care ne vorbește despre „o personalitate de prim-plan a culturii românești”. E și acesta un aspect care demonstrează, în numele evoluției culturale și spirituale a unui neam, necesitatea luptei contrariilor, a ciocnirii diverselor opinii, a disputelor.

Cercetând *Istoria...* lui N. Manolescu prin prisma *conștiinței sfâșiate*, fenomen descris anterior cu multă acribie de către Th. Codreanu în volumul său *Basarabia sau drama sfâșierii*, autorul eseului menționat mărturisește că „*Istoria* [lui N. Manolescu, *n.n.*] este unul dintre cele mai ciudate produse pe care le-am citit vreodată” [p. 13]. De altfel, cu câteva pagini mai înainte Th. Codreanu recunoaște că *Istoria critică a literaturii române* este o reușită personală a autorului, „talent impresionist incontestabil, cu autoritate profesională, deși cu o responsabilitate precară față de obiect” [p. 7]. Prin ce e un „produs ciudat” cartea lui Manolescu și care e „responsabilitatea precară” a autorului față de lucrarea sa? Ultima obiecție a lui Th. Codreanu se referă, probabil, și la neglijența autorului, manifestată în admiterea pe paginile lucrării sale a unor erori științifice, stilistice, chiar a unor agramatismes. Astfel, sunt scrise greșit nume de autori, de personaje, titluri de opere și de reviste, iar în pofida faptului că „limba criticii lui N. Manolescu este, în cele mai bune pagini ale sale, plastică, nuanțată, rămâi nedumerit de frecvența unor erori vizând punctuația, ortografia, nerespectarea unității de scriere etc. [...] Între semnele de punctuație, *virgula* îi joacă numeroase feste, oricât de subiectivă ar putea să fie, adesea, uzanța ei” [p. 127]. Cititorul este surprins să găsească în paginile *Istoriei...*

manolesciene diverse greșeli (deși criticul respectă, în general, normele ortografice de ultimă oră ale Academiei Române – „deobicei”, în loc de „de obicei” (p. 461), „dealtfel”, în loc de „de altfel” [p. 560], „așează” în loc de „așază” [p. 1134], „gips”, în loc de „ghips” [p. 976], „înșeală”, în loc de „înșală” [p. 1078], „motto”, în loc de „moto” etc. Scriitorul, criticul literar, dar și profesorul de la Huși Th. Codreanu este pus în situația să dăscălească „personalitatea considerată de prim-plan a culturii românești”: „În caz că se utilizează forma neasimilată, spre a da un aer livresc scriiturii, atunci aspectul articolat trebuie scris „motto”-ul, ca și în cazul altor neologisme neasimilate, precum „kitsch”-ul ...” (și nu „kitschul” sau „kitschului” cum este ortografiat de dl Manolescu la p. 1126)”.

Referitor la „ciudățenia produsului”, Th. Codreanu își expune argumentele pe întinsul a șapte capitole, șase dintre ele având drept subiect central **noțiunea canonului**. La apariția *Istoriei...* manolesciene, Th. Codreanu era conștient de faptul că „în prima etapă această carte va stârni reacții contradictorii, între encomiastică [...] și demolare, dar mai puține scrutări critice pe cât posibil obiective” [p. 12]. Majoritatea celor care au criticat dur volumul au avut drept pretext și „lista autorilor canonici”, întocmită partizanal de autor, în special în ceea ce-i privește pe autorii contemporani. Până și unii dintre admiratorii săi au rămas dezamăgiți de această atitudine a lui N. Manolescu față de anumiți autori contemporani ai literaturii române. Răspunzând la chestionarul revistei *Semn*, nr. 4 din 2009, *De ce (n-)avem critică?*, poetul V. Gârneț scrie că „ne-a lipsit, probabil, și o literatură robustă, complexă, originală care să stimuleze dezbaterile și reflecția critică. Prin cele afirmate mai sus nu fac *tabula rasa* din literatura basarabeană postbelică și cu atât mai puțin din cea post '89 (așa cum a procedat în mod descalificant, cinic, Nicolae Manolescu în a sa *Istorie...*)”. Atât în *Introducerea* și în *Postfața* cărții, cât și pe

întreg parcursul demersului critico-istoric N. Manolescu pretinde că a preluat de la T. Maiorescu, drept fundament al literaturii moderne, doar *esteticul*. Susținând însă curentul *postmodernismului*, care a pierdut cultul *esteticului* și al *valorii*, N. Manolescu se autocondamnă la contradicții insurmontabile, devenind, *volens-nolens*, o conștiință sfâșiată. „Este vorba, în ultimă instanță, de o *ruptură ontologică*, de care N. Manolescu nu este conștient, deși uneori o presimte vag: este în joc despicierea dintre condiția lui de intelectual român și ideologiile ostile acestei condiții, ideologii pe care el încearcă în zadar să le mascheze cu argumentul forte al *esteticului*, transformat el însuși într-un *parti-pris* devastator pentru întreaga operă” [p. 13]. Revelatoare în explicația acestei contradicții, a fenomenului de „produs ciudat”, Th. Codreanu amintește în eseuul său de celebra experiență a neuropatologului american Wilder Graves Penfield (1891-1975). Savantul întrerupsese, la un pacient, comunicarea dintre emisfera dreaptă a creierului și cea stângă, constatând, astfel, că individul a început să se lovească cu mâna dreaptă și să se apere, în același timp, cu cea stângă. Nu este deloc întâmplător faptul că *Introducerea* la cartea sa N. Manolescu și-o intitulază *Istoria literaturii la două mâini*, text în care constată că toate istoriile literare de până la el s-au scris *la o singură mână*. „Tot ce urmează, concluzionează Th. Codreanu, e pus la slujba dovedirii unicității istoriei sale. Confruntarea se face atât cu istoricii literari români, cât și cu teoreticienii și istoricii literari străini...” Oricum, Th. Codreanu, aduce dovezi că „scrierea la două mâini” nu este o noutate pe care și-o poate revendica N. Manolescu, procedeul fiind consemnat de către americanul John D. Caputo într-o carte a sa, apărută în 2007: „Scriem cu ambele mâini. Critica radicală și delimitarea reprezintă mâna stângă, dar mâna dreaptă este afirmarea a ceva ce dorim cu o dorință dincolo de dorință...” [p. 16]. În spiritul celor două mâini, N. Manolescu ajunge și la se-

lecția autorilor care fac, în concepția sa, istoria literaturii române, căzând fatalmente într-un subiectivism garnisit cu partizanat ideologic. Nu numai prin faptul că unii scriitori meritori ai literaturii române sunt absenți din *Istoria...* lui N. Manolescu, ceea ce dă de înțeles că ei *nu există* în istoria literară. Paul Goma, de exemplu, este prezentat drept un „paranoic” și „antisemit”, „judecătă de „valoare”, comentează Th. Codreanu, „care mi se pare una dintre cele mai mari rușini care s-a produs vreodată în cultura românească!” [p. 19]. În acest sens, „mâinile” manolesciene au ceva din abilitatea maimuțelor care, după cum observă subtil într-un eseu al său Elias Canetti, folosesc ambele mâini la cățărutul în copaci. Transfigurat, cățărutul „la două mâini” se vede bine în comerț – cu o mână pui, cu cealaltă iei de pe cântar. „Această senzație stranie, remarcă Th. Codreanu, a unui *comercialism estetic* o lasă și *Istoria...* manolesciană, reflex al postmodernei culturi de consum. O mână oferă „valori”, „lista lui Manolescu”, pe când cealaltă, [...] «înșfacă spre îngurigare neantizantă autorii indezirabili. Așa ne explicăm nuanțarea „importanței” celor care lipsesc din scrierea manolesciană: *lista negativă*, făcută invizibilă, caucidere ritualică» [p. 19].

Marea noutate însă pe care o propune în *Istoria...* sa N. Manolescu este **canonul**, un concept mai mult din domeniul teologic, dar implementat în cultură cu pretenții de revoluționare a ei. „Există la intelectualii români (ca și la politicieni), comentează Th. Codreanu, o necurmată sete de a introduce *forme fără fond*, după cum bat vânturile istoriei. La fel se întâmplă, sub ochii noștri, cu termenul *canon*. E vorba de o flagrantă denaturare a conceptului lansat îndeobște de cartea lui Harold Bloom, carte care n-a fost citită nici prin ochii literaturii române, nici prin ai autorului american însuși” [p. 21]. Preluând în mod automat, orbește, unul din procedeele lui Bloom de întocmire a unor liste de *scriitori canonici*, în sensul de reprezentativi, N. Manolescu

este într-atât de obsedat de această idee, încât se ajunge la paradoxala concluzie: cei care lipsesc din „lista lui Manolescu” nu există ca scriitori. Th. Codreanu atenționează, că însuși Harold Bloom, conștient de limitele propriei cunoașteri, precizează referitor la canon că acesta „nu este și nu poate fi doar lista pe care eu sau altcineva am putea să o întocmim”. „Aici se află perfida capcană, observă Th. Codreanu, în care s-a lăsat prins N. Manolescu, fiindcă el a extins *principiul listei* la întreaga literatură română, croindu-și istoria pe conceptul de *canon*, dar printr-o denaturare stranie a viziunii lui Harold Bloom, care este una a neoconservatismului american, îndreptată tocmai împotriva exceselor postmodernismului liberal-stângist, neomarxist, feminist, multiculturalist etc., înglobat în ideologia *politicii corecte*. Prin „lista” sa, N. Manolescu apără cu o mână canonul, iar cu cealaltă îl compromite și îl distruge, ca în experiența lui Penfield” [p. 23]. E tocmai ceea ce ține de fenomenul numit de H. Bloom drept *Școala Resentimentului*, iar *Istoria...* lui N. Manolescu se încadrează perfect pe pozițiile ideologiei resentimentare a postmodernității. Doar din acest unghi deformat de vedere al canonului e posibil ca în centrul canonic al literaturii române să nu fie văzut Dimitrie Cantemir, Budai-Deleanu și Eminescu, ci *Levantul* lui M. Cărtărescu. Paginile despre *Țiganiada* lui Budai-Deleanu în *Istoria...* manolesciană sunt cele mai consistente, dar, paradoxal, Budai-Deleanu este citit prin M. Cărtărescu, iar nu M. Cărtărescu prin Budai-Deleanu, cum ar fi firesc.

Având ca reper aceeași ideologie resentimentară a postmodernității, N. Manolescu face abstracție de tradiție, de competiția cu ea, în pofida faptului că, precum precizează Th. Codreanu, „nu există ceva cu adevărat nou și valoros care să nu se întemeieze pe *tradiție*, pe o *arheitate*, cum ar spune Eminescu. Și, în același timp, să nu se producă și o ruptură de tradiție...” [p. 30]. Din acest motiv, Dan Zamfirescu sesiza (în

revista *Cafeneaua literară*, nr. 1, 2009, Pitești) că „literatura polonă începe în secolul al X-lea, cea ungară într-al XI-lea, în schimb, conform lui N. Manolescu, noi începem să avem literatură de abia la mijlocul secolului al XVII-lea”. O descoperire „epocală” a lui N. Manolescu, în același spirit al resentimentului postmodernist, este și inexistența literaturii populare, eliminând folclorul din lucrarea sa. Din fericire, nu și din istoria autentică a poporului român, deoarece un autor își poate permite orice năzbatie doar în propria carte. «Nu se poate vorbi de o tradiție literară populară, crede N. Manolescu, fiindcă aceasta este o invenție a pașoptiștilor, una din marile mistificări, pe care întregi cohorte de „folcloriști” au întreținut-o până în zilele noastre» [p. 37]. Din acest motiv lulu A. Zanne, cel care a alcătuit și a tipărit în anii 1895-1903 zece volume cu *Proverbele românilor*, nici măcar nu e pomenit în istoria manolesciană. Th. Codreanu explică această „originală” poziție prin faptul că «N. Manolescu confundă valoarea estetică (semn al canonicității) cu „perfecțiunea” formală. Pare a fi una dintre erorile impresionismului critic cultivat de autor în *Istorie...*» [p. 38].

La două mâini e scris și capitolul despre Eminescu, textul fiind unul dintre cele mai ciudate: „pe de o parte îi recunoaște geniul, însă doar la nivel impresionist, iar pe de alta îl aruncă în provizoratul ideologic” [p. 43]. Manolescu face abstracție de faptul că pentru Titu Maiorescu, în crearea conceptului de canon, personalitatea lui Eminescu a fost cheia de boltă a carierei sale de critic literar. Deși este conștient de acest adevăr, N. Manolescu acceptă condiția de ideolog mascat al Școlii Resentimentului, cea care și-a făcut un titlu de glorie din *distrugerea canonului*, urmându-l fidel pe Z. Ornea, cel care a fost unul dintre campionii „deconstrucției” canonului național românesc. Împreună cu alți resentimentari, ei și-au propus în faimosul nr. 265 al *Dilemei* din 1998 să distrugă ceea ce au numit *mitul poetului național*. „Argumentul” distrugă-

torilor de canon, precizează Th. Codreanu este că «noțiunea de „poet național” [...] nu funcționează în literaturile occidentale și, în consecință, ar fi o invenție a naționaliștilor români» [p. 59]. Același H. Bloom însă e de părere că „universalitatea canonului, care este universalitatea esteticului, nu poate fi decât abuziv despărțită de *național*”. Totuși, N. Manolecu insistă în ideea că situația lui Eminescu în centralitatea canonului românesc este maladivă pentru națiunea română, iar ca temei și pretext pentru asemenea „concluzii” îi servește cartea loanei Bot *Eminescu – poet național român*, apărută în 2001, în care autoarea insistă în ideea că „un Eminescu paradigmatic și anistoric neschimbător și pururi exemplar pentru toată suflarea românească este o formulă mortifiantă” [p. 60]. O contrazic însă atâția și atâția mari intelectuali români care, canonizându-l pe Eminescu, n-au văzut în el pe un „frigid”, „imobil”, „mortifiant”, „ilizibil” și alte năzăreli altoite pe ideologia Școlii Resentimentare. „Lucrurile stau exact pe dos, explică Th. Codreanu, fiindcă un scriitor canonic este viu, stimulat, invitând la controversă, la gândire și la trăire estetică. Tocmai bogăția spirituală a geniului îl scutește pe Eminescu de mortificare. Când un scriitor iese din canon, numai atunci el devine de necitit” [p. 61]. N. Manolescu însă e convins că poemul eminescian *Luceafărul* este o operă mediocră, deși nu se poate să nu fi citit reflecțiile profesoarei din Elveția Svetlana Paleologu-Matta care în catrenul „Nu e nimic și totuși e / O sete care-l soarbe. / E un adânc asemenea / Uitării cele oarbe” a văzut punctul cel mai adânc al poemului, ca un centru al lui virtual [...], o adevărată variantă românească a *Ființei*”. Distinsa doamnă a intuit ceea ce N. Manolescu se împotrivesc să accepte, că *centrul virtual* despre care vorbește este chiar *centrul canonului literar românesc*. La fel de refractar autorul *Istoriei...* este și față de *Doina* (care este „xenofobă”), *Împărat și proletar* (care este „lungă și greoaie”), *Pe lângă plopii fără soț...* (despre care spune

că „nu se mai poate citi astăzi fără oarecare jenă”), *Scrisorile...* (care sunt „retorice”, „școlărești”, „cu o combustie lirică redusă”), *Odă în metru antic* (care este „abstractă”, „versurile par traduse”, „poezie de concepte goale”), *Memento mori* (care e „moloș”, „dificil la lectură”), *Criticilor mei* (e „banală”). Față de proza eminesciană autorul e și mai categoric: *Sărmanul Dionis* este o „filozofie nulă”, *Făt-Frumos din lacrimă* este prea „sofisticat” și „pe jumătate absurd”, iar psihologia lui Toma Nour din *Geniu pustiu* e „confuză”, fiind o imagine a „unui nihilism steril”.

Publicistica lui Eminescu, din punctul de vedere al *Istoriei...* manolesciene, a susținut tot felul de extremisme: „autohtonismul, tradiționalismul, șovinismul, *naționalismul din Basarabia* (sublinierea autorului), xenofobia, legionarismul, reacționarismul, antisemitismul etc”. Dacă reacția de supraviețuire a ființei naționale românești din Basarabia, la acțiunile șovine, demolatoare de spirit național, ale altei națiuni, mult mai mari și mai puternice, este contestată de N. Manolescu, atunci, se pare, că dânsul este adeptul camuflat al celor care intenționau să creeze în Uniunea Sovietică o nouă națiune cu numele de „popor sovietic”, limba și cultura rusă substituind tot ce gândea și simțea altfel. E bine să înțeleagă și dl Manolescu, s-o știe și alți resentimentari, că doar prezența canonului național românesc în conștiința și memoria basarabenilor i-a salvat de asimilare, adică de dispariție. Oricum, deși solidar cu „generația” care a „descoperit” că Eminescu este „nul” ca poet și gânditor, N. Manolescu îi recunoaște o canonicitate, e adevărat că doar de rangul al doilea, subminându-i, astfel, statutul ontologic de centru al canonului românesc. Din punctul său de vedere, conform listei sale, în centrul canonului național românesc poate fi doar M. Cărtărescu. «Acestui autor, precizează Th. Codreanu, îi sunt rezervate ceva mai mult de 11 pagini, majoritatea covârșitoare encomiastice [...] precum „cel mai strălucit debut din poezia postbelică”, sau „rareori un poet a fost astfel

vorbit de cuvintele sale ca Mircea Cărtărescu”, sau „poetul știe să strunească debitul său verbal colosal, [...] e suav în atrocitate și abstract în plină efuziune a materialității...» [p. 96] etc., etc. Păreră însă a mai multor colegi de breaslă și a unor critici de valoare constă în faptul că elogiul Cărtărescu este, pur și simplu, un parodist pur sânge, deosebit de talentat și vrednic de pana lui George Topârceanu, acest aspect fiind argumentul forte al postmodernismului său. Oricum, N. Manolescu este sigur că *Levantul* lui M. Cărtărescu este capodopera cu rang de operă canonică centrală în literatura română din toate timpurile, ea fiind comparabilă doar cu *Don Quijote*: „Epopoea lui Cărtărescu este [...] istoria însăși a poeziei românești, o istorie foarte precisă, deși în registru comic” [p. 97].

Intenționând, probabil, să fie și original în alegerea concepției *Istoriei critice a literaturii române*, autorul a găsit această revoluționară formulă a modificării canonului central național pornind de la modelul lui Harold Bloom. N. Manolescu însă s-a ambiționat să rămână promotorul unui ethos postmodernist, aflat azi în agonie, pe când cercetătorul american reprezintă ethosul transmodernității. Sunt două direcții filozofice diferite și ostile una față de alta, din care motiv a și răsărit bizară struțocămilă literară manolesciană. Autorul ei a preferat această opțiune tocmai pentru că, după cum conchide Th. Codreanu, «s-a lăsat sedus, ideologic, de mentalitatea postmodernistă a distrugerii canonului occidental și, implicit, românesc, atacând chiar „centralitatea” eminesciană, sub pretextul că sintagma „poet național” este o „aberație culturală”». Acest aspect al „distrugerii” amintește, involuntar, de imnul kominternist *Internaționala*, de care s-au inspirat revoluționarii bolșevici în Rusia țaristă la începutul secolului XX. Traducerea în limba română a imnului respectiv creează impresia unei atitudinii oarecum mai tolerante a „revoluționarilor” față de „lumea veche” („Sculați, voi, oropsiți ai sorții, / Voi,

osândiți la foame, sus! / Să fiarbă-n inimi răzvrătirea, / Să înceapă al lumii vechi apus / [...] Luptați ca totul voi să fiți!”). În același timp, versiunea rusă e mai radicalistă, mai dură, Kominternul chemând la „demolarea până-n temelii a lumii vechi” („Ves’ mir do osnovania razrușim...”), a tot ce a clădit societatea umană în plan social, cultural și spiritual, în cazul dat fiind vorba de societatea rusă, lansând ideea de a zidi pe proaspetele ruine o lume nouă, de a modela un om nou, sovietic, de a implementa în ultimă instanță o concepție utopică despre lume prin sacrificarea unor destine umane concrete, a milioane și milioane de oameni vii. În acest sens, pornind de la experiența statului sovietic, iese în evidență concluzia că nu orice revoluție finalizează în evoluție, iar orgoliul „demiurgic” poate lesne degenera în unul luciferic. „Halucinanta demiurgie” (expresia lui Th. Codreanu) este sugerată de Sorin Alexandrescu, exegetul care crede că „însemnătatea celor patru (adică a criticilor T. Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu și N. Manolescu, *n.n.*) este enormă. Ceva demiurgic...”. Tentația „demiurgică” în esența ei este, de fapt, unul dintre catalizatorii actului creativ, dar atunci când „creația” este supusă totalmente unei ideologii, ea poate lesne să se transforme într-o acțiune distructivă.

Faptul că în lucrarea manolesciană literatura română din Basarabia lipsește cu desăvârșire explică, la prima vedere, mentalitatea postmodernistă a autorului, adică intenția de a remodela canonul național românesc. Or, literatura română din Basarabia s-a păstrat și s-a dezvoltat în condițiile vitrege ale istoriei doar grație centralității canonice a lui Eminescu. Nu întâmplător îi irită pe unii postmoderniști celebrul vers al lui Gr. Vieru „De avem sau nu dreptate / Eminescu să ne judece”. Dacă poetul ar fi acceptat ca în versul citat numele lui Eminescu să fie schimbat cu cel al lui Cărtărescu, se prea poate ca literatura română din stânga Prutului ar fi beneficiat în *Istoria...* lui Manolescu de capitole întregi. Atitudi-

nea lui N. Manolescu, însă, de respingere a basarabenilor pare să fie alimentată și de niște surse și concepte ideologizate. După cum observă Th. Codreanu în eseul său (capitolul *Deconstrucția canonului*, p. 51) „reacția de respingere a *specificului național* este cea mai trainică sechelă moștenită de N. Manolescu din anii „canonului” comunist”. Precum pe timpul regimului ceaușist în România din anumite interese kominterniste, despre Basarabia nici nu se pomenea, în actuala lucrare manolesciană se respectă aceleași principii și interese. În ultimă instanță, intenția revoluționară a lui N. Manolescu de a îmbogăți conceptul de istorie a literaturii, creând și noțiunea de istorie „critică” a literaturii prin încercarea de a demola centralitatea canonică a literaturii române (pentru o altă ierarhie canonică) seamănă mai degrabă cu canonul sisific, în care acel rege al Corintului fusese osândit să urce mereu, la infinit, un bolo-

van uriaș care, ajuns pe pisc, se rostogolea din nou la poalele povârnișului.

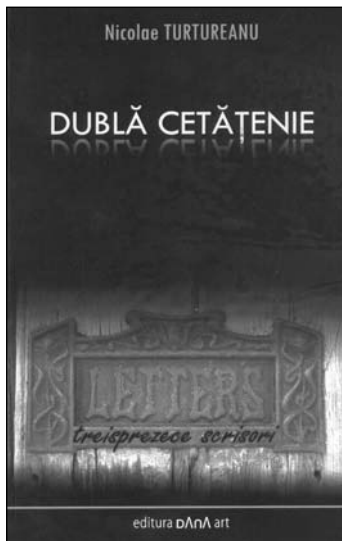
Eseul lui Th. Codreanu *Istoria „canonică” a literaturii române*, prin curajul abordării unei probleme atât de complexe, prin temeinicia și profunzimea cunoștințelor enciclopedice, prin forța imbatabilă a raționamentelor și prin devotamentul față de principiile obiectivității și ale corectitudinii științifice, demonstrează că și o personalitate „considerată de prim-plan a literaturii române” e în stare să gafeze atunci când face abstracție de legitimitatea adevărului, unicul indiciu al obiectivității, și pune în față principiul subiectivității, aservit unor interese ideologice. Se prea poate că asemenea lucruri se întâmplă atunci când e vorba de niște personalități doar considerate și nu realmente situate în prim-planul unui oarecare domeniu social, cultural, literar sau politic.

Nicolae RUSU

DUBLĂ CETĂȚENIE...

Genul epistolar este unul deosebit. Autorul mesajului își ține în palmă sufletul sau poate inima și se uită în ea ca într-un cristal în care se reflectă chipul dilatat al lumii. Acest gând mi-a venit, recitind cartea poetului și cronicarului ieșean Nicolae Turtureanu *Dublă cetățenie* (Editura „Dana Art”, Iași)*.

Printr-o notă informativă autorul din start îi explică cititorului că scrisorile sunt adresate unui prieten

imaginar, dintr-o țară imaginară, iar acest fapt, cred, denotă o și mai multă franchețe. Pentru că atunci când scrii *nimănui*, de fapt, îți scrii ție. *Este plăcerea de a te povesti ție însuși*, precum zice Julien Green. Aceasta, totodată, implicând și o responsabilitate deosebită.

Începute în 1991, aceste scrisori sunt un argument pro sau contra unor fenomene general-umane și sociale (mai mult sau mai puțin axate într-un timp și un spațiu concret), de a căror metamorfozare se bucură

nebulii, dar profită ticăloșii. Astfel își începe *Scrisoarea I*, Nicolae Turtureanu: „Dra-

* Turtureanu, Nicolae. *Dublă cetățenie: treisprezece scrisori / Nicolae Turtureanu*. – Iași : Ed. Dana Art, 2009. – 144 p.

gă prietene de departe!... Felicitându-mă pentru victoria Revoluției din România, mă inviți să fac o relatare a evenimentelor, care să vină în întâmpinarea cititorului din patria ta, satisfăcând astfel fireasca lui curiozitate în legătură cu orice întâmplare din care rezultă morți și răniți..." Apoi urmează încă douăsprezece epistole în care sunt trecute în revistă mai multe destine și întâmplări ce au anticipat acel moment crucial. Prin reflecții vii, nuanțate, pamfletărești autorul repovestește succint, ca un ghid-călăuză, istoria unui spațiu de lume („*pământul nostru ospitalier*") cu oameni „*sedentari*" (care nu s-au „*mișcat decât ca în tangoul lui Lenin...*"), făcând trimiteri și la vecinii care „*s-au arătat mult mai dinamici*". Mesajele au o alură dramatică, dar, totodată, și burlescă vis-à-vis de varii anomalii, gen Societatea Anonimă a Hoților Liberi S.R.L., „*Marele Canalizator*" sau impactul nefast ce l-au avut asupra unor indivizi străvechile și mult preferatele balade: la moldoveni *Miorița* și la ardeleni *Meșterul Manole* etc.

Nic. Turtureanu își argumentează fiecare scrisoare prin destinele trunchiate ale unor oameni care, dacă nu rezistau tentațiilor, numaidecât își schimbau locația, vânzându-și aproapele, ba și propria ființă. E cutremurătoare, în acest sens, *Scrisoarea a V-a*, în care anonimul expeditor îi face mărturisiri celui căruia îi scrie, de asemenea anonim: „*Poate că te întrebi dacă mă amenință ceva, dacă viața mea e, cumva, în pericol. Îți răspund: nu mai mult ca oricărui ins căruia poate să-i cadă o cărămidă în cap, să-l calce o mașină, să facă un stop cardiac sau o comoție... În această insulă (e greu să-i spui țară), unde m-au adus împrejurările, există posibilitatea ca oricând cineva să bage un glonț sau un șis în tine, fără să te întrebe cum te cheamă...*"

Sunt mesaje despre fratricidul modernizat, mult mai subtil și mai perfid decât cel de la începuturile urii. Acesta fiind dirijat din afară, prin diferite trădări („*turnăto-*

rii"), dar și pe dinăuntru, printr-o mașinărie diabolică în stare să-l frângă pe oricine. Dar nu pe toți!..

Un umor dureros de fin conțin *Scrisoarea a VI-a* și *a XII-a*, dar și celelalte, care, oferind și o doză de amuzament, de fapt, te fac să râzi cu un ochi, plângând cu celălalt, totodată, îndemnându-te prin intermediul memoriei să înghiți pastile-amintiri cu aceleași personaje incredibile care eram noi, fericiții, pentru că nu știam cât de fericită e o altă lume! Atunci când ne strecuram, ca prin minune, prin filtrul Securității spre a ajunge în lumea „*capitalismului în putrefacție*", una din misiuni era (altfel nu se putea!) „*de a urmări ce fac, ce pun la cale transfugii români...*"

Citești cartea, suspectându-l ca un detectiv pe autorul scrisorilor, deși, la un moment, nu mai poți discerne cine e și de unde vine acesta: din Kali-Buba sau a importat o Kali-Buba aici?! Acest paradox, această confuzie imagină sunt provocate într-un mod firesc de trăirile și retrăirile unei realități acerbe, dar și bizare cu marionete și „*nemulțumiți pasivi*", pentru care unica gură de aer venea prin emisiunile radio *Europa liberă* sau *Vocea Americii* (ca o lume de vis din care, totuși, te trezeai!). Realitate pe care am trăit-o, am îngurgitat-o și din care am crescut toți: și Nicolae Turtureanu, și eu, și alții. Numai că, nu oricine o poate povesti! Autorul răvașelor (care nu poate fi confundat cu autorul cărții, căci de era să fie unul și același, cartea purta un alt mesaj: patetic și fals!), speculează cu sentimente sacre: se autodemască, se blasfemiează, ascunzându-și atât adevărata origine, cât și intențiile sale de a obține cu orice preț statutul de martir. O dedublare perfectă, în care individul nu are nevoie nici de rude, nici de Dumnezeu. Se dezice! Din teamă, dar și din vanitate.

„*Vedeam cu ochii mei cum, într-o clipă, se face și se desface istoria...*”, scrie autorul anonim, uitându-se la toate transformă-

rile concomitent, cu ochi de profet și de păgân. Astfel, lăsând impresia că același personaj devine un altul, înjumătățit, în funcție de împrejurări (dar și influențat de spiritul gregar sau de interese meschine), luând mai multe înfățișări, deși rămânând la chip același... «*M-am rotit așa până m-a luat amețeala, uitasesem cine sunt, eram, în acele clipe, solidar cu toată lumea aceea nebună-nebună, care dansa, se îmbrățișa, striga... Alături de cei doi disidenți mă simțeam eu însumi un opozant, ce-ar fi fost (imi fulgera prin cap) să fi făcut mai demult un joc dublu, să mă fi prefăcut că sunt devotat trup și suflet și-n același timp să le fi dezvăluit ăstora fără șireturi toate cursele, toate capcanele „băieților cu ochii albaștri”?... Simțeam nevoia unui gest curajos, trebuia, cumva, să recuperez, să fiu credibil.»*

Scrisoarea a IX-a, dar și a X-a, impresionează mult prin dezvăluirea jocului fariseic. „*Acum pot să recunosc fără niciun risc: nici mie nu-mi plăcea regimul! Dar am învățat încă din liceu că trebuie să te adaptezi, nu doar să supraviețuiești, ci ca să viețuiești cât de cât civilizată. Unde aș fi ajuns dacă nu acceptam colaborarea...*” Doar e știut că „*băieții lucrau zdravăn, cot la cot cu revoluții, pe care nimeni nu-i putea opri din elanul devastator*”. Asta a fost! Unii încercau orbește să apere, distrugând istoria, alții conștient o distrugeau, pentru a-și șterge urmele...

Starea metaforică a dedublării personajului, persistentă în aproape toate treisprezece scrisori (și în titlu!), este motivată sugestiv de Nicolae Turtureanu prin explicația (care aparține, firește, personajului său): „*Am dublă cetățenie...*” „*Și ce-i rău în asta?, mi-ai putea replica. Atâția oameni au cetățenie dublă...*” „*Da, dar nu mă refer, stricto sensu, la calitatea mea de cetățean, ci la dubla mea identitate, la faptul – ca să vulgarizez – că una vorbim și alta fumăm. E o poveste lungă și complicată, de aceea te-am și luat pe tine drept confesor, întrucât ești departe, iar reacțiile tale, chiar de*

m-ar pune la stâlpul infamiei, și-ar pierde pe drum virulența.”

Densitatea gândului, precum și frazele, unele codificate, îi dau cărții dinamism și, în același timp, gravitație. N. Turtureanu prin **Dubla cetățenie** spune lucruri cunoscute din istorie sau dintr-o viață dramatică pe care am trăit-o cu toții – și acei din stânga, și cei din dreapta Prutului („*de peste râu*”, cum îi place dlui Turtureanu să se exprime), dar este inedit prin felul cum descoperă aceste adevăruri, cercetând paradoxala „*Istorie a țestoaselor, de la origini până în prezent*”, pentru a spune lucrurilor cu totul altfel decât se văd cu ochiul. Mărturiile personajului care se spovedește prin scrisori se deosebesc de felul cum le-ar înșirui un simplu cronicar!

Cartea e o îmbinare armonioasă a realității bolnave de orgolii cu nebunia și ficțiunea impresionantă, parabolică, care convinge cititorul de existența unei Buba-Luba (broască țestoasă), pe un tărâm unde „*au fost lupte grele, între două triburi rivale, pentru cucerirea puterii*” și „*cum se întâmplă peste tot în lumea modernă, pe unii i-au susținut și înarmat americanii, pe alții – rușii...*”

Dovadă a reușitei acestei scriituri devine și starea sufletească de imponderabilitate pe care o trăiești în finalul lecturii. Bineînțeles, simți aceasta doar făcând abstracție de disconsiderația față de personajul-autor al răvașelor, mila și dezgustul provocat de faptele acestuia, apoi, depășind o stare și trecând la alta – de jenă față de neamul tău și de întreaga omenire. Atâta lume bună putea fi acest personaj odios! „*Comitetul știa ce știa, avea informatorii lui, pensionarii, casnicele, cărora nu le scăpa nimic...*” Numai că nu oricare dintre aceștia ar fi recurs la confesiuni epistolare!

Demult n-am întâlnit ceva atât de neobișnuit ca structură și mesaj! Citisem și câteva poeme de-ale lui Nicolae Turtureanu, îl cunoșteam ca autor a cărui creație literară a fost comentată în multe reviste și

panorame critice, în dicționare academice sau de autor apărute în ultimele decenii. Cam atât! Am aflat însă, abia acum, că este nu doar membru al Uniunii Scriitorilor din România, dar și al COPYRO; senior-editor la *Revista Română*, lași; autor al mai multor volume de poezie, publicistică, proză; deține Premiul „Lecțiile istoriei” pentru volumul *Cuvinte încrucișate* (publicistică, Editura „Cronica”, 1996); Premiul Festivalului româno-canadian de poezie *Ronald Gasparic* pentru *Poezii din secolul trecut* („Junimea”, 2002) etc.

M-a surprins plăcut (aceasta fiind bucuria fiecărui cititor!), descoperind în *Dublă cetățenie* gânduri pe care le am și eu.

Bunăoară, și eu cred că: „*Istoria noastră, poveștile și amintirile din copilăria poporului român sunt pline de întruchipări, reale sau fanteziste... Și pentru prima dată în milenara sa istorie, românul a votat Soarele... Astfel, nu doar că am făcut insolație, dar ne-am și ars...*”

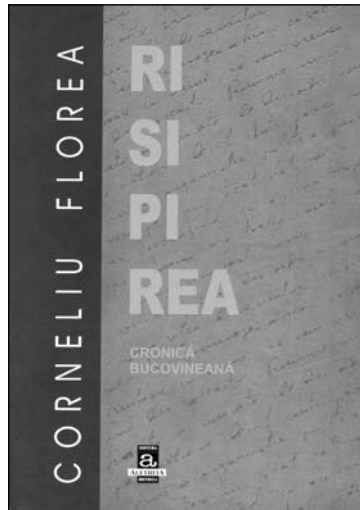
După o lectură aparent ciudată, dar cu o încărcătură explozivă, aș vrea să-mi închei meditația cu un gând extras din finalul cărții: „*Este limpede că am (a) fost și eu (el) complice la ritualul de inițiere... pentru declanșarea operațiunii Țestoasa de BAGA.*”

Claudia PARTOLE

DULCE-AMARĂ, BUCOVINĂ

Meditând asupra prestigioasei, documentatei, durutei „cronici bucovinene” *Risipirea**, de scriitorul român Corneliu Florea, stabilit de trei decenii în Canada, îți revin în memorie versurile poetului: „*Ni se-aseamnă povestea...*”

Povestea celor două margini de Țară-surori: Basarabia și Bucovina. Ambele „trecute prin foc și prin sabie”, ambele – deși la epoci diferite – rășluite de la bătrânul trup al Țării, supuse înstrăinării, deznaționalizării de imperii diferite, dar la fel de rapace, nesătute de pământ strein, bolnave de același dor de a acapara nu doar teritorii, pământuri, ci și suflete omenești.

Când citești paginile consacrate străduințelor deznaționalizatoare ale Habsburgilor, care trimiteau slujitori ai Mitropoliei din Carlovăț, ce adăugau *Ionilor, Ștefanilor, Grigoriilor* câte un –ovici, aceștia devenind dintr-o trăsătură de condei: *Iovanovici, Ștefanovici, Grigorovici*, îți amintești că și în Basarabia noastră, se petrecea același lucru: *Munteanu, Unitilă, Ciubotaru* etc.. deveneau prin aceeași trăsătură de condei *Munteanov,*

Untilov, Cebotariov ș.a.m.d.

Același proces de colonizare cu aolingvi: ucraineni, ruși, evrei etc., în detrimentul elementului autohton. Autorul ne dă și cifre comparative: la ocuparea Bucovinei românii constituiau 55 495 suflete; alte etnii – 16 255 suflete; iar după 1848 găsim: români – 182 000, ucraineni –

* Florea, Corneliu. *Risipirea – cronică bucovineană*. / Corneliu Florea, postf.: Virgil Rațiu. – Bistrița: Ed. Aletheia, 2009. – 262 p.

142 000, alte etnii – 51 000. Deci, elementul autohton, comparativ, se redusese vădit. Mai departe – știm ce a fost... La fel se întâmplase și în Basarabia de după 1812: Bugeacul, depopulat de tătari încă la 1806 e... repopulat cu ucraineni, bulgari, găgăuzi, ruși etc. cu scopul identic – a elimina elementul românesc majoritar, schimbând componența etnică, avantajând „oaspeții” (nepoftiți). Nu declara, în iunie 1940, conducerea URSS, că ținutul e locuit preponderent de... ucraineni?!

În același diabolic plan se înscrie și politica migraționistă: în Bucovina – către îndepărtata, înghețata Canadă, în Basarabia – spre Extremul Orient rus, la Ussuriisk, Amur, Vladivostok, Habarovsk etc. Știau, vezi bine, ocupanții călcâiul lui Ahile al țaranului român – basarabean, bucovinean – setea nepotolită de pământ... Autorul descrie, cu lux de amănunte, drama bucovinenilor, plecați după pământ (câte 40 de fâlci, gratuit). Dorul de baștină îi făcea să boteze noile așezări, ca și cele din patrie: Boian, Ostrița etc. La fel și cobâlcenii, oneștenii, zubreștenii, de lângă Strășeni, își botezara noua așezare din Ussuriisk – Zubrești, cei plecați din acest sat basarabean alcătuind acolo majoritatea.

O altă *risipire* îi aștepta pe bucovineni – ca și pe basarabeni – odată cu începutul Primului Război Mondial (basarabeni își mai lăsaseră oasele și în 1904-1905 pe întinsurile Mancuriei, la Mukden și Port Artur).

Bucovina nu numai că-și dădu feciorii carne de tun pentru interesele Imperiului Habsburgic, ci deveni și teatru de război, jefuită de ambele armate, fie în ofensivă, fie în retragere. Se deosebeau, mai ales, prin sălbăticia lor, cazacii. Cităm: „La Ostrița, un cazac, la prima împotrivire din partea unei femei, să nu-i ia vâcuța de la gura copiilor, i-a străpuns fulgerător pieptul cu sulița, omorând-o pe loc în fața copiilor ei,

împietriți de groază” [C. Florea, *Risipirea*, pag. 67].

Cozile de topor locale organizează legiunii de români, care fură exterminate de muscali și cazaci în timpul luptelor. Un alt aspect al *risipirii* – lagărele de concentrație pentru presupușii disidenți – fabrici ale morții, unde a fost internat și învățătorul din Ostrița, Ilie Siretean, alături de alte mii și mii, „pentru neloialitate față de împărăția habsburgică, în timp de război” [ibidem, pag. 69].

Aici au a se adăuga lagărele de prizonieri, de pe întinsurile nesfârșite ale Rusiei, până în Siberia care, așijderea, își luau partea lor de victime. Nu puține. Prizonierii din Austria, Germania nu se bucurau nici ei de un tratament mai uman, având în vedere secătuirea resurselor alimentare, provocate de război. În Arhiva Națională a RM am depistat un pachet de cărți poștale ale prizonierilor din Morozeni (Orhei), ajunse (?) la destinație prin intermediul Crucii Roșii Internaționale, scrisori în care bieții deținuți implorau rudele să le trimită pachete cu alimente: pesmeți, nuci, brânză... Câte alte mizerii! Și mai nemiloasă s-a dovedit soarta bucovinenilor, prinși în vâltoarea războiului civil din Rusia, care abia după opt ani de peregrinări au revenit – care au avut zile – acasă. Unul dintre ei e Ilie Obcinar, care revine la Ostrița, după ce petrecuse în lumea celor drepți pe cel mai bun prieten – Nicolae.

Pacea și Unirea cu Țara, după atâtea și atâtea chinuri și jertfe aduseră alinare în sufletele bucovinenilor. Și de la neamurile din Canada veneau vești bune. Petre Ostrițeanu îi scria lui Alexandru, sfătuindu-l să se întoarcă acasă, că e pace și e bine. Și mai departe: „Și din asta trecură la Daniel Pleșu, bărbatul Dominicăi, cum veni el cu căruța și cu un surugiu tocmai din Fălticeni, ca să le aducă o iapă cu un mânz de-un an și o vacă bună” [ibidem, pag. 119].

În capitolul „Nori negri de la Răsărit”, Corneliu Florea descrie calvarul prizonierilor din Rusia, sfârșitul lui Nicolae Prutean în prizonierat, al altor captivi, ajunși în Siberia. O singură remarcă a autorului caracterizează starea de lucruri din fostul Imperiu Rus: „Aveau dreptate bucovinenii scăpați din Rusia, care cunoscuseră pe pielea lor și prizonieratul războiului mondial, și războiul civil rusesc: acolo, în Rusia, se întâmplă ceva groaznic” [ibidem, pag. 130].

Dar pacea – precum o definise mareșalul Foch – nu fusese decât un armistițiu, care dură doar două decenii. Norii amenințători ai unui nou măcel se ridicau și de la Apus (Hitler), și de la Răsărit (Stalin). Deja în 1935, la ordinul lui Hitler, Wehrmachtul invadează regiunea Saar, demilitarizată conform Tratatului de la Versailles. Urmă *Anschluss*-ul (anexarea Austriei) și tot în 1938 – ocuparea regiunii Sudete și dezmembrarea Cehoslovaciei. Stalin bătea din palme la „vitejiile” camaradului de arme. Nu întâmplător la 23 august 1939, la Moscova, fu semnat Pactul Ribbentrop-Molotov – un proiect diabolic de împărțire a sferelor de influență în Europa.

Hitler, clocind planurile lui expansioniste, avea nevoie să-și asigure spatele frontului; Stalin, la rândul său, știindu-și ocupat companionul în Apus, primea carte verde în Răsărit. Așadar, când primul atacă Polonia, al doilea nu întârzie să o atace dinspre Est, să „elibereze” o regiune întinsă, în care pe lângă polonezi trăiau ucraineni și bieloruși. Pofta vine mâncând: în noiembrie 1939 Moscova atacă Finlanda, dar aici și-a cam rupt colții, campania prelungindu-se peste trei luni de zile, Armata Roșie suferind pierderi grele. La 17 iunie 1940 Stalin ocupă Estonia, Letonia, Lituania, iar peste zece zile – Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herței.

O nouă *risipire*, mai tragică decât toate cele suportate până acum. Atunci,

o bună parte din bucovineni s-au refugiat peste Prut, cea mai mare parte rămase să guste din efectele „eliberării”, care avea a-și arăta „binefacerile” prin corvezi, *postăuci*, impozite, iar principalul – prin arestări, teroare roșie. Tineretul, mai ales, a început să-și caute scăpare peste Prut, dar a doua tentativă s-a soldat cu eșec total: parte din fugari și-a găsit sfârșitul în Lunca Prutului, mitraliați, alții – au luat calea lagărelor siberiene. În aprilie 1941, o altă încercare a bucovinenilor de a trece noua graniță cu România s-a soldat cu tragedia de la Fântâna Albă, unde „câteva mii de români au fost omorâți în plină zi, de armata roșie sovietică” [ibidem, pag. 182]. O altă tragedie îi aștepta pe bucovineni, ca și pe basarabeni, la 13 iunie 1941, când 13 000 de feciori și fice din Țara Fagilor luară drumul Golgotei spre Siberia și Kazahstan.

Corneliu Florea este un maestru al narațiunii documentare, capabilă să te emoționeze nu mai puțin decât o scriere beletristică de mare talent. Pe alocuri documentul capătă conotații sau substraturi de ficțiune, mai ales în stil *horror*, de groază, cum oribile au fost intențiile și faptele cotropitorilor și împilatorilor streini. Cum am mai menționat, la fel de obiectiv, necruțător, sunt prezentate și acțiunile reprobabile ale cozilor de topor locale, fie aceștia români sau aparținând altor semini.

Autorul citează din rapoartele Serviciului Special de Informații despre rolul evreilor în evenimentele din 28 iunie 1940, care din anticomuniști (mulți fugari din „raiul” comunist și oploșiți în Basarabia și Bucovina) deveniseră peste noapte înfocați comuniști: „Majoritatea evreilor mai tineri, entuziasmați de sosirea armatei roșii „comuniste și eliberatoare”, devenirea agresivi cu românii până la omucidere” [ibidem, pag. 187].

Stranii, neînțelese lucruri: ei, care atât în Basarabia, cât și în Bucovina dețineau

monopolul în comerț și industrie, prosperau sub oblăduirea legilor democratice ale Statului Român, având sinagogi oriunde locuiau (chiar și în satul Cobâlca, județul Orhei, localitate preponderent românească) au întors cojocul pe dos. Stranii cu atât mai mult: răsfoind „Cărțile Memoriei” aflăm sute, mii de nume evreiești, care luaseră calea Siberiei atât în 1941, cât și în 1949. Apoi procesul „medicilor criminali”, prigonirea bănuțiilor de aderență la sionism... Fostul meu elev, Mihail Grimberg, devenit un foarte bun jurnalist de limbă română, avusese un unchi, comunist înfocat, fost luptător în brigăzile internaționale din Spania, și care emigrase, totuși, prin anii '60, din „paradisul comunist numit URSS” în Israel. Întrebând nepotul despre motive, acela mă lămură: «Cât poți răbda, ca în magazin, în troleu, în alte locuri publice să auzi zi de zi una și aceeași: „Postoronis, jid parhatâi!” („Dă-te la o parte, jidan puturos”), alte „complimente” din partea rusofonilor, care au în sânge șovinismul, antisemitismul?»

S-or fi vindecat de râia comunistă măcar în ceasul al 12-lea? Greu de spus, poate prin alte părți, prin anumite sfere. Cert e că la Chișinău și acum ziarul comunității evreiești *Evreiskoe mesteciko* are un mesaj filorus și filocomunist, cu vădite rezerve față de cam tot ce e românesc... Apoi se editează în limba rusă, deși autorii și cititorii publicației respective locuiesc în Republica Moldova, ale cărei legi despre limbă le ignoră, parcă nici nu ar exista și pentru ei, cetățeni cu toate drepturile ai acestui stat. Să ne oprim însă aici. Prea multe-s de spus la acest capitol.

Tot la această **risipire** – suferințele refugiaților bucovineni și basarabeni din zona ocupată de maghiari după Dictatul de la Viena (vezi, în acest sens, și *Arta refugii* a lui Paul Goma).

Paralel cu tema centrală – cronica dramelor și tragediilor prin care au trecut

nord-bucovinenii – autorul întreprinde incursiuni în culisele marii politici europene a sec. XX, caracterizându-i pe Lenin și Troțki, Casa Habsbugilor și pe Horthy, pe Carol al II-lea și pe Daladier etc.

Nu cruță culorile întunecate mai ales la adresa fostului suveran român Carol al II-lea care, în ceasurile de grea cumpănă pentru tron și Patrie, se afla, de fapt, dezertor la Odesa, unde se distra, tocând banii nemunțiți în compania frumoasei Zizi Lambrino – soție? amantă? Ion Brătianu îi sugera suveranului unica soluție legală: să fie împușcat, ca dezertor. N-a fost să fie. Avea să aducă alte nenorociri țării după întronarea de la 1 iunie 1930.

Nu-s trecuți cu vederea Stalin și acoliții lui pe linia enkavedistă: Yagoda, Beria. Autorul nostru din Canada prezintă cifre: așa-zisa „*balșaiă cistka*” („marea epurare”) a însumat 1 710 000 de arestări, dintre care 1 440 000 au suferit condamnări – parte în lagăre, aproape jumătate – împușcați [ibidem, pag. 233].

Ultimele două capitole sunt consacrate începutului războiului din Est, pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei, rolului mareșalului Ion Antonescu în această nobilă campanie. Prin cuvintele lui Ilie Siretean, este dezaprobată continuarea războiului peste Nistru: „Și Antonescu ăsta, câtă speranță, câtă confidență, și acum câtă decepție. Auziți voi, declarație de război Angliei și Americii! Și când vine unu, un ardelean de-a nostr', care știe ce vorbește, mă refer la generalul Iosif Iacobici, și-i prezintă o situație reală, îl țâpă afară”. Dacă ar fi depins totul de personalitatea și de voința Mareșalului, poate că multe ar fi fost altfel pe acest segment de istorie a noastră.

„Cronica” se încheie în primăvara lui 1943, când unul dintre protagoniști, Petru Ostrițean, se pregătește de cale lungă pe ultimul drum pământesc.

Noile „surprize” ce veneau dinspre Rășărit, cu stele pe turlele tancurilor și pe aripile avioanelor, noile arestări, execuții, deportări erau înaintea. Așijderea înainte – și tributul de bărbați și flăcăi, care trebuiau musai carne de tun, să-și lase oasele lă-

gă Varșovia, sub zidurile Königsbergului, în Pomerania, Cehia, Ungaria și la Berlin, luptând pentru interesele imperialiste ale marii Uniuni Sovietice.

Ultima **risipire** a Bucovinei?...

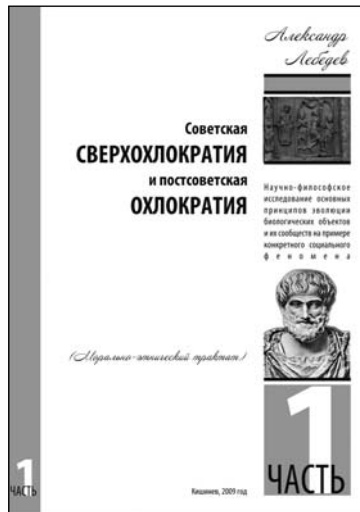
Constantin BOBEICĂ

НЕ ДЕТЕКТИВНЫЙ РОМАН, НО ЧИТАЕТСЯ ОНА НЕ МЕНЕЕ УВЛЕКАТЕЛЬНО

Не часто в последнее время приходится получать в фонд библиотеки книги научного содержания, тем более добротные сделанные философские работы.

Эта книга сразу обратила на себя внимание своим необычным заглавием: «Советская сверхохлократия и постсоветская охлократия. Научно-философское исследование основных принципов эволюции биологических объектов и их сообществ на примере конкретного социального феномена». Автор – Александр Лебедев*.

На последней странице обложки, куда обычно в первую очередь заглядывает читатель, помещена краткая аннотация книги: «Когда вы последний раз читали оригинальную философскую работу? Точнее – когда была написана последняя оригинальная философская

работа? А когда была создана последняя фундаментальная научная теория, когда был написан последний действительно выдающийся роман? Дела давно минувших дней – счет тут, в лучшем случае, идет на несколько десятилетий. А если учесть, что каждый из авторов этих теорий и романов формировался как человек и как автор еще раньше, в среде, характерной для еще более раннего времени, арифметика будет совсем уж неутешительной.

Данная книга и представляет собой оригинальную философскую работу («научно-философское исследование», как определил в подзаголовке автор), где на основе строгой доказательности исследуются принципы организации биологических объектов и их сообществ и, в частности, последней эволюционной стадии – человеческого социума.

Идеи, обосновываемые в книге, могут помочь гармонизации межлических отношений и дать ориентиры для формирования по-настоящему жизнеспособного человеческого общества уже в ближайшем будущем».

* Лебедев, Александр. *Советская сверхохлократия и постсоветская охлократия* / Александр Лебедев. – Chișinău : [S.n.], 2009 (Tipogr. „Primex Com” SRL). – ISBN 978-9975-9517-9-1. Ч. 1. – 2009. – 12 р. – 100 ех. – ISBN 978-9975-9578-3-0.

Заинтересовало обещание «строгой доказательности» и способ, которым автор намерен этого достичь. В разделе «От автора» читаем: *«Дело, наверное, в том, что автор не пытался обосновать какие-либо заранее заданные тезисы, а всего лишь хотел понять и объяснить, в первую очередь – самому себе, окружающий мир. Уж во всяком случае – объяснить те его проявления, с которыми мы ежедневно сталкиваемся в нашей экономической и социальной действительности, в отношениях с другими людьми или даже просто – оставаясь наедине с собой и задумываясь, говоря словами Канта, о «звездном небе над нами и нравственном законе внутри нас».* А поскольку готовые ответы, предлагаемые самыми разными научными и философскими теориями, зачастую оказывались фрагментарными и попросту противоречащими друг другу, автор предпочел искать ответы самостоятельно и строить свои рассуждения так, чтобы охватить как можно больший спектр проявлений окружающей действительности и, постаравшись учесть как можно больше аргументов и контраргументов, прийти к выводам, согласующимся между собой и дополняющим друг друга.

...Действительно, если вид «человек разумный» является последней на данный момент ступенью эволюции, то его общество и вся его деятельность также являются лишь последней достигнутой модификацией деятельности других животных и их сообществ, располагающихся на предыдущих эволюционных ступенях, и, соответственно, существующих в рамках одних и тех же законов и принципов, общих для всех биологических объектов. Поэтому прежде чем говорить о человеческом обществе и оценивать его различные типы и способы организации, значительная часть

текста посвящена выяснению некоторых более фундаментальных принципов, определяющих не только возможность существования человеческого общества и любой конкретной его формы, но и возможность существования других биологических сообществ, т.е. посвящена выяснению принципов жизнеспособности любого биологического сообщества и биологической эволюции в целом.

Мы попробуем рассмотреть сходство и отличие нашего способа существования и способа существования, характерного для предыдущих эволюционных ступеней. Мы также попробуем рассмотреть эволюционную роль морали в ее связи с созидательной деятельностью и ее эффективностью. Мы попробуем понять те принципы видообразования, которые обеспечили возможность появления нашего биологического вида, и то, как они модифицируются на нашей эволюционной ступени во взаимосвязи с нашим специфическим отличием в способе освоения окружающей среды.

...Книга посвящена все-таки человеку и человеческому обществу, и особенно – тому способу социальной организации, при котором многие из нас родились и жили, продолжая и сейчас жить при его модифицированной форме. Вполне понятно, что выражение любой точки зрения на общество всегда может трактоваться как выражение каких-то политических взглядов. Но автор как раз хотел бы надеяться, что судить его будут не по стилю изложения, не исходя из возможных политических трактовок, а по тому, насколько он сумел справиться со своей задачей – попытаться построить логически непротиворечивую теорию, рассматривающую всю деятельность общества как целостную систему, сформировавшуюся как

«закономерный итог хода биологической эволюции».

Чтение основной части книги оставило двойственное впечатление – с одной стороны, это глубокий философский текст, который надо вдумчиво читать и осмысливать, с другой – поднимаемые вопросы и логика рассуждений автора максимально близки каждому, кто задумывается над смыслом жизни вообще и конкретными её проявлениями в нашей сегодняшней действительности, в частности.

Так, автор говорит: *«Самое яркое впечатление от всяких кризисов, революций и т. д. – неадекватность, с которой их воспринимают современники. Казалось бы, обнаружившееся несоответствие сразу должно подтолкнуть к пересмотру тех общепринятых представлений, на основе которых делались прогнозы. Но, как свидетельствует опыт, все наоборот: обитатели смутного времени совсем не склонны замечать изъяны привычной картины мира, предпочитая списывать несбывшиеся ожидания на счет различных привходящих обстоятельств.»*

Нечто в этом роде мы видели несколько лет назад, когда разваливалась так называемая «советская империя», видим и сейчас. Все это время из-под ее обломков доносятся – если исключить стоны и неприменный мат – лишь парафразы с детства знакомых банальностей, вряд ли более содержательные, чем разговоры случайных попутчиков о погоде и, в сущности, выполняющие ту же функцию.

Совсем небезосновательно будет предположить, что причины как развала «советской империи», так и всех прелестей ее нынешнего «постсоветского» состояния коренятся в каких-то особенностях её своеобразной социальной системы.

Но рассматривать какую-то конкретную социальную систему как частный случай, искать ее место на шкале возможных социальных систем – это значит рассматривать степень отличия принципа ее организации от некоторых фундаментальных, скажем так – обязательных – принципов социальной организации, т. е. таких, максимальное приближение к которым и определяет максимальную жизнеспособность общества. Соответственно, надо знать эти принципы, знать пределы их варьирования (а в конечном итоге – знать некоторые более общие основания, из которых вытекают и сами принципы, и факторы, определяющие степень их реализации в каждом конкретном случае). Причем слово «знать» имеет в данном контексте очень определенный смысл, обычно выражаемый термином «научное знание».

Как, вероятно, уже ясно из контекста, формально речь пойдет о той самой «шестой части суши» и о той социальной системе, которой она прославилась – в качестве сюжета выбран процесс мутации «советской системы» в её ныне наблюдаемую «постсоветскую» форму.

Ведь если автор с самого начала недвусмысленно сообщает, что речь пойдет о конкретном обществе и конкретном историческом отрезке, то читатель – в силу привычки, выработавшейся под воздействием господствующего в аналогичных сочинениях стереотипа – рассчитывает, наверное, узнать какие-то новые факты, относящиеся к «советской» или «постсоветской» системе, новые версии каких-то конкретных событий, новые статистические данные и т. д. Отсюда и возникает необходимость напомнить, что нормальная технология исследования предполагает нечто противоположное принятому сейчас методу – чем более доказательной вы хотите

сделать свою точку зрения, тем меньше вам нужны конкретные факты, которые следует привлекать лишь для проверки выводов, но не для их обоснования.

Таким образом все, что касается непосредственно «советской системы» и процесса ее мутации, изложено только в конце исследования, после того, как едва ли не большая часть текста посвящена выяснению общих, фундаментальных принципов, определяющих возможность существования человеческого общества в целом и любой конкретной его модификации в частности (а, следовательно, – принципов жизнеспособности любого биологического сообщества и биологической эволюции в целом).

Причем все отличительные особенности «советской системы» и вся траектория ее мутации – от призывов «бить буржуев» до вымаливания кредитов у этих «буржуев» – также строго логически выведены из установленных нами принципов. Правильнее, пожалуй, сказать, что «советская система» здесь используется отчасти как наглядное пособие, как удачный иллюстративный материал, позволяющий продемонстрировать действие этих принципов в относительно чистом виде, а главным образом – просто как художественный прием, позволяющий связно изложить ход рассуждений, упорядочив его вдоль выбранной сюжетной оси так, чтобы можно было начать с вещей более наглядно и несомненно доказуемых, и лишь затем перейти к вещам менее очевидным».

Относительно заголовка и терминов, используемых в нём: «Автор относит к категории охлоса, главным образом, индивидов с пониженными творческими, а также (но не обязательно) интеллектуальными способностями, что, как сделана попытка доказать, взаи-

мосвязано с понижением нравственных качеств и неизбежно сказывается на структуре потребностей, толкая к удовлетворению этих потребностей за счет окружающих.»

А гиперохлократию надо рассматривать как отрицательный полюс, как предельно ненормальное состояние общества. Поскольку гиперохлократия по определению есть система абсолютной власти (а значит – и поддержания абсолютной власти) носителей вредных признаков, она одновременно должна быть и системой абсолютного подавления ценных видовых признаков у всех членов общества, а также, надо полагать, подавления индивидов, не желающих подавлять в себе эти ценные признаки. Поэтому её чистую, предельную форму можно вкратце описать как общество, все члены которого либо изначально имеют, либо должны ради собственного выживания приобрести признаки, вредные для выживания вида *homo sapiens*, и где степень соответствия этой норме становится критерием отбора в социальную иерархию, которая, следовательно, целиком формируется из индивидов с изначально пониженными нравственными и творческими способностями, а также из индивидов, заглушивших свои природные задатки ради продвижения по социальной лестнице, т. е., соответственно – из тех, кто полностью и наиболее сильно ориентирован на существование только за счет других, на «эксплуатацию».

Мы живем сейчас в очередное «смутное время», и попытку непредвзятого строго научного подхода к анализу явлений нашей действительности можно только приветствовать.

Анна БАЦМАНОВА,
директор библиотеки
им. И. Мангера

ISTORIA NOASTRĂ ADEVĂRATĂ

O ANIVERSARE INVENTATĂ

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel POP,
membru corespondent al Academiei Române

Recent, mi-a ajuns sub ochi o probă nouă a „moldovenismului”, cultivat cu încăpățănare de unii de peste Prut. Articolul se intitulează *Nouă ne trebuie nu „România Mare”, ci Moldova, fidelă orientării sale istorice*, este semnat de Gheorghe Sima, „vicepreședinte al Partidului «Patria-Rodina»”, și a fost publicat în periodicul de limbă rusă *Comersant Plus* din Chișinău, la 14 decembrie 2008. Nu aș fi reacționat în niciun fel, deoarece „perle” de genul acesta sunt de-acum dese și, dacă nu vin din partea profesioniștilor sau măcar a părelnicilor profesioniști, nu mă interesează în niciun fel, ele nemeritând atenție. Aud că în Ungaria, la ultimul recensământ, câteva sute de oameni s-au declarat *huni*, cu toate că hunii s-au risipit în urmă cu mai bine de 1500 de ani și, la scurtă vreme, au dispărut! În fond, cu toții suntem azi liberi să credem ce dorim, iar politicienii ne-au oferit atâtea mostre de manipulare a trecutului, de falsificare și de instrumentalizare a lui, încât nimic nu mai este de mirare.

Mai rău este că unii, care se simt cu nonșalanță liberi să publice tot ceea ce le trece prin cap, sunt lăsați s-o facă fără minime verificări de specialitate de către anumite redacții lipsite de orice responsabilitate. Și nu comentez aici expresiile suburbane și urile de tot felul pe care le exhibă cu vehemență autorul: ura față

de „boierimea dâmbovițeană”; ura față de președintele Bănescu, pentru că ar tinde la unirea tuturor românilor, fără să știe că „moldovenii nu sunt români”; ura față de președintele Voronin (numit duios, pe rusește, „Vladimir Nicolaevici!”), care s-a lăfăit în vizită la București și care l-a decorat pe „româno-unionistul basarabeian nr. 1, Grigore Vieru”; ura față de Occident care s-a bucurat de destrămarea Uniunii

Sovietice; ura față de „generalisimul Stalin”, care, „eliberând” deopotrivă „RSS Moldovenească” și România, nu s-a decis în 1944-1945 „să recunoască cele două părți ale Moldovei”; ura față de români, socoțiți cu toții „perfiți” etc. Articolul colcăie de uri, exprimate și neexprimate, iar autorul (cu nume românesc!), prin „moldovenismul său” aberant, trage concluzii mai absurde decât cele ale rușilor și sovieticilor de odinioară.

Tocmai din cauza acestei absurdități, rândurile amintite nu merită atenție. Scriu, totuși, aceste câteva considerații, fiindcă autorul diatribei, fără să cunoască deloc istorie, pornește de la o aniversare istorică, invocând prețișii 650 de ani trecuți de la inițierea „statalității” Moldovei.

Întâi de toate, termenul „statalitate”, de care se abuzează adesea peste Prut, este un barbarism în contextul în care este folosit, fiind complet fetișizat.

„Statul feudal Moldova” – denumire de esență stalinist-comunistă, nu a fost nici „stat” (cum nu au fost state, în sensul dreptului roman sau al constituționalismului modern, nici Țara Românească, nici Ungaria, nici Polonia, nici Rusia...) și nici „feudal”, în sensul atribuit acestui termen în Europa Apuseană. Moldova a fost în Evul Mediu un voievodat, o domnie ori, în termeni occidentali, un principat, născut treptat, pe fondul unor vechi formațiuni politice care s-au unit cumva, greu, prin secolul al XIV-lea. Momentul 1359 a fost fixat cândva în istoriografia română, mai ales din nevoia de a avea o dată anumită de început, omul fiind obișnuit să acționeze cu dimensiuni precise, cu elemente finite. Nici nașterea Țării Românești ori a Transilvaniei nu sunt fixate exact în memoria colectivă, iar pentru Ungaria s-a ales convențional anul 1000 din aceleași rațiuni.

Dar, în cazul Moldovei, de vreo trei decenii bune se știe că **anul 1359** nu are chiar nicio relevanță în sensul întemeierii ori al „descălecătului” și, ca urmare, s-a renunțat la el. În cel mai bun caz, anul respectiv poate fi socotit o etapă a unui proces. Este, în primul rând, meritul istoricilor de la Iași și al celor născuți la est de Carpați adică, după logica articolului invocat, al moldovenilor! de a fi dovedit acest lucru. *Începuturile Moldovei ca mare voievodat se leagă de numele a doi transilvăneni în sensul larg al cuvântului, adică maramureșeni în sens restrâns: unul este Dragoș, iar celălalt Bogdan. Ambii sunt menționați drept „valahi” sau „olahi” în izvoarele latine de epocă, ceea ce, după orice istoric, de oriunde, înseamnă români.* De altminteri, marii cronicari moldoveni din secolele XVII-XVIII i-au și consemnat ca atare, fără ezitare, zicându-le români. Faptul acesta, pentru politicianul amintit aici, trebuie să fie un prilej de patriotică înfierare, fiindcă, oricum i-ar privi, pentru el sunt niște „străini”. Însă despre niciunul dintre cei doi, Dragoș și Bogdan, nu este vorba în vreun document datat în 1359 sau re-

feritor la 1359, document care să fie pus în vreo legătură cu Moldova.

Există o diplomă dată la 20 martie 1360 și publicată de mai multe ori, în ediții critice, în Ungaria și în România, și care aruncă o lumină asupra Moldovei la 1359. Despre ea a scris recent, în chip judicios, în paginile acestei reviste (*Magazin Istoric*, nr. 1/2009), reputatul istoric Constantin Rezachevici, de aceea nu insist. Dar nu pot să nu observ că documentul în chestiune pune în lumină un eveniment opus celui de întemeiere. Regele Ungariei, Ludovic I de Anjou, îl răsplătește pe **Dragoș, „credinciosul său român din Maramureș”**, pe fiii acestuia, Giula și Ladu, și pe moștenitorii lor cu satele românești Slatina, Breb, Copăcești, Desești, Hărniciești și Sat-Șugatag, cu toate cele ce țineau de ele, transformându-i pe amintitul Dragoș și pe ai săi în „nobili adevărați” ai regatului.

Motivele generoasei danii sunt, după obiceiul feudal, „fidelele servicii” ale acestui Dragoș, mai ales cele militare, în mai multe războaie și „cu deosebire în reaşezarea țării noastre a Moldovei” (*in restauratione terre nostre Moldaviae*), când, de curând, îi întorsese „pe calea statornicei credințe” pe „românii răzvrățiți” (*Olachos rebellantes*) din acea țară. Cu alte cuvinte, Dragoș participase la o expediție militară pentru înfrângerea unei răscoale din Moldova și, în urma acesteia, țara fusese readusă sub ascultarea coroanei ungare.

Din actul acesta în latinește, emis la începutul primăverii anului 1360, mai toți istoricii au dedus, pe bună dreptate, că expediția prin care Dragoș trecuse la est de Carpați și se întorsese apoi în Maramureș cu oastea regească avusese loc în 1359. Nu se putea altminteri, deoarece campaniile militare nu se făceau decât arareori iarna, pe de o parte, iar răsplata pentru merite nu venea decât după câteva luni bune de la eveniment, pe de altă parte. Astfel, acest cnez român, numit de istorici „Dragoș din Giulești” (după satul maramureșean de

baștină, unde era din vechime și avea să rămână stăpân), a participat în 1359 la o expediție punitivă în Moldova, contra românilor de-acolo, de unde s-a întors odată cu armata și a primit drept danie alte sate românești, tot la el acasă, în țara sau voievodatul Maramureșului.

Celălalt personaj, **Bogdan**, are însă o legătură esențială cu Moldova, el putând fi socotit adevăratul fondator al țării independente și al dinastiei. Cu el începe într-adevăr ceea ce un alt moldovean – Nicolae Iorga – numea „a doua libertate românească”. Spre deosebire de pomenitul Dragoș din Giulești, de Dragoș din Bedeu și de alții, care fuseseră doar cnezi, mulți înnobilați, Bogdan era voievod al Maramureșului (provenit tot dintr-o familie de cnezi). Exponent al acelei grupări de cnezi care își vedeau îngrădite vechile libertăți prin întărirea dominației ungare în țara lor maramureșeană, s-a situat în fruntea unei revolte locale prin anii 1342-1343, fiind numit în surse „voievod infidel” sau „infidel notoriu al nostru” (adică al regelui Ungariei).

Un document emis de același rege Ludovic I, la 2 februarie 1365, ni-l prezintă tot în postură de răzvrătit, dar și de voievod al Moldovei. Prin această diplomă, suveranul Ungariei îl răsplătește pe românul Balc, fiul voievodului Sas, și pe frații lui, Drag, Dragomir și Ștefan, pentru că și-au vărsat sângele „în țara noastră moldovenească”, unde voievodul Bogdan și fiii săi, „fulgerați de diavol”, păstrează respectiva țară pentru ei, spre „paguba” regelui. Ca urmare, moșia sau cnezatul Cuhea din Maramureș, cu toate satele aparținătoare (leud, Boci-coel, Vișeu de Jos, Vișeu de Sus, Moisei, Borșa, Săliște și Săcel), foste ale Bogdăneștilor, sunt dăruite acum lui Balc și rudelor sale, alungați din Moldova. S-a dovedit că acest Balc și frații săi, fiii lui Sas, reveniți acum forțat în Maramureș, erau nepoții unui Dragoș, fost voievod al Moldovei. Prin urmare, cândva înainte de 1365, probabil în a doua jumătate a anului 1363, Bogdan cu

grupul său de cnezi credincioși maramureșeni, după circa două decenii de răzvrătire (cu intermitențe) în Maramureș, și-a mutat centrul rezistenței la est de Carpați, unde a transformat Moldova, din „căpitănie” sau țară românească supusă regelui Ungariei, în țară românească liberă.

Firește, suveranii Ungariei, pătrunși de misiunea lor recuperatoare și de calitatea de „regi apostolici”, nu au recunoscut acest lucru, continuând să numească Moldova „țara noastră” și să încerce să-și impună suzeranitatea asupra voievozilor următori.

Pe de altă parte, cronica lui Jan Długosz pune în dreptul anului 1359 o expediție polonă în Moldova, unde ar fi izbucnit atunci o luptă pentru domnie între Ștefan și Petru, fiii unui răposat voievod numit tot Ștefan. Acesta din urmă era, probabil, fiul lui Bogdan I și murise în 1358 (pe când tatăl său era încă în Maramureș), iar Ștefan și Petru erau nepoții aceluiși Bogdan. Petru, învingătorul, nu este altul decât Petru I al Moldovei, iar bătălia în care au intervenit polonezii poate fi cea de la Codrii Plonini, din Țara Șepenițului (între Sniatyn și Cernăuți), din anul 1368. Prin urmare, Długosz plasează greșit episodul în 1359. Dar chiar dacă anul 1359 ar fi corect, el nu arată nici în cheie polonă vreă întemeiere și în niciun caz vreuna legată de Dragoș ori Bogdan.

Datele istorice actuale cele mai credibile ne spun că, după expediția antitatară a regelui Ludovic I din 1345, suveranul ungar a instalat la est de Carpați un voievod fidel lui, ales dintre românii maramureșeni și numit Dragoș, care a domnit probabil între 1347 și 1354. Identitatea acestui Dragoș nu este însă deocamdată cunoscută. A urmat apoi voievodul Sas (1354-1363). În timpul lui, moldovenii, numiți români de izvoarele latino-ungare, s-au revoltat contra tutelei ungare, dar au fost înfrânți cu ajutorul lui Dragoș din Giulești (în 1359). O nouă revoltă (din 1363), condusă de astă dată de fostul voievod al Maramureșului, Bogdan de Cuhea, a fost norocoasă pentru

moldoveni și a dus la adevărata fondare a Moldovei libere. Un cronicar maghiar zice clar că în acel moment fosta „căpitănie” s-a lățit (transformat) în țară (*in regnum est dilatata*). Bogdan și-a mutat centrul propriei sale rezistențe din voievodatul ori țara Maramureșului (unde nu mai putea face față) în voievodatul ori țara Moldovei, unde condițiile erau mai prielnice.

Cum se vede cu ușurință, anul 1359 nu are nicio legătură, cu întemeierea Moldovei ori cu „statalitatea” ei – cum le place unora să spună. Moldova era demult „descălecată” și întemeiată. Pe teritoriul său, încă la 1234, erau consemnate „anumite popoare care se chemau români”, adică organizații politice românești, în cadrul cărora ființau episcopii bizantine. Mai devreme, pe la 1150, un letopisetz menționează localitatea Bolohovo (Volochovo), situată în „țara românilor”, în zona Haliciului. Regii Ungariei și-au ațintit privirile spre estul Carpaților încă din secolul al XIII-lea, după ce au încheiat (spre anul 1200) cucerirea militară a Transilvaniei. Prima formă de expansiune ungară în această regiune, numită pentru un timp „Cumania”, au fost diocesele catolice.

Ulterior, după mai multe razii tătare de jaf, campaniile ungare îndreptate contra acestor cavaleri ai stepei au condus la subordonarea unora dintre cnezatele și voievodatele de pe teritoriul Moldovei. O astfel de formațiune a fost cea dinspre vest și nord-vest, transformată de suveranii angevini într-o marcă de apărare, condusă de nobilul român Dragoș din Maramureș, credincios al regelui Ungariei. Acesta a fost privit de românii localnici din Moldova drept voievod și fondator al unei dinastii: Dragoș, Sas, Balc. Nici nu avea cum să fie altminteri, din moment ce Maramureșul și Moldova făceau parte din aceeași arie de civilizație.

Când presiunile suzeranului ungar au devenit prea apăsătoare, o parte dintre românii locali s-au răscolit și au făcut-o în câteva rânduri. Un astfel de episod este cel din 1359, când au fost înfrânți (cu sprijinul unui

alt român maramureșean, pe care îl chema tot Dragoș!). Altădată însă, cândva înainte de 1365 (poate prin 1363), o astfel de revoltă, în fruntea căreia se plasase voievodul român maramureșean Bogdan, a ieșit victorioasă. În acei ani, 1363-1365 (ruperea de dependența ungară și înfrângerea unei oști ungare trimise spre pedepsire), s-a jucat cu adevărat soarta viitoare a Moldovei: țara românească de la est de Carpați a evitat astfel statutul Transilvaniei (de țară românească supusă și inclusă în Ungaria), devenind o domnie de sine stătătoare, cu principii unși „din mila lui Dumnezeu”, „singuri-stăpânitori” și autocratori, numiți uneori în izvoare chiar țari (adică împărați; termenul de țar provine din latinescul *Caesar*). Ei s-au considerat depozitarii și continuatorii mării tradiții bizantine, în sensul dat de Nicolae Iorga expresiei „Bizanț după Bizanț”.

Printr-un joc al hazardului, explicat detaliat în paginile revistei *Magazin istoric* (cel mai recent, cum spuneam, de prestigiosul istoric Constantin Rezachevici), tradiția și legenda au asociat numele de Dragoș cu vânătoarea rituală a bourului și au plasat evenimentele acestea, după circa 300 de ani de la presupusa petrecere a lor, în anul 1359. Aceasta nu înseamnă că nu putem să le evocăm și în anul de la nașterea Domnului 2009. *Amintirea faptelor trecute este oricând binevenită, fiindcă uitarea poate să devină dușmanul înțelepciunii și al bunei cuviințe. Dacă însă o aniversare, pornită de la fapte reale ori imagine, incită la legalizarea minciunii și la perpetuarea urii, este mai bine să nu se facă. Or, pentru unii înverșunați „moldoveniști”, cei așa-ziși 650 de ani de „statalitate” au devenit o bună ocazie de exprimare a urii lor nemărginite față de România și de români și, prin extensiune, față de Occident, față de Lumea liberă, față de democrație și, prin opoziție, a admirației nețărmurite față de Rusia, limba rusă, bolșevism, comunism, Eurasia etc.*

Trebuie însă să evităm transformarea istoriei în armă de luptă politică. În Repu-

blica Moldova există, între multe partide, și unul numit „Patria-Rodina”, care fetișizează moldovenismul, dorind să transforme așa-numita identitate moldovenească în ceea ce ea nu a fost niciodată. Dar asta e treaba lui de partid politic, liber să susțină ceea ce-i place. Susținerea aceasta poate merge oricât de departe, dar nu trebuie să ajungă la falsificarea istoriei. Temători de o pretinsă „absorbție” a „patriei lor libere” de către „inamicul” numit România, moldoveniștii exaltați uită că românii există ca popor cel puțin din secolele IX-X și că încă de-atunci ei locuiau, alături de alte neamuri, în tot spațiul carpato-dunărean și balcanic. *Cei mai importanți domni ai Moldovei și-au numit principatul lor „Țara Românească”, de la Petru I și Roman I la Ștefan al III-lea (cel Mare). Marele Ștefan, într-o scrisoare către Senatul Veneției, numește țara de la sud de Carpați „l'altra Valachia”, adică „cealaltă Țară Românească”, fiindcă prima Țară Românească era pentru el chiar Moldova!* Dar miile de documente poloneze care folosesc în chip constant numele de „Țara Românească” atunci când se referă la Moldova? Să nu mai pomenim aici sutele de călători străini (clerici, militari, umaniști) din secolele XIV-XVIII, care îi numesc români și pe munteni, și pe olteni, și pe moldoveni, și pe transilvăneni, scriind clar că ei vorbesc cu toții aceeași limbă și că se mândresc fiindcă se trag din romani!

Natural, românii s-au bătut și între ei, cum au făcut și nemții, și francezii, și italienii, și spaniolii, și rușii. Au existat rivalități între țările și provinciile românești, au fost domni moldoveni care au atacat Muntenia și invers, s-au născut graiuri ale limbii române și chiar dialecte; s-au manifestat gelozii și uri etc. Unii moldoveni s-au simțit profund frustrați când s-a fixat capitala României la București, iar lași s-au transformat într-un molcom oraș de provincie. Dar ce provincie! Una în care, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, s-a făurit aproape toată cultura românească modernă, cu

Junimea lui Maiorescu și *Convorbirile literare*, cu Eminescu, Creangă, Alecsandri, cu A.D. Xenopol și câți alții! Nici o parte dintre transilvăneni nu au fost foarte fericiți când s-au văzut, după 1918, dați la o parte și uneori umiliți. Dar toate acestea nu aveau nimic de-a face cu Țara numită România. Țara era una, făurită cu jertfe de sânge, și soarta ei nu se punea în discuție. De mic am învățat de la „bunii” (cum se zice, așa de frumos, în Basarabia!) mei din Ardeal că Țara nu e ca o pâine din care să ia fiecare câte o felie și să plece, ci trebuie să fie ca un templu, în care fiecare e dator să aducă, cu pioșenie, câte o jertfă sau ofrandă, adică să pună ceva de preț. E cam același lucru cu ceea ce le spunea președintele Kennedy conaționalilor săi americani, anume să nu se întrebe atât ce le-a dat țara lor, ci mai degrabă ce au dat ei țării.

Până la urmă, cu greu, unitatea românească organică a învins dezbinările. Iar moldovenii au fost vajnici ilustratori și apărători ai unității românești, încă din Evul Mediu și de la începuturile Epocii Moderne. Astfel, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce îi laudă pe toți cei care sunt „de neamul moldovenilor”, adică pe toți românii, pentru că „una sunt” și provin de la Roma. Prințul Dimitrie Cantemir a scris *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, demonstrând admirabil unitatea etnică și lingvistică românească. Va fi fost și el un „româno-unionist” (barbarismul apariției articolului discutat aici)! Dar ce facem

cu Varlaam, Dosoftei, Asachi, cu Alecsandri și Kogălniceanu, cu Eminescu și cu Ion Creangă, cu Costache Negri, cu Gheorghe Panu, cu Vasile Pogor, Petre Carp, Nicolae Iorga, G. Călinescu, George Enescu, Grigore Vieru și câți alții? Ei, neîncetând nicio clipă să fie moldoveni, au fost și români, unii chiar înfocați români și unioniști. Ce facem cu *Hora Unirii* a lui Alecsandri ori cu *Doina* lui Eminescu? Le scoatem din cărți, din biblioteci, din conștiințe și le ardem? Ce le spun „moldoveniștii” copiilor lor, când aceștia îi întreabă de ce a scris Eminescu „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Țara mea de glorie, țara mea de dor”? Că Eminescu a fost dușmanul Moldovei, fiindcă s-a dat cu românii!? Este absurd și revoltător! Oricum, *dacă îi eliminăm pe toți intelectualii de marcă, creatorii, scriitorii, oamenii politici moldoveni care s-au socotit români din conștiința publică a Republicii Moldova, aceasta rămâne fără cultură și fără istorie! Sau rămâne cu una contrafăcută, cum se întâmplă acum sub ochii noștri.*

Republica Moldova ființează ca stat și va putea ființa probabil mult și bine, dacă așa va vrea „Mama Rusia”. Adevărul însă nu poate fi prefăcut în minciună. *Toată lumea știe că la baza Republicii Moldova nu stă nicio „statalitate”, ci abuzurile istorice săvârșite de imperiul țarist și de URSS. Fără smulgerea cu forța din trupul Moldovei a teritoriului dintre Prut și Nistru, nu ar fi fost nicio gubernie numită Basarabia și nicio Republică Moldovenească!* Că autorul articolului comentat aici iubește Răsăritul și urăște Occidentul, că vede Moldova legată ombilical de „Mama Rusia” și de Eurasia, este treaba lui.

Moldovenii însă nu au fost și nu sunt nici azi un popor distinct și nu vorbesc altă limbă decât cea românească. Ei fac parte din națiunea română, iar națiunile, în această parte de Europă, există independent de granițele politice, fixate adesea după interesele celor puternici. A fi moldovean, ardelean, bănățean, oltean, dobrogean etc. și român în

același timp este la fel de firesc cu a fi saxon și german, toscan și italian sau burgund și francez în același timp! Niciodată calitatea de moldovean nu s-a opus celei de român, ci ele au mers și merg foarte bine împreună. Firește, dacă istoria va hotărî astfel, după secole de evoluție distinctă, moldovenii ruși de România (prin abuzul marelui vecin de la Răsărit) ar putea deveni o națiune. Dar asta nu se poate întâmpla prin lege, prin decizie luată de sus de către vreun „organ” conducător.

Toți oamenii din lume au și identități regionale ori locale și naționale în același timp. Fără să fie vreo contradicție între acestea. Tot produsul unor minți pervertite este și pretinsa „limbă moldovenească”! Și Austria este o țară separată de Germania, dar unde s-a auzit de „limba austriacă”? Toți austriecii știu că vorbesc limba germană și cu asta basta. Nimănui nu i-a trecut prin minte să considere această limbă numită germană un pericol la adresa „statalității” Austriei. Și Elveția sau Belgia sunt state, dar nu a inventat nimeni „limba elvețiană” și, respectiv, „belgiană”, pentru pretinsa fortificare a „statalității” lor. O limbă nu se botează că o stradă ori ca un parc, prin hotărârea „organelor alese”, ci ea vine din străfundurile istoriei, cu numele sedimentat prin generații întregi de moși și strămoși.

Falsificarea grosolană a trecutului, inventarea de „statalități” ca temeuri pentru anumite politici actuale, prostirea celor ignoranți cu lozinci staliniste etc. sunt practici rușinoase, care trebuie denunțate. Închei cu optimista constatare, venită de demult: se poate prosti un om pentru un timp, se pot prosti mai mulți oameni pentru un timp, dar nu se poate prosti toată lumea tot timpul. Până la urmă, adevărul iese la iveală și, odată cu el, se repară treptat și nedreptățile!

(După *Magazin istoric*, nr. 5, mai 2009)

Notă: sublinierile din excelentul studiu al dlui prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop aparțin redacției „BiblioPolis”.

A RÎDE ȘI A PLÎNGE EVREIEȘTE

Vlad POHILĂ

Deși s-a născut la începutul anului 1859 (18 februarie, stil vechi sau 3 martie, stil nou), în lumea literară, în cercurile intelectuale din Europa, din America de Nord și din Israel – nu obligatoriu sau nu exclusiv evreiești –, întreg anul 2009 a trecut sub semnul omagierii lui **Șalom Alehem** (1859-1916), unul dintre marii clasici ai literaturii poporului evreu, un nume de referință al literaturii universale de la răsăritul secolelor XIX-XX.

Originar din târgul Pereiaslav, gubernia Poltava (Ucraina de azi, pe atunci parte a Imperiului Rus), Șolem Rabinovici – acesta fiind numele adevărat al viitorului scriitor – absolvește o școală evreiască, apoi una rusească, după care lucrează câțiva ani învățător, iar mai târziu rabin de stare civilă. Debutează în presă cu articole, scrise atât în *idiș* – limba majorității evreilor din Rusia, din Europa de Vest și din America –, cât și în ebraică, pe atunci, limba serviciului divin, a scrierilor teologice și filozofice, arareori fiind utilizată și în publicistică sau în literatura artistică. Precizăm, în context, că ebraica antică, „talmudică” avea să fie renăscută la începutul sec. XX, în Palestina, din 1948 ebraica modernă devenind limba oficială a Statului Israel, cunoscută și sub denumirea de *ivrit*.

Începînd cu anul 1883, editează *Dus idișe Folkblat* („Gazeta populară evreiască”), unde publică și prima sa povestire, intitulată *Ṭvei Šteiner* („Două pietre”). Cum nu e greu să ne dăm seama, și ziarul, și scrierea amintite erau în *idiș* – limbă evoluată dintr-un dialect german. În această gazetă

inserează mai multe schițe și foiletoane, semnate *Șalom Alehem*, pseudonim care, din ebraică, s-ar traduce ca „Pace vouă”. Își alesese acest nume literar pentru că sensul lui răspundea stării de spirit a autorului, dar și pentru a nu se face prea cunoscut în public – un semn sigur al modestiei sau al lipsei vanităților. Contrar oricăror așteptări însă, publicistica lui Șalom Alehem se bucura de mult succes printre cititori, unul dintre aceștia era și tatăl său. Cînd află cine se ascunde după un pseudonim atât de curios, îi scria fiului: „*Toată lumea îți citește foiletoanele [...] și se tăvălește de ris. Păcat numai că scrii astea [...] în limba bucătăreselor și a servitoarelor. [...] Și eu, care [...] visam că din tine o să iasă un al doilea Mapu [...]*”, Abraham Mapu (1808-1867) fiind primul romancier modern în ebraică. Prin contrast, Șalom Alehem nota, în același timp: „*lată o limbă pe înțelesul tuturor... [evreilor – n.n., Vl. P.]. Și apoi, chiar dacă scrii în ebraică, tot în idiș gîndești! Atunci de ce nu aș scrie de-a dreptul în idiș?*” (Citatele, dar și unele amănunte biografice, au drept sursă studiile lui V. Moglescu *Prefață; Tabel cronologic*, cu care se deschide volumul: *Șalom Alehem. Romanul unui om de afaceri; Halal de mine, sint orfan!*: romane; trad. de I. Ludo. – București: Ed. Minerva, 1970, 368 p.; colecția „Biblioteca pentru toți”; nr. 581).

La doi ani după debut, în 1885, tipărește și primul său roman, *Sender Blanc*, acesta consacîndu-l, într-un fel, ca scriitor de limbă *idiș*, în condițiile în care evreimea păstra o atitudine constant pioasă față de

ebraică, iar numeroase cercuri intelectuale și naționaliste evreiești făceau eforturi tot mai mari pentru revigorarea limbii lor sacre, care era, totuși, una moartă, nefuncțională. De aici încolo începe legământul lui Șalom Alehem cu limba idiș căreia, grație talentului său literar, i-a putut conferi o anumită strălucire și o apreciabilă autoritate, astfel, cu certitudine, prelungind veacul acestui idiom, de la începutul sec. XX considerat chiar și de mulți evrei ca „neprestigios” (în raport cu ebraica – *ivrit*-ul, *desigur*).

Șalom Alehem s-a impus în literatură ca publicist, prozator și autor dramatic. A scris câteva romane, unele compuse din povestiri sau nuvele: *Sender Blanc* (1885), *Stempeniu* (1888), *Iosălă Solovei* („Iosălă „Privighetoare”), *Menachem Mendel* (1892; titlul consacrat în traducere română fiind „Romanul unui om de afaceri”), *Tevie lăptarul* (1894), *Moșkele hoțul* (1903), *Motl Peise dem Chasns* (1907-1908; traducerea

Monumentul lui Șalom Alehem din Kiev

în română: „Orfanul Motl” sau „Motl Peise al cantorului”, dar s-a impus cu titlul „Halal de mine, sînt orfan!”). Două din prozele sus-amintite, *Stempeniu* și *Iosălă Solovei*, formează cu *Stele rătăcitoare* o trilogie romanescă consacrată lumii artelor sau fascinației artelor – o linie de subiect importantă pentru creația lui Șalom Alehem, alta fiind invocarea copilăriei. În genere, scrierile sale sînt mult apreciate pentru tablourile vii și chipurile lucrute cu multă finețe psihologică, inspirate din traiul ghetourilor și tîrgușoarelor evreiești din Ucraina. Mai amintim povestirile *Croitorul fermecat*, *Primul meu roman*, *Scrieri de dragoste*, piesele *Iahnvuz* (numită într-o nouă variantă *Șmil Pasternak*), *În cele patru vînturi*, *Stempeniu* (o dramatizare a romanului omonim), *Comoara* ș.a. De-a lungul mai multor ani a scris și o *Autobiografie* (1908, 1913-1915), note de călătorie, eseuri.

Șalom Alehem este considerat un umorist de mare talent, fiind comparat uneori cu Mark Twain, alteori – cu Nikolai Gogol sau cu Anton Cehov. Numai că umorul lui Șalom Alehem este unul tipic evreiesc, personajele lui, conform aprecierii unui critic literar, *cu un ochi rîd, iar cu altul plîng*. A excelat în arta monologului interior (*Stele rătăcitoare*), ca și în genul epistolar (*Romanul unui om de afaceri* este construit din corespondența dintre un soț și soția sa). Impresionează, în scrierile lui Șalom Alehem, o metodă pe care am numi-o convențional „*recursul la anumite autorități*”. În literatura evreiască de pînă la el, tradițional, se recurgea frecvent la autoritatea vechilor înțelepți ai poporului evreu, precum și la prestigiul rabinului din localitatea sau din anturajul descris, imaginat de autor. Acestea sînt prezente și la Șalom Alehem, făcînd loc însă *recursului* și la alte autorități. Este memorabilă invocarea înțelepciunii, respectiv, a prestigiului moral al mamei, după cum

ne putem da seama din cîteva exemple, culese aleatoriu, din *Romanul unui om de afaceri*:

- „Și cine-i țicnitul cela de la Odesa, care visează numai împușcături – împușca-l-ar Cel-de-Sus! De război îi arde lui? *Vorba mamei*: «Sîngele altuia e bragă la el?»”
- „Închipuirea, *zice mama*, e mai rea decît boala.”
- „Ce-mi trebuie mie *prezenturile* pe care le vezi tu în fereastră? *Vorba mamei*: «Plăcinta în vis, nu e plăcintă, e vis.»”
- „Ai văzut în viața ta măcar o singură dată cum crește un copac? [...] *Vorba mamei*: «Unde s-a mai văzut rabin să facă negoț cu porci?»”
- „Tu cumpără mai bine astăzi. Rupe niște gologani, ia de unde poți... *Mama, să trăiască, nu degeaba-mi spune*: «Ce-ți trebuie ție, fata mea, *prezenturi*, fețe de masă, prosoape! Bani să-ți trimită, asta-ți trebuie! Moartea nu întrebă dacă mortul are cu ce să se învelească.»”
- „*Vorba mamei*: «Nu iubesc ce-i frumos, ci-i frumos ce iubesc.»”
- „Da’ ce să mai vorbesc, dacă am de-a face cu un nerod – *vorba mamei, să trăiască*: «Mai degrabă ai să vezi pe un bețiv treaz, decît pe un prost să se facă deștept!»”
- „*Bine zice mama săraca, să-mi trăiască și să fie sănătoasă*: «Un nebun spage geamurile altuia, nu ale lui...»”
- „*Vorba mamei*: «Mai bine o palmă de la un prieten, decît o sărutare de la un dușman»” etc., etc.

Mai rar, dar semnificativ, personajele lui Șalom Alehem fac recurs la prestigiul cărții, la înțelepciunea din vechile scripturi sau din literatura epocii în care trăiesc:

- „Acum să lăsăm – *cum zici dumneata în cărțile dumitale* – deci, să lăsăm pe prinț și să ne apucăm de prințesă” („*Te-vie lăptarul*”).
- „Mă mir de tine, Mendel, căci *tu știi destul de bine ce scrie la carte*: «Cu sila trăiește omul, cu sila moare» („*Romanul unui om de afaceri*”).

Viața și opera acestui scriitor evreu, care „a pendulat” între Rusia și America, via Elveția – oricît de greu credibil ar părea – are anumite conexiuni și cu realitatea românească. Astfel, în 1906, în drum spre New York, Șalom Alehem face un fel de turneu prin mai multe țări din Europa. Cînd ajunge la Iași, i se organizează o seară festivă, la care citește în fața publicului adunat fragmente din prozele sale. Romanul *Stele rătăcitoare* are la bază o serie de întâmplări reale, preluate din biografia actorului Segalescu, unul dintre fondatorii teatrului evreiesc în România, și care este numit în această scriere Rafealesco. Făcînd un salt imaginar în timp, vom aminti că acum un deceniu, celebra artistă de teatru și cinema Maia Morgenstern, actriță la Teatrul evreiesc din București, a prezentat la Chișinău un monospectacol *Stele rătăcitoare*, alternînd fragmentele în română cu pasaje în idiș, spre marea satisfacție a celor cîteva zeci de spectatori care mai știau această limbă.

Șalom Alehem și-a compus următorul epitaf, pentru a-i fi gravat pe mormîntul de la cimitirul din Brooklyn, New York: „*Viața o lua în zeflemea / Făcînd pe seama ei amare glume, / Dar lumea toată o înveselea / El, bietul, o ducea ca vai de lume.*” Or, cel care „o ducea ca vai de lume”, un talent literar viguros și un înțelept de seamă al evreimii contemporane, obișnuia să-și îndemne cititorii să nu se lase pradă necazurilor, supărărilor sau deznădejdi: „*Rîdeți, scria Șalom Alehem, doctorii spun că rîsul este sănătos!*”

Întîmplător sau nu, dar tot în 2009, așadar, în „Anul Șalom Alehem”, la Chișinău, a văzut lumina tiparului un volum de proză evreiască în traducere română: *Ihil Șraibman. Șapte ani și șapte luni* : roman; *Miniaturi* (Editura „Cartea Moldovei”, 284 p.).

Ihil Șraibman (1913-2005) este un reprezentant de vază al literaturii evreiești din Basarabia și, se pare, unul dintre „ultimii mohicani” ai scrișului în idiomul idiș. Născut în comuna Vadul Rașcov, județul Soroca, absolvește *heder*-ul, apoi Școala Normală din Cernăuți. Lucrează mai mulți ani la București, ca vânzător de ziare și sufleur la un teatru evreiesc.

Primele proze scurte le publică în 1936, într-o revistă literară de limbă idiș din SUA. După al Doilea Război Mondial, se stabilește la Chișinău, unde duce o viață lungă și rodnică, din punct de vedere literar și cultural. Tipărește mai multe volume de povestiri, miniaturi, romane – atât la Chișinău, cât și la Moscova, apoi și în Franța, SUA, Polonia, Israel. Cum am menționat deja, aidoma lui Șalom Alehem, Ihil Șraibman a scris exclusiv în idiș. Ca și marile său înaintaș, a zugrăvit scene din viața țirgușoarelor evreiești – din Basarabia, desigur – în unele scrieri acțiunea, respectiv personajele, fiind „teleportate” în orașele tinereții sale, adică la Cernăuți și, mai ales, la București.

A fost întemeietorul Centrului cultural *Yiddish*, și președinte al acestuia, pînă la sfîrșitul vieții (1992-2005). Prin această instituție, găzduită de Biblioteca „Ițic Mangher”, Ihil Șraibman a încercat să țină

aprinșă făclia limbii materne, amenințată de uitare și chiar de dispariție, dar și interesul pentru literatura creată în acest idiom. Vom reține pentru cititorii noștri o confesiune a scriitorului, o mărturie ce demonstrează nu numai fidelitate, dar și o mare afecțiune față de limba idiș: „*Sînt prezent în literatura evreiască de 70 de ani. Idișul mi-a prelungit viața. Am deja 92 de ani. În idiș eu nu scriu; eu sărut idișul.*”

Cele mai reușite scrieri ale lui Ihil Șraibman au fost traduse în rusă, în engleză, în unele limbi ale popoarelor încorporate URSS-ului. Desigur, au fost tălmăcite și în română: cartea de povestiri *Merele paradisului* (1965), romanele autobiografice *Adolescenții* (1977), *Continuare* (1981), *Zile de ani lungi* (1983). Versiunile în română, tipărite la Chișinău, au fost realizate de maestrul Alexandru Cosmescu (1922-1989). E de menționat că și Ihil Șraibman a tradus în idiș, din literatura noastră: povestiri de Ion Druță, Vera Malev, Ion C. Ciobanu ș.a., acestea fiind publicate în revista literară *Sovietiș Haimland*, care apărea la Moscova, dar se difuza în cercurile intelectuale sau pur și simplu cititoare de limbă idiș din lumea întreagă.

Cartea la care ne referim aici, conținînd romanul *Șapte ani și șapte luni*, precum și circa o sută de *Miniaturi scrise după 90 de ani*, a fost tradusă de către dna **Eugenia David**. Dumneaei este și autoarea unei excelente postfețe – *O viață lungă dăruită scrisului*, mai îngrijind o selecție de *Repere critice* și iconografia volumului. În postfață, traducătoarea ne mărturisește: „Destinul a făcut să-l cunosc pe admirabilul scriitor și om Ihil Șraibman mai îndeaproape în anii '80 ai secolului trecut, cînd mi-a încredin-

țat traducerea romanului său autobiografic *Șapte ani și șapte luni*, prima parte a căruia a apărut în revista literară *Nistru*, la care colaborez. A fost o colaborare fructuoasă și o apropiere sufletească atât de mare, încât mi-am luat îndrăzneala și i-am propus maestrului să ne ținem de frați, dînsul acceptînd cu bucurie”. Dar nu numai această relație, „amicală pînă la înrudire” a determinat-o să traducă din proza scriitorului evreu de la Chișinău. Eugenia David a avut întotdeauna o largă deschidere spre cultura altor popoare, spre valorile autentice, indiferent de apartenența lor etnică. Scrierile lui Ihil Șraibman s-au regăsit între aceste valori, după cum menționează și traducătoarea în postfața cărții *Șapte ani și șapte luni*: „În proza lui [...] ficțiunea se îmbină perfect cu realul, eroii sînt vii, autentici; situațiile sînt veridice, firești. Autorul înclină spre expunerea orală, populară, plină de miez, presărată cu expresii neaoșe, spre o narațiune la prima vedere simplă, dar încărcată de tîlc [...]”

Mulți dintre cititorii noștri, poate în special prietenii Filialei „Ovidius”, cunosc activitatea dnei Eugenia David. Oricum, amintim că Domnia Sa are o bogată și

frumoasă experiență de lucrător editorial – redactor de carte și traducător: „a pus la punct”, sub aspect stilistic, zeci de romane și sute de proze scurte de autori de la Chișinău, realizînd o mulțime de versiuni în română ale unor scrieri de valoare din literatura universală, preponderent din creația unor prozatori de real talent ai popoarelor din ex-URSS: ruși, ucraineni, bieloruși, estoni, letoni, georgieni etc. Aceste tălmăciri, apreciate și în timpul primei lor apariții, dar și mai tîrziu, pot fi adunate în circa 30 de volume!

Vă recomandăm să citiți cartea, recent apărută, cu proză de Ihil Șraibman. Printre altele, veți găsi în ea și cîteva miniaturi consacrate lui Șalom Alehem. Citindu-le, îl vom cunoaște mai bine pe clasicul literaturii evreiești, omagiat în lumea largă în acest an. Concomitent, ne vom familiariza și cu o latură definitivă a lui Ihil Șraibman, considerat un maestru al miniaturii literare. În fine, vom putea aprecia măiestria cu care a transpus în română scrierile evreiești dna Eugenia David – „să ne trăiască și să ne bucure cu noi cărți!” – ca să-l parafrăzăm pe unul dintre personajele lui Șalom Alehem.

Figuri evreiești de Marc Chagall (1887-1985)

UN TALENT ROMÂNESC ÎN SERVICIUL CULTURII FRANCEZE ȘI UNIVERSALE

Valeria MATVEI

Prezent deopotrivă în dicționarele literare din România și din Franța, numele lui mai este și astăzi disputat: cine este Eugen Ionescu – un scriitor român sau unul francez?

Deși dilema persistă, cel mai des se recurge la această definiție: **scriitor român de limbă franceză**. A fost, este un celebru dramaturg – protagonist de prim-rang al *teatrului absurdului*; dar este bine cunoscut și apreciat ca atare și în calitate de eseuist, prozator și poet. Numele său este scris atât românește – *Eugen Ionescu*, cât și în manieră franceză: *Eugène Ionesco*.

S-a născut la 26 noiembrie 1909 (conform altor surse – la 26 noiembrie 1912), în familia avocatului Eugen Ionescu și al Thérèsei Icard, fiica unui inginer francez. În anul 1911, familia se stabilește cu traiul, pentru un timp, la Paris, unde tatăl își pregătea teza de doctorat. În 1916, Eugen Ionescu-tatăl se întoarce în țară, unde mai târziu va divorța și se va recăsători, obținând custodia copiilor. În 1922, viitorul scriitor, împreună cu sora sa se întoarce în România. Învață românește și se înscrie la Colegiul *Sf. Sava* din București. În 1928 susține bacalaureatul la Craiova. Din același an urmează Facultatea de Litere și

Filozofie a Universității din București, la specialitatea limba și literatura franceză (1928-1932). Se include energic în viața culturală a capitalei, colaborând cu eseuri, cronici literare și de teatru, versuri și fragmente de roman, la mai multe reviste de prestigiu, precum *Bilete de papagal* – faimoasa revistă a lui Tudor Arghezi, la *Vremea*, *Zodiac*, *România literară* etc. După absolvire, funcționează un timp ca profesor de limbă franceză la câteva licee din București și din provincie.

Debutează în presă, cu poezia *Copilul și clopotele*, în revista literară a Liceului *Sf. Sava* (1927), din al cărei comitet de redacție făcea parte și unde va publica ulterior și alte versuri.

Debutul editorial s-a produs în anul 1931, cu placheta de versuri *Elegii pentru ființe mici*. Deși poeziile sale au constituit o revelație în literatura română din acea epocă, cele mai de seamă scrieri în limba română par a fi eseurile lui E. Ionescu, reunite în volumul intitulat *Nu!*, premiat de un juriu prezidat de Tudor Vianu, în cadrul unui concurs pentru *scriitori tineri neditați*.

În 1938 pleacă la Paris ca bursier al guvernului francez, cu intenția de a-și susține doctoratul cu teza *Le Thème du péché et le thème de la mort dans la poésie française depuis Baudelaire* („Tema păcatului și a morții în poezia franceză de la Baudelaire încoace”), rămasă neterminată. În 1942 se stabilește definitiv în Franța. Ministerul Propagandei Naționale îl numește atașat de presă al Legației Române de la Vichy, apoi de la Marsilia (1942). Este secretar cultural al Legației Române (1943), secretar principal al Serviciului Cultural din cadrul

Legeții Române (1944). În 1944 contribuie la înființarea Catedrei *Mihai Eminescu* la Nisa și a primului lectorat de limba română la Montpellier.

În 1945 trece cu traiul la Paris. Se angajează corector la *Éditions Administratives*, publică traduceri din autori români (Pavel Dan, Urmuz) și trimite corespondențe revistelor *Viața Românească* și *Universul literar*.

Prima piesă de teatru, capodopera creației sale *La Cantatrice Chauve* („Cântăreața cheală” sau „Englezește fără profesor”), de subliniată factură avangardistă, într-o formulă teatrală puternic provocatoare, a fost reprezentată la 11 mai 1950 la *Théâtre des Noctambules* din Paris, în regia lui Nicolas Bataille. Este reluată apoi la *Théâtre de la Huchette* din Paris, unde în 1952 se joacă și *La Leçon* („Lecția”). În anul următor, 1953, îi sunt reprezentate șapte piese într-un act. Își câștigă foarte repede reputația de mare scriitor, devenind o glorie națională a Franței, la fel ca Samuel Beckett sau Jean-Paul Sartre.

Carierea scenică a operei sale dramatice continuă cu piesele *Ucișag fără simbrie* (1959), *Rinocerii* (1960), *Regele trage să moară* (1962), *Setea și foamea* (care în 1966 îl înscriu în repertoriul Comediei Franceze), *Jocuri de masacru* (1970), *Macbeth* (1972) și *Călătorii în lumea morților* (1984). Piesele sale, traduse în numeroase limbi, inclusiv în română, au fost primite pe marile scene ale lumii și îl impun pe Ionescu drept întemeietorul unui nou curent în literatură, în dramaturgie mai ales, cunoscut sub numele de **teatrul absurd** (sau: **teatrul absurdului**). Inovația literar-estetică a lui E. Ionescu a avut un impact considerabil asupra evoluției artei dramatice, *înnoindu-i radical mijloacele de expresie și lărgindu-i universul tematic*.

Cântăreața cheală, scrierea sa de debut ca dramaturg, a ținut afișul la *Théâtre*

de la Hachette timp de aproape patruzeci de ani, record absolut de longevitate pe o scenă pariziană.

În 1934, Eugen Ionescu scria: „*Dacă eram francez, eram, poate, genial*”. Peste 20 de ani, într-o scrisoare adresată lui Emil Cioran, la 28 aprilie 1954, Ionescu se desțănuia: „*Sunt genial pentru că sunt român, sunt genial pentru că am o instruire franceză și mai sunt genial pentru că oricine poate fi genial, dacă vrea*”. Despre atașamentul său deosebit de puternic și sincer față de spiritul românesc vorbesc și alte amănunte din viața sa. Astfel, chiar dacă el însuși a ajuns pe culmile gloriei datorită talentului său de excepție, dar și grație faptului că a scris într-o limbă a unei mari civilizații, de largă circulație, cum e franceza, Eugen Ionescu îi îndemna pe colegii de breaslă mai tineri: „*Scrieți românește. Desigur, scrieți și în alte limbi, dar mai ales românește, pentru ca limba să nu piară. Este indispensabil pentru viața și spiritul românismului și pentru ca poeme, eseuri, studii și lucrări științifice să răsără din rădăcinile adânci ale spiritului nostru*.”

De-a lungul anilor, i s-au decernat numeroase premii și distincții atât în Franța, cât și în alte țări. Cavaler al Legiunii de Onoare, a fost, în timpul vieții, unul dintre *nemuritori*: membru al Academiei Franceze (1970). Numele lui Eugen Ionescu îl poartă un teatru de avangardă din Chișinău, care organizează și un Festival internațional de teatru purtând numele marelui dramaturg român-francez. Aflând despre această inițiativă culturală basarabeană, maestrul a rămas profund impresionat, exprimându-și dorința de a veni într-o vizită la Chișinău. Cu regret, nu a mai apucat să-și realizeze această dorință, stingându-se din viață pe 28 martie 1994, în Orașul Luminilor, la Paris.

VALENTIN WOJCIECHOWSKI: 100 DE ANI DE LA NAȘTERE

*Ecaterina NEDZELSCHI,
șeful Filialei „Adam Mickiewicz”*

Biblioteca Poloneză „Adam Mickiewicz” dorește să prezinte un șir de personalități poloneze ale Chișinăului, ce s-au manifestat în diverse domenii. Una dintre aceste personalități remarcabile este arhitectul Valentin Wojciechowski.

Numele lui Valentin Wojciechowski, renumit arhitect, Maestru Emerit al Artei din RSSM, savant și pedagog, ocupă un loc de cinste în istoria arhitecturii moldovenești.

Este unul dintre cei care, cu dăruire de sine, a participat la renașterea arhitecturii Chișinăului postbelic și a altor orașe din Moldova.

Valentin Wojciechowski s-a născut într-o familie de catolici polonezi, la 30 noiembrie 1909, în orașul Minsk, Bielorusia. În 1910 familia s-a transferat cu traiul în or. Soroca, Basarabia. Tatăl, Alexandru Eduard Wojciechowski a rămas văduv și a îngrijit singur cei doi copii mici – Valentin și Alexandru.

Valentin a urmat Liceul „A.D. Xenopol” din Soroca. După absolvirea liceului, în 1927, a fost angajat ca pedagog. Din 1929 a făcut studii la Academia de Arhitectură din București. În anul 1938 Valentin Wojciechowski se întoarce în Basarabia și lucrează ca restaurator în eparhia din or. Bălți. Conduce restaurarea Bisericii baptiste „Constantin și Elena” și construcția localului administrativ al mănăstirii Rudi. În aceeași perioadă studiază construcția vechii cetăți de piatră Soroca. Se transferă la Chișinău în 1939.

Odată cu începutul războiului, în 1941, s-a evacuat în URSS (or. Djambul, Asia Centrală), unde a lucrat ca profesor de desen liniar, într-o școală medie.

Acolo s-a căsătorit cu pianista Antonina Andrunachievici, evacuată în aceeași localitate și pe care o cunoștea încă din anii studenției de la București.

**Valentin
Wojciechowski**
(1909–1977)

Se întoarce în Moldova în aprilie 1944. Începe cea mai rodnică perioadă în activitatea sa ca arhitect. Participă activ la lucrările de restaurare și de construcție a or. Chișinău. Refacerile, după războiul din 1941-1945, au început la noi cu întocmirea planurilor generale ale principalelor orașe – Chișinău, Bălți, Soroca ș.a.

În 1951 Consiliul de Miniștri al RSSM a aprobat planul general de reconstrucție a Chișinăului, elabo-

rat sub conducerea academicianului Alexei Șciusev. Valentin Wojciechowski a contribuit considerabil la realizarea acestui plan, ca profesionist de înaltă calificare.

Din anii 1950 a început construirea unui ansamblu de locuințe în noile cartiere, Botanica și Rîșcani. Proiectele acestor „microraiioane” și ale noilor clădiri au fost realizate de Valentin Wojciechowski, astăzi fiind cunoscute ca străzile Trandafirilor, Zelinski, Dimo, Bogdan-Voievod, bulevardele Decebal, Dacia, Moscova.

Începe și reconstrucția centrului Chișinăului, astfel au apărut noile magistrale, b-dul Renașterii, b-dul Negruzzi, clădiri frumoase pe bulevardul central, Lenin (azi – Ștefan cel Mare și Sfint).

Sub conducerea lui Valentin Wojciechowski, au fost construite circa 100 clădiri, printre care, cea a cinematografului „Patria” (1951), edificiul Ministerului Industriei Alimentare (1953), blocuri de studii ale Universității de Medicină (1956-1962), edificiul Filarmonicii de Stat din Moldova (1962), pavilionul central „Moldexpo”, magazinul „Gemenii”, blocuri de locuințe de pe b-dul Ștefan cel Mare și Sfint.

La construcția edificiilor cu destinație social-culturală și a caselor de locuit maes-

trul a folosit motive ale arhitecturii populare moldovenești, a îmbinat armonios materialele locale – piatră, ceramică glazurată, motive naționale decorative, filet în piatră, dar și o gamă echilibrată de culori. Pentru a reda edificiilor un aspect solemn, se lucra minuțios la detalii: intrarea principală, ușile din față, loji ajurate, ancadrame de ferestre, parapete. Aceste elemente arhitecturale accentuau frumusețea și diversitatea clădirilor, solemnitatea formelor. Frumoasele clădiri, construite după proiectele lui Valentin Wojciechowski, s-au păstrat și astăzi pe b-dul Ștefan cel Mare și Sfint, pe alte străzi din centrele menționate deja și ne amintesc de stilul arhitectural al anilor '50 ai secolului trecut.

Chișinăul creștea, a apărut nevoia de a construi noi cinematografe. Valentin Wojciechowski proiectează cinematografe „Chișinău” (azi, Casa Cineaștilor), „Tcacenco” (azi, „Fortuna”, Poșta Veche), „40 let VLKSM” (azi, „Gaudeamus”, șoseaua Hîncești).

Începînd cu anii '60, programul de stat în domeniul construcției a pus accentul pe proiecte standardizate. Finanțare modestă, clădiri aproape identice, materiale de construcție – piatră, sticlă, beton. Se putea modifica doar fațada. Profesionist cu gândire originală, Valentin Wojciechowski, acceptă cu greu limitele reglementate. Aceste edificii culturale au fost proiectate, fără inspirație, fără entuziasm, căci erau la comanda statului, a unui stat rigid, refractar la creație inspirată.

Paralel cu activitatea în domeniul arhitecturii Valentin Wojciechowski se ocupă și cu cercetări științifice. Astfel, a pregătit teza de doctor în studiul arhitecturii *Cetatea Soroca*, susținută la Leningrad, 1965 (azi teza se află în Arhiva Academiei de Arte Frumoase, la Sankt Petersburg).

Această lucrare a fost prima în Moldova, din domeniul monumentelor arhitecturale medievale. Savantul Valentin Wojciechowski a făcut o analiză amplă a arhitecturii în Moldova, din sec. XIV-XVI. El a stabilit, că cetățile

Hotin, Tighina (Bender), Cetatea Albă, Orheiul Vechi au fost construite după niște forme tradiționale, practicate în acele timpuri în Țara Moldovei. Cetățile aveau particularități specifice arhitecturii moldovenești: elementele de decorație țin de goticul moldovenesc, în plan erau dreptunghiulare, iar Cetatea Soroca forma un pentaedru. Aceste modalități de construcție au fost necesare pentru a ridica nivelul de fortificație, de rezistență contra armelor de foc și, în primul rînd, a artileriei. Cetățile medievale erau construite cu scopuri preponderent militare de control al unui teritoriu – punct de atac în strategia războiului. Cetățile voievodale se construiau pe linia nistreană sau în apropierea ei.

Valentin Wojciechowski este autorul și al altor lucrări științifice. La Institutul Politehnic (azi, Universitatea Tehnică), el a condus Facultatea de construcție și urbanism.

La conferințe tehnico-științifice a prezentat lucrările *Starinnii plan goroda i krepost' Soroca* (1971), *Goticeskie detali v arhitekture Belgorod-Dnestrovskoi kreposti* (1973), *Novie dannie o krepostiah Pridnestrovia* (1974). A prezentat materiale și pentru disertația de doctor habilitat cu tema *Kreposti Pridnestrovia i oborona Moldavii*.

Ca profesor, Valentin Wojciechowski, a educat, timp de 15 ani (1964-1979), mulți studenți, o generație de arhitecți cu idei noi și o viziune proprie referitor la profesia de arhitect. A fondat, în cadrul Politehnicii, o catedră nouă – Catedra de istorie a arhitecturii. A depus multe eforturi să găsească tineret talentat, prin școlile de la țară.

Înzestrat cu talent, inteligent, energic, om al unor cunoștințe enciclopedice, Valentin Wojciechowski, nu a fost văzut cu ochi buni de autoritățile de atunci.

Studiile făcute la București, rude în România, un bunic a fost director de închisoare țaristă – iată trei puncte vulnerabile în biografia renumitului savant și arhitect. Nu și-a recompus autobiografia, dar a avut mult de suferit din cauza neînțelegerii, izolării,

indiferenței din partea conducătorilor de atunci și a unor colegi de breaslă cu viziuni retrograde, aservite regimului sovietic..

Valentin Wojciechowski s-a stins din viață la 11 mai 1977. Este înmormântat la cimitirul polonez de pe strada Azov.

Polonez născut la Minsk, cu studii superioare la Academia de Arte din București, a locuit în Chișinău, care i-a devenit oraș natal. A rămas cu o reputație bună în memoria colegilor, a discipolilor și contemporanilor ca o persoană modestă, respectabilă și un arhitect talentat. Rodul muncii lui s-a păstrat pînă astăzi – case de locuit, edificii frumoase,

cinematografe, clădiri ce dau un farmec aparte Chișinăului.

În toamnă, la 30 noiembrie 2009, Valentin Wojciechowski, ar fi împlinit 100 de ani de la naștere...

Referințe bibliografice:

- Analecta Catolica*. Vol. 2. – Chișinău : Reclama, 2006.
Chișinău : Enciclopedie. – Chișinău : Museum, 1997.
Literatura și arta Moldovei : Enciclopedie. Vol. 1. – Chișinău, 1985.
 Șlapac, Mariana. *Cetăți medievale din Moldova*. – Chișinău : ARC, 2004.
Arhitectura sovetskoj Moldavii. – Moscova : Stroiizdat, 1987.

ARTISTUL CARE NE-A ÎNTEMEIAT ȘCOALA DE INSTRUIRE ESTETICĂ NAȚIONALĂ

Madlena PUȘCAȘU

Să fie vreun meloman sau simplu ascultător de muzică, de la noi, care să nu știe de cântecele interpretate de două distinsse colective, numite *Lia-Ciocârlia* și *Vocile primăverii*? Puțin probabil. Cum, nu credem să existe la noi vreun muzician care să nu fi învățat din cele circa 30 de culegeri, crestomații și îndrumare muzicale, editate cu concursul cel mai energic al maestrului Ștefan Andronic.

Maestrul emerit în artă, profesorul, conferențiarul, muzicologul și muzicianul, înflăcăratul patriot Ștefan Andronic s-a

născut la 22 decembrie 1939, în comuna Slobozia, plasa Herța, județul Dorohoi – acum, de șapte decenii deja, localitatea făcând parte din regiunea Cernăuți, „dăruită” de Moscova Ucrainei.

A studiat mai întâi la Școala Normală (Pedagogică) cu profil muzical din Cernăuți. Urmează Conservatorul (ulterior Institutul de Arte) *Gavriil Musicescu* din Chișinău (1962-1964; 1967-1970), cu Rebeca Brodschi (dirijat cor), Vasile Zagorschi (aranjament coral), Solomon Lobel (forme muzicale).

Și-a început activitatea profesională la baștină, ca profesor de muzică și dirijor de cor la Școala medie nr. 10 din Cernăuți. Între anii 1968 și 1973 este dirijor de cor la Școala medie din Călărași, apoi profesor de muzică la Școala de muzică nr. 3 din Chișinău (1975-1988). Funcționează ca șef al Secției educație estetică la Ministerul Științei și Învățământului (1989-1991); lector la Institutul de Arte din Chișinău, Catedra dirijat coral (din 1991). Lucrând la ministerul de profil, a stăruit să deschidă 20 de școli și licee cu clase în care se

studiază aprofundat muzica, artele plastice, coregrafia, teatrul.

Este fondatorul și animatorul a două studiouri corale pentru copii din Chișinău: studioul *Lia-Ciocârlia* al Palatului de creație a copiilor (1973-1975) și Corala *Vocile primăverii* a Liceului *Ion Creangă* (din 1979), care adesea au evoluat alături de maeștri ca Vasile Iovu (nai), Ana Strezev (orgă), Maria Bieșu, Mihai Munteanu ș.a.

A întemeiat la Chișinău o școală națională de instruire muzicală, artistică, atrăgând multe talente tinere din diferite localități ale Basarabiei și Bucovinei de Nord. Astfel a educat câteva generații de muzicieni de diferite profiluri și specializări: I. Fântânaru, I. Nesteriuc, I. Scutelnic, M. Budescu, Z. Vulpe, S. Nacu, D. Colibaba, V. Negrea, V. Mardari, I. Scutaru, P. Ungureanu ș.a. Unii dintre discipolii Domniei Sale activează la Chișinău, alții – în centre culturale din dreapta Prutului, dar și în țări străine, mai apropiate sau mai îndepărtate.

Dintre lucrările de referință ale maestrului vom aminti: *Poiana privighetorilor* (1982), *Cine cântă nu e singur* (1983), *Dimineața copiilor* (1984), *Florile dalbe* (1985), *Vino, mirare* (1989), *Să cântați ca niște frați* (în colaborare cu Gr. Vieru; 1992), *Cântare limbii noastre* (1990), *Lăsați copiii să vină la mine* (în colaborare cu Gr. Vieru; 1994) etc.

Cum am menționat mai sus, este autorul sau coautorul a circa 30 de cărți pentru uzul copiilor și tinerilor ce studiază muzica, multe dintre acestea fiind rezultatul unei rodnice colaborări cu poetul Grigore Vieru. Nu-și pierde valoarea lucrările *Organizarea corului de copii* (1982); *Metodica predării muzicii în clasele primare* (1994), manuale școlare de muzică, crestomații muzicale etc. A lansat câteva discografii care s-au bucurat de un succes constant la apariție, dar și în anii următori.

S-a implicat într-un mod impresionant în Mișcarea de renaștere și eliberare națională, la multe manifestații venind împreună cu cei mai apropiați discipoli. Conform unei aprecieri a lui Grigore Vieru, maestrul Șt. Andronic *a distrus treptat, la noi, imperiul marșurilor pionierești, înlocuind sunetul gălăgios și deșert al tobelor și trompetelor cu sunetul divin al colindelor strămoșești, al cântecelor patriotice clasice și al muzicii clasice universale*.

Deși oficialitățile de la Chișinău au fost mai rezervate față de meritele deosebite ale muzicianului, profesorului și patriotului Ștefan Andronic, conaționalii săi, pasionați de arta muzicală ca o parte a patrimoniului românesc, îi prețuiesc din plin eforturile făcute de-a lungul a patru-cinci decenii, manifestându-și toată recunoștința și afecțiunea față de Maestru.

DE MICĂ ÎI ERA DRAG TEATRUL...

Maria-Natalia ȘVEȚ

Generațiile de basarabeni mai în vârstă o țin minte cum a jucat, strălucitor, rolul Julietei în spectacolul montat după nemuritoarea poveste a celor doi tineri îndrăgostiți din Verona, așa cum a relatat-o, în limbaj dramatic, William Shakespeare. S-au întipărit în memoria teatralilor din

Chișinău și din Bălți și alte roluri jucate cu multă dăruire de către Dina Cocea, actriță de teatru și film cu adevărat celebră în peisajul artistic de la noi.

S-a născut la mijloc de noiembrie, în familia lui Ion și a Antoninei Cocea, intelectuali din comuna Voloca, de lângă

Cernăuți. La numai două săptămâni de la nașterea fetei, îngrozit de tăvălugul ocupației sovietice, părinții s-au refugiat peste Prut, în Transilvania. Însă în 1946, ei au fost constrânși să revină acasă. Voloca natală, ca și Cernăuții și împrejurimile – străvechi pământ românesc, era deja încorporat Ucrainei...

Copilă fiind, făcea duminica, pe jos, câte 12 kilometri, până la Teatrul din Cernăuți și înapoi. Spectacolele erau prezentate, desigur, în limba ucraineană, căci Teatrul Național, românesc, fusese închis imediat cum au călcat în Nordul Bucovinei cizmele rusești. Nu înțelegea ce vorbeau artiștii pe scenă, dar mergea la spectacole de teatru cu o deosebită plăcere, de mică îndrăgostindu-se de magia teatrului. Tatăl său, muzician de profesie, a învățat-o să cânte la mandolină, vioară și acordeon. De la tatăl său a deprins cântatul la vioară și fratele ei, Lucian, cunoscut violonist, care își face meseria în Orchestra de muzică populară *Fluieraș*.

Adeseori, sta cu urechea la aparatul de radio, pe unda Bucureștilor, ascultând spectacole cu participarea unor mari actori români, inclusiv Radu Beligan și Dina Cocea – celebra ei omonimă de la București (1912-2008).

Dina și-a făcut studiile medii la baștină, apoi la Institutul de Arte *Gavriil Musicescu* din Chișinău (1960-1964). Încă pe când era studentă în anul II la Institutul de Arte *G. Musicescu* din Chișinău, a fost acceptată fără nicio rezervă în trupa Teatrului *Vasile Alecsandri* din Bălți, încât, atunci când destinul a adus-o la viitorul Național *M. Eminescu* din Chișinău (în acei ani – Teatrul Muzical-Dramatic *A.S. Pușkin*), era deja o actriță împlinită.

A debutat în rolul Ninei din *Mascarada* de Mihail Lermontov. În teatru a fost ghidată de regretatul regizor și actor Valeriu Cupcea, în a cărui clasă a studiat timp de patru ani (1960-1964).

Evoluează în roluri dramatice, tragice și de comedie din opere ale dramaturgiei clasice și contemporane, atât românești, cât și din patrimoniul universal. A intrat în roluri mari: Beatrice în *Mult zgomot pentru nimic*, Julieta în *Romeo și Julieta* de William Shakespeare, Paulina în *Păsările tinereții noastre* de Ion Druță, Panova în *Liubov la-rovaia* de Konstantin Treniov, Nastia în *Azi-lul de noapte* de Maksim Gorki, Ioana d'Arc în *Ciocârlia* de Jean Anouilh, Donna Anna în *Oaspetele de piatră* de Aleksandr Pușkin, Eleonora în *Tata* de Dumitru Matcovschi, Hanuma în comedia omonimă de A. Țagareli, Iulia în *Ovidiu* de Vasile Alecsandri, Lucy în *Opera de trei parale* de Bertold Brecht, Pepi în *Pepi Ciorap-Lung* de Astrid Lindgren etc.

După 1990, timp de trei ani, a lucrat la Teatrul din Galați, unde a avut roluri care i-au adus satisfacție sufletească, captând atenția spectatorilor.

În palmaresul actriței sunt peste 100 de roluri jucate, extrem de variate, după cum ne putem da seama chiar și din sumara listă a spectacolelor cu participarea ei, listă prezentată ceva mai sus.

A fost distinsă cu titlul onorific de *Actriță Emerită* (1976), cu medalia *Mihai Eminescu*, iar cu totul recent Dina Cocea a devenit *Artistă a Poporului din R. Moldova*.

D. Cocea și I. Radu în spectacolul „Cui i-e frică de Virginia Woolf?” de E. Albee

TINERE SPERANȚE

VIRUSUL UNUI SUFLET

Am gustat din mărul discordiei, adică cel
al dragostei,
Și m-am infectat cu virusul suferinței.
Nu mai am scăpare
Din aceste frământări amare...

Am mușcat o gură
Și m-am îmbolnăvit de ură...
Trec numai frământări și furnicăături
Pe ulițele sufletului ca prin arături.

Iată, că fericirea și ura și-au dat mîna
Jucînd hora iubirii împreună.
De atunci, stoluri de vremi trecătoare
Îmi făuresc zile zîmbitoare...

Zile înnorate, zile senine,
Iubirea de azi, fericirea de mîine,
Clipe uitate, clipe cristalizate-n iubire,
Călătorii prin vise și neștiri...

*Daniela PAPUC,
studentă, an. II, Colegiul Național
de Comerț al ASEM*

NEDEFINIRE

Călătoresc prin vaste cîmpuri de cuvinte,
Nu găsesc începutul și nici sfîrșitul,
Decît cioburi de suferințe cuibărite-n
morminte.

Parcurg cărările necunoscutului cețos
În care rareori se ivește cîte o lumină
de slovă

Ce-mi luminează gîndurile sfios.

Gînduri ce-și îneacă ființa într-un ocean
de sentimente –
De asemenea, cuvinte împrăștiate și trăite.
Ce-și au izvorul din vagi aspirații înăbușite.

Ce haos ortografic
În stil confuz și caligrafic
Al cărui gen e dramatic.

Gînduri nefinisate
Ce necesită a fi căutate,
Din inspirații generate...

CONSACRAREA UNUI „MONSTRU SACRU”

În ziua a treia a lunii decembrie, anno Domini MMIX, în „Librăria din Centru”, a fost prezentată o nouă carte a poetului postmodernist Teo Chiriac, intitulată *Monstrul Sacru (Scările lui Teo)*. Manifestarea a avut loc în „cuaternara noastră mioritică pe la chindii”, mai exact la h. 19, ora României.

Fanii poeziei și simplitii vizitatori curioși au încălzit spațiul, roind în suspans pe lângă cărțile librăriei din subsol în așteptarea începutului. Și iată că pe scări, către cititori, a coborât poetul, a făcut-o intenționat, ca ulterior să și urce pe „scările lui Teo”, să atingă supranatura și s-o facă pe înțelesul tuturor.

Invitații poetului au fost „domnul Abis și prințul Neant” Arcadie Suceveanu, „clasicul în viață” Vladimir Beșlea-gă și „tânărul de-o inteligență sclipitoare” Adrian Ciubotaru. Teo Chiriac n-a uitat să se invite și pe sine. „E mult mai ușor să fii invitatul cuiva, decât să fii propriul tău invitat și să ai invitați”, ne împărtășea mai târziu gazda.

Moderatorul, scriitorul (și el posmodernist) Emilian Galaicu-Păun, a pregătit apariția poetului cu pricina printr-un cartren din cartea care-și făcea în seara aceea apariția. Ne promitea în continuare duritatea și sclipirea unui diamant ce le vom descoperi în poeziile lui Teo Chiriac.

De după coloană, după care oricum nu puteai să ascunzi sclipirea diamantului, a apărut abia reușind să-și stăpânească emoțiile, poetul „Monstrul Sacru”. Motoul serii a devenit „chemarea prințului” din *Mistrețul cu colți de argint* de Ștefan Augustin Doinaș. Chemarea era adresată întru prinderea mistrețului cu colți de argint, care hălăduiește undeva, în păduri de nepătruns, îndreptându-ne inconștient, pe o altă cale, spre vânarea mai degrabă a unui sens profund în poezie. Recitirea fragmentului din poemul lui Șt. Aug. Doinaș mi-a dat senzația că Teo Chiriac îl vede pe prințul din *Levant* ca pe un tip melancolic, meditativ, care în șoaptă, parcă cerând supușilor săi înțelegere, îi roagă să înceapă vânatoarea mistrețului, însă „vă rog” nu spune. Mi se pare că, dacă mistrețul uriaș și fioros ar întâlni un astfel de prinț cum e cel din finalul baladei, fiarei probabil i s-ar face milă și l-ar lăsa în pace, nu cumva să plângă.

Pe urmă fanii poeziei au luat cunoștință de compoziția acestei cărți. Este uimitor faptul că poetul a conceput cartea sa la un nivel mai întâi general, prezentându-ne-o

nu ca o simplă culegere de poezii, dar ca o operă integră, structura ei având o intenție, arhitectura ei sugerând un mesaj la fel de profund ca și o idee elaborată. De aici și unul din farmecele poeziei postmoderne de a se juca cu forma. *Cântecel de trezit viața*, *Peripețiile creației*, *Roata și Monstrul Sacru* sunt un elogiu vieții, sunt partea cea dintâi a

cărții. Prin *Cântecel*, cum îl numește poetul autoinvitat, accentuându-și modestia de creator muritor, este jucăuș denumit actul voinței datorită căruia și prin care, de fapt, ne naștem; curajul și tupeul de a exista. *Cântecel* este un lucru mic și draguț, prin care metaforic se negociază, se joacă cu viața. Desigur, în acest joc e mai multă tristețe decât pasiune, dar autorul nu renunță la aparența aceasta copilărească pentru a da poeziei mai multă volatilitate. *Peripețiile creației* nu este altceva decât *ars poetica* și o reglare de conturi cu această a doua natură, care îl determină pe poet să scrie. Rădăcinile acestui instinct creator se trag tot din viață, sunt un zbugium inefabil al omului cuprins de panica tăcută a impulsului minții aflat în fața complexității unor absoluturi ca viața și moartea. Limbajul poeziei postmoderne este tocmai potrivit pentru acest scop. În scrierile sale poetul preferă absurdul, eclecticul, jocul de semnificații, el delirează rațional și se revoltă prin cumpătarea creștină. *Roata* e un poem filosofic, al veșnicei perindări („să te rotești, să te rotești înainte și înapoi / Făcând schimb de civilizații, de tămâie și smirnă, de mituri și eroi”), al veșnicei schimbări, al veșnicei deveniri și morți; este dragostea poetului față de mișcarea circulară și față de simplitatea genială a invenției („inventează-mă și îndrăgostește-te de mine / Pe drumul nesfârșit al cunoașterii de sine”). Și mersul logic al structurii cărții se oprește

la stația *Monstrul Sacru*: definind prealabil elementele esențiale, acum se cere apariția celui de dragul căruia s-a făcut această introducere lungă – omul (ori subiectul care observă, subiectul care doar să observe). Partea a doua a cărții o constituie *Scările lui Teo*, o experiență personală, a încercărilor de înălțare prin poezie, jurnalele de călător (sau de urcător pe scări) și experiențele metafizice ale unei căi nu mai puțin metafizice. Pe paginile cărții ne urcăm la misterioasa înălțime la care ne-au adus *Scările lui Teo* și anume la compartimentul *Supranatura pe înțelesul tuturor*, care, încet-încet, ne pregătește pentru culminație: *Cântecelel de adormit moartea*. Da, asta e în stilul postmoderniștilor de a fi impersonali, adică în loc de propria admirație – moartea aici e îmblânzită, o moarte care ar fi lăsat să fie adormită (rimez și eu puțin). Structura acestei cărți e structura vieții umane. Postmodernismul domnului Teo Chiriac e atât de rațional și de elaborat, încât năzuiește să dea o viață (în sens direct) și cărții, s-o facă absolut autonomă. Această libertate a voinței depășește lumea ideatică a conținutului cărții și jinduieste la exteriorizarea sa, la o viață adevărată. Dar acest golem este pe drept numit monstru, fiindcă postmodernismul său, deși abordează motivul frumosului, e urât, prin excelență neestetice ca tot postmodernismul, el e un spirit de disidență, adică singur își pune sieși limite. Voința aceasta nemărginită, în cazul dat, devine o ficțiune chiar în cadrul poeziei postmoderniste.

Să revenim la Teo Chiriac, care ne așteaptă la microfon. Dânsul intenționează să ne citească ceva, mai exact – *Cântecelel de trezit viața*. Chiar o face, uitând pe durata citirii, de sine. El citește de parcă vrea să renască emoțiile creației, să le arate și oaspeților săi, dar în același timp este cumpătat, poetul nu electrocutează, el doar rezolvă un exercițiu matematic în fața noastră. Prima lui ieșire a durat patru

poezii. Apoi domnul Teo Chiriac se întoarce din sine și ne spune că am călătorit în 11 septembrie 2005.

Jucăuș, iradiind ironie, își face apariția unul dintre invitați – Adrian Ciubotaru, cel care nu ezită să sclipească prin inteligența sa, anunțată de moderator și în fața fanilor de poezie, demonstrând că nu întâmplător colegii de breaslă mai mari (ca vârstă) văd în poezia lui ceva promițător. În seara aceea el și-a asumat rolul de Moș Crăciun, anticipând probabil sărbătorile de iarnă. Publicului, precum și omagiatului domn Teo Chiriac, li s-a dăruit câte un poem și, cum se obișnuiește probabil printre postmoderniști – de a se autoinvita (autoelogia, autoevalua etc.) – A. Ciubotaru și-a dăruit și sieși o poezie. Așa sunt acești artiști, supuși fideli ai postmodernismului (a cărui trăsătură distinctivă este și impersonalitatea sau, și mai exact, „lipsa de sine”), câte o dată își permit să revină la eul lor autentic – nu cu mâinile goale, desigur. Dar poeziile pe care le-a recitat chiar au meritat atenția și fantezia spectatorilor, cadourile au fost pe măsura celor care le-au primit.

Un alt vânător al mistrețului cu colți de argint, Arcadie Suceveanu, era sincer bucuros pentru performanța literară a prietenului său. „Aparițiile lui Teo Chiriac – un poet al marilor viziuni panoramice – sunt discrete și rare, dar sunt întotdeauna memorabile, cărțile sale devin cărți eveniment”, tatonă „domnul Abis”. „*Monstrul Sacru* este o carte a unor strigăte existențiale teribile, a unei tristeți metafizice, o carte scrisă în parametri paradigmatici postmoderni; poezia lui Teo este încărcată de referințe culturale, mitologice, biblice, trecute prin sitele metaforice.” În viziunea „Prințului Neant”, autorul omagiat în acea seară la *Librăria din Centru* este un poet nou, un poet proaspăt, făcând un pas original în poezia postmodernă – acela de a folosi intenționat rimă ☺, nefiind exagerat de ludic sau ironic. Domnul A. Suceveanu

a mai menționat că farmecul lecturii personale, al recitării, al meditației în timpul citirii se pierde atunci când astfel de poezii sunt citite la microfon. Dar problema nu stă chiar așa la suprafață, putem spune analizând postmodernist. Chestiunea constă în aceea că poezia postmodernistă este atât de autonomă, încât include în sine și receptorul, adică cititorul. Reiese că poezia postmodernistă poate să se citească ea însăși, „singură pe sine”. În momentul când este recitată în fața publicului, cititorul din poezie poate să intre în conflict cu cititorul venit să asculte recitalul.

„Hai ku Vladimir Beșleagă!”, a rugat Emilian Galaicu-Păun. Dar maestrul care a preluat în continuare microfonul / ștafeta a explicat că haiku e o poezie care se citește de unul singur. Au urmat patru poezii. „*Plină de taine și de minuni, lumea aceasta*” – așa se termină o creație a maestrului Vl. Beșleagă și cred că această afirmație, de factură expresionistă, ar trebui să fie o lozincă a omului modern, care nu mai observă lucrurile uimitoare, minunile existenței cotidiene și care a uitat să se mai mire ca un copil. Prin concepție, această poezie a domnului Vl. Beșleagă, „se bate” cu poemul *Monstrul Sacru*; ea ne permite să facem diferență dintre uimirea adevărată și uimirea de recuzită din ultima.

Finalul. Microfonul era la datorie. Teo Chiriac măsoară trei pași până la el. Deschide cartea la pagina 93, citește *Cântecel de adormit moartea*, iar în continuare – *Făuritorul de vise*, in memoriam Grigore Vieru. În *Cântecel...* poetul se joacă cu trei cuvinte: *bine, frumos și adevărat*. Cum menționa însuși autorul, acestea sunt trei cupole ale idealului său, deoarece dânsul e un poet cu ideal. Poeții lumii, după Teo Chiriac, s-ar împărți în cei care au un ideal și cei care nu-l au. La prima vedere, pare suspectă afirmația în cauză, cu atât mai mult cu cât poetul nu a catadicsit să explice logica acestei categorisiri. Fiecare

om are idealuri, cu atât mai mult un poet pe care idealurile lui îl îndeamnă să scrie. Două cupole ale idealului său, *binele și adevărul*, în mare parte nu figurează ca motive în poezia sa. Deci, nici idealul lui, cel puțin pe 2/3, nu se regăsește în *Monstrul Sacru*. Probabil că lipsa de coerență ca trăsătură a postmodernismului marchează și filosofia lui Teo Chiriac, și ea desul de postmodernistă. Probabil că poeții cu ideal păstrează idealul pentru sine și nu-l irosesc în cărțile lor.

Este logică întrebarea dacă postmodernismul mai este actual, dacă mai este interesant, dacă nu este un curent răsuflat; în fine – mai are legitimitatea de a mai exista? Deoarece, din anii '60 ai secolului XX până acum postmodernismul continuă să fie asociat cu noul și ineditul. Însuși poetul ne răspunde că „*postmodernismul se retrage, tot mai obosit în propria sa cochilie*”. Scriitorul este în căutarea unei noi forme de expresie literară, el se vede retras în mare parte din curentul postmodernist și se autoproclamă mai degrabă neorenescentist. Este de înțeles predilecția poetului care se preocupă de problema existenței și a omului.

Cartea *Monstrul Sacru* este o lectură intelectuală, așa a conceput-o autorul și aceasta i-a reușit. Dar este și o carte cam greoaie, cam complicată. Este o sondare psihologică și a propriului trecut și aceste autocogniții pretind să ajungă originile, se lovesc într-o necesitate de a defini viața, creația, fără ca să răscolească cuibul de viespi, fără să tulbure apa în mlaștină și nici să trezească leul / monstrul care doarme. Oricum, vorba unui înțelept cronicar român: „Cercați scripturile!...” Inclusiv, firește, scripturile lui Teo Chiriac.

Dumitru MĂLAI,
licențiat în sociologie, student la
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

UN ALBUM CE MI-A TREZIT TULBURĂTOARE NOSTALGII...

*Ortansa TUDOR,
Montréal, Canada*

Ca să vedeți numai: și o lansare de carte poate să-ți răvășească sufletul, să-ți răscolească și reînvie amintiri lăsate, parcă, într-un trecut ireversibil, să-ți întărească dragostea de Patrie, de poporul din care provii. Vizita din această toamnă, în Canada, inclusiv la Montréal, a dlui conf. univ. dr. în economie Vasile Șoimaru a inclus și lansarea unui album de excepție: *Românii din jurul României în imagini* (Chișinău, Editura „Prometeu”, 2008). Îi mulțumim domnului prof. Vasile Șoimaru pentru prezentarea noii sale cărți, care se dovedește a fi o lucrare științifică, de cercetare, ilustrată cu imagini pe cât de frumoase, pe atât de semnificative. Albumul are și o hartă, pe care putem vedea locurile unde trăiesc compact sau dispersat românii. Noi, cei din centrul hărții, privim la punctele roșii, ce indică prezența românilor dincolo de granițele Țării, cu interes și admirație pentru pasiunea de documentarist a autorului; cei din punctele roșii, care împrejmuesc harta, privesc la centru cu durere și speranță...

Istoria a arătat că marii patrioți provin nu atât din centrul țării (unde, adeseori, se ciocnesc diferite interese ce alterează spiritualitatea națională), ci din regiunile periferice, supuse

vicisitudinilor istoriei. Am putut vedea în cartea dlui V. Șoimaru locuri foarte dragi sufletului meu și multe imagini mi-au trezit tulburătoare nostalgii...

Undeva, în sudul Basarabiei, erau trei județe aruncate de marile puteri când într-o parte, când în alta, în scopul acaparării gurilor Dunării. Acolo se afla Catlabuga – toponim consemnat în documentele vechi, căci acolo, Ștefan cel Mare, îl bătuse pe Malcociu, în anul 1481 (a se vedea, bunăoară, *Letopisețul...* lui Grigore Ureche). Cuibărit între cele două brațe ale ghiolului (lacului) în formă de potcoavă, era Erdec-Burnu, un sat cu nume tătăresc, însă locuit numai de români moldoveni ...

Am cunoscut în trei vacanțe de vară, între șapte și zece ani, acest sat străjuit de două movile. Acolo a fost raiul copilăriei mele. Fragmente de imagini împletite cu povestiri reale ori imaginare îmi stăruie în

Panorama satului românesc Erdec-Burnu (azi Utkonosovka, reg. Odesa, Ucraina)

minte și acum, după cum vă puteți convinge citind și cele două poeme ale mele. Apoi, un cântec auzit de la ostașii din trupele mărșăluind pe străzi în vara lui 1941:

*Azi noapte la Prut
Războiu-a-nceput,
Românii trec dincolo iară
Să ia înapoi, prin arme și scut,
Moșia pierdută astă-vară...*

De neuitat este și imaginea bunicii mele, o femeie foarte energică, plină de viață, care, aflând despre începerea Războiului de Eliberare, a pus la cale, în sat, câteva clăci de o zi și o noapte pentru a dărui Armatei Române în trecere ciorapi groși din lână, cunoscând frigul rusesc, mănuși cu degetul arătător împletit separat pentru a trage cu pușca în inamicii roșii. Unele consătence torceau, altele răsuceau firul, altele tricotau. Copiii întrețineau focul cuptoarelor unde se coceau colaci, strângeau florile din grădini ca să primească Armata Română liberatoare... Un cortegiu de căruțe împodobite cu flori, pline de colaci, ciorapi, mănuși, mergeau pe șleaul ce ducea la Ismail, să întâmpine cât mai frumos, pe merit, ostașii români liberatori.

Vedere din Montréal, Canada

Patriotismul omului simplu asuprit sub jug străin, este sincer, ieșit din suflet, de aceea este și mai generos, mai viabil, mai eficient – decât patriotismul unor politicieni, mari meșteri în ale oratoriei. Și consătenii mei din Erdec-Burnu, în anii de război (1941-1944) s-au dovedit a fi buni patrioți, pregătiți să apere Țara de urgență bolșevică, pentru că doreau să trăiască în liniște și pace, ca oameni liberi în Patria lor, nu ca robi la străini. În context, voi aminti că bunicii mei, Maxim și Anastasia Calagiu, din comuna Erdec-Burnu, județul Ismail, au un candelabru-jertfă (donație), cu numele lor, în biserica satului. Au avut opt copii, dintre care unul a fost deportat cu familia în Siberia. Nu am putut afla nimic despre el și despre familia lui. Alți copii de-ai bunicii, în 1944, s-au refugiat în dreapta Prutului; aceste rude au cunoscut și ele greutăți, oricum, și-au trăit omenește viața, decedând nu de mult.

La Erdec-Burnu, numit de ocupanții sovietici (ruși, ucrainenii) Utkonosovka, s-a stabilit dna Anastasia Bourouș, profesoară de română, printre altele l-a învățat româna, la școală, și pe cel care e acum cunoscutul, apreciatul scriitor și patriot Nicolae Dabija.

Iată ce amintiri mi-au răvășit sufletul după ce am răsfoit, de nu mai știu câte ori, albumul monografic despre românii din jurul României (în care nu lipsește nici Erdec-Burnu, cum am mai spus – raiul copilăriei mele). Alte trăiri legate de baștina bunicii și părinților, de locurile copilăriei mele, le-am exprimat în versuri. Nu cred că s-a uscat definitiv pomul la umbra căruia se așează iubitorii de poezie...

CORESPONDENȚE TARDIVE

*De câte ori mi-am căutat
chipul în paharul cu ceai,
am văzut mâinile mamei.*

Un mugur sta să plesnească în lunci
la lumina conștiinței de sine
„Și a fost seară, și a fost dimineață atunci...”

Pleoape grele acoperă ochii dogoritori,
pe fruntea încinsă – o undă de răcoare –
O adiere proaspătă,
o nouă încercare...
prin dezlipire încleiată a genelor –
mâinile mamei.
Ah! Mâinile ei!

Alături – o lume de taină și cântec –
mâinile mamei descântă ceaiul,
rotind clinchet argintiu în clopot de cleștar,
în ceața caldă,
mâinile mamei șoptesc cu atingeri ușoare,
ele apropie de buzele-mi arse
potirul de chihlimbar cu raze de răsărit topit
și aromă de soare,
iar eu mi-am sorbit chipul
din oglinda lui rotund mișcătoare...

Un mugur sta să plesnească în lunci
la lumina conștiinței de sine
„Și a fost seară, și a fost dimineață atunci...”

**PE GORGANUL DE LA CUNTIMEZ
(Peisaj sud-basarabean)**

Memoriei tatălui meu

Movila cea mare, movila cea mică –
atlanți tociți ai gândului greu –,
botul raței de baltă a secat
inima ghiolului meu.

Oarbă, cumpăna ciocu-și cască
și soarbe-nsetată apa morților
să-și învie rădăcina tăiată;

Mai mișcă tăria poamei aripa frântă
a morii de vânt
măcinând cenușa uitării;

Arșița scăpată-n secetă...
din zariște sulite oblice însângerează
cicoarea în rariște.

Se scurge apusul...
ceața deasă apasă cerul –
țest înnegrit străpuns de iluzii;

...în noapte, fornăie cail împiedicați
la păscut țepii pe miriște...
Visează
colțul adânc al ierbii de-acasă.

Fantoma regelui scit, jilav, veghează.

Septembrie 2009

OMUL DIN GRĂDINA MAICII DOMNULUI

Ionel CĂPIȚĂ

L-am auzit zicând: „Cât trăiesc – mă
zbat, cât mă zbat – trăiesc.”

Toată săptămâna nu-i ajung nici mâinile,
nici picioarele – când e la Spitalul Clinic Mu-
nicipal „Sfânta Treime”, unde ține prelegeri
studentilor și examinează pacienții, când e
la Universitatea de Stat de Medicină și Far-
macie „N. Testemițeanu”, când la Institutul

de Cardiologie din Chișinău, când e la Lilia,
fica lui, când e la Lucian, feciorul. Mai are și
prietenii, ba încă-i schior și vânător pe lân-
gă toate. Duminica... iată duminica dl Aurel
Dănilă o ia pe doamna Emilia, nevasta lui și,
cu gând frumos, se duc împreună la Biserica
„Trei Ierarhi”, din cadrul Mitropoliei Basarabi-
ei, să-și mai îngrijească și altfel de suflete.

Același drum îl are și la alte sărbători creștine. Doar la Bobotează își mai ia asupra-și pușca de vânatoare... După ce preotul sfințește apa, sloboade trei focuri de armă în văzduh, „ca să nu se apropie duhurile rele și să nu spurce agheasma”. În celelalte zile tot nu se lasă, ci caută să-l alunge pe cel rău și cu ajutorul cuvântului creștin, dar mai ales cu harul divin ce i l-a dat Cel de Sus întru salvarea sănătății oamenilor.

Îți jilăvește sufletul și-ți trezește admirațiile acest om care, de vreme ce unii îmbogății peste noapte, cu bani nemuncați, își numără miile și milioanele de dolari și euro, el, după mai bine de 50 de ani consacrați medicinei, numără milioanele de... recunoștințe, repetate de atâtea ori de către suferinzii cărora le-a reîntors sănătatea.

– Asta-i averea mea. O altă avuție mai mare nu mi-am dorit. Doar e lucru știut: nu-i bogat acel ce are mult, ci acel care se mulțumește de puțin și se bucură de multe.

O fi, nu zic, dar... cine și cum înțelege. În tot cazul, dl prof. univ. dr. hab. Aurel Dănilă își are principiile lui de viață ce-și au începutul din cele zece porunci biblice.

– Mama mi-a dat viață, tata – caracter, afirmă dumnealui. Școala românească cu cele patru clase pentru toți, mi-a clădit fundamentul culturii umane, prin credința în Dumnezeu. De atunci țin minte sfintele rugăciuni „Înger, îngerășul meu”, „Tatăl nostru”, „Crezul”, care se află la temelie omului creștin, precum și cele zece porunci. Orele de religie în școală ne-au cultivat dragostea de bunul Dumnezeu, de natură și de Țară. Fără Dumnezeu în suflet, nu știi nici a păstra ceea ce au creat alții, nici a te bucura de ceea ce te înconjoară.

Noi toți avem un Dumnezeu: de ești creștin, de ești musulman, de ești iudeu. Religia propovăduiește dragostea de aproapele, dragostea de Dumnezeu, de Țară, de mediul în care viețuiesc... Da, existența omului, dar și natura, se află în primejdie. Ce poți face, omule? Înlătură primejdia și viața va decurge în libertatea ei firească.

Cea mai puternică forță de a reînvia sentimentul dragostei față de lumea înconjurătoare, față de țară și pământ este credința în Dumnezeu. Din păcate, guvernării noastre nici până azi n-au introdus religia în școală, ca obiect de studiu.

Precum sfintele rugăciuni, deopotrivă și alte sentimente creștine, cultivate de școala românească, dl profesor universitar le poartă în sinea lui prin ani și ani. De acolo, din România Mare, în care s-a născut, pe 25 februarie 1934, de acolo pornește și dragostea lui de Neam și Țară. Trăirile și le exprimă prin cuvânt, prin faptă, prin luare de atitudine.

Cine și-a dus pașii în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău, la mitingurile Mișcării de Eliberare de sub jugul cotropitorilor străini și al călăilor autohtoni, a avut ocazia să-i asculte durerea și vrerea sub lozinca: Unirea noastră-i unica salvare!

– Basarabia-i pământ înstrăinat și cui să-i pese de el? Păcat de așa pământ... o spune cu mahnă în suflet domnia sa. Ridicându-și privirea spre o hartă a României din perioada interbelică, o hartă ce atârna în cabinetul său de lucru, la Spitalul „Sfânta Treime”, îmi zice:

– Face doar să-ți arunci ochii pe harta lumii, pentru comparație, și ai să vezi că Țara noastră seamănă n-are – e ca o pâine rotundă, uite, e o lacrimă a lui Dumnezeu, scăpată pe fața pământului. Papa Ioan Paul al II-lea, vizitându-ne Țara, a numit România „Grădina Maicii Domnului”.

Dar cine să fii tu, omule, care din voia lui Dumnezeu te-ai născut în această „Grădină a Maicii Domnului”? Răspunsul îl poți afla tot în cuvântul *România*. În el sunt presărate doar literele pe care, aranjându-le ceva mai altfel, vei obține ceea ce ești, dar nu bănuiești – *om în rai*. Și în aceasta, fără tăgadă, este lucrarea Domnului – în taina numelui, pe care i l-a dat acestei țări, în care te-ai născut și m-am născut.

– Am avut norocul să mă nasc în comuna Crișcăuți, județul Sorooca din România Mare, prinde a depăna firul neui-

tării domnul A. Dănilă. Acolo țâșnește un izvor extraordinar ce aruncă câteva căldări de apă o dată, adică 60-70 litri pe secundă. Dar ce mai apă! M-am născut într-o comună înconjurată de cinci păduri – Pădurea Leahului, Pădurea Flocosului, Pădurea Humăriei, Pădurea Horodiștei și Pădurea lui Oleinicu. Când te duceai într-o parte de sat, nimereai în Pădurea Leahului, care era 80 la sută cu pomi de cireși. Fel de fel de cireșe erau acolo! – albe, rozove, rozovioare, roșii, negre; amare, mai puțin amare, dulci, mai dulci, dulci

ca mierea... Dacă te duceai în altă parte de sat, te scufundai în Pădurea Flocosului, care era toată din stejari seculari, cu niște poiene doldora cu de toate – cu fragi, cu flori ce te îmbătau cu mireasma și ademenirea lor. Iar păsările... atâtea păsări nu-și dădeau rând la cântec! Te umpleai de farmec și de viață în oricare din cele cinci păduri în care te pomeneai.

Dar Valea Căinarului?! Când eram copil, mie îmi părea că acela-i Raiul. Așa frumusețe, așa sălcii, așa iarbă vălurândă, atâtea păsări!... Lebede erau acolo, rațe, găște, vedeai și dropii, mari-mari, ca niște curcani. Dar ce frumusețe, ce minune de grădinărie, cu de toate, aranjau crișcăuțenii pe valea râului Căinari! Azi la Crișcăuți nu mai e acel paradis, nu mai e. Alți oameni trăiesc acolo și altele sunt împrejurimile... Colectivizarea, care s-a produs ca o explozie nucleară într-un colț de rai, a distrus armonia de mii de ani dintre om și natură. Consecințele aceluia dezastru apocaliptic încă se vor vedea. Totuși, cea mai mare crimă ce se tănuiește în firea omului mutilat de ideologia comunistă e că țărănul nostru nu mai vrea pământ,

nu-l mai doare sufletul pentru pământ. Până și omul primitiv a luptat pentru acapararea teritoriului, pentru pământ, dar noi, până unde am ajuns noi? Ca să vezi: imperiul roșu, ca și Imperiul Rus, a luptat și a acaparat cu nemiluita pământuri de la toți vecinii mai apropiați sau mai îndepărtați. Moscova și acuma continuă să-și facă mendrele în Transnistria și nu numai. Iar nouă pământul ne-a devenit o povară...

Îl doare... Iată ce-l doare pe Aurel Dănilă – nenorocirea Neamului. Nu se poate împăca

defel cu ceea ce se întâmplă pe această palmă de pământ, rupt de la matcă.

Neîmpăcarea, însă, îl costă și l-a costat – în ale vieții și în ale carierei. În 1984, când a făcut 50 de ani, cineva din umbră a împușcat în geamul casei lui și s-a făcut nevăzut. Nevăzut a rămas până azi... În 2001 a fost agresat de niște necunoscuți, care mai nu i-au luat zilele, lăsându-l fără cunoștință, lângă blocul unde locuiește. Nu s-a aflat și, probabil, nu se va afla niciodată, cine au fost agresorii.

„Mama mi-a dat viață, tata – caracter”, o spune nu o dată Aurel Dănilă. Dar are și o voință pentru care l-ai putea invidia. Voința îl ajută, caracterul – îi aduce izbânda, fie și cu multe necazuri...

Constant, neșovăielnic, rămâne profesorul universitar Aurel Dănilă mai întâi față de sine, apoi și față de alții. N-a schimbat și nu și-a trădat principiile de viață și nici prietenii. E greu de spus cine dintre noi se poate bucura de o așa prietenie, ce durează și până azi, din acei ani îndepărtați de studenție... Au fost cinci și toți anii ceia, cât au învățat la Institutul de Medicină din Chiși-

nău, au locuit împreună, într-o cameră de cămin. Dintotdeauna au ținut la prietenia lor, au păstrat-o, devenind cinci colțuri ale aceleiași stele – prietenia. Și cu toții au devenit personalități notorii în știința medicală: Aurel Dănilă, doctor habilitat, profesor universitar, Anton Spănu, doctor habilitat, profesor universitar, Boris Ianachevici, doctor conferențiar, Alexandru Izvoreanu, doctor conferențiar, profesor universitar, Nicolae Frunțașu, doctor habilitat, profesor universitar. Nu demult Anton Spănu a plecat în lumea celor drepți... Prof. A. Dănilă a scris în *Literatura și arta* un tulburător cuvânt de adio, cum numai un prieten adevărat îl poate scrie...

Savanții ruși, apreciindu-i capacitățile, în anii când Aurel Dănilă lucra la teza de doctor în medicină, i-au oferit loc de muncă și apartament cu trei camere, numai ca să rămână acolo, în Moscova. Tânărul nostru savant nu s-a lăsat ispitit, ci, odată cu susținerea cu brio a tezei de doctor, a eliberat apartamentul și i-a spus „adio” Moscovei, oprindu-se la Chișinău. Aici mai târziu a obținut o locuință, tot cu trei odăi, într-un bloc nou.

Azi pomii și copăceii sădiți de mâna lui primprejurul blocului – nucari, cireși, caiși, tei și stejari – sunt frumoși și falnici. Îi amintesc într-un fel de Crișcăuții lui, de casa părintească, împrejmuțată de o livadă, semănată cu stupi. Și de acel nuc mare și rotat, sub care dormea serile, din luna mai și până în octombrie...

Acum vreo trei decenii s-a apucat omul să sădească niște nucari și în fața Spitalului nr. 3 din Chișinău (azi Spitalul „Sfânta Treime”), care pe atunci fusese dat în folosință, dar n-a fost să-i planteze acolo, căci medicul-șef, tov. Pinski, l-a apostrofat și l-a alungat cu tot cu „inițiativă”. În vremea aceea oamenii băștinași erau marginalizați să-și vorbească limba doar la strâns pătlăgele, sfeclă, tutun, la muls vacile; nici copacii autohtoni n-aveau ce căuta în fața școlilor, spitalelor, a grădinițelor de copii... Totuși, Aurel Dănilă a insistat să planteze

acei nucari și a reușit s-o facă, dar nu unde și-ar fi dorit, ci unde i s-a permis – „în exil”, doșiți de ochii lumii, între cele două blocuri ale spitalului, strămtorați de o parte și de alta. Cine dorește, îi poate vedea înghesuindu-se cu brațele a rugă spre cer.

Când a venit vorba despre ceea ce au avut de pățimit nu doar oamenii, ci și plantele, și păsările, și alte vietăți ale acestui pământ, precum și natura noastră în general, mi-a prins a povesti cu amar pe suflet:

– A fost o dispoziție a lui I.I. Bodiul, primul secretar al c.c. al partidului comunist al Moldovei, prin care se interzicea ca în fața instituțiilor de stat să se planteze altceva decât mesteceni, pini și scoruși. Vai de capul aceluia care îndrăznește să planteze stejari, tei sau fași! Zbura afară din orice funcție. Dar parcă numai în fața instituțiilor de stat n-aveau loc speciile autohtone de arbori și arbuști? Ia uite, când vii de la Leușeni spre Chișinău – pe stânga și pe dreapta drumului ce fel de specii de copaci cresc? Numai mesteceni și numai pini, ca în Rusia! Nu-i destul că ne-au rusificat pe noi, dar au căutat să ne strice și natura. De, ca să le placă și să le priască mediul celor pripășiți aici din stepele ruse. Ia aminte că, precum ocupații ruși, la fel și mestecenii lor sunt dăunători meleagului nostru. Doar la noi pământul nu-i mlăștinos ca în Rusia. Ba pe deasupra avem parte și de ani secetoși și lipsă de apă, deficitul de umezeală este evident pentru natura noastră, iar mesteacănul, spre deosebire de alți copaci autohtoni, pentru a supraviețui timp de 24 de ore, are nevoie de 30-40 litri de apă. El consumă și apa altor copaci... Din această cauză mesteacănul este dăunător naturii noastre, precum și acei care au venit cu dânsul pe capul nostru. Doar natura lungește viața omului și tot ea poate s-o scurteze. Acest lucru trebuie să ne pună pe gânduri!

De când s-au mai schimbat vremurile, dl prof. Aurel Dănilă a îndrăznit și, până la urmă a reușit, să planteze nucari și în fața Spitalului Clinic Municipal „Sfânta Treime”. Dintre toți, doar unul a scăpat de agresivi-

tatea celor cărora le sunt dragi doar arborii ca la ei acasă, dintre toți un nuc a scăpat, fără a fi rupt sau spintecat. A avut norocul să crească sub fereastra celui care l-a sădit și care îl păzește prin geam. Acum e mare acest nuc, „a urcat” spre etajul patru...

Eram în cabinetul de la spital al profesorului, acum câșiva ani. Nitam-nisam intră econoama și-i spune domnului profesor în limba ei, adică rusește, că nucul de sub fereastră dăunează clădirii spitalului și trebuie dat la pământ.

– Să nu te-mpingă păcatul să te atingi de nuc, că va fi vai de capul vostru!... o avertiză dl doctor A. Dănilă.

Abia de a răsuflat ușor lămurindu-se cu un oaspete nepoftit, că îl cheamă afară, „la fața locului”, Simion Terinte, directorul spitalului, și i-o taie scurt pe doi:

– Eu n-am să-ți permit să faci ce vrei! Când îi fi mata directorul spitalului, atunci îi sădi copaci unde îi dori! Acuma eu sunt director și să știi că toți pomii de sub pereții spitalului, am să-i tai! Să nu-i vād!

– Nu-i nimic veșnic pe lume, i-o întoarse calm dl A. Dănilă. Ai să pleci și mata. Poate va veni altul, care-i va sădi...

Nu mai știu cum s-a încheiat acea discuție între un director de spital doar cu diplomă de medic și un doctor habilitat în medicină, profesor universitar, cu monografii și un clit de lucrări științifice, deoarece mi-am căutat și eu de-ale mele.

Ceea ce bucură e că totuși nucul de sub fereastra domnului profesor Aurel Dănilă stă în picioare, de antihriști neatins. Să fi tras oare dl profesor și cu astă ocazie trei focuri de armă în văzduh?

I-a sădit apoi și dlui director doi nucari sub fereastră. Întru dăinuire...

– Eh! Că multe le-am mai petrecut, o spune Aurel Dănilă. De-aș ajunge să vād și Unirea, să-mi vād Țara în care m-am născut – România Mare!

Răvnind împlinirea visului de-o viață, savantul continuă să-și facă datoria în medicină, ajutând pacienții să-și recapete să-

nătatea „nu pentru o lună-două, ci pentru câte zile are omul”.

Dar nu numai pacienții și... pomii constituie marea grijă a dlui prof. Aurel Dănilă. Tinerii studioși, medicii care fac practica la Spitalul „Sf. Treime” – iată încă un obiect al preocupărilor majore ale Domniei Sale. Decenii la rând a învățat sute și mii de viitori medici nu numai cum să-și facă profesionist și onest meseria, dar le-a spus, de la catedră sau în cabinetul său, adevărul despre istoria și identitatea noastră națională. Și le-a inoculat pasiunea pentru lectură, recomandându-le articole, ziare și reviste progresiste, autori de talent, cărți de notorietate. Îi îndemna să meargă la spectacole de teatru, la concerte, expoziții de artă și, desigur, la bibliotecă! Înșuși dl profesor are o bibliotecă extraordinară, cum rar vei găsi în alte case de intelectuali „tehnocrați”, nefilologi de la noi. Că în această frumoasă și extrem de bogată colecție găsești sute de tomuri consacrate medicinei – nimic de mirare. Însă, alături de cărțile de specialitate, în biblioteca dlui A. Dănilă „conviețuiesc” și rafturi lungi, ticsite cu cele mai reprezentative opere ale scriitorilor români și ale clasicii literaturii universale. La fel – numeroase volume de istorie, inclusiv, biografii ale unor redevabili fii ai Neamului românesc, studii solide despre segmente și personalități controversate (sau considerate ca atare) ale trecutului nostru nu prea îndepărtat. Și – să nu uit! – un loc de cinste, în această bibliotecă, îl ocupă cărțile de artă, care-s o dovadă în plus a sensibilității aparte a dlui prof. univ. dr. hab. Aurel Dănilă, un medic de seamă, cu suflet de artist, un suflet ce vibrează mereu, puternic, pentru binele omului și al poporului nostru, stresat de-a lungul secolelor.

...Toamna și primăvara, croiește ceva timp, își scoate hârlețul și ciubotele de cauciuc, de după tapceanul pe care-i consultă pe cei bolnavi, se încălță și se duce să mai sădească un pom, doi sau câți reușește... în Grădina Maicii Domnului.

„ICOANA STELEI CE-A MURIT ÎNCET PE CER SE SUIE...”

Constantin ADAM,
Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Botoșani

Luminoasei amintiri a lui Grigore Vieru

„Marți dimineața, la Casa de cultură a sindicatelor din Botoșani, a avut loc o reuniune culturală care i-a avut ca oaspeți pe poetul Grigore Vieru și compozitorul Eugen Doga din RSS Moldovenească (URSS).”

Așa începea comunicatul de presă din oficiosul CJ al PCR Botoșani de vineri, 5 februarie 1988! O notiță, o simplă știre fadă și insipidă despre vizita făcută în „Patria Lucefărului”, la „baștină Măriei Sale”, cum s-a exprimat poetul basarabean. Mai atrăgător și plin de conținut era autograful alăturat: „Cititorilor ziarului „Clopotul” – să nu lase nici pentru o clipă să tacă glasul de aur al celui mai sfânt Clopot care este Mihai Eminescu. Din inimă, Grigore Vieru, Botoșani, 2.II.88.”

N-am avut șansa să vorbesc cu el, atunci. Am fost fericit să-l pot vedea de la câțiva metri distanță! N-aveam voie să mă apropiu mai mult... Era „cetățean străin” și zeloșii activiști de partid, împreună cu organele „miliției populare”, de frica pierderii scaunului, își făceau datoria cu prisosință, ținându-ne cât mai departe de el... Se temeau să nu ne contaminăm, ferească Dumnezeu! de antisovietismul său.

Am aflat că va pleca la prânz spre Ipoțești. I-am trimis soției, care era profesoară acolo, volumul de poezii *Izvorul și clipa*, apărut în colecția *Cele mai frumoase poezii* a Editurii „Albatros” din București, rugând-o să încerce să obțină un autograf de la autor. Prin „complicitatea” prof. Valentin Coșerea-

nu, muzeograf la Casa memorială, a reușit. Pentru acest autograf, mulți m-au invidiat mai apoi: „Visul meu de aur este să predau limba și literatura română nu la Sorbona, ci la Ipoțești. Bucură-te, stimată profesoară, că sunteți înconjurată de lumina dulce a Ipoțeștilor. Grigore Vieru, 2 februarie 1988.” Spusese totul.

Poezia lui Grigore Vieru nu-mi era chiar străină. Citisem unele din creațiile sale apărute într-un volum publicat de Editura „Junimea” ori tipărite în revistele literare ale timpului: *Convorbiri Literare*, *Cronica*, *România Literară* ș.a., dar și în *Literatura și arta*, ce apărea la Chișinău și care se mai „rătăcea” câteodată prin bagaje și ajungea și la noi, adusă de rudele celor care veneau de dincolo de Prut, sub formă de ambalaj (!), sau de la „fericiții” abonați, oameni cu funcții de partid, care nu-i acordau chiar foarte mare importanță, deși merita cu prisosință! Și, Doamne, cât sufeream când vedeam cum era stălcită limba română, dulcea limbă română, neavând corespondenți fideli în literele rusești... Când în 1981, la sfârșitul anului, a apărut volumașul *Izvorul și clipa*, entuziasmul a fost așa de mare, încât am cumpărat vreo șapte-opt exemplare, pe care le-am făcut cadou prietenilor ce-i simțeam patrioți adevărați, împreună cu felicitarea de An Nou...

Acest gest a fost apreciat de Cel-de-Sus, făcând ca în vara lui 1989 să am posibilitatea să ocup vreme de aproape două săptămâni de zile aceeași banchetă lângă

marele om, poet și patriot, Grigore Vieru. Venise la invitația Teatrului Mihai Eminescu din Botoșani să susțină o serie de spectacole de muzică și poezie (au fost douăzeci și patru!), împreună cu invitații săi, soliști și formații de muzică ușoară din Basarabia, pe teritoriul României – „Patria-Mamă”, cum spunea el. Cu două-trei excepții, niciunul nu mai fusese în România. În acest turneu a fost lansat și noul volum de poezii *Rădăcina de foc*. Spectacolul începea cu un preambul ținut de poet, după care se cânta piesa *Eminescu*, prezentată în premieră, în interpretarea cantautorului Ion Aldea-Teodorovici. Melodia avea un asemenea impact încât sala rămânea încremenită pe parcursul derulării ei, iar la sfârșit aplauzele nu mai conteneau, uneori trebuind reluată de încă două-trei ori în întregime... Majoritatea melodiiilor, pe versurile poetului, aveau o trimitere clară, patriotică: *Trei culori și-o singură iubire, Răsai [alfabet latin], Ce noroc să fi român, Pentru limba noastră ș.a....* La sfârșit, Grigore Vieru încheia cu aceste cuvinte: „... Să nu uitați că suntem frați și că orașul dumneavoastră [...] este la o azvârlitură de băț de Chișinău nostru de care ne desparte doar o lacrimă – Prutul!...” Ovațiile nu se mai sfârșeau, entuziasmul atingea cote maxime...

După vreo două zile, după ce inimile ni s-au deschis, limba ni s-a dezlegat și am dat frâu liber cugetului, povestind multe și de toate, Grigore Vieru îmi zice: „*Frate Costică, nu-mi mai spune «domnul Vieru», nu-mi place! Eminescu este «Domn», noi – doar muritori de rând... Spune-mi «nenea Grig», îmi place mai mult, e mai aproape de suflul meu.»* Și „*nenea Grig*” i-am spus...

La Săveni, în timpul spectacolului, a avut o vizită surpriză, neașteptată – un unchi, o mătușă și o verișoară cu fiul ei, pe care nu-i văzuse din 1944!!! Emoții, lacrimi, îmbrățișări... Câte amintiri nu au depănat... câte întrebări nu și-au pus... L-am privit după întâlnire. Radia de fericire... „*Frate Costică*, mi-a spus el, *îți dai seama ce înseamnă să te întâlnești cu cineva după*

45 de ani?!... E inuman!... E nedrept să nu-ți poți vedea, să nu-ți poți împărtăși păsurile rudelor, celor care te înțeleg...”

„*În aceeași limbă / Toată lumea plânge, / În aceeași limbă / Râde un pământ, / Ci doar în limba ta / Durerea poți s-o mângâi, / Iar bucuria / S-o preschimbi în cânt.”*

„*Mamă și copilă și crăiasă – / Astfel este limba cea de acasă: / Mamă și regină și Fecioară – / Astfel este Limba cea din Țară / Limba româna...”*

Seara mi-a dăruit un volum *Rădăcina de foc*, cu autograf pentru soția mea, pe care a scris: „*Doamnei Aurora – pentru că românul ei este frumos și la suflet și la cuget. Grigore Vieru, 24.VII. 1989, Botoșani.*”

Străbătând Moldova istorică de la nord la sud, era încântat de plaiurile Țării comentându-le favorabil în comparație cu imensul spațiu rusesc. Nu-i plăcea că peste tot era înconjurat de „*personalități*” gomoase care nu-i dădeau voie să intre în dialog cu spectatorii simpli, să le afle oful... Găsea mereu asemănări, dar identifica și deosebiri între cele două spații moldovenești, între băștinașii de pe un mal și de pe celălalt al Prutului: comportamental, lingvistic, în privința libertăților și restricțiilor, a nivelului de trai... Și atunci mi-a scris pe marginea gazetei *Literatura și arta*, nr. 17 din 20 aprilie 1989, cu care mă laudam având pe ultima pagină și o poezie semnată Grigore Vieru: „*Fratelui Costică, să-Iferească Dumnezeu de raiul în care se cerșește. Cu drag, Gr. Vieru, 30.VII.89, Focșani.*”

Sălile de sport, stadioanele sau alte spații în care am dat reprezentații, erau arhipline. Toți voiau să-i vadă și să-i audă pe frații basarabeni. Pe 1 august, după spectacolul de la Iași, ne-am despărțit.

Ne-am revăzut în primăvara următoare – era după Decembrie '89 – la Chișinău. *Nenea Grig* era plin de speranțe, încrezător, îndrăzneț, pus pe fapte mari. Se implicase intens în lupta pentru recunoașterea și impunerea valorilor românești în Basarabia, pentru afirmarea identității, pentru Tricolor

și scris cu alfabet latin, pentru înfăptuirea Unirii mult visate. Era zilnic în *Piața Marii Adunări Naționale*, vorbind mulțimii și lămurind-o... În anii următori a colindat toată Țara, din Maramureș și Sătmar până-n Dobrogea și Banat. La Botoșani a revenit mai rar...

Dispariția cuplului Doina și Ion Aldea-Teodorovici și deziluziile politice de la Chișinău l-au făcut să se simtă părăsit. Nu mai avea suflul de-altădată... Era atacat, dar nu se lăsa învins, lupta cu armele scrisului, chiar dacă suferea și era îngrijorat de soarta românilor basarabeni... În 2001, la *Zilele Eminescu*, am stat mai mult de vorbă cu el. Era alt om... Idealurile pentru care lupta pierdeau teren, dar nu-l descurajaseră definitiv... Era neputincios, sleit, iar împlinirea lor o vedea tot mai departe... L-am arătat volumul *Rădăcina de foc* pe care făcuse o dedicație soției. A rămas foarte surprins și încântat. S-a înviorat, flacăra din priviri i-a renăscut... Am refăcut amintiri comune... Sub vechiul autograf a completat: „*Fratelui Constantin, pentru că am regăsit în inima sa același foc românesc. Omagiu Gr. Vieru, 3.VI.2001.*” Ne-am mai întâlnit o dată în iunie 2005, după care l-am văzut în emisiuni la televizor. Arăta istovit... Auzisem că este bolnav... bolnav de inimă rea... Pe 17 ianuarie 2009 trebuia să vină la Botoșani, dar în ultima clipă... și-a anulat deplasarea... Ce l-a oprit?... Cine l-a convins să renunțe?

Astăzi *nenea Grig* nu mai este. Se pare că Dumnezeu a trimis moartea pe pământ sub înfățișarea autoturismului... Și sunt atât de multe feluri de a muri, că nici nu le mai poți ocoli... Stau și ne pândesc din parcări, de pe carosabil, de pe trotuare, de pe spații verzi... Dar unde nu stau?! Dumitru Matcovschi – grav accidentat de mașină... Doina și Ion Aldea-Teodorovici – victime ale mașinii... Grigore Vieru – ucis de mașină. Tocmai fusese să-l sărbătorească pe „*Domnul cel de pasăre măiastră, / Domnul cel de nemurirea noastră...*” O clipă de neatenție și totul încremeni... totul deveni „*a fost*”... Firava lui pâlpăire se stinse ca o lumânare suflată de

vânt, șubreda lui viață se scurse ca un râu repede de munte. Stindardul poezilor Basarabiei, marele poet al literaturii române contemporane, pleca dintre noi tăcut și pe neașteptate, înainte de a ne fi spus tot ce avea de spus. Pleca trist și neîmpăcat că râul de lacrimi care e Prutul, n-a putut fi secăt, că politicienii de la București și Chișinău n-au reușit să-și dea mâna și să aducă Basarabia la Patria-Mamă... Ne-a părăsit hărțuit și neînțeleș de confrății săi din Țară care îl acuzau că „*a rămas tot la Eminescu*”, iar el le răspunse că „*la Eminescu abia dacă se ajunge*”... Din 18 ianuarie 2009, *nenea Grig* este lângă Eminescu... Discipol cu Maestrul... Și tot împreună cu ei sunt și Doina cu Ion, cei care au făcut să răsunе universul românesc de melodioasele lor cântece... Toți patru, mari luptători, patrioți adevărați întru năzuințele românismului, ne urmăresc de sus...

„*De avem sau nu dreptate, / Eminescu să ne judece!...*”

A mai apelat vreodată cineva la judecata unui poet?! Nimeni, pentru că nimeni n-a descifrat mai bine identificarea lui Eminescu ca un drept judecător al românilor decât Grigore Vieru... Eminescu... este liantul fără de care am fi fost mult mai săraci... „*El e Cerul... noi doar păsări călătoare sub văzduhul lui.*”

Oare ce păcate grave avem, ce tribut așa de greu avem de plătit, de Pronia Cerească și-a întors fața de la noi și ne pedepsește atât de rău, luându-ne călăuzele cele mai valoroase și lăsându-ne singuri și dezorientați să rătăcim fără țință, fără speranță?...

„*Nu am, moarte, cu tine nimic, / Eu nici măcar nu te urăsc...*”

„*Știu: cândva, la miez de noapte / Ori la răsărit de soare, / Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra cărții Sale.*”

„*Icoana stelei ce-a murit / Încet pe cer se suie...*”

Iartă-mă, nene Grig!...

Botoșani, de Sf. Trei Ierarhi, 2009

IN MEMORIAM

GHEORGHE DINICĂ

S-a stins din viață, în urma unui stop cardiac, Gheorghe Dinică, apreciat ca unul dintre cei mai importanți actori români.

Născut la București, și-a manifestat interesul pentru actorie încă de tânăr, făcând parte din diferite trupe de teatru de amatori de la vârsta de 17 ani. În 1957 a intrat la Institutul Național de Artă Teatrală și Cinematografică București la clasa profesoarei Dina Cocea. A absolvit în 1961, fiind deja apreciat pentru rolul inspectorului Goole, în piesa omonimă a dramaturgului englez John Boynton Priestley (1894–1984). De atunci, Gheorghe Dinică a jucat la cele mai importante teatre din București: *Teatrul de Comedie* (1961-1967); *Teatrul Lucia Sturdza Bulandra* (1968-1969); *Teatrul Național Ion Luca Caragiale* (din 1972); apoi la *Teatrul Mic*, în trupa *Teatrului Odeon*.

Ca actor de cinema a debutat cu un rol în filmul *Străinul*, adaptare cinematografică a romanului omonim, scris de Titus Popovici în anul 1963. A jucat în peste 70 de filme, avându-i ca regizori pe Sergiu Nicolaescu, Lucian Pintilie, Mircea Daneliuc, Andrei Șerban, Nae Caranfil. Ca și actorul francez Alain Delon, Gheorghe Dinică a refuzat să joace în filme produse în SUA, abia în 2006 interpretând un rol într-o ecranizare după nuvela *Tinerețe fără tinerețe* de Mircea Eliade, realizată de faimosul regizor Francis Ford Coppola. În general, din cauza aspectului său a fost distribuit în roluri negative, fie că ne referim la roluri de gangsteri autohtoni, în seria de filme cu comisarul Moldoveanu, regizată de S. Nicolaescu, fie la roluri de parveniți, Pirgu din *Craii de Curtea-Veche*, după romanul lui M. Caragiale, sau Stănică Rațiu în *Felix și Otilia*, după G. Călinescu. Din acest motiv nu i s-a încredințat rolul de a recita poezii patriotice și ode închinare „conducătorului iubit”

(1.I.1934 – 10.XI.2009)

în super-montările cu iz propagandistic din marele spectacol *Cîntarea României*.

În ultimii ani, a realizat roluri și în telenovele de mare succes: *Inimă de țigan*, *Regina*, *Aniela*. A înregistrat mai multe CD-uri, cu muzică de petrecere și cu romanețe.

În 1996, după 60 de ani în care a fost „vagabond”, așa cum s-a autointitulat într-o melodie, s-a căsătorit cu Gabriela-Georgeta, care i-a fost alături pînă la moarte.

Din 2002, Gheorghe Dinică a fost membru de onoare al Societății *Teatrului Național I.L. Caragiale*. A fost de asemenea cetățean de onoare al Bucureștiului. Distins cu numeroase premii de prestigiu, pentru interpretare, de către Uniunea Cineaștilor din România, a obținut un prestigios premiu pentru cel mai bun rol masculin, *Premiul Troia*, conferit de Festivalul Internațional de film de la Lisabona, pentru rolul din *Patul conjugal*, filmul fiind regizat de Mircea Daneliuc. Actor de onoare al filmului românesc, în 2006 i s-a decernat, la Festivalul FIF, *Premiul pentru întreaga activitate*. Cavaler al Ordinului *Serviciul Credincios în grad de Mare Ofițer*, *Doctor Honoris Causa* al Universității de Artă Teatrală și Cinematografică din București.

Gheorghe Dinică a fost de asemenea regizor de film, deși va rămîne în memoria colectivă mai ales ca un foarte popular actor. Adesea, cronicarii de teatru și film l-au asemuit cu Robert De Niro, comparație de care Gheorghe Dinică nu se declara încîntat: „Ce legătură are Robert De Niro cu mine? Eu am studiat și am jucat în România”, replica el. A fost înmormîntat la Cimitirul Bellu, pe alea unde au aflat loc de veșnică odihnă alți mari actori: Toma Caragiu, Amza Pellea, Ștefan Iordache, Colea Răutu, Nicu Constantin ș.a.

CRONICAR

PRIMA BIBLIOTECĂ DIGITALĂ MONDIALĂ

Pe 21 aprilie a.c., UNESCO a lansat la Paris site-ul Bibliotecii Digitale Mondiale (BDM). Site-ul www.wdl.org este disponibil în câteva limbi de largă circulație. Astfel, utilizatorii pot avea acces gratuit la manuscrise, hărți, cărți, partituri muzicale, înregistrări audio, filme, stampe și fotografii. Primele documente disponibile sunt din Biblioteca Națională a Chinei, urmate de manuscrise științifice donate de Biblioteca Națională și Arhivele din Egipt; fotografii ale unor peisaje braziliene puse la dispoziție de Biblioteca Națională din Brazilia; opere în arabă, persană și turcă, provenite din Biblioteca Congresului SUA.

Evenimentul are loc după ce în luna noiembrie 2008 a fost lansată biblioteca digitală culturală a Europei. Lansarea a fost un adevărat succes, site-ul fiind imediat blocat de numărul mare de vizitatori.

Proiectul, în care au fost investite milioane de dolari, provenite din sponsorizări private, este condus de un om de cultură tunisian, Abdelaziz Abid, reprezentant al Organizației Națiunilor Unite pentru învățământ și cultură. Pentru moment, proiectul inițiat de UNESCO reunește 32 de instituții culturale în calitate de parteneri. Până la sfârșitul acestui an, numărul țărilor partener urmează să se ridice la 60. Deocamdată, principalele fonduri vin din partea unor societăți private, precum Microsoft sau Google.

Inițiatorii proiectului BDM speră că el va contribui la o apropiere culturală între Occident și Orient.

Republica Moldova este reprezentată, deocamdată, de câteva imagini provenite din bibliotecile ruse de la Sankt Petersburg. Legenda intrării pe site spune că provincia Basarabia a fost cucerită de Rusia în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812. O a treia intrare de pe site-ul Bibliotecii Digitale Mondiale este un *Album de călătorie* din Rusia meridională și Crimeea, prin Ungaria, Valahia și Moldova, o lucrare în patru volume despre expediția pe care a făcut-o în 1837 industriașul și filantropul rus Anatoli Demidov, însoțit de o echipă de oameni de știință francezi, ingineri și artiști. Auguste Marie Raffet, artistul expediției, a realizat 64 de planșe litografiate și un număr de crochiuri și ilustrații.

Proiectul BDM a fost inițiat în 2005, la propunerea Bibliotecii Congresului American, cu intenția de a pune la dispoziția unui public cât mai larg, în mod gratuit și cu traduceri simultane în șapte limbi cărți, manuscrise, hărți, filme și înregistrări audio rare, deosebit de valoroase, provenind din cele mai variate biblioteci naționale. Primele contribuții de manuscrise și înregistrări digitale au fost oferite de bibliotecile naționa-

le și alte instituții culturale din Statele Unite, Franța, Marea Britanie, Rusia, Arabia Saudită, Egipt, Japonia, Brazilia și China.

Toate documentele sunt însoțite de comentarii, iar site-ul bibliotecii este găzduit de Biblioteca Congresului American.

„*Deocamdată, numărul documentelor prezentate este mic, dar sunt documente de foarte mare calitate*”, a subliniat James Billington, profesor la Universitatea Harvard și director al Bibliotecii Congresului, cel care a propus acest proiect în 2005. Biblioteca digitală mondială nu este în competiție cu alte proiecte deja existente, precum

Biblioteca on-line europeană sau Google Book Search, a declarat Billington.

Proiectul a fost dezvoltat de o echipă de la Biblioteca Congresului American, cu ajutorul unei tehnici furnizată de Biblioteca din Alexandria. Parteneri în cadrul Bibliotecii Digitale Mondiale sunt, pe lângă UNESCO, alte aproximativ 30 de biblioteci naționale și instituții culturale sau educaționale din lume. BDM oferă conținut în peste 40 de limbi, însă, deocamdată, are funcții de căutare / navigare în șapte limbi: engleză, arabă, chineză, spaniolă, franceză, portugheză și rusă.

(După: *Adevărul.ro*)

O LECȚIE DE FILOZOFIE „POPULARĂ”

Un profesor de filosofie stătea în fața clasei având pe catedră câteva lucruri. Când ora a început, fără să spună un cuvânt, a luat un borcan mare, gol, pe care l-a umplut cu mingi de golf. L-a întrebat pe studenți dacă borcanul este plin și aceștia au convenit că era.

Profesorul a luat atunci o cutie cu pietricele, pe care le-a turnat în borcan, scuturându-l ușor. Pietricelele au umplut golurile dintre mingile de golf... L-a întrebat din nou pe studenți dacă borcanul era plin, iar aceștia au fost de acord că era. Profesorul a luat după aceea o cutie cu nisip pe care l-a turnat în borcan. Firesc, nisipul a umplut de tot borcanul. L-a întrebat din nou pe studenți cum stătea treaba, iar aceștia au răspuns în cor: „Pliiin”! Profesorul a scos de sub catedră două cești cu cafea pe care le-a turnat în borcan, umplându-l de această dată definitiv. Studenții au râs.

„Acum, a spus profesorul după ce hotele s-au domolit, aș dori să înțelegeți că acest borcan reprezintă viața voastră. *Mingile de golf* reprezintă lucrurile importante pentru voi: familia, copiii, sănătatea, prietenii și pasiunile voastre, și că dacă totul ar

fi pierdut în afară de acestea, viața voastră ar fi tot plină. *Pietricelele* sunt celelalte lucruri care contează pentru voi: serviciul, casa, mașina, iar *nisipul* e restul lucrurilor mărunte”.

„Dacă veți începe cu nisipul, a continuat el, nu veți mai avea unde să puneți mingile de golf și pietricelele... La fel și în viață, *dacă îți irosești tot timpul și energia pentru lucrurile mici, nu vei avea niciodată timp pentru lucrurile importante pentru tine*. Acordă atenție lucrurilor importante pentru fericirea ta. Joacă-te cu copiii, fă-ți controale medicale periodice, ieși cu soția în oraș la cină, joacă golf; vei avea suficient timp altă dată să faci curat sau să reparați cine știe ce dispozitiv. Ai, în primul rând, grijă de mingile de golf, ele contează cu adevărat. *Stabilește-ți prioritățile, restul e doar nisip*”.

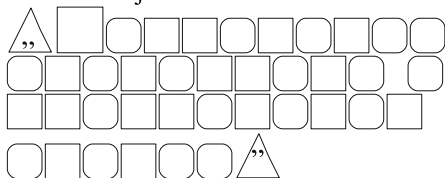
Unul dintre studenți a ridicat mâna interesându-se ce reprezentau cele două căni de cafea. Profesorul i-a răspuns zâmbind: „Mă bucur că întrebi asta. Ele vor doar să arate că, *oricât de plină ar părea viața ta, e loc întotdeauna pentru o ceașcă de cafea, cu un prieten*”.

CUVINTE ȘI IMAGINI

(Verificați-vă cunoștințele de cultură generală*)

[1] **Articolul 1**
Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sînt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității.

Documentul juridic:

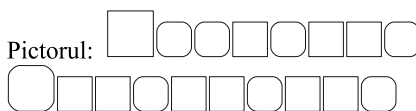
Arborele:

[3]

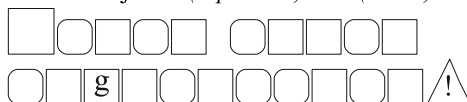
Prefix	Simbol	Factor
yotta	Y	10^{24}
?	Z	10^{21}
exa	E	10^{18}
peta	P	10^{15}
tera	T	10^{12}

[4]

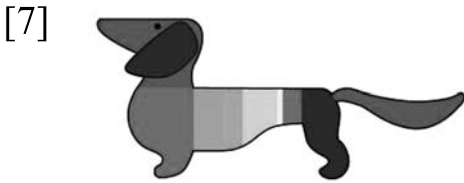

[5] **La mulți ani!** = Happy New Year!
(engleză) = Bonne année! (franceză) = Felice Anno Nuovo! (italiană) = Ein glückliches neues Jahr! (germană) = ¡Feliz Año Nuevo! (spaniolă) = Feliz Año Novo! (portugheză) = Gelukkig Nieuwjaar! (olandeză) = Boldog új évet! (maghiară) = Godt Nyttår! (daneză) = Godt Nytt År! (norvegiană) = Gott Nytt År! (suedeză) = Onnellista uutta vuotta! (finlandeză) = Hääd uut aastat! (estonă) = Laimīgu jauno gadu! (letonă) = Laimingų Naujųjų metų (lituaniană) = Kalõn ètos isélthois! (greacă) = Срећна Нова Година! (sîrbă) = Srečno Novo Leto! (slovenă) = Szcześliwego Nowego Roku! (polonă) = Šťastný Nový Rok! (cehă) = Šťastlivý Nový Rok! (slovacă) = С Новым Годом! (rusă) = 3 Новим Роком! (ucraineană) = 3 Новым Годам! (bielorusă) = Честита нова година! (bulgară) = Yeni yılınız kutlu olsun! (turcă) = Shinnen omedeto gozaimasu! (japoneză) = Bonan Novjaron! (esperanto) = ? (latină).

[6] Vroiam să dobor secunda cu o săgeată.
 Vroiam să măsoz cu o iubire vecia.
 Mult prea multă-mi părea Poezia...
 Și-a mea îmi era lumea toată...
 Iarba creștea sub pașii mei,
 teii scoteau flori pe ram
 de mă gîndeam la ei
 atunci cînd iubeam,
 ce tînăr
 eram
 o!
 eram
 ce tînăr
 atunci cînd iubeam:
 de mă gîndeam la ei,
 teii scoteau flori pe ram;
 iarba creștea sub pașii mei,
 și-a mea îmi era lumea toată...
 Mult prea multă-mi părea Poezia...
 Vroiam să măsoz cu o iubire vecia...
 Vroiam să dobor secunda cu o săgeată...

Specia poeziei:

Mascota:

Marca:

[9] „Idealurile, care mi-au luminat calea și din cînd în cînd mi-au dat curaj reinnoit de a întîmpina viața cu voieșie, au fost Bunătatea, Frumusețea și Adevărul. Banalele subiecte ale eforturilor umane, posesiilor, succesului exterior, luxului mi

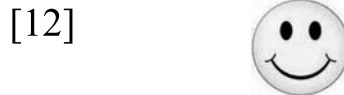
s-au părut întotdeauna demne de dispreț.”

Autorul:

Filmul (comedie, melodramă):

[11] 20 iul. ? • Prima aterizare a unei nave spațiale („Viking 1”; SUA) pe suprafața planetei Marte.

Denumirea generică:

*Notă: sau – consoană, sau – vocală, – cifră, – semn ortografic sau de punctuație.

Alcătuitor Valeriu RAȚĂ

Răspunsuri: [1] „Declarația universală a drepturilor omului” (aprobată de Adunarea Generală a ONU pe 10 dec. 1948) [2] babab [3] *Adansonia grandidentata* [4] Giuseppe Arcimboldo (1527–1593; „*Bibliotheca*”, 1566) [5] Bonum annum [6] caligrafam („*Clepsidra*” de N. Dabija) [7] Waldi (teckel; *Jocurile Olimpice de vară din München, 1972*) [8] „Toyota” (*automobile japoneze*) [9] Albert Einstein (1879–1955) [10] „Cără pentru dor” (1982; *regizor Eldar Riazanov; în cadrul Luchmila Gurcenko și Oleg Bastișavili*) [11] [11] 1976 [12] emoticon.

CALENDARUL ANIVERSĂRILOR CULTURALE 2010

(Date remarcabile și memorabile – decenii, ani, luni, săptămâni, zile internaționale / mondiale, comemorative și profesionale, aniversări, sărbători tradiționale și naționale)

Anul 2010 a fost declarat:

Anul internațional al apropiierii între culturi (Year of Rapprochement of Cultures) (ONU).

Anul internațional al marinarului (Year of the Seafarer) (International Maritime Organization).

Anul internațional al laserului (LaserFest) (*American Physical Society* în colaborare cu *European Optical Society*).

Anul european pentru combaterea sărăciei și a excluziunii sociale (European Year for Combating Poverty and Social Exclusion) (UE).

Anul Chopin (International Federation of Chopin Societies – IFCS).

Anul L.N. Tolstoi (UNESCO).

Anul veteranilor (în spațiul CSI).

Anul științei și inovațiilor (în spațiul CSI).

Anul omagial al Crezului ortodox și al Autocefaliei românești (Declarat de către Patriarhia Română în contextul aniversării a 1685-a de la Sinodul I ecumenic de la Niceea din 325 și a 125-a de la recunoașterea oficială a Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române în 1885).

În 2010:

Orașele Pécs (Ungaria) și Istanbul (Turcia), precum și regiunea Ruhr (fost centru industrial și minier al Germaniei), au fost declarate **capitale europene ale culturii**.

Orașul Ljubljana (Slovenia) este desemnat **Capitala Mondială a Cărții**. (Este o inițiativă culturală lansată de UNESCO în anul 2001. UNESCO și cele trei organizații profesionale internaționale din lumea cărții – Uniunea Internațională a Editorilor / UIE, Federația Internațională a Librarilor / IBF și Federația Internațională a Asociațiilor Bibliotecarilor și Bibliotecilor / IFLA – identifică, pentru o perioadă de un an, noua capitală mondială a cărții, care debutează de Ziua mondială a cărții și a drepturilor de autor – 23 aprilie.)

Orașul Stockholm (Suedia) este desemnat **Capitala Verde a Europei**. (Inițiativă, în premieră, a Comisiei Europene pentru protecția mediului.)

Orașul Torino (Italia) este declarat **Capitala Europeană a Tineretului**. (Inițiativă lansată de Forumul European al Tineretului).

Orașul Geneva (Elveția) – **Capitala Mondială a „Lumii Circului – 2010”**. (Proiect internațional multicultural coordonat de Fundația Culturală Europeană).

Orașul București este desemnat **Capitala Mondială a Turismului**. (Destinație turistică în cadrul proiectului „Drumul Mătășii” – legătura între Asia și Europa).

Asocierea UNESCO la evenimentele importante din diferite țări:

1600 de ani de la nașterea lui **Moses Horenatzi**, renumit istoric și scriitor medieval, autor al unei ample „Istorii a Armeniei” (cca 410 – 493) (Armenia).

1300 de ani de la întemeierea orașului **Heijō-kyō**, apoi **Kyoto** (actualul oraș Nara), capitală japoneză în sec. VIII (710) (Japonia).

1100 ani de la fondarea **Abatției de Cluny** (Saône-et-Loire, regiunea Bourgogne, centrul spiritual și sediul celui mai mare ordin medieval monahal în Occident, al călugărilor benedictini) (910) (Franța).

1000 de ani de la fondarea Catedralei Patriarhale georgiene **Sveti Tshoveli** (*Stâlpul vieții*) din Mtsheta, vechea capitală a Georgiei (1010).

1000 de ani de la alcătuirea, de către celebrul poet persan Abu Al-Qasim Firdoûsi, a poemului epic intitulat **Shahnameh** sau **Epopoea lui Kings**, sau **Cartea regilor** – capodoperă a literaturii universale (1010) (Iran).

1000 de ani de la fondarea orașului **Iaroslavl** (1010) (Federația Rusă).

1000 de ani de la fondarea orașului **Thang Long – Hanoi** (1010) (Vietnam).

800 de ani de la nașterea lui **Toros Roslin**, remarcabil miniaturist din Armenia în Evul Mediu (cca 1210 – 1270) (Armenia).

200 de ani de la nașterea lui **Ivan Hrutsky** (Hruțki), pictor belarus, de origine polonez (27 ian. 1810 – 13 ian. 1885) (Belarus).

200 de ani de la nașterea lui **Zaharie Zugravul / Zograf** (Zaharie Dimitrov), unul dintre cei mai reprezentativi pictori bulgari (8 oct. 1810 – 14 iun. 1853) (Bulgaria).

200 de ani de la nașterea lui **Robert Schumann**, pianist și compozitor german, considerat unul dintre cei mai celebri compozitori romantici (8 iun. 1810 – 29 iul. 1856) (Germania).

200 de ani de la nașterea lui **Frédéric Chopin**, compozitor polonez, de origine franceză, considerat drept unul dintre cei mai prolifici și influenți compozitori de muzică pentru pian (1 mart. 1810 – 17 oct. 1849) (Polonia și Franța).

150 de ani de la stingerea din viață a filozofului **Arthur Schopenhauer** (22 febr. 1788 – 21 sept. 1860) (Germania). Prin opera sa fundamentală „Lumea ca voință și reprezentare”, a întemeiat voluntarismul în filosofia modernă.

150 de ani de la nașterea prozatorului și dramaturgului rus **Anton P. Cehov** (29 ian. 1860 – 15 iul. 1904) (Federația Rusă).

150 de ani de la nașterea pianistului și politicianului polonez **Ignacy Jan Paderewski** (18 noiemb. 1860 – 29 iun. 1941) (Polonia).

150 de ani de la nașterea lui **Martin Kukučín** (pseudonimul lui **Matej Bencúr**), prozator, dramaturg și publicist slovac (17 mai 1860 – 21 mai 1928) (Slovacia).

100 de ani de la nașterea lui **José Lezama Lima**, romancier și poet cubanez (19 dec. 1910 – 8 aug. 1976) (Cuba).

100 de ani de la nașterea lui **Karel Zeman**, actor, regizor și scenarist, reprezentant de frunte al filmului animat ceh (3 noiemb. 1910 – 5 apr. 1989) (Republica Cehă).

100 de ani de la nașterea lui **Vahtang Ciabukiani**, mare dansator, coregraf și profesor georgian, considerat ca fiind un reformator al artei dansului (27 febr. 1910 – 6 apr. 1992) (Georgia).

100 de ani de la nașterea **Agnes Gonxha Bojaxhiu**, cunoscută cu numele **Maica Tereza**, călugăriță catolică originară din actuala Mace-

donie (27 aug. 1910 – 5 sept. 1997) (India, cu sprijinul Macedoniei).

50 de ani de la organizarea primei ediții a Festivalului internațional de poezie **Serile de poezie de la Struga** (Macedonia).

Cărți / opere aniversare în 2010:

840 ani – *Cântecul lui Roland* – poem epic francez (1170).

415 ani – *Romeo și Julieta* – tragedie de William Shakespeare (1595).

405 ani – *Don Quijote de la Mancha* – roman de Miguel de Cervantes (1615).

335 ani – *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron-Vodă încoace* de Miron Costin (1675).

310 ani – *Imaginea tainică a științei sacrosante* – lucrare filozofică de Dimitrie Cantemir (1700).

305 ani – *Istoria ieroglifică* – roman alegoric de Dimitrie Cantemir (1705).

260 ani – *Enciclopedia* franceză (*L'Encyclopédie*) de Denis Diderot (1750–1765).

190 ani – *Ivanhoe* – roman de Walter Scott (1820).

185 ani – *Descrierea Moldovei* (în limba română) de Dimitrie Cantemir (1825).

180 ani – *Roșu și negru* – roman de Stendhal (1830).

175 ani – *Prințesa și bobul de mazăre* (sau *Adevărata prințesă*), *Degețica* – povești de Hans Christian Andersen (1835).

175 ani – *Kalevala* – epopée națională finlandeză (1835).

170 ani – *Buchetiera de la Florența* – nuvelă de Vasile Alecsandri (1840).

170 ani – *Un erou al timpului nostru* (roman) și *Mțîri* (poem) de M. Lermontov (1840).

160 ani – *Chirița în lași sau Două fete ș-o ne-neacă* – piesă de Vasile Alecsandri (1850).

160 ani – *David Copperfield* – roman de Charles Dickens (1850).

150 ani – *Călărețul fără cap* – roman de Mayne Reid (1860).

145 ani – *Alice în Țara Minunilor* – poveste de Lewis Carroll (1865).

140 ani – *Venere și Madonă* – poem de M. Eminescu (1870).

140 ani – *20 000 de leghe sub mări* – roman de Jules Verne (1870).

135 ani – *Capra cu trei iezi*, *Punguța cu doi bani* și *Soacra cu trei nurori* – povești de Ion Creangă (1875).

120 ani – *Dicționarul enciclopedic* al lui Brockhaus și Efron (1890–1907).

70 ani – *Donul liniștit* – roman de Mihail Șolohov (1940).

70 ani – *Pentru cine bat clopotele* – roman de Ernest Hemingway (1940).

60 ani – *Cântăreața cheală* – piesă de Eugen Ionescu (1950).

55 ani – *Moromeții* – roman de Marin Preda (vol. 1, 1955).

55 ani – *Peppi Ciorap-Lung (Pippi Șosețica)* – poveste de Astrid Lindgren (1955).

50 ani – *Dumnezeu s-a născut în exil* – roman de Vintilă Horia (1960).

30 ani – *Cel mai iubit dintre pământeni* – roman de Marin Preda (1980).

Biblioteci aniversare (din RM):

80 ani – Biblioteca Universității Pedagogice din Tiraspol (1930), cu sediul la Chișinău (din 1992).

70 ani – Biblioteca Liceului-Internat Republican de Muzică „Ciprian Porumbescu” din Chișinău (1940).

70 ani – Biblioteca Uniunii Scriitorilor și a Muzeului Literaturii Române „Mihail Kogălniceanu” din Chișinău (1940).

70 ani – Biblioteca Publică Orășenească din Cahul (1940).

65 ani – Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (1945).

65 ani – Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți (1945).

65 ani – Biblioteca Colegiului Național de Comerț al ASEM (1945).

65 ani – Biblioteca Colegiului Național de Medicină și Farmacie (1945).

65 ani – Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Moldova (1945).

60 ani – Biblioteca Institutului Național pentru Viticultură și Vinificație (1950).

55 ani – Biblioteca Serviciului de Standardizare și Metrologie din Moldova (1955).

50 ani – Biblioteca „Vasile Alecsandri” (Chișinău) (1960).

45 ani – Biblioteca Companiei Publice Naționale „Teleradio-Moldova” (1965).

65 ani – Biblioteca Liceului „Natalia Dadiani” (Chișinău) (1945).

40 ani – Biblioteca Liceului Teoretic „Matei Basarab” (Chișinău) (1970).

40 ani – Biblioteca „Alexandru Donici” din Chișinău (1970).

30 ani – Biblioteca Colegiului Pedagogic „Alexei Mateevici” (Chișinău) (1980).

25 ani – Biblioteca de Arte din Chișinău (1985).

20 ani – Biblioteca Liceului Național „Mihai Viteazul” (Chișinău) (1990).

20 ani – Biblioteca Liceului Teoretic „Nicolae Iorga” (Chișinău) (1990).

20 ani – Biblioteca Liceului Teoretic român-englez „Mircea Eliade” (1990).

20 ani – Biblioteca Liceului Teoretic român-german „Mihail Kogălniceanu” (Chișinău) (1990).

20 ani – Biblioteca Liceului Teoretic român-italian „Dante Alighieri” (Chișinău) (1990).

20 ani – Biblioteca Colegiului de Microelectronică și Tehnică de calcul (Chișinău) (1990).

15 ani – Biblioteca „Târgoviște” din Chișinău (1995).

10 ani – Centrul Academic Internațional *Eminescu* (Chișinău) (2000).

Anul Nou – 1 ianuarie

Ziua mondială a păcii – 1 ianuarie

Nașterea lui Isus Hristos (Crăciunul, stil vechi) – 7 ianuarie

Ziua comemorării lui Mihai Eminescu – 15 ianuarie

Ziua internațională a îmbrățișărilor – 21 ianuarie

Ziua Unirii Principatelor Dunărene Moldova și Țara Românească (1859) – 24 ianuarie

Ziua internațională de comemorare a victimelor Holocaustului – 27 ianuarie

Ziua europeană a protecției datelor – 28 ianuarie

Ziua lucrătorului procuraturii – 29 ianuarie

Ziua mondială a tineretului ortodox – 2 februarie

Ziua mondială a stomatologului – 9 februarie

Ziua internațională a îndrăgostiților – 14 februarie

Ziua mondială a echității sociale – 20 februarie

Ziua mondială a limbii materne – 21 februarie

Ziua dragostei și a bunăvoinței – Dragobetele – 24 februarie

- Ziua Mărțișorului – 1 martie
 Ziua mondială a protecției civile – 1 martie
 Ziua mondială a femeii; Ziua ONU pentru drepturile femeii și pacea internațională – 8 martie
 Sărbătoarea Purim – Ziua salvării evreilor din robie (conform calendarului iudaic) – 10 martie
 Luna pădurii – 15 martie – 15 aprilie
 Ziua internațională a Francofoniei – 20 martie
 Ziua internațională a teatrului pentru copii și tineret – 20 martie
 Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale – 21 martie
 Ziua internațională de combatere a insomniei – 21 martie
 Ziua internațională a poeziei – 21 martie
 Ziua mondială a meteorologiei – 23 martie
 Ziua internațională de combatere a tuberculozei – 24 martie
 Ziua unirii Basarabiei cu România (1918) – 27 martie (9 aprilie)
 Ziua mondială a teatrului – 27 martie
 Pesah (Paștele evreiesc) – 15-22 Nisan / 30 martie – 6 aprilie
 Ziua internațională a păsărilor – 1 aprilie
 Ziua internațională a cărții pentru copii – 2 aprilie
 Ziua Națională „Un arbore pentru dănuirea noastră” – prima sâmbătă a lunii aprilie
 Sfintele Paști – 4 aprilie
 Sfintele Paști la catolici și protestanți – 4 aprilie
 Ziua mondială a sănătății – 7 aprilie
 Ziua internațională a romilor – 8 aprilie
 Paștile Blajinilor – 12 aprilie
 Ziua mondială a aviației și a cosmonauticii – 12 aprilie
 Ziua internațională a culturii – 15 aprilie
 Ziua internațională a monumentelor și locurilor istorice – 18 aprilie
 Ziua europeană a cercului – 19 aprilie
 Ziua mondială a Planetei Pământ – 22 aprilie
 Ziua mondială a cărții și a dreptului de autor (copyright) – 23 aprilie
Ziua bibliotecarului – 23 aprilie
 Ziua lucrătorului din gospodăria de locuințe și deservire comunală – a patra duminică a lunii aprilie
 Ziua mondială a informației – 26 aprilie
 Ziua mondială a proprietății intelectuale – 26 aprilie
 Ziua mondială a siguranței și sănătății la locul de muncă – 28 aprilie
 Ziua mondială a dansului – 29 aprilie
 Ziua Televiziunii Naționale – 30 aprilie
 Ziua internațională a solidarității oamenilor muncii – 1 mai
 Ziua internațională a libertății presei – 3 mai
 Ziua europeană a persoanelor cu handicap – 4 mai
 Ziua internațională a Crucii Roșii și a Semilunii Roșii – 8 mai
 Zilele comemorării și reconcilierii, în memoria celor ce și-au pierdut viața în timpul celui de-al Doilea Război Mondial – 8-9 mai
 Ziua Victoriei și a comemorării celor căzuți în lupta împotriva nazismului – 9 mai
 Ziua Europei – 9 mai
 Ziua europeană a operei – 9 mai
 Ziua păsărilor și a arborilor – 10 mai
 Ziua internațională a astronomiei – 10 mai
 Ziua internațională a modei – 11 mai
 Ziua internațională a asistenței medicale – 11 mai
 Ziua Latinității – 15 mai
 Ziua internațională a familiei – 15 mai
 Ziua sportului – a treia sâmbătă a lunii mai
 Ziua lucrătorului culturii – a treia duminică a lunii mai
 Ziua mondială a telecomunicațiilor – 17 mai
 Ziua mondială a societății informaționale – 17 mai
 Ziua mondială a protecției mediului – 17 mai
 Ziua mondială a internetului – 18 mai
 Ziua internațională a muzeelor – 18 mai
 Ziua internațională a lumânărilor aprinse (comemorarea victimelor SIDA) – 18 mai
 Ziua internațională a arborelui – 20 mai
 Ziua Eroilor – ziua pomenirii tuturor românilor care și-au dat viața pentru făurirea istoriei naționale – 20 mai
 Ziua mondială pentru diversitate culturală, pentru dialog și divertisment – 21 mai
 Ziua Sfinților întocmai cu Apostolii Chiril și Metodie – sărbătoarea alfabetului chirilic și a culturii slave – 24 mai
 Ziua europeană a vecinilor – ultima zi de marți a lunii mai
 Ziua internațională a sportului – 27 mai

Ziua provocării („Challenge Day” – pentru manifestări sportive și culturale) – ultima zi de miercuri a lunii mai

Ziua științei – ultima duminică a lunii mai

Ziua internațională a ocrotirii copilului – 1 iunie

Ziua emigranților și nomazilor – 2 iunie

Ziua mondială pentru diversitate în dialog și dezvoltare – 4 iunie

Ziua lucrătorului bancar – 4 iunie

Ziua internațională a mediului (ecologiei) – 5 iunie

Ziua grănicerului – 10 iunie

Ziua lucrătorului din industria ușoară – a doua duminică a lunii iunie

Ziua mondială a donatorului de sânge – 14 iunie

Ziua lucrătorului medical și a farmacistului – a treia duminică a lunii iunie

Ziua mondială a refugiatului – 20 iunie

Ziua Soarelui – 21 iunie

Ziua mondială pentru pace și rugăciune – 21 iunie

Ziua muzicii europene – 21 iunie

Ziua comemorării victimelor fascismului – 22 iunie

Ziua internațională olimpică – 23 iunie

Ziua Suveranității Republicii Moldova – 23 iunie

Ziua ONU pentru serviciul public – 23 iunie

Ziua absolventului – ultima sâmbătă a lunii iunie

Ziua inventatorului și raționalizatorului – ultima sâmbătă a lunii iunie

Ziua internațională a pescarului – 27 iunie

Ziua Dunării – 29 iunie

Ziua mondială a arhitecturii – 1 iulie

Ziua comemorării lui Ștefan cel Mare și Sfânt – 2 iulie

Ziua internațională a cooperăției – prima sâmbătă a lunii iulie

Ziua internațională a ziaristului sportiv – 2 iulie

Ziua internațională a sărutului – 6 iulie

Ziua mondială a științei pentru pace și dezvoltare – 11 iulie

Ziua mondială a populației – 11 iulie

Ziua pescarului – a doua duminică a lunii iulie

Ziua lucrătorului din comerț – a treia duminică a lunii iulie

Ziua mondială a șahului – 20 iulie

Ziua Constituției – 29 iulie

Ziua scrisului și a culturii găgăuze – 30 iulie

Ziua feroviarului – prima duminică a lunii august

Ziua Hiroshimei (Ziua mondială a luptei pentru interzicerea armei nucleare) – 6 august

Ziua lucrătorului din construcții – a doua duminică a lunii august

Ziua internațională a popoarelor indigene – 9 august

Ziua internațională a tinerilor – 12 august

Ziua lucrătorului financiar – 15 august

Ziua europeană de comemorare a victimelor stalinismului și nazismului – 23 august

Ziua Independenței Republicii Moldova – 27 august

Sărbătoarea Națională „Limba noastră cea română” – 31 august

Ziua cunoștințelor – 1 septembrie

Ziua Armatei Naționale – 3 septembrie

Ziua lucrătorului serviciului vamal – 4 septembrie

Ziua internațională pentru alfabetizare – 8 septembrie

Ziua mondială a literaturii – 8 septembrie

Ziua lucrătorului din organele securității statului – 9 septembrie

Ziua mondială a frumuseții – 9 septembrie

Ziua mondială pentru democrație – 15 septembrie

Ziua europeană a patrimoniului – 17 septembrie

Ziua lucrătorului din silvicultură – a treia sâmbătă a lunii septembrie

Ziua mondială a geologilor – 18 septembrie

Ziua mondială a inimii – ultima duminică a lunii septembrie

Ziua lucrătorului aviației civile – 19 septembrie

Anul Nou evreiesc – Roș Hașana (după calendarul iudaic: anul 5769-5770) – 19 septembrie

Ziua porților deschise (inițiativă a Consiliului Europei; zi când toate muzeele se pot vizita fără taxe) – 20 septembrie

Ziua internațională a păcii – 21 septembrie

Ziua mondială a curățeniei – 23 septembrie

Ziua internațională împotriva exploatării sexuale și traficului de femei și copii – 23 septembrie

Ziua mondială a marinei – 29 septembrie

Ziua economistului – ultima duminică a lunii septembrie

Ziua mondială a inimii – 26 septembrie

Ziua europeană a limbilor – 26 septembrie

Ziua mondială a munților curați – 26 septembrie

Ziua mondială a turismului – 27 septembrie

Ziua internațională a accesului la informații – 28 septembrie

Ziua internațională a traducătorului – 30 septembrie

Ziua mondială a zâmbetului – 1 octombrie

Ziua internațională a muzicii – 1 octombrie

Ziua mondială a oamenilor în vârstă – 1 octombrie

Ziua internațională a medicului – 1 octombrie

Ziua mondială a cocorilor – 3 octombrie

Ziua mondială a animalelor sălbatice – 4 octombrie

Ziua europeană a părinților – a doua zi de marți a lunii octombrie

Ziua mondială a educatorilor, învățătorilor și profesorilor – 5 octombrie

Ziua mondială a arhitecților – 7 octombrie

Ziua internațională a muncii decente – 7 octombrie

Ziua europeană a culturii evreiești – 7 octombrie

Ziua internațională a poștei – 9 octombrie

Ziua vinului – prima jumătate a lunii octombrie

Hramul municipiului Chișinău – 14 octombrie

Ziua internațională a standardizării – 14 octombrie

Ziua oamenilor nevăzători (Ziua bastonului alb) – 15 octombrie

Ziua mondială a femeilor din mediul rural – 15 octombrie

Ziua mondială a alimentației – 16 octombrie

Ziua mondială pentru eradicarea sărăciei – 17 octombrie

Ziua europeană de luptă împotriva traficului de persoane – 18 octombrie

Ziua lucrătorului justiției – 19 octombrie

Ziua lucrătorului din transportul auto – 22 octombrie

Ziua internațională pentru dezvoltare informațională – 24 octombrie

Ziua internațională a ONU – 24 octombrie

Ziua europeană a justiției civile – 25 octombrie

Ziua internațională a bibliotecilor școlare – a patra zi de luni a lunii octombrie

Ziua mondială a audiovizualului – 27 octombrie

Ziua internațională a internetului – 29 octombrie

Ziua mondială a cărții – 29 octombrie

Ziua Radiodifuziunii Naționale – 30 octombrie

Ziua automobilistului – ultima duminică a lunii octombrie

Ziua internațională a Mării Negre – 31 octombrie

Halloween – 31 octombrie – 2 noiembrie

Ziua internațională împotriva discriminării de orice fel – 9 noiembrie

Ziua internațională a poștei – 9 noiembrie

Ziua pompierului – 9 noiembrie

Ziua scrisului și a limbii ucrainene – 9 noiembrie

Ziua internațională a tineretului – 10 noiembrie

Ziua națională a tineretului – a doua duminică a lunii noiembrie

Ziua internațională a scriitorilor întemnițați – 15 noiembrie

Ziua internațională a toleranței – 16 noiembrie

Ziua internațională a studenților – 17 noiembrie

Ziua internațională a bărbaților – 19 noiembrie

Ziua internațională a drepturilor copilului – 20 noiembrie

Ziua internațională a filozofiei – a treia zi de joi a lunii noiembrie

Ziua lucrătorului din industrie – a treia duminică a lunii noiembrie

Ziua mondială a televiziunii – 21 noiembrie

Ziua mondială a informației – 26 noiembrie

Ziua lucrătorului din agricultură și industria prelucrătoare – a patra duminică a lunii noiembrie

Ziua internațională de solidaritate cu poporul palestinian – 29 noiembrie

Ziua românilor de pretutindeni – 30 noiembrie

Ziua internațională pentru protecția informației – 30 noiembrie

Ziua Națională a României și a tuturor românilor – desăvârșirea Unirii pământurilor românești (1918) – 1 decembrie

Ziua mondială anti-SIDA – 1 decembrie

Ziua internațională a persoanelor cu dizabilități – 3 decembrie

Ziua internațională a voluntarilor în slujba dezvoltării economice și sociale – 5 decembrie

Ziua internațională a aviației civile – 7 decembrie

Ziua internațională a copiilor în mass-media – 9 decembrie

Ziua internațională a anticorupției – 9 decembrie

Ziua internațională a drepturilor omului – 10 decembrie

Ziua internațională a fotbalului – 10 decembrie

Ziua Premiului Nobel (Nobeldagen) – 10 decembrie

Ziua carabinierului – 12 decembrie

Ziua internațională a cântului coral – a doua duminică a lunii decembrie

Ziua poliției – 18 decembrie

Ziua internațională a migrantilor – 18 decembrie

Ziua energeticianului – a treia duminică a lunii decembrie

Ziua internațională a solidarității umane – 20 decembrie

Ziua protecției civile – 24 decembrie

Nașterea lui Iisus Hristos (Crăciunul, stil nou) – 25 decembrie

Ziua internațională a cinematografului – 28 decembrie

Ziua internațională a libertății presei – 30 decembrie

IANUARIE

70 de ani de la nașterea actorului VASILE TĂ-BĂRȚĂ (1 ian. 1940 – 10 febr. 2004).

60 de ani de la nașterea scriitorului ION IACHIM (1 ian. 1950).

100 de ani de la nașterea scriitorului român, originar din Bucovina de Nord, MIRCEA STREINUL (2 ian. 1910 – 17 apr. 1945).

90 de ani de la nașterea criticului de artă KIR RODNIN (2 ian. 1920 – 28 febr. 1975).

90 de ani de la nașterea biochimistului și scriitorului fantast american, evreu originar din Rusia, ISAAC ASIMOV (2 ian. 1920 – 16 apr. 1992).

60 de ani de la nașterea publicistei și criticii de teatru VALENTINA TĂZLĂUANU (5 ian. 1950).

250 de ani de la nașterea lui ION BUDAI-DE-LEANU, scriitor, filolog, istoric și cărturar iluminist român (6 ian. 1760 – 24 aug. 1820).

120 de ani de la nașterea omului politic ION PĂSCĂLUȚĂ (7 ian. 1890 – 10 oct. 1988).

60 de ani de la nașterea lui IAN RAIBURG, compozitor, textier și interpret (7 ian. 1950).

50 de ani de la nașterea lui GRIGORE BELOSTECINIC, economist, specialist în marketing și logistică, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei (7 ian. 1960).

85 de ani de la nașterea lui VALENTIN ROȘCA, poet, prozator, traducător, dramaturg și publicist (7 ian. 1925 – 28 sept. 1987).

60 de ani de la nașterea pictorului și pedagogului VEACESLAV BACHIȚCHI (7 ian. 1950).

100 de ani de la nașterea balerinei ruse GALINA ULANOVA (8 ian. 1910 – 21 mart. 1998).

70 de ani de la nașterea scriitorului găgăuz STEPAN KUROGLO (9 ian. 1940).

140 de ani de la nașterea scriitoarei române, de origine franceză, HENRIETTE YVONNE STAHL (9 ian. 1900 – 1984).

120 de ani de la nașterea scriitorului ceh KAREL ČAPEK (9 ian. 1890 – 25 dec. 1938).

100 de ani de la stingerea din viață a lui TE-OHARI I. ANTONESCU, istoric, arheolog și publicist român (1 sept. 1867 – 11 ian. 1910).

75 de ani de la nașterea a lui NICOLAE FRUNTAȘ, medic-generalist, profesor universitar, doctor habilitat în științe medicale (13 ian. 1935).

70 de ani de la nașterea scriitorului NICOLAE ESINENCU (13 ian. 1940).

70 de ani de la stingerea din viață a lui ION T. COSTIN, membru în Sfatul Țării, primar al Chișinăului, director al cotidianului „Gazeta Basarabiei” (1887 – 14 ian. 1940).

115 ani de la nașterea actorului român AUREL GHIȚESCU (14 ian. 1895 – 22 ian. 1972).

85 de ani de la nașterea lui YIUKIO MISHIMA, prozator, dramaturg și eseist japonez (14 ian. 1925 – 25 noiemb. 1970).

160 de ani de la nașterea Poetului Național al românilor MIHAI EMINESCU (15 ian. 1850 – 15 iun. 1889).

150 de ani de la nașterea prozatorului și publicistului PAVEL CRUȘEVAN (15 ian. 1860 – 5 iun. 1909).

85 de ani de la nașterea sopranei NINEL DOBROVOLSCHI (15 ian. 1925 – 23 noiemb. 1984).

80 de ani de la nașterea lui PETRU TARHON, savant biolog, profesor universitar și om de cultură (15 ian. 1930).

65 de ani de la nașterea lui ION ȚURCANU, istoric, profesor universitar, animator al procesului de renaștere națională (15 ian. 1945).

130 de ani de la nașterea a lui LEON BOGA, istoric și publicist român, cercetător al Basarabiei (15 ian. 1880 – 23 iun. 1974).

70 de ani de la nașterea lui MIRCEA SNEGUR, specialist în domeniul agriculturii, politician, om de stat, primul Președinte al R. Moldova (17 ian. 1940).

50 de ani de la nașterea MARIEI ȘLEAH-ȚIȚCHI, poetă, prozatoare, dramaturg, critic literar, doctor în filologie, conferențiar universitar la Bălți (17 ian. 1960).

180 de ani de la nașterea lui IOAN SÂRBU, fabulist și poet basarabean (18 ian. 1830 – 10 apr. 1868).

70 de ani de la nașterea lui ION CIOCANU, critic și istoric literar, teoretician al literaturii, poet, prozator și publicist, doctor habilitat în filologie, profesor universitar (18 ian. 1940).

95 de ani de la nașterea lui VICTOR GHERLAC, actor, regizor, pedagog, organizator al procesului teatral, artist al poporului (19 ian. 1915 – 19 aug. 2007).

85 de ani de la nașterea sculptorului IOSIF PONIATOVSKI (19 ian. 1925 – 21 mart. 1985).

50 de ani de la stingerea din viață a lui TRIFAN BALTĂ, povestitor și cântăreț popular (3 aug. 1876 – 19 ian. 1960).

130 de ani de la apariția la București, sub direcția lui Al. Macedonski, a revistei „LITERATORUL” (20 ian. 1880 – mart. 1919).

90 de ani de la nașterea regizorului de film italian FEDERICO FELLINI (20 ian. 1920 – 31 oct. 1993).

145 de ani de la stingerea din viață a scriitorului ALEXANDRU DONICI (19 ian. 1806 – 21 ian. 1865).

60 de ani de la stingerea din viață a scriitorului și publicistului englez GEORGE ORWELL (25 iun. 1903 – 21 ian. 1950).

90 de ani de la nașterea artistului plastic decorator FILIP NUTOVICI (24 ian. 1920).

545 de ani de la cucerirea, de către Ștefan cel Mare, a cetății CHILIA (25 ian. 1465).

180 de ani de la nașterea compozitorului și dirijorului de cor GRIGORE LVOVSCHI (25 ian. 1830 – 5 oct. 1894).

100 de ani de la nașterea graficianului EUGEN MEREGA (26 ian. 1910 – 5 mart. 1979).

85 de ani de la nașterea eseistului și criticului literar NICOLAE BALOTĂ (26 ian. 1925).

75 de ani de la nașterea poetului și eseistului CORNELIU STURZU (26 ian. 1935 – 27 iun. 1992).

85 de ani de la nașterea actorului și regizorului american de teatru și film PAUL NEWMAN (26 ian. 1925 – 26 sept. 2008).

70 de ani de la nașterea lui PETRU LUCINSCHI, politician, al doilea președinte al R. Moldova (27 ian. 1940).

100 de ani de la nașterea pictorului și graficianului român, originar din Basarabia, ANATOLIE CUDINOFF (27 ian. 1910 – 6 febr. 1964 / 2 iul. 1978).

100 de ani de la nașterea compozitorului SOLOMON LOBEL (27 ian. 1910 – 2 apr. 1981).

90 de ani de la nașterea basului PETRU STOICOV (29 ian. 1920 – 20 oct. 1993).

150 de ani de la nașterea lui ANTON P. CEHOV, scriitor, prozator și dramaturg rus (29 ian. 1860 – 17 ian. 1904).

120 de ani de la nașterea lui BORIS L. PASTERNAK, scriitor, prozator și poet rus, de origine evreu, laureat al Premiului Nobel (29 ian. 1890 – 30 mai 1960).

150 de ani de la nașterea lui IOAN ZMEU, cântăreț bisericesc, profesor de muzică religioasă și compozitor (30 ian. 1860 – 28 apr. 1922).

60 de ani de la nașterea lui NICOLAE POGOLȘA, academician, doctor habilitat în economie și profesor universitar (30 ian. 1950).

55 de ani de la nașterea pictorului și pedagogului CONSTANTIN CRĂCIUN (31 ian. 1955).

90 de ani de la apariția la Chișinău, sub conducerea unui comitet editor, a revistei „MOLDOVA DE LA NISTRU” (ian. 1920 – dec. 1922).

80 de ani de la apariția la Chișinău, sub redacția lui Pan Halippa, a cotidianului informațional-democrat „GOLOS BASSARABII” (ian. 1930 – 1931).

180 de ani de la nașterea lui PETRE ISPIRESCU, scriitor, folclorist și critic literar român (ian. 1830 – 21 noiemb. 1887).

170 de ani de la apariția la Iași, sub red. lui M. Kogălniceanu, a revistei literar-artistice „DACIA LITERARĂ” (ian. 1840 – iun. 1840).

FEBRUARIE

125 de ani de la nașterea lui IORGU TUDOR, poet, prozator, publicist și traducător (1 febr. 1885 – 7 dec. 1974).

80 de ani de la nașterea lui ION CIUBOTARU, matematician, doctor profesor universitar (2 febr. 1930 – 13 iun. 2003).

70 de ani de la nașterea pictorului-decorator PETRU GHERMAN (2 febr. 1940).

60 de ani de la nașterea lui SERAFIM URECHEANU, om politic și de stat, fost primar general al municipiului Chișinău (2 febr. 1950).

75 de ani de la nașterea MARIEI COSNICEANU, lingvistă, specialistă în domeniul antroponimiei naționale, conferențiar (4 febr. 1935).

60 de ani de la nașterea dirijorului de orchestră PETRE NEAMȚU (4 febr. 1950).

55 de ani de la nașterea lui VALERIU CANȚER, specialist în fizica și electronica corpului solid, academician (5 febr. 1955).

55 de ani de la nașterea prozatorului și publicistului BORIS DRUȚĂ (5 febr. 1955).

80 de ani de la nașterea lui CONSTANTIN MATCOVSCHI, profesor universitar, doctor în medicină și inventator (5 febr. 1930).

55 de ani de la nașterea lui ION DIVIZA, poet, umorist, ziarist și traducător (7 febr. 1955).

65 de ani de la nașterea dramaturgului și poetului GHEORGHE CALAMANCIUC (7 febr. 1945).

125 de ani de la nașterea romancierului și dramaturgului american SINCLAIR LEWIS (7 febr. 1885 – 10 ian. 1951).

75 de ani de la nașterea pictorului și graficianului GHENADIE DIMITRIEV (8 febr. 1935).

90 de ani de la nașterea lui ELI ȘLEAHU, epidemiolog și imunolog, doctor habilitat în medicină, profesor universitar, membru titular al Academiei de Științe din SUA, stabilit în Israel (8 febr. 1920 – 28 iun. 2005).

100 de ani de la nașterea cântăreței de operă și actriței de film MARIA CEBOTARI (10 febr. 1910 – 9 iun. 1945).

60 de ani de la nașterea actorului MIRCEA SOȚCHI-VOINICESCU (10 febr. 1950 – 30 dec. 2008).

80 de ani de la nașterea ALEXANDREI PRIMAC, om de cultură și de stat, viceministru al culturii (12 febr. 1930).

80 de ani de la nașterea actorului VICTOR BURHART (12 febr. 1930 – 4 sept. 1981).

75 de ani de la nașterea lui PETRU CĂRARE, poet, prozator, publicist și dramaturg (13 febr. 1935).

100 de ani de la nașterea lui WILLIAM BRADFORD SHOCKLEY, fizician englez, laureat al Premiului Nobel (13 febr. 1910 – 12 aug. 1989). A inventat tranzistorul.

100 de ani de la nașterea istoricului și criticului literar VASILE COROBAN (14 febr. 1910 – 19 oct. 1984).

85 de ani de la nașterea istoricului medievist PAVEL DIMITRIEV (DIMITRIU) (14 febr. 1925 – 14 apr. 1996).

80 de ani de la nașterea lui ANATOL DRUMEA, specialist în domeniul tectonicii, seismotectonicii și seismologiei, academician (14 febr. 1930).

75 de ani de la nașterea lui GRIGORE VIERU, poet, membru de onoare din străinătate (1990) și membru corespondent al Academiei Române (1993) (14 febr. 1935 – 18 ian. 2009).

80 de ani de la nașterea pictoriței române, originară din Basarabia, ELENA UȚĂ-CHELARU (14 febr. 1930). Nepoată a lui Gheorghe Bezviconi.

80 de ani de la nașterea criticului și istoricului literar, academician HARALAMBIE CORBU (15 febr. 1930).

70 de ani de la nașterea folcloristului VICTOR CIRIMPEI (15 febr. 1940).

80 de ani de la nașterea scriitorului și traducătorului suedez, român originar din Banatul Sârbesc, ION MILOȘ (16 febr. 1930).

220 de ani de la apariția, la Iași, a primului ziar în Principatele Române – COURIER DE MOLDAVIE (18 febr. 1790 – 1 apr. 1790).

125 de ani de la nașterea lui NIKOS KAZANTZAKIS, poet, prozator, eseist și dramaturg grec (18 febr. 1885 – 26 oct. 1957).

75 de ani de la nașterea lui ARHIP CIBOTARU, poet, prozator și dramaturg (20 febr. 1935 – 5 ian. 2010).

75 de ani de la nașterea lui TIMOTEI MELNIC, profesor universitar, critic și istoric literar (22 febr. 1935).

555 de ani de la apariția BIBLIEI DE LA MANZ, în 42 de rânduri, prima lucrare imprimată de Gutenberg (23 febr. 1455).

60 de ani de la nașterea prozatorului și publicistului HARALAMBIE MORARU (23 febr. 1950).

55 de ani de la nașterea cântăreței de muzică populară MARIA ILIUȚ (23 febr. 1955).

70 de ani de la nașterea pictorului-decorator SILVIA VRÂNCEANU (24 febr. 1940).

70 de ani de la nașterea poetului și traducătorului român, de origine basarabeană, VIRGIL BULAT (24 febr. 1940).

85 de ani de la organizarea PATRIARHIEI ROMÂNE (25 febr. 1925).

75 de ani de la nașterea pictorului MIHAI LE-PĂDATU (25 febr. 1935 – 5 sept. 1999).

75 de ani de la nașterea lui TEODOR CIORIC, protozoolog, profesor universitar, doctor habilitat în biologie (26 febr. 1935 – 23 noiemb. 1992).

70 de ani de la nașterea lui PAVEL GOIA, fa-gotist, dirijor și profesor (27 febr. 1940).

MARTIE

170 de ani de la nașterea publicistului basarabean DIMITRIE CRĂCIUNESCU (1 mart. 1840 – 13 mart. 1908).

200 de ani de la nașterea compozitorului și pianistului polonez, de origine franceză FRÉDÉRIC (Fryderyk) CHOPIN (1 mart. 1810 – 17 oct. 1849).

80 de ani de la nașterea actorului de teatru și regizorului GHEORGHE SIMINEL (2 mart. 1930 – 9 ian. 1989).

60 de ani de la nașterea lui TUDOR LUPAȘ-CU, doctor habilitat în științe chimice, cercetător și inventator (2 mart. 1950).

70 de ani de la nașterea SANDEI GOLOPENȚIA-ERETESCU, lingvist, filolog, eseist, profesor universitar, stabilit în SUA (2 mart. 1940).

140 de ani de la apariția la București, sub direcția lui B.P. Hasdeu, a publicației științifice și literare „COLUMNA LUI TRAIAN” (2 mart. 1870 – 1883).

160 de ani de la stingerea din viață a literatului și pedagogului ȘTEFAN MARȚELLA (1783 – 5 mart. 1850).

70 de ani de la nașterea lui VICTOR LADANIUC, ziarist, publicist, poet, unul dintre autorii și promotorii serialului enciclopedic „Localitățile Republicii Moldova” (5 mart. 1940).

135 de ani de la nașterea compozitorului francez MAURICE RAVEL (7 mart. 1875 – 28 dec. 1937).

100 de ani de la nașterea lui RADU TUDORAN (pseudonimul lui Nicolae Bogza), romancier și traducător (8 mart. 1910 – 18 noiemb. 1992).

80 de ani de la nașterea bibliologului și bibliografului ION ȘPAC (11 mart. 1930).

70 de ani de la nașterea actorului SPIRU HARET (12 mart. 1940 – 24 sept. 1999).

60 de ani de la nașterea cântărețului (bas) NICOLAE COVALIOV (12 mart. 1950).

75 de ani de la nașterea lui LIVIU DAMIAN, poet, publicist, eseist și traducător (13 mart. 1935 – 20 iul. 1986).

80 de ani de la nașterea lui PETRE D. SIMA, profesor, inginer, specialist în mecanica teoretică și aplicată (14 mart. 1930).

80 de ani de la nașterea lui CHIRIL COVALGI (Kirill Kovaldji), poet, prozator, critic și traducător, de limbă rusă (14 mart. 1930).

160 de ani de la nașterea OLGĂI CATARGI, promotor al culturii naționale în Basarabia (15 mart. 1850 – 4 sept. 1916).

55 de ani de la nașterea specialistului în domeniul biblioteconomiei ELENA ROTARU-HARCONIȚA (15 mart. 1955).

75 de ani de la nașterea scriitorului și scenaristului SERAFIM SAKA (16 mart. 1935).

65 de ani de la nașterea graficianului și artistului decorator PETRU VLAH (18 mart. 1945).

60 de ani de la nașterea lui CONSTANTIN SPĂNU, profesor universitar, doctor habilitat în științe medicale, inventator (19 mart. 1950).

650 de ani de la apariția primei informații scrise despre Țara Moldovei (20 mart. 1360).

190 de ani de la nașterea lui ALEXANDRU IOAN CUZA, primul domnitor al Principatelor Unite, inițiator al unor schimbări structurale în

viața economică, socială și politică a țării (20 mart. 1820 – 15 mai 1873).

75 de ani de la nașterea pictorului și pedagogului STANISLAV BABIUC (21 mart. 1935).

50 de ani de la nașterea lui VICTOR ȘALARU, biolog, doctor habilitat, profesor universitar (21 mart. 1960).

325 de ani de la nașterea compozitorului și organistului german JOHANN SEBASTIAN BACH (21 mart. 1685 – 28 iul. 1750).

60 de ani de la nașterea lui PETRU COJUHARI, matematician, doctor habilitat, profesor universitar (22 mart. 1950).

55 de ani de la nașterea lui ION TIGHINEANU, doctor habilitat în fizică și matematică, profesor universitar, membru corespondent al AȘM (22 mart. 1955).

70 de ani de la fondarea la Chișinău a SOCIETĂȚII SCRITORILOR ȘI PUBLICIȘTILOR BASARABENI (24 mart. 1940).

125 de ani de la nașterea prozatorului și poetului român MATEIU ION CARAGIALE (25 mart. 1885 – 17 ian. 1936).

85 de ani de la nașterea poetului român, originar din Basarabia, VICTOR TULBURE (28 mart. 1925).

100 de ani de la nașterea criticului și istoricului literar AUGUSTIN Z.N. POP (30 mart. 1910 – 1 apr. 1988).

100 de ani de la nașterea matematicianului polonez JOSEF MARTSINKEVICI (30 mart. 1910 – 1940). Contribuții în calculul cu integrale.

60 de ani de la nașterea pictorului ILIE COJOCARU (31 mart. 1950).

75 de ani de la apariția la Chișinău, a săptămânalului „ROMÂNIA CREȘTINĂ” (mart. 1935 – mart. 1938), tribună de luptă națională creștină; organ al Sindicatului ziaristilor creștini din Basarabia.

75 de ani de la apariția la Chișinău, sub direcția lui Em. Socor, a săptămânalului „ZORILE” (mart. 1935 – mart. 1936), organ al Cercului Cultural Creștin din Chișinău – ziar al Frontului Național Român.

150 de ani de la apariția la Iași, a revistei „FOIȚA DE ISTORIE ȘI LITERATURĂ”, a doua publicație periodică a lui B.P. Hasdeu (mart. 1860 – iul. 1860).

90 de ani de la apariția la Paris, în limba franceză, a ziarului „L'IMAGE DE LA BESSARABIE” (Imaginea Basarabiei) (mart. 1920 – ?).

(După **Calendar Național 2010**)